

WEERZIEN VAN

HAN

FR

DOOR

MAX DE LANGE-PRAAMSMA

WEERZIEN VAN HAN

DOOR

MAX DE LANGE-PRAAMSMA

G. F. CALLENBACH N.V. - UITGEVER - NIJKERK

Met een bijna vertederde glimlach op haar nog altijd mager, geestig gezicht, kijkt Han Born naar buiten. Het is weer net als ieder voorjaar, denkt ze blij. Iedere tuin hier in de buurt levert als 't ware z'n bijdrage om maar goed te laten zien, dat het feest van de lente in de stad net zo goed gevierd wordt als buiten. Dat je er hier ook echt van genieten kunt, als je je ogen maar open hebt. In de ene tuin bloeit een pereboom, in de andere een prunus. In een volgende een japanse kers, in weer een andere een appelboom. Daarginds staat een kastanje in 't blad. In de buurtuin pronkt een magnolia. Om nog maar niet eens te spreken van al de primula's en narcissen, de tulpen en hyacinten die eigenlijk overal alles blij en feestelijk maken.

Het is een uur of twee in de middag. Han staat voor het wijd geopende raam van het kleine kamertje aan de achterzijde van „'t Peppelhofke”, dat ze jaren geleden, toen ze nog geen dubbele naam droeg en enkel Han Terhenne heette, een tijdlang het hare heeft mogen noemen. Haar ogen gaan bijna liefkozend van het een naar het ander. De pereboom is nu op z'n mooist. Net één geweldig, zuiver wit bruidsboeket. Daarop raak je bijna niet uitgekeken. Maar de prunus is ook beeldig. Hij bloeit zo weelderig, zo . . ., ja, bijna zou je willen zeggen, overdadig, alsof die mooie, rose bloesems hem helemaal niets aan kracht kosten. Een eindje verderop staat er nog een. Die is misschien een tikkeltje kleiner, maar in geen geval minder mooi. Nee, die twee geven elkaar wat dat betreft niets toe.

Han kruipt in de vensterbank, waarin ze vroeger ook altijd zo graag zat en geniet tot en met.

De bloesems van de appelboom beginnen te „blozen”. Die zullen het straks weer in schoonheid van die van de dan alweer aftakelende pereboom winnen. Dat heeft ze immers al zoveel keren gezien, ook in de jaren, waarin zij hier de huishouding verzorgde. De kastanje in de tuin vlak tegenover die van „'t Peppelhofke” zal ter ere van de mei-maand straks z'n witte kaarsjes weer aansteken. Dat staat ook altijd zo feestelijk. Die kastanje kent ze al vanaf dat hij nog maar heel klein was. Eigenlijk niet meer dan een dikke tak met wat bladeren eraan.

Ja. En nu is 't een echte, grote, sterke boom. Waar blijft de tijd. De magnolia draagt bijna vorstelijk heel grote, zachtrose tulpen. En voor de japanse kers heeft ze eenvoudig geen woorden, maar een des te zachter plekje in haar hart. Omdat ze er vroeger thuis een hadden en haar moeder daar zo heel veel van hield? Wie zal het zeggen?

Han duwt een lokje van haar rode haardos, die door de jaren heen iets donkerder van tint geworden is, met een vlugge beweging van haar slanke vingers naar achteren, trekt haar knieën omhoog en vouwt er haar handen omheen. De katjes aan de berk, een eindje verderop, hebben het rijk niet langer alleen, ontdekt ze dan. De bladeren zijn ook al uit hun schulp gekropen en hebben hun recht op een plaatsje doen gelden. Ook al net als andere jaren. Natuurlijk. En de bladeren van de populieren hier in de tuin van „'t Peppelhofke” hebben die verrukkelijk goudigbruine kleur, waarvan je nu maar ternauwernood kunt geloven, dat deze over een betrekkelijk klein poosje gewoon groen zal zijn.

Han zucht van louter genot.

Wat is de meimaand toch ieder jaar weer wondermooi, denkt ze warm. Overal. Ja. Als je het maar ziet. En dit is nog maar het begin. Straks komen al de bloemen weer, allemaal. De irissen, de margrieten, de klaprozen, de korenbloemen, de riddersporen, de akeleien, de campanula's, de stokrozen, de goudsbloemen, de afrikaantjes, de oost-indische kers. Te veel om op te noemen. Dan kun je het eenvoudig niet meer bijhouden. Maar straks eerst ook nog de bloei van de heesters. De sering, de goudenregen, de jasmijn. En de rododendron niet te vergeten. Heerlijk, heerlijk.

Han zit daar maar in die vensterbank en vergeet de tijd. Maar dat hindert niet. Haar gastvrouwen hebben momenteel toch andere „bezigheden”. Dr. Van Anholt, die zij tante Magda noemt, maar die, zoals ze vroeger dikwijls schertsend zei, eigenlijk een surrogaatje is, vanwege de ontbrekende familieband, geeft les op de Meisjes-H.B.S. En mevrouw Campert-Verschoor, haar eigen tante Loes, de grote vriendin van Dr. Van Anholt, die de huishouding op „'t Peppelhofke” bestuurt, is even op haar kamer gaan rusten. Tante Loes denkt dat zij dat ook doet. Nu ja, vooruit maar. Dit hier zitten en kijken en dromen is immers ook rusten. Zo'n prachtige dag als zij toch ook treft. Het kon eenvoudig niet mooier.

Er komt een schalks lachje in haar groene ogen. Ze zal maar denken dat ze het verdiend heeft nu ze zeker in geen drie maanden de pastorie ontrouw is geweest. Het is heerlijk om hier 's weer te zijn. En . . . om je voor te stellen, zomaar voor één enkel uurtje, dat alles weer net is als vroeger. Lang geleden, toen ze zo om en nabij de twintig was en hier in de stad naar de Huishoudschool ging om opgeleid te worden tot lerares naaien en in „t Peppelhofke” mocht wonen. Wat een goede tijd was dat. Op school. En thuis. Met de „stopfeesten”¹. En Els, die toen in de boekwinkel van mijnheer Huisman „stond”. En och, nog zo heel veel meer. Wat verwachtte ze toen nog ontzaglijk veel van het leven. Ja.

Han kijkt dromerig voor zich uit. Hoe oud waren tante Magda en tante Loes toen eigenlijk? . . . Ze slaat in gedachten aan het rekenen. Zeker niet ouder dan vijfendertig, concludeert ze na een ogenblik tot haar eigen verbazing. Nee, vast niet. Hoe bestaat het. Het is bijna niet te geloven. Zij zelf is die leeftijd nu al gepasseerd. En ze voelt zich nog zo heerlijk jong. Zouden de tantes dat toen ook . . .? Zij vond hen toen toch al behoorlijk . . ., nu ja, eigenlijk al vrij oud. Tante Magda was toen al helemaal grijs. Dat scheelt natuurlijk. Tegen zo iemand kijk je onwillekeurig anders aan. Ja, wat vreemd was dat eigenlijk, op die leeftijd al zilvergrijs. Zou dat gekomen zijn door het grote verdriet dat ze als jong meisje gehad moet hebben? . . . Och, misschien toch ook wel niet. Van verdriet wordt iemand meestal plotseling grijs. En toen tante Magda zo'n twintig was, was ze dat toch nog niet. Nee, 't kan natuurlijk heel best doodgewoon een „familiekwaal” zijn. Het stond tante Magda goed. Heel apart eigenlijk bij haar jong gezicht met die mooie, diepblauwe ogen. Maar zou het voor haar zelf toch niet verdriet betekend hebben? Zo af en toe tenminste? Ze heeft daar toen nooit zo bij stilgestaan. Maar als zij zelf nu grijs was. Dat . . ., ja, dat zou ze toch werkelijk erg vinden. Moeilijk in ieder geval. Ze is er echt blij om dat er bij haar nog geen enkel zilveren draadje te bespeuren valt. Eerlijk. Dat wil ze best weten. Maar wat kijk je toch heel anders tegen een bepaalde leeftijd aan wanneer je zelf nog zoveel jonger bent, dan wanneer je 'm bereikt hebt. Tja. Dat zal wel altijd zo blijven.

¹ Zie: „Goud-Elsje verlooft zich”.

Vroeger. Ach, ja. Vreemd eigenlijk dat ze nu almaar aan haar eerste tijd in „'t Peppelhofke” moet denken. 't Is toch nog maar ruim een jaar geleden dat ze haar tweede periode hier beëindigde. Komt het, omdat ze nu weer op haar eigen oude, haar toen zo heel dierbare „hokje” zit en niet op de grote kamer hiernaast, die in die tijd van tante Loes was, maar later van haar werd? Wie weet.

Han kijkt peinzend voor zich uit. Of zou het zijn omdat die jongemeisjesjaren zo'n heel, heel bijzonder deel vormen van een mensleven? Een tijd die eenvoudig met geen enkele andere, noch met die eraan vooraf gaat, noch met die erop volgt, te vergelijken valt? Wie zal het zeggen. Misschien voelt ook niet iedereen dat zo aan, maar zij... In haar herinnering was toen alles, ondanks de strubbelingen met haar stiefmoeder, die er mee de oorzaak van waren dat zij de deur uitging en naar „'t Peppelhofke” verhuisde en ondanks de zorgen om en angsten voor repetities en rapporten en examens, die er toch ook geweest zijn, zo... zo zorgeloos, zo blij. Zo..., alsof er ieder ogenblik iets heerlijks zou kunnen gebeuren. Alles verwachtte je toen immers van het leven. En het leven zelf leek nog zo verrukkelijk lang.

Intussen is het op dit moment helemaal niet moeilijk om een poosje te dromen dat alles weer net is als in die onbezorgde tijd, toen zij een meisje was van duizend weken. En om even te vergeten dat tante Loes nu niet meer juffrouw Verschoor, maar mevrouw Campert heet. Tante Loes woont immers weer in „'t Peppelhofke” alsof er nooit een periode geweest is waarin haar adres hiernaast was. Ze heeft hier weer haar eigen kamer, dezelfde als toen, naast dit hokje van haar. Ja, tante Loes. Of die ooit gelukkig geweest is met die vader van Ria, die brommerige oud-gezagvoerder, die in „haar” tijd, de eerste dan, enkel nog hun buurman was en het maar amper goed vond dat z'n enige dochter op de „stopfeesten” in „'t Peppelhofke” kwam? Tante Loes heeft nooit geklaagd. En tante Magda wilde er per se niet over spreken toen zij later tante Loes' plaats hier in huis innam. Maar zij voor zich gelooft toch beslist, dat ze meer moeilijkheden en verdriet dan geluk gekend heeft in die jaren. Arme tante Loes. Ze had haar zo graag iets heel anders gegund. En dat had toch gekund. Een late lente kan immers ook nog zo heel, heel rijk bloeien. Luuc en zij...

Er komt even iets heel zachts in Hans ogen nu ze aan haar man denkt. Luuc . . . Maar dan lachen diezelfde ogen alweer. Wie had in die jaren ooit kunnen dromen dat Luuc en zij nog 's samen zouden trouwen. Kandidaat Luuc noemden ze hem toen altijd. En hij was verloofd met Trix Bergman. Trix, die ook op de „stopfeesten” kwam. Bald himmelhoch jauchzend, bald zum Tode betrübt. Trix, die 'm z'n congé gaf, toen het wachten op een beroep haar te lang ging vallen en ze de kans kreeg met een planter vrijwel direct in de huwelijksboot te stappen. Foei-nijdig is ze toen op haar geweest. Min heeft ze haar handelwijze gevonden. Enfin, ze heeft naderhand haar trekken wel thuisgekregen. Ten eerste kwam voor Luuc al heel gauw nadat Trix hun verloving verbroken had het zozeer begeerde beroep. En ten tweede maakte ze in Indië de hele kamp-misère mee, om daarna nog te moeten horen, dat haar planter inmiddels een ander had ontmoet en haar niet terugverlangde. Ja.

Zij zelf had toen inmiddels al zoveel geleerd dat ze niet meer zei, zoals ze dat vroeger zeker gedaan zou hebben: „Net goed. Niets anders dan haar verdiende loon.” Nee, ze heeft toen innig medelijden met Trix gehad. En dat heeft ze, wat die dingen betreft, nog. Ja. Als je zomaar met je beide dochttertjes aan de kant gezet wordt door je eigen man, de vader van je kinderen! . . . Dat moet iets ontzettends zijn.

Door de middagstilte klinkt opeens gerinkel van glas. Han glimlacht. Er lijkt hier in „'t Peppelhofke” in de tijd dat zij nu in de pastorie woont wel helemaal niets veranderd te zijn. Ook de geluiden zijn dezelfde gebleven. Fijn. De rekken met lege flessen van de melkboer, die hij altijd maar rustig op dezelfde plaats, een eindje verder de laan op, deponeert, worden natuurlijk door de vrachtauto van de fabriek opgehaald en opgeladen. 's Morgens worden ze daar gevuld neergezet, zodat de melkboer geregeld in z'n eigen wijk kan „bij-tanken”. Zou de jeugd, die anders toch nogal baldadig is, ze nu ook nog altijd met rust laten? Ze heeft er zich indertijd dikwijls grotelijks over verbaasd dat ze dat altijd deden. Ze plukten wel bloemen uit de beplanting langs de laan, hun hand- en voetballen kwamen meermalen in de voortuintjes terecht; ze maakten de grote weg onveilig door er als dwazen op het alleronverwachtst zigzaggend en het liefst nog loshandig ook, op hun karretjes over te gaan racen enz. enz., maar

naar de flessenrekken stak als bij afspraak nooit iemand zelfs ook maar een vinger uit. Noch als er gevulde, noch als er lege flessen in stonden. Ze heeft daar vaak op gelet. Lieten ze die rekken met rust omdat ze beseften dat melk nodig was en nuttig en geld kostte bovendien en de flessen met een kwartje per stuk betaald moesten worden? Wie weet. Mooi vind ze het intussen altijd. Mooi en merkwaardig. Ja.

Dan dwalen haar gedachten weer naar Trix. Het idee dat die nu eigenlijk mevrouw Born had moeten heten inplaats van zij en samen met Luuc in hùn pastorie had moeten wonen. Dat dat stellig gebeurd zou zijn als ze destijds haar verloving niet verbroken had. Want Luuc zelf zou nooit . . . Luuc is zo trouw. Zo af en toe maakt deze gedachte haar, als ze eerlijk is voor zich zelf, jaloers. Doodgewoon jaloers. Het is te dwaas om los te lopen, want als Martien hùn verloving vroeger niet verbroken had, zou zij nu zeer waarschijnlijk mevrouw Van den Heuvel zijn en nooit over Luuc als echtvriend gepiekerd hebben.

Heel even komt er een schamper trekje op haar gezicht. Een pracht stel vormen Luuc en zij eigenlijk als je 't goed bedenkt. Twee aan de kant gezette mensenkinderen, die zich nu maar met elkaar getroost hebben. Maar dan recht ze als vanzelf haar rug. Ja, zo zou het kunnen zijn. Zo wil Trix het misschien ook wel graag zien. Maar zo is het niet. Nee, gelukkig niet. Is Martien na de oorlog niet bij haar teruggekomen? Goed, als weduwnaar van de vrouw met wie hij daarginds in Indonesië al getrouwd was, toen zij hier z'n ring nog droeg. Maar hij heeft haar toch weer gevraagd na z'n repatriëring. Ze had nu inderdaad mevrouw Van den Heuvel kunnen heten. Maar ze wilde dat voor geen goud ter wereld meer. Nee. Ze is toen pas helemaal los van hem geworden. Omdat ze hem toen eindelijk zag zoals hij werkelijk was: een zelfingenomen, onbeduidende, door en door egoïstische man. En toch . . ., wat heeft ze hem liefgehad in haar jongemeisjes-tijd. Geadoreerd heeft ze hem eigenlijk. Het lijkt haar nu dikwijls zo onbegrijpelijk dat ze in die jaren zo . . ., zo blind geweest is. Hij had het zo bijzonder goed met zich zelf getroffen. Iedereen zag dat. Dat heeft ze naderhand best begrepen, al zeiden ze het niet. Alleen zij niet. Als hij haar dan weer het een of andere gedicht stuurde. „Mijn liefste, waar wij beiden zijn”. Of: „Wij aan de woudzoom, dromend een gouddroom”. Of: „Ich möchte eine alte Kirche sein”. O, ze kent ze

nog stuk voor stuk uit haar hoofd. Ze zitten er als 't ware ingegrift, zo dikwijls heeft ze ze destijds overgelezen. Of als hij onverwachts voor haar deur stond met een grote bos bloemen in z'n handen. Of met een gehuurd of geleend wagentje, om zomaar opeens, zonder enige bijzondere aanleiding, een autotochtje te gaan maken, dan was ze eenvoudig weg. Zij, de in de ogen van de meeste mensen toch zo nuchtere, verstandige Han.

Dat ze toen toch nooit gezien heeft dat hij in al die dingen niet haar, maar zich zelf zocht. Haar verrukking om die verzen, die bloemen, die tochtjes, streelden immers niet weinig zijn ijdelheid. Ach ja. Enfin, c'est fini. Gelukkig. Wat zou ze naast iemand als Martien diep ongelukkig geworden zijn. O ja, verschrikkelijk. Ze zag het toen werkelijk niet. Anders zou het moeten afdoen van de gladde ring, de ring die hij om haar vinger geschoven had, haar immers niet zo'n diep verdriet gebracht hebben, dat ze het ten slotte in Utrecht op die kamer waar alles haar aan Martien herinnerde en ze zich zo intens eenzaam voelde, eenvoudig niet meer uithield. Als een bestiering heeft ze het gezien dat door tante Loes' huwelijk haar plaats in „'t Peppelhofke" eigenlijk totaal onverwacht en ongedacht vrijkwam. En ze heeft niet gearzeld tante Magda te vragen bij haar te mogen komen om tante Loes' werk over te nemen. Hoewel ze er natuurlijk haar goede baan aan de Huishoudschool aan moest geven.

Het is gewoon een vlucht geweest. Een vlucht waarvan ze intussen nooit spijt heeft gehad. En die haar uiteindelijk, en nu glimlacht ze weer, Luuc gaf. Want het is toch in „'t Peppelhofke" geweest dat ze elkaar „gevonden" hebben. Luuc! Luuc is geen man voor versjes en bloemen en dergelijke verrassingen. Maar z'n trouw is onkreukbaar. En hij draagt haar bij wijze van spreken op de handen.

O ja, het is dwaas van haar om toch nog af en toe eventjes jaloers te zijn op Trix. Die heeft voor hem totaal en voorgoed afgedaan. Dat weet ze immers best. Hij heeft medelijden met haar en haar kinderen. Natuurlijk. Omdat hij zo'n bovenste beste kerel is. Maar verder... Hij heeft immers gelegenheid te over gehad om Trix na haar repatriëring te ontmoeten en... opnieuw te vragen. Trix heeft het hem daarin gemakkelijk genoeg gemaakt. Heeft ze niet toen ze weer goed en wel in 't land was zo gauw mogelijk al z'n zusters opgezocht, zeer belangstellend naar hem en z'n omstandigheden geïnformeerd

en niet vergeten ervoor te zorgen dat die haar adres kregen? En heeft ze het zelfs niet bestaan met haar dochtertjes een paar weken op zijn dorp te huren in de vakantietijd en voorin de kerk onder zijn gehoor te gaan zitten? Walgelijk vindt zij dat. Ja, dat kan ze echt niet helpen. 't Ontbrak er nog maar aan dat ze 'm opwachtte na de dienst en zich zelf en haar kinderen in de pastorie op de koffie noodde, heeft ze gedacht toen ze het 's van Luucs oudste zuster hoorde. Die logeerde in die tijd net bij Luuc en had het dus met eigen ogen gezien.

Het had Luuc niets gedaan. Helemaal niets. Hij had het alleen maar zielig gevonden, de goeierd. Hij heeft het haar ook nooit verteld. Dat is echt Luuc. Helemaal ten voeten uit. Zij noemt Martiens naam nog wel eens een enkele keer, zij het zonder ook maar enige bijgedachte. Net zoals ze namen noemt van andere mensen met wie ze de levensweg een poosje gegaan is. Namen van kinderen met wie ze op de lagere school of op de H.B.S. geweest is. Van meisjes die ze les heeft gegeven. Van collega's met wie ze heeft samengewerkt maar met wie ze geen vriendschap heeft gesloten. Van werksters die ze in „'t Pepelhofke" heeft meegemaakt, enz. enz. Van mensen dus met wie ze prettige of minder plezierige dingen heeft beleefd. Dingen die ze, omdat ze bijvoorbeeld plotseling in het een of andere gesprek passen, ter verduidelijking of ter illustratie, vertelt, maar die haar verder niets meer doen. Die alleen nog, misschien zou je mogen zeggen „neutrale" herinneringen zijn aan een bepaalde periode uit haar leven. Ja.

Maar Luuc heeft, nadat hij haar destijds verteld heeft dat Trix niets meer voor hem betekende, haar naam nooit meer genoemd. Is hij als het erop aankomt fijngevoeliger dan zij en bang dat het zeggen van die naam alleen al haar toch nog pijn zal doen? Al is het maar een heel, heel klein beetje? Voelt hij dat er, ondanks alles, soms toch nog een tikkeltje jaloezie ten opzichte van Trix in haar hart is? . . .

Luuc. Ruim een jaar zijn ze nu alweer getrouwd. Gelukkig getrouwd. Ze heeft een man uit duizend. Ze weet het. Martien is eenvoudig niet met hem te vergelijken. Die valt qua karakter helemaal weg naast hem. En toch, ze zou het voor nog zoveel niet tegen een ander willen zeggen, maar toch . . . Zo af en toe zou ze willen dat hij een klein beetje van Martien had. Een heel, heel klein beetje maar . . . Het zal wel heel dwaas zijn op haar leeftijd en ze weet best dat ze heel wat

meer heeft aan daden, waaruit liefde spreekt, dan aan woorden, maar nou ja. Ze zou toch echt ook wel graag 's vaker een lief woord willen horen en 's even aangehaald willen worden. Eerlijk. Maar die dingen liggen Luuc zo niet. Soms heeft ze het gevoel dat hij ze min of meer gênant vindt. Enfin. Een mens kan ten slotte niet alles hebben.

Op tante Loes' kamertje begint het wekkertje z'n plicht te doen. Han laat zich meteen voorzichtig uit de vensterbank glijden, omvat met één lange blik nog eenmaal al het moois uit de diverse tuinen, kijkt nog even om zich heen in het kleine kamertje, dat ze nu waarschijnlijk in een hele tijd niet weer terug zal zien, inspecteert voor de spiegel haar kapsel, opent dan behoedzaam de deur en loopt vervolgens zo zacht mogelijk de gang over, de trap af, naar de keuken. Ze wil de thee klaar hebben als tante Loes beneden komt.

Het lukt. Net als ze de tinnen theepot op het al vrolijk brandende, glazen lichtje, dat, de mooiste en meest praktische theebeurzen ten spijt in „'t Peppelhofke" nog altijd favoriet is, zet, kijkt tante Loes om 't hoekje van de deur.

„Jou rakker," zegt ze, haar vinger kwasi-dreigend naar Han opheffend, „ben je me toch nog weer te vlug af geweest, hè?"

Naar verhouding is ze maar weinig veranderd sinds ze met mijnheer Campert trouwde. Ze is iets gezetter geworden, er zijn wat meer rimpeltjes in haar aardig gezicht gekomen en haar haar is aan 't grijzen geslagen. Maar verder, nee. Verder is ze nog precies dezelfde. „Lekker," lacht Han. En terwijl ze haar arm door die van mevrouw Campert steekt en samen met haar door de openstaande tuindeuren naar het terrasje loopt, hartelijk: „Ik kan 't nu nog doen moet u maar denken. Straks ben 'k weer weg. En u hebt gister al genoeg gedraafd voor al die visite." Ze steekt bijna een hoofd boven haar kleine tante uit.

„Net of jij niet even hard gelopen hebt," vindt mevrouw Campert. „Maar we deden het allebei graag voor tante Magda, wat jij?"

Han knikt hevig.

„Nou, natuurlijk. Daar was ik ten slotte in de eerste plaats voor gekomen, watter? En 't is een echt feestelijke verjaardag geworden, vindt u ook niet? Met al die bloemen en cadeaus en post en telefoontjes. En last but not least het bezoek. Ik heb er ook echt van genoten.

Zo enig om al die oude bekenden weer 's even te zien en te spreken. 't Was echt ouderwets als u het mij vraagt."

„Vind ik ook, hoor,” zegt tante Loes nu. En warm: „Wij tweetjes, jij en ik, wij horen ook zo'n beetje bij „'t Peppelhofke”, hè?”

„O ja, zo voel ik het ook,” zegt Han meteen.

Ze zijn intussen allebei in een lage, pitrieten stoel gedoken.

„Trix is niet geweest, hè?” begint Han dan opeens.

„Nee,” zegt tante Loes. En een beetje verwonderd: „Zou je haar graag ontmoet hebben?”

Han schudt haar hoofd. „Nee,” komt ze dan eerlijk, „helemaal niet. Nu Luuc en ik getrouwd zijn . . . Nee, eerlijk gezegd was het voor mij min of meer een opluchting dat ze niet verscheen. Dat is misschien een beetje kinderachtig van me, maar . . . nu ja, het is eenvoudig zo. Maar ik vind het zo onaardig tegenover tante Magda, weet u. Ze woont hier zo dicht in de buurt. En ze weet „'t Peppelhofke” anders ook wel te vinden. Vooral als ze in de narigheid zit.”

„Ach, misschien kon ze moeilijk of helemaal niet van huis,” veronderstelt mevrouw Campert op haar oude, vergoelijkende manier. „Er kan best iets geweest zijn waardoor ze verhinderd was. Ziekte van haar zelf of van een van de meisjes. Of wat anders.”

„Ja, dat kan,” moet Han toegeven. „Maar dan had ze toch nog wel even kunnen opbellen of schrijven. Al was het maar een briefkaartje. Als ze zelf ziek was, had ze dat een van haar dochters wel kunnen laten doen. 't Zou toch wel erg toevallig zijn als ze alle drie tegelijk ziek waren. Nee, ik vind het net niks. Helemaal geen stijl.”

Mevrouw Campert lacht.

„Het is of ik onze oude Han weer hoor,” zegt ze.

Han krijgt een kleur.

„En u dacht dat ik het „onverhoord” oordelen zo langzamerhand wel een beetje zou hebben afgeleerd natuurlijk.”

„Eigenlijk wel,” komt tante Loes nu eerlijk.

„Dat heb ik geloof ik ook wel,” zegt Han, „maar Trix!” En met een nog roder kleur: „Niet omdat ze vroeger met Luuc verloofd geweest is, hoor, tante. Echt niet. Ik heb haar nooit gemogen. Dat weet u wel. Toen u trouwde, liet ze ook niets horen. Zoiets kan ik eenvoudig niet uitstaan. Altijd weten ze je te vinden als ze je nodig hebben, zulke mensen. Maar voor de rest. Ba.”

Tante Loes gaat niet op deze laatste, bijna hartstochtelijk geuite ontboezeming in. Ze kijkt een ogenblik peinzend voor zich uit. Dan zegt ze: „Als ik het me goed herinner, hebben oom en ik toen later toch nog een felicitatie van Trix en haar man gekregen. Vanaf de boot geschreven. Ja, beslist.”

„Tsjonge. Een felicitatie. Nou, nou,” komt Han sarcastisch. En dan, gewoon hatelijk: „Zeker omdat ze er dan toch nog een beetje besef van had dat ze u toch wel bedanken moest voor het cadeau dat u haar natuurlijk wèl gestuurd had. Toen kon de gelukwens mooi in één moeite door in hetzelfde kattedelletje geschreven worden. Goed uitgekiend, hoor. Spaarde ook nog een postzegel. Dattie wel een beetje aan de late kant kwam, enigszins als mosterd na de maaltijd, mocht vanzelfsprekend niet hinderen. Ten slotte is een huwelijk in onze kringen als regel nog niet iets van een paar weken of maanden. Voor de rest van je trouwen kun je ook nog wel wat goede wensen gebruiken. Ba. Hoe durfde ze. Schreef ze er nog niet valselijk bij dat u háár cadeau natuurlijk nog te goed hield? Maar dat ze het aardiger had gevonden u iets heel aparts vanuit Indië te sturen? En dat ze dat alsnog hoopte te doen ook? Om het, als ze daar eenmaal zat, natuurlijk prompt te vergeten.”

Mevrouw Campert schudt misprijzend haar hoofd. „Han, Han, je bent onverbeterlijk,” vindt ze.

„Ten enenmale ongeschikt voor de pastorie, niet, tante Loes?” Han lacht opeens ondeugend.

Nu lacht mevrouw Campert ook.

„Dat valt geloof ik nog wel een beetje mee,” komt ze dan. „Je hart heeft gelukkig altijd op de rechte plaats gezeten en dat is een heel belangrijk iets. Voor ieder mensenkind. Maar voor een dominese wel heel in het bijzonder, dunkt me. Maar Trix . . .”

Han zucht opeens diep. „Trix werkt op mij als de bekende rode lap op de al even bekende stier,” vult ze dan prompt tante Loes' afgebroken zin aan. „Eerlijk, tante. Vroeger. En nu weer. Toen ik hoorde hoe . . ., ja, hoe berooid ze uit Indonesië was teruggekomen, had ik werkelijk medelijden met haar. Maar ik had gedacht dat zij van en door dat alles eindelijk ook 's iets geleerd zou hebben. En nu blijkt uit heel haar doen en laten dat ze nog precies dezelfde grote egoïst is. Ik . . .”

Mevrouw Campert staat op om thee te gaan schenken.

„Tja,” zegt ze, terwijl ze naar de huiskamer loopt. „De strijd tegen je karakterfouten, misschien is het zelfs beter te spreken van karakterzonden, is niet licht. Wie weet hoe Trix tegen haar egoïsme vecht. Hoe moeilijk ze het ermee heeft.”

Met iets heel warmes in haar ogen kijkt Han haar tante na. Lieverd, denkt ze. Zo heb je natuurlijk ook altijd tegenover die vervelende man van je gestaan. Voor de grootste boef zul jij nog naar verzachtende omstandigheden en verontschuldigungen zoeken. Wat kan ik nog ontzaglijk veel van je leren. Ik kan niet aan je tippen.

„Ik vind het toch zo fijn dat u nu weer bij tante Magda bent, tante Loes,” zegt ze dan opeens hartelijk.

„Ik ook, kind,” komt mevrouw Campert meteen. „En weet je wat voor mij zo heel prettig is? Ria is er ook zo blij om. Want toen ik met het plan rondliep om weer bij tante Magda in te trekken, dacht ik aldoor: Maar als het Ria nu 's niet langer bevalt daar in Australië en ze komt weer naar Nederland, dan moet ze toch eigenlijk haar ouderlijk huis terugvinden. En dat doet ze niet als ik weer in „'t Peppelhofke” ga wonen.”

„O, maar er is hier natuurlijk altijd een plekje voor haar,” weet Han heel zeker.

„O ja, natuurlijk.” Tante Loes geeft de kopjes rond en presenteert een koekje.

„En het voornaamste voor Ria lijkt me toch, dat ze u terugvindt,” komt Han dan warm.

„Dat zei Magda ook,” zegt mevrouw Campert zacht. En dan, met een glimlach: „Ria is een echt lieve meid. En met hart en ziel verpleegster. Ik ben altijd nog dankbaar dat ik er haar vader van heb mogen overtuigen dat hij haar moest laten gaan. Hij had er eerst helemaal geen oren naar. Maar dat weet je.” En zonder overgang: „Zijn jullie ook van plan binnenkort nog 's even thuis te kijken, Han?”

„Nou, binnenkort,” begint Han. „In juli. Dan moet Luuc daar preken en ga ik mee.”

„O, dat is aardig,” vindt tante Loes. „Dat zal je vader prettig vinden. Hij is erg op Luuc gesteld. Dan blijven jullie zeker meteen een dag of wat logeren.”

„Dat is de bedoeling wel. Hoe zo, tante Loes?”

Mevrouw Campert geeft niet dadelijk antwoord. Maar na een ogenblik zegt ze: „Och, je vader voelt zich dikwijls erg eenzaam. Alle kinderen de deur uit. En nu voor de tweede keer weduwnaar.”

Er komt een verdrietige trek op Hans gezicht.

„U beleeft heel wat meer plezier aan uw stiefdochter dan mijn tweede moeder aan mij gedaan heeft,” zegt ze dan bijna bruusk.

Mevrouw Campert kijkt haar even aan.

„Och, de verhoudingen bij jullie thuis lagen heel anders,” begint ze dan vergoelijkend. „Het was nog maar betrekkelijk kort geleden dat je eigen moeder gestorven was toen je vader hertrouwde. En jij begreep toen nog niet, dat je vader dat ook mee ter wille van jullie, vooral ter wille van de kleintjes, deed. Hij had al zoveel getobd met diverse huishoudsters in dat ene jaar. Je broertjes en zusjes, jonger dan jij, vergaten, in jouw ogen althans, hun eigen moeder prompt voor deze nieuwe. En jij was op een heel moeilijke leeftijd met je vijftien jaren.”

„’t Is erg lief van u om al die dingen tot mijn verontschuldiging aan te voeren, tante Loes,” vindt Han. „Maar ik heb mijn tweede moeder toch maar heel veel verdriet gedaan en moeite bezorgd. En vader daardoor niet minder. Ik heb er dikwijls zo’n last van. Vooral sinds ik zelf getrouwd ben. Hoe dat komt, kan ik niet verklaren. Het is eenvoudig zo. En dat ik dat nu, vooral tegenover mijn stiefmoeder, nooit meer goed kan maken,” laat ze er wat moedeloos op volgen.

Mevrouw Campert pakt haar kopje van het ronde tuintafeltje.

„Zie je het nu niet een beetje al te somber, Han?” vraagt ze dan.

„Nadat je toen hier bij ons in „’t Peppelhofke” gekomen bent, is de verhouding met je tweede moeder toch stukken beter geworden?”

„Nou, stukken,” komt Han. „Voor mijn gevoel werd het toen gewapende vrede. Van mijn kant tenminste. Moeder zette altijd weer haar beste beentje voor, maar ik . . .”

De telefoon begint te bellen. Mevrouw Campert staat op om ’m aan te nemen. En terwijl ze langs Han loopt, strijkt ze even met een echt moederlijk gebaar over haar glanzend haar en zegt zacht: „Er zijn in het leven van ons allemaal geloof ik wel dingen, waarvoor het te laat is om ze nog goed te maken. Dingen die we beseffen en nog veel meer dingen die we ons niet eens bewust zijn. Maar wat heerlijk, wat een grote genade, dat ook daarvoor vergeving is, hè, kind?” Dan loopt

ze vlug naar het telefoontoestel dat in de huiskamer hangt en neemt de hoorn van de haak.

„Met mevrouw Campert,” zegt ze vriendelijk. En even later, kennelijk blij verrast: „Ah, ben jij het, Els? Goedemiddag. . . „Ja, natuurlijk. Ze zit hier op het terrasje. Ik roep haar meteen.” Dan wendt ze zich naar Han. „’t Is voor jou, meisje,” zegt ze. „Els.”

Han is al opgesprongen. Ze neemt de hoorn van mevrouw Campert over.

„Ha die Els,” zegt ze een ogenblik later kwajongensachtig in de hoorn.

„Hallo, Han,” klinkt meteen de stem van Els Schaafsma, het doktersvrouwtje uit een naburig dorp, aan het andere eind van de lijn. „Ik stoor jullie toch niet?”

„Not at all,” antwoordt Han prompt. „Hoe zou jij nu ooit kunnen storen. Maar is er iets?”

„Dat is het hem nu juist. Er is een heleboel. En er is ook eigenlijk niets. Niets bijzonders tenminste. Ik wou alleen maar zo graag nog een poosje met je babbelen nu je hier nog zo gezellig dicht in de buurt zit. Toen ik gister thuis kwam, schoot me natuurlijk van alles te binnen wat ik je nog had willen vragen en wat ik je nog had willen vertellen. En nu kon ik de verleiding niet weerstaan je nog even te bellen.” En samenzweerderig: „Deze afstand is zo lekker voordelig, weet je. Zesendertig cent voor negen minuten.”

Han schatert. „Kostelijk, Els. Dat is met recht een koopje. Dan praten we natuurlijk gezellig de negen minuten vol. En als we dan nog niet klaar zijn, bel ik jou nog even. Zesendertig cent extra mag ik van mijn heer gemaal wel versnoepen.”

Els lacht. „Hij rekent je natuurlijk altijd tot op de laatste cent nauwkeurig na, dat snap ik.”

„Heel goed begrepen, Els Berkhout. Tot op de laatste cent,” antwoordt Han dood-ernstig.

„Arme jij,” vindt Els. „Slecht getroffen, hoor. Maar nu alle grapjes aan de kant. Kun je er echt nog niet een dagje aan vastknopen en naar „Blier Herne” komen? Kun je Taco ook nog even spreken. En de kinderen zien. Ze zouden het allemaal heel erg fijn vinden. Mattie zei gisteren meteen toen ik vertelde dat jij in „’t Peppelhofke” logeerde: „Nu komt tante Han natuurlijk ook bij ons.””

„De lieverd,” vindt Han vertederd. „Maar 't gaat echt niet, Els. Dat heb ik je gister ook al aan je verstand proberen te peuteren. Luuc . . .”

„Als ik 'm nu even bel en het 'm vraag?” stelt Els royaal voor. En ondeugend: „Blijft je budget evengoed kloppend.”

„Dat is waar.” Han lacht gul. En dan: „De verleiding is geweldig groot, want je weet hoe ik op die man van jou en die vier ondeugende rakkers van jullie gesteld ben. Later dolgraag 's weer, Els. Maar 't gaat nu echt niet. Je begrijpt, als pastoorske heb ik zo diverse plichten en er is morgen een trouwerij etc. etc. Nee, nog een dag weg-blijven kan ik Luuc echt niet aandoen. Hij rekt op me.”

„Ontzettend jammer,” vindt Els.

„Tja,” komt Han op een toon van: wat zul je daar nu aan doen. Zulke kleine tegenvallertjes schijnen er nu eenmaal bij te horen. En dan:

„Maar nu wat anders. Wanneer kom jij nu toch eindelijk 's naar ons toe, Els? Het lijkt toch zeker nergens op dat Luuc en ik nu onderdehand al een dik jaar getrouwd zijn en jij nog niet eens weet, waar we zo dagelijks rondploeteren.”

„Je hebt groot gelijk,” geeft Els dadelijk toe. „Dat lijkt ook werkelijk nergens op. Maar je bent ook zo'n afschuwelijk eind hier uit de buurt getrokken. Kon ik maar 's fijn gauw even op een morgen of middag gezellig een kopje koffie of thee bij je gaan drinken, net als bij de tantes in „'t Peppelhofke”. Dan nam ik een abonnementje op je pastorie. Reken daar maar gerust op. Een morgen of middag kan ik nog wel 's vrij maken. Maar nu. Ik kan moeilijk langer van huis tegenwoordig. Je weet hoe ik telkens tob met hulp de laatste tijd. En Taco . . .”

Han lacht. „Lieve schat, schei toch uit met dat je uitputten in verontschuldigen. Ik weet immers best dat, als je maar half gekund had, je heel gekomen zou zijn. Allang.” En heel ondeugend: „Al was het alleen maar om je nieuwsgierigheid te bevredigen, watte?”

„Natuurlijk.” Els kent Han langer dan vandaag en klimt niet op de kast. „Precies, liefje,” geeft ze terug. „En nu breng je me daar dan toch zo maar plotsklaps op een lumineus idee! Ik weet het opeens, zeg. Ik kom je 's fijn heel vroeg op een maandagmorgen onverwacht overrompelen. Dan ligt jouw hele pastorie natuurlijk overhoop en . . .”

„Strijk je ook met je wijsvinger over de lijstjes van de wandversiering,

Elsje?" onderbreekt Han haar met een kwasi-benauwde stem.

Els schatert. „Natuurlijk. Die is goed. Hoe verzin je zoiets kostelijks?" Han blijft doodernstig. „Ik verzin eerlijk niets, hoor, Els. Ik spreek uit bittere ervaring. Dat doet een alleenwonende juffrouw uit onze gemeente. Niet alleen bij mij, hoor. Nee. Ze maakt geen onderscheid. Dat zij tot haar ere gezegd. Ze doet het bij iedereen. Daar toetst ze je kwaliteiten als huisvrouw aan, snap je. Ik ben als de dood voor haar, want je weet wel, stof afnemen is nooit m'n sterkste kant geweest. Ik vind het onder ons gezegd nog altijd zulk stomvervelend werk. Wat nu ook weer niet wil zeggen dat je je naam op onze meubels kunt schrijven, hoor. Nee, eerlijk niet. Maar . . ."

In de telefoon klinkt het sein dat aankondigt, dat de verbinding zo meteen verbroken zal worden.

„Hora est," zegt Els teleurgesteld. „Wat jammer."

„'t Geeft niet. Ik bel jou nog even," heeft Han nog net tijd te roepen. Dan is het contact weg. Ze begint meteen in de telefoonklapper naar Els' nummer te zoeken.

„'t Mag toch nog wel even, hè, tante Loes?" vraagt ze intussen.

Mevrouw Campert is allang weer in haar stoel gedoken en heeft een krant gepakt.

„Natuurlijk, kind. Ga gerust je gang," zegt ze dadelijk.

„'t Is zo oergenoeglijk, weet u," lacht Han. „Net als vroeger. Ik voel me gewoon weer twintig."

Mevrouw Campert kijkt glimlachend naar haar op. „Heerlijk," vindt ze. „Pluk jij de dag maar. Carpe Diem."

Han is intussen al begonnen Els' nummer te draaien. „Zo, daar ben ik weer, Els," zegt ze even later.

„Fijn," komt Els. „Maar nu eerst nog even in ernst over dat plannetje. Want dat lijkt me echt wel uitvoerbaar. Weet je, Lot schreef van de week dat ze, als het goed was, binnenkort 's een weekend met Annètte op „Blier Herne" hoopte te komen. Haar man moet weer voor zaken naar 't buitenland, zie je en dan zijn zij toch maar met z'n tweetjes. Ze komen dan met de auto en moeten natuurlijk 's maandagsmorgens weer vroeg weg, omdat Annètte anders te laat op school komt. Als ze een klein eindje omrijden, kunnen ze mij mooi even bij jou afzetten. Dan ga ik 's avonds met de laatste gelegenheid terug en kunnen we een heerlijk lange dag hebben."

„Een reuze idee,” vindt Han geestdriftig. „Wat hoop ik dat dit doorgaat. En een beetje gauw. Als je ’s wist hoe ik me er nu al op verheug. Er is zo’n massa wat ik je graag wil laten zien. De pastorie natuurlijk. En de tuin. En ons verrukkelijk boomgaardje. Maar ook de slotvijver en het slotpark en . . .” Ze onderbreekt zich zelf opeens om over te schakelen op een praktisch onderdeel van het uitstapje. „Trek je een paar wandelschoenen aan, Els?” zegt ze. „En neem je een regenjas mee? Ik heb een paar lievelingswandelingen, weet je. Die móeten we maken. Eén in ieder geval. En we moeten beslist even bij de Viersens kijken. En . . .”

Ze is zo enthousiast voor het plan en zo verlangend Els alles waarvan ze zelf zoveel houdt te „vertonen” en iedereen die ze om de een of andere reden voor Els de moeite waard vindt aan haar voor te stellen, dat ze zo voor de vuist weg vlug-vlug een programma in elkaar zet dat, terwijl ze er kennelijk nog niet eens helemaal mee klaar is, nu al zoveel punten bevat, dat het met geen mogelijkheid in één dag kan worden afgewerkt. Daarom is Els zo vrij haar woordenvloed te stuiten door lachend te zeggen: „Schei uit, Han. Voor wie zie je me eigenlijk aan? Ik ben geen vorstelijk persoon die gewend is dergelijke overvolle programma’s als ’t ware aan de lopende band af te werken en dat weet te presteren zonder er bij neer te vallen. Ik . . .”

„Nee,” komt Han dan nogal tam voor haar doen. „Dat is zo.”

Ze lijkt werkelijk even van haar à propos gebracht te zijn. Maar ze zou niet Han Terhenne heten als ze het volgende moment niet alweer even geestdriftig als voor Els’ interruptie verder zou gaan en zou zeggen: „Over vorstelijke personen gesproken, Els. Wij hebben iemand in de gemeente die Luuc en ik altijd de vorst noemen. Het is een eenvoudige schilder, maar hij zou koning hebben moeten zijn, zo’n vorstelijke gestalte heeft hij. En . . ., zo edel van karakter is hij. Nu, dat laatste is iets, wat je een vorst toch ook altijd graag toedenkt. Hij is een van Luucs meest gewaardeerde ouderlingen, die werkelijk het vertrouwen van heel de gemeente geniet. En dat is waarlijk geen geringe zaak op een dorp waar iedereen praktisch iedereen kent. Wat zou ik graag willen dat je hem eens ontmoette. En ook nog iemand anders. Die noemen we altijd: de overste der zandstrooiers. Toen het van de winter een keer erg glad was . . . Maar dat verhaal is voor nu te lang. Dat hoop ik je bij gelegenheid wel ’s te vertellen als het je inte-

resseert. Maar de vorst mag je in geen geval missen. En naar opa Geurtsen sleep ik je ook en . . ." Dan valt ze zich zelf opnieuw in de rede en zegt: „Eén dag is werkelijk veel en veel te kort. Ja. Toe Els, kijk Taco 's extra vriendelijk aan en pingel 'm nog een dagje af.”

Els lacht. „Ik wil graag genoeg. Maar . . .” begint ze.

„Als ik 'm nu 's bel en het 'm vraag,” stelt Han met een vlugge blik op haar horloge nu op haar beurt haastig voor.

„Dan blijft mijn budget kloppend, wil je zeggen,” plaagt Els.

„Precies,” lacht Han. „Zal ik het straks meteen doen?”

„Bedankt voor je vriendelijk aanbod,” zegt Els. „Maar hij is niet thuis.”

„Jammer,” vindt Han. „Maar denk er in ieder geval nog 's heel goed over na, ja? Jij bent nogal vindingrijk. Misschien ontdek je ergens een gaatje.” En met een diepe zucht: „Wat jammer, deze negen minuten zijn ook al bijna weer om. Wat gaat het afschuwelijk vlug. Maar vertel me nu nog gauw even: rijdt Lot zelf?”

„Ja. Dat heeft ze al heel gauw na haar trouwen geleerd. Haar man wilde het graag. En ze vindt het erg prettig.”

„Wat enig,” vindt Han. „Nu, ik hoop erg dat ze je brengt. Zie ik haar meteen nog eventjes. Ik heb altijd het gevoel of ik haar heel goed ken. Uit jouw verhalen natuurlijk. En van al die interessante brieven die ze jou destijds uit Lugano stuurde en waaruit jij me dan hele stukken voorlas. Weet je 't nog? In werkelijkheid heb ik haar geloof ik maar eenmaal ontmoet. Jaren geleden. Toen jullie nog aan de Vecht woonden.”

„O ja, dat herinner ik me nog heel goed,” komt Els meteen. „Het was op een zaterdag.” En zacht: „Joop logeerde dat weekend ook bij ons, weet je nog wel?”

„Ja.”

Heel even is het stil. Allebei denken ze aan Joop, de enige broer van Els die toen nog theologie studeerde. En die in de oorlog, toen hij nog maar kort in de pastorie zat, vanwege z'n illegale werk gefusilleerd werd.

„Heb ik je verteld dat Warners tante voor een half jaar naar Canada gaat, naar haar zuster en naar Warner en Riet?” begint Els weer.

„Nee,” zegt Han verrast. „Wat heerlijk voor ze. Die tante Jet van „My Castle” toch zeker, hè?”

De tweede negen minuten zijn ook verstreken. Het seintje klinkt alweer.

„Ja. Van Miekastle van de juffrouw,” roept Els nog gauw. „Daag.”

„Daag.”

II

Dr. Van Anholt en mevrouw Campert „trakteren” Han die avond als ze naar de trein moet op een taxi en brengen haar getweeën weg.

„’t Is natuurlijk een veel te grote luxe voor een jonge blom met een paar stevige benen,” vindt Han als ze rijden. „Maar ’t wordt even-goed zeer gewaardeerd. Daar niet van.”

Tante Loes, naast de chauffeur, keert zich lachend om. „Een klein bewijs van onze erkentelijkheid voor je komst,” zegt ze.

Tante Magda, achterin naast Han, buigt zich naar haar over en zegt met een ondeugende twinkeling in haar mooie ogen zacht aan haar oor: „Nu weten we tenminste dat je op tijd komt en we niet de kans lopen nog een nachtje met je opgescheept te zitten, zie je.”

Han trekt een kwasi-ontdaan gezicht.

„Ik meende dat u altijd zo eensgeestes was, maar nu weet ik het niet meer,” zucht ze. „De een steekt me figuurlijk gesproken in de lucht. En de ander laat me vlak daarop prompt heerlijk een beste duikel naar beneden maken. Nee, ik ben er nu echt af, hoor.”

Dan lachen ze alle drie. En ze voelen zich door alles heen verbondenner dan ooit.

De trein staat al klaar als ze op het perron komen.

„Asjeblijft, een expres-exemplaar. Bof ik even,” vindt Han. Ze reserveert vlug een mooi hoekplaatsje en komt dan nog even op het balkon.

„Nog welbedankt voor alles, hoor, tantetjes. ’t Was ouderwets fijn in „’t Peppelhofke,”” zegt ze warm.

„Jij wordt bedankt,” komt Dr. Van Anholt. „Voor je komst en voor je hulp.”

„Ja, ja,” lacht Han. En dan: „Kom ’s gauw weer samen naar ons toe. Ja?”

„Zo gauw we de gelegenheid hebben,” belooft tante Loes. „Hè, Magda?”

„Natuurlijk. Graag.”

De conducteur begint de namen van de stations waar de trein zal stoppen af te roepen en de portieren te sluiten. Han krijgt van beide tantes nog een stevige zoen.

„Doe Luuc vooral veel hartelijke groeten,” zegt mevrouw Campert dan.

„Ja en bedank hem ervoor dat hij je heeft laten gaan,” voegt juffrouw Van Anholt eraan toe.

„Had hij ook 's niet moeten doen,” komt Han strijdlustig.

Dr. Van Anholt geeft haar een grote knipoog. „Dat jij je toch vrijwillig aan een heer en meester boven je gebonden hebt,” plaagt ze.

„Tja,” zegt Han. „Een mens doet wel 's iets, hè?”

„Foei jullie,” bestraft tante Loes. „Die beste Luuc. Laat het 'm niet horen.”

„Maak u maar geen zorgen, hoor, Loesjelijf,” komt Han oneerbiedig van louter genegenheid voor deze haar zo heel dierbare zuster van haar eigen moeder. „U moet maar denken: een vos verliest wel z'n haren, maar . . . Enfin, de rest kent u, hè?”

Mevrouw Campert schudt lachend haar hoofd.

„Onverbeterlijk. Dat ben je,” zegt ze dan.

Han heeft het raampje naar beneden gedraaid en haar hoofd naar buiten gestoken. De chef geeft het sein tot vertrek. De trein komt in beweging.

Han zwaait net zo lang tot ze niets meer van de tantes kan zien. Dan loopt ze naar haar plaats en duikt met een zucht in haar hoekje. Schatten zijn het. Allebei, denkt ze. Ik moest ze kunnen meenemen.

De expres raast intussen al door het avondlijk-donkere land. Han haalt een boek uit haar tas, maar er komt voorlopig niets van lezen. Ze moet almaar kijken naar de vreemd-mooie lucht. Aan de linkerzijde van de trein is alles donker. Maar hier, aan haar kant, is de hemel over een enorm stuk rood. Bloedrood met violette strepen langs heel de horizon. Het is af en toe bijna adembenemend van schoonheid. Ze kan er haar ogen eenvoudig niet afhouden, zo fascinerend is het. En, als ze eerlijk is, een beetje angstig tegelijkertijd. Wat is dit eigenlijk? Een natuurverschijnsel? Noorderlicht? Of toch enkel het kleurenfeest dat de zon zo dikwijls achterlaat nadat ze is ondergegaan? Maar duurt het daarvoor niet te lang? Ze gelooft niet dat ze ooit tevoren

een lucht zolang die prachtige kleuren heeft zien vasthouden. Drie volle kwartieren geniet ze er nu al van. Maar dan opeens verandert het. De vlammeende kleuren maken plaats voor zachtgele tinten. En de vormen die deze roomgele wolken nu aannemen, doen haar beurtelings denken aan een golvend duinlandschap en een zandverstuiving. Dit is ook heel, heel mooi.

Bijna twee uur duurt de treinreis. Prachtig op tijd rijden ze onder de overkapping van het station, dat voor Han het voorlopige eindpunt vormt. Als een van de eersten staat ze op het perron, loopt met vlugge, verende stappen naar de uitgang, de controle door, regelrecht naar de bus, die haar nu in een half uurtje bij Luuc kan brengen.

Ze gaat vlak bij de deur zitten. Is ze er straks fijn gauw uit. Ze heeft een paar heerlijke dagen in „'t Peppelhofke” gehad, maar ze begint nu toch echt naar huis te verlangen. Hoe dichtert ze de pastorie naderd hoe meer, lijkt het wel.

Ze glimlacht. Naar huis. Naar Luuc kan ze net zo goed zeggen. Luuc betekent immers thuis en thuis Luuc. Kinderen . . .

Even knijpt er een kleine angst in haar overigens nu zo blijde hart. Zouden ze wel ooit kinderen krijgen? Ze zijn nu al ruim een jaar getrouwd en ze zijn zo jong niet meer. Maar daarom kan het toch nog best. O ja. Ze weet van verscheidene dergelijke gevallen waar nog een heel gezinnetje gekomen is. O, ze zou zo bitter graag willen dat dit geluk hun ook nog beschoren werd.

„Je wilt te veel, Han,” zegt Luuc zo af en toe als ze in haar voortvarendheid weer 's wat al te veel hooi op haar vork wil nemen. Kan dat hier ook op slaan?

Wil ze werkelijk te veel? Verlangt ze te veel? . . . Het liefst zou ze een stuk of wat van die schatten willen hebben. Maar met één zou ze toch ook al heel erg blij zijn. En Luuc is zo'n echte kindervriend. Hij . . .

Ze bidt er dikwijls om. Ze doen het ook samen. En verder moeten ze het rustig overgeven. Dat weten ze allebei. God heeft hen immers in Christus lief en zal hen zeker de kinderzegen niet onthouden als die goed voor hen is. Hij is toch hun hemelse Vader. En Hij kan hen die schenken ook, omdat Hij ook almachtig is. Hij kan alles. Wat Zijne liefde wil bewerken, ontzegt Hem Zijn vermogen niet. Nee. Och, meestal kan ze het rustig in Zijn handen geven. Alleen, een enkele

keer . . . Want als het nu 's beter voor hen zou zijn dat ze geen kinderen kregen? Menselijk gezien wil je daar eigenlijk niet aan dat zoiets niet goed voor je zou kunnen zijn. Dat lijkt je eigenlijk . . ., nu ja, eigenlijk onmogelijk. En toch . . . God knows best. Ja, als ze ze niet krijgen . . . Maar daarover hoeft ze nu nog niet te piekeren gelukkig. Ze mag nog rustig hopen. O, en als! . . .

De bus schiet intussen heerlijk vlug in de richting van hun dorp. Het is de laatste en er zijn maar heel weinig passagiers die onderweg in- of uitstappen. Nog tien minuten hooguit, dan kan ze er zijn.

Of Luuc bij de halte zal staan? Vast wel. Hij had vanavond kerke-raadsvergadering, maar hij dacht dat het niet laat zou worden. En het loopt nu al naar elven. O ja, hij zal er best zijn.

Nog voordat de bus stopt, staat ze al bij het portier. En nog maar amper staat hij stil of zij is er al uit ook. Maar dan is er ook meteen de teleurstelling. Want er is geen Luuc om haar te begroeten. De vergadering heeft zeker langer geduurd dan hij verwacht heeft. Jammer. Ze heeft opeens een wat afgeknapt gevoel. Maar lang duurt dat niet. Haar oude energie komt vrijwel meteen weer boven. Ze zet er plotse-ling flink de pas in. Iedere medaille heeft ten slotte twee zijden. En de andere kant van deze geeft haar opeens de gelegenheid Luuc te verrassen. O zo. Het is maar een minuut of zeven lopen van de halte naar de pastorie. Ze zal proberen thuis te zijn en de koffie klaar te hebben als de kerkeraad is afgelopen. Dat zal Luuc gezellig vinden. Ze is de Hoofdstraat intussen overgestoken, loopt vlug de Meidoorn-straat af en dan is ze ook al op de Kastanjelaan, waaraan de kerk en de pastorie staan. Eenmaal daar, krijgt ze zo'n haast, dat ze het een-voudig niet laten kan op een drafje te gaan lopen. Zo, dat schiet nog beter op. Nog even, dan is ze bij de kerk.

Ja, hoor, net wat ze gedacht heeft. De heren kerkeraadsliden zijn 's weer lang van stof. In de consistorie brandt het licht nog in volle glorie. En in de pastorie, die er enkel door een beukenheg van ge-scheiden is, is alles donker. Ze zijn stellig nog aan het vergaderen. Op dit moment vindt ze dat bijna prettig. Nu heeft haar plots opge-komen plannetje nog alle kans van slagen.

Vlug doet ze het tuinhokje open, loopt gauw het tegelpad op en steekt dan de sleutel, die ze onderweg al uit haar tas heeft opgediept, in het slot. Maar met dat ze 'm omdraait floept in de gang het licht

aan. Ze schrikt er een beetje van. Hoe kan dat nu? Zou Luuc toch . . . ? Of . . . ? Enfin. Ze gunt zich geen tijd zich nu verder in gissingen te verdiepen. Ze zal 't wel zien.

Resoluut duwt ze de deur open en . . . , ja hoor, Luuc is de „inbreker”. Hoe bestaat het? Hij moet net door de achterdeur binnengekomen zijn toen zij op het tuinpaadje liep. En nu was hij kennelijk in ijltempo op weg naar de voordeur. Ze botst tenminste bijna tegen hem op. Dat geeft zo'n dwaze situatie daar in die brede pastoriegang, dat Han in een hartelijke lach schiet.

„Hallo, dominee,” komt ze dan vrolijk.

Maar inplaats van haar blij verrast te begroeten en in z'n armen te sluiten, blijft Ds. Born staan waar hij staat en zegt enkel, diep teleurgesteld: „Ben je daar al?”

O, o, die Luuc. Han begrijpt ogenblikkelijk waarom hij zo teleurgesteld is, maar ze probeert toch beledigd te kijken.

„Over hartelijkheid gesproken, zeg,” komt ze dan kwasi-boos. Maar het volgende ogenblik valt ze alweer uit haar rol en olijk voegt ze eraan toe: „Had je misschien liever gehad dat ik nog een nachtje was weggebleven?”

„Dat weet je wel beter,” haast Luuc zich nu te zeggen. „Maar ik had je zo graag van de bus gehaald.” En kwaad: „En 't had best gekund ook. We hadden om tien uur al wel klaar kunnen zijn. Maar er waren natuurlijk weer een paar lui die meenden nog een poos te moeten doorleuteren.”

Han steekt haar arm door de zijne. „Wie?” vraagt ze dan ondeugend. Nu lacht Luuc eindelijk. „Ambtsgeheim.”

„Sorry. Beg pardon.” Als een schoolkind dat zich in overtreding weet, houdt Han kwasi-verlegen haar vinger tegen haar mond.

Luuc geeft haar een kus.

„Hè, hè,” zucht Han. „Eindelijk.”

„Nou ja, die vervelende lui ook,” begint Luuc zich opnieuw nijdig te maken. „Heel de dag had ik me erop lopen verheugen dat ik je vanavond van de bus zou gaan halen. En daar zeuren ze maar door. Je zou ze.”

Arm in arm lopen ze naar de grote, gezellige huiskamer.

„Ik begreep het wel, hoor,” troost Han intussen. „Eerlijk gezegd dacht

ik dat jullie nog aan 't vergaderen waren toen ik de kerk passeerde. Ik zag geen mens en 't licht brandde volop."

„Nee, we waren net klaar. Net. Ik ben er eigenlijk op het onbeleeft af vlug vandoor gegaan in de hoop het nog juist te halen. Maar de bus was zeker extra vroeg."

„Dat was hij. Zeker vijf minuten binnen z'n tijd. En ik heb hard gelopen bovendien, want ik wilde de koffie klaar hebben als jij thuis kwam, zie je."

Luuc ziet door z'n donkeromrande bril vertederd op z'n vrouw neer. Hij is lang en smal met iets aflopende schouders en een zwarte pruik, die als altijd, vanwege de weerbarstigheid van z'n haar, een beetje slordig zit.

„Lieverd," zegt hij. En dan: „Heb je 't naar je zin gehad?"

„Geweldig, jô," komt Han enthousiast. „Ik zal je straks alles vertellen. Maar ik zorg eerst voor een kopje koffie. Veel gezelliger."

Ze draaft meteen naar de gang, mikt het jasje van haar mantelpak aan de kapstok, legt haar kleine, flatteuse hoed haastig op z'n plaats en roept, voordat ze in de keuken verdwijnt: „Ga jij alvast maar lekker in een gemakkelijke stoel zitten. Je zult wel moe zijn."

Maar Luuc Born piekert daar niet over. Hij is veel te blij dat z'n vrouw weer thuis is en loopt haar prompt achterna.

Han glimlacht als ze hem ziet. Eigenlijk had ze niet anders verwacht. Maar dat zegt ze niet. In plaats daarvan prijst ze: „Tsjonge, wat is alles hier keurig netjes. Ik had op z'n minst een aanrecht vol vuile boel verwacht."

Luuc kijkt bij deze lof zo trots als een pronkende pauw.

Zodra Han dat ontdekt, laat ze er met een effen gezicht op volgen: „Zo kan ik best 's weer uit. En dan wat langer."

„O, wat die afwas betreft, gerust hoor. Daar draai ik m'n hand niet voor om," komt Luuc direct met een air van jewelste. „Ik heb er toch zeker niet voor niets ettelijke corveediensten opzitten. In m'n gym- en studententijd. Nou!"

„Goed dat je me daar even aan herinnert," vindt Han droog. „Ik hoop er bij gelegenheid m'n voordeel mee te doen."

„Och heden, had ik nu maar niets gezegd," verzucht Luuc slachtofferachtig.

Maar Han heeft helemaal geen medelijden met haar daareven nog zo

trotse echtgenoot. „Je verdiende loon, joggie,” vindt ze onbarmhartig. „Hoogmoed komt nu eenmaal altijd voor de val.”

Ze heeft intussen water en melk op het gas gezet en pakt nu met de nescafé een paar flinke boerenbontkommen uit de kast.

„Je krijgt vanavond je deel in één keer, hoor,” lacht ze. „Dat spaart mij een loop en ons samen tijd, want ik heb zoveel te vertellen. En ik moet van jou natuurlijk ook alles horen wat je in deze dagen beleefd hebt.”

Luuc lacht ook. „Ik heb toch maar een praktische vrouw getrouwd,” vindt hij. „En zo’n kom lijkt me nog niet onvoordelig ook. Me dunkt, er gaan wel drie gewone kopjes in,” laat hij erop volgen.

„Hebberd,” komt Han direct.

Ze giet intussen het water al op de koffie en roert volijverig. Zo, nu de melk er nog op. Klaar. Zonder complimenten duwt ze Luuc het blaadje met de bijna tot aan de rand gevulde kommen in z’n handen. „Asjeblijft,” lacht ze. „Dit dient een oud-corveeër ook te kunnen. Breng maar gauw netjes naar binnen. Ik haal ondertussen het trommeltje van de tantes.”

En als hij haar vragend aankijkt: „Dat hebben ze op het laatste moment in m’n tas gestopt en ik mocht er niet in kijken voor ik thuis was. Er zit natuurlijk iets van de verjaarstractaties in. Anders zouden de tantes de tantes niet zijn.”

Hans veronderstelling blijkt juist te wezen. Het aardige trommeltje zit vol heerlijkheden.

„Mmm,” geniet Luuc al bij voorbaat. En dan plagend: „Goed bekeken van de tantes dat ze de voorwaarde stelden: niet openmaken voordat je bij Luuc bent.”

„Jou akeligerd,” hapt Han, vanwege het al vrij late uur bepaald niet meer al te goed op haar qui vive, tot Luucs groot vermaak, meteen.

„Ik zeg toch niets,” komt hij met een onschuldig gezicht.

„Je insinueert, dominee Born. En dat is nog veel erger,” antwoordt Han. En met het strengste gezicht dat ze vermag te zetten: „Voor straf moest ik je natuurlijk niets van al dat lekkers geven. Maar vooruit, ik zal m’n hand maar ’s weer over m’n veel te goede hart strijken.” Ze houdt hem meteen het trommeltje voor en animeert royaal: „Zoek maar uit, Lucas.”

„Vurige kolen op m’n arme hoofd,” zegt Luuc kwasi-nederig. „Eigen-

lijk moest ik jou nu de eerste keus laten, maar dat doe ik nou 'r es niet. Jij hebt gister en vandaag natuurlijk al genoeg gesnoept." En met een voorzichtige greep naar een slagroomtaartje: „Die pik ik.”

Han kiest een vruchtengebakje. En dan begint ze haar uitstapje te „verslaan”. „Enig was het, Luuc. In één woord: ouderwets. Een hoop kennissen als ik gesproken heb. En tante Magda . . .”

Ze hebben wat schemerlampjes aangeknipt en zijn in de zithoek naast elkaar op de bank neergestreken. Bijna een uur lang vertelt Han op haar eigen gezellige manier. Telkens als ze ophoudt en denkt dat ze nu dan toch wel klaar is, schiet haar nog weer iets te binnen, dat Luuc beslist ook nog moet horen. En dan begint ze opnieuw, zeer enthousiast: „O ja, zeg, en . . .”

Luuc wordt niet moe naar haar te kijken en te luisteren. Er is toch maar één Han, denkt hij intussen warm. Maar ten slotte zucht ze toch: „Zo, nu heb ik geloof ik niets vergeten, Lucas. En nu ben jij aan de beurt. Biecht 's op. Wat heb jij allemaal beleefd?”

„Tja,” begint Luuc. En dan, met een blik op de klok: „Zou ik je dat morgen maar niet vertellen? Het is al middernacht.”

Maar Han schudt zeer gedecideerd haar hoofd. „Nee, nu,” commandeert ze. En plagend er achteraan: „Ik zal je morgenochtend wel een uurtje langer laten liggen, hoor, oude slaapkop. Dan krijg je je aantal uren evengoed.”

„Och jij,” zegt Luuc.

Han kijkt 'm opeens opmerkzaam aan. „Er is toch geen slecht nieuws?” vraagt ze dan ongerust.

„Nou, slecht,” zegt Luuc. En dan, met een lach: „Mevrouw Prins is 's weer ziek. Ze liet opbellen.”

„Het oude liedje?”

„Dat vermoed ik wel.”

„Je bent er dus nog niet geweest.”

Luuc schudt z'n hoofd. „Ik kon de moed echt niet dadelijk opbrengen, Han. Vanmiddag kwam de boodschap trouwens pas.”

„Ik ga morgen wel 's even naar haar toe,” belooft Han. „'s Even poolshoogte nemen.”

„O, asjeblijft.” Luucs stem klinkt bepaald dankbaar. „En bij Zondervan is het vierde kind geboren,” schiet 'm dan z'n tweede nieuwtje te binnen.

„Dat is fijn,” vindt Han. „Alles goed?”

„Prima.”

„Zoon of dochter?”

„Ik weet het eerlijk niet.”

„Schaam je, Lucas Born.” Han kijkt haar echtvriend verwijtend aan.

„Waarom? Is dat dan zo belangrijk?” vraagt die een tikkeltje verbaasd. „’t Voornaamste is toch dat moeder en kind het goed maken, zou ik denken.”

„Dat is het,” geeft Han dadelijk toe. Maar dan zet ze een heel gewichtig gezicht en zegt: „Maar de sekse is ook belangrijk. En in dit gezin wel zeer in het bijzonder.” En als gold het de bekende klap op de vuurpijl: „Ze hadden drie dochters.”

„En hoopten nu op een stamhouder,” vult Luuc pienter aan. „Natuurlijk. Dom van me om dat te vergeten. Ja kind, als jij van me wegloopt, ben ik eenvoudig de kluts kwijt. Zie hier het bewijs. Maar . . .” Han verwaardigt zich niet op die laatste opmerking in te gaan.

„Was de vader extra blij?” zet ze haar verhoor voort.

„De vader was heel blij.”

„Natuurlijk. Alle vaders zijn heel blij als ze zoiets komen vertellen,” weet Han. „Maar ik vroeg of vader Zondervan extra blij was.”

„Dat weet ik echt niet,” moet Luuc bekennen.

Han schudt misprijzend haar hoofd. „Lucas, Lucas. Enfin, ik hoor het wel ergens anders eer ik op kraambezoek ga. Ik zal mevrouw Zondervan in ieder geval straks dadelijk nog even op mijn soepklantenlijstje bijschrijven. Ze krijgt vrijdag een lekker bordje soep. En verder?”

„Ja, wat verder?” Luuc trekt diepe denkrimpels in z’n voorhoofd. Wat ’m voor op z’n tong ligt, heel de avond al, wil hij eigenlijk niet zeggen. Daarmee wil hij liever tot morgen wachten. Han is zo op de Viersens gesteld. Je hebt kans dat het haar een slapeloze nacht kost. Maar . . . Gelukkig komt hem iets anders in de gedachten.

„O ja, mevrouw Kloosterman is bij me geweest,” vertelt hij dan.

„Och.” Han kijkt opeens zo vertederd als gold het een klein kind, in plaats van een van de oudste gemeenteleden. „Hoe was het met haar?”

„Nog meer in de war dan de vorige keer. Ze vertelde nu dat ze de bruid was.”

Er springen tranen in Hans ogen. „Stumperd. Ze leeft natuurlijk weer helemaal in haar jeugd en haalt de gebeurtenissen uit die tijd uiteraard ook nog allemaal door elkaar. Laatst vertelde ze mij immers dat ze de wieg in orde moest maken, omdat ze een baby verwachtte. O Luuc, als je toch zó oud wordt. Ik vind die aderverkalking dan toch wel zoiets verschrikkelijks. Te denken hoe een flinke vrouw ze altijd geweest is. Ik vergeet nooit haar eerste bezoek. Ze was zo hartelijk en gaf me zoveel goede raad. Ik sloot haar meteen in m'n hart. Dat is toch nog maar een jaar geleden. En nu . . .”

Luuc kijkt peinzend voor zich uit. „Ja,” zegt hij dan, „kort daarna is het begonnen. Ze vertelde me van alles over een preek die ik zelf gehouden had, alsof het er eentje van een collega was, weet je nog wel? Ik probeerde haar eerst nog aan haar verstand te brengen dat ik die preek gemaakt had, maar dat lukte me niet. Toen begreep ik dat ze in de war was. Maar later was ze die eerste tijd soms weer heel normaal ook. De laatste maanden is het pas zo heel erg geworden.”

„Ja. Het lijkt me toe, dat het ontzettend vlug verergert. Hoe oud is ze eigenlijk?”

„Vijfentachtig, geloof ik.”

„Dat is ook een hele leeftijd,” zegt Han.

„Ja, maar dat zegt toch niet alles,” vindt Luuc. „Opa Geurtsen is negentig. En die mag dan lichamelijk niet meer in orde zijn, z'n geest is nog net zo helder als die van jou en mij.”

„Dat is waar,” geeft Han toe. En na een ogenblik, zacht: „We moeten maar heel lief voor mevrouw Kloosterman zijn. Te denken dat ze hier vroeger in deze zelfde pastorie woonde en zo'n flinke dominese was, dat je er nu nog verhalen over hoort.”

Een ogenblik zitten ze stil naast elkaar, ieder in eigen gedachten verdiept. Maar dan staat Luuc opeens resoluut op en zegt: „Kom meisje, we gaan naar bed.” En ten bewijze dat hij daar nu echt aan toe is ook, geeuwt hij 's heerlijk ongegeneerd. Maar Han blijft rustig zitten waar ze zit. En als had haar heer-gemaal met geen woord over naar boven gaan gesproken, zegt ze: „Je hebt me nog niet alles verteld, Lucas.”

Luuc kijkt haar bijna geschrokken aan.

„Waarom denk je dat?” vraagt hij verbaasd.

„Ik denk het niet. Ik voel het. Ik weet niet, maar . . . Er is iets akeligs,” onderbreekt ze dan zich zelf. „Zeg het nu maar gauw. Anders haal ik

me misschien nog naarder dingen in m'n hoofd dan er in werkelijkheid zijn."

„Nou, goed dan," geeft Luuc zich gewonnen. „Bij de Viërsens hebben ze zorgen."

„Bij de Viërsens?" Han springt op als wordt ze gestoken. „Hoe? Wat? Waarover? Toe Luuc, vertel gauw." Ze pakt 'm bij z'n schouders en schudt 'm, zonder dat ze het beseft, zacht heen en weer.

„Er is met Maarten iets niet in orde, maar ze weten niet wat," zegt Luuc nu.

„Maar ze veronderstellen iets ergs," begrijpt Han. „Dat zie ik aan je gezicht, Luuc." En heel zacht en heel angstig tegelijkertijd: „Kanker?" Luuc knikt alleen maar.

„O, Luuc!" Han huilt opeens tegen z'n schouder. Met een heel teer gebaar slaat Luuc z'n arm om haar heen.

„Het zou werkelijk verschrikkelijk zijn als het dat was," komt hij in-tussen. „Maar het kan immers nog meevallen." En terwijl hij met haar naar de bank terug gaat: „Kom, we gaan nog even zitten. Dan zal ik je alles vertellen."

Han boent, een beetje beschaamd over haar tranen, haar ogen droog. Maar ze blijft ondertussen heel dicht tegen Luuc aan zitten.

„Maarten moest laatst, gelijk met het hele personeel van z'n school, worden doorgelicht," begint Luuc dan. „Dat gebeurt geregeld om de twee jaar. Dat weet je. Enfin, hij kreeg bericht dat hij moest terugkomen. Hij vond dat niet prettig natuurlijk, maar echt zorgen maakte hij zich niet. Er moeten zo dikwijls mensen terugkomen, omdat een foto onduidelijk of zelfs helemaal mislukt is. Maar een dag of tien nadat er voor de tweede keer een foto van 'm genomen was, kwam dokter Cieraad bij hem. Die had bericht gehad van het consultatiebureau en kwam Maarten nu vertellen dat die nieuwe foto uitwees dat er iets niet in orde was. 't Kon t.b. betekenen. Maar ook iets anders. Dat konden ze zo niet uitmaken."

„O Luuc. Zei hij dat dat andere . . . kanker was?"

„Nee, dat zei hij niet. Maar ze begrepen zelf wel dat hij daarmee een tumor bedoelde."

„En toen?" Han wil Luuc de woorden bij wijze van spreken wel uit z'n mond kijken.

„Maarten moest weer komen. Die keer hebben ze een heleboel foto's

gemaakt voor een zogenaamd planigram. Doorsneefoto's van de long zijn dat, als ik het goed begrepen heb."

„En?" vraagt Han. Luuc vertelt lang niet vlug genoeg voor haar gevoel.

„Na weer een dag of tien, waarin ze nu uiteraard ontzaglijk in spanning zaten, hebben ze, opnieuw via dokter Cieraad, bericht gehad dat ze er nu nog niet achter zijn. Alleen weten ze nu dat de vorm van dat plekje of hoe je het maar noemen wilt, ellipsvormig is en niet rond, zoals die eerste foto aangaf."

„Nu moet hij natuurlijk nog 's weer op het consultatiebureau komen," veronderstelt Han. „En dan maar weer in spanning zitten. Luuc, dat is gewoon niet om uit te houden."

Maar Luuc schudt z'n hoofd. „Nee. Ze zullen hem nu zo spoedig mogelijk ter observatie in een sanatorium opnemen voor een niet bepaald plezierig, maar wel zeer degelijk, grondig onderzoek. Dokter Cieraad zegt dat ze er daar in een dag of tien, hooguit veertien, achter kunnen zijn wat het is."

„O Luuc. En als . . . Als het nu 's een tumor is?"

„Dan zal hij geopereerd moeten worden."

„Een longoperatie," komt Han vol ontzetting. „Dat moet verschrikkelijk zijn. Ik heb er 's iemand over horen vertellen. Een vrouw. „Ik ben door een vuurzee van pijn gegaan," zei ze. „Maar ik wilde naar mijn man en kinderen terug. Ik heb als 't ware gevochten voor mijn leven. Menselijkerwijs gesproken heb ik het daaraan te danken dat ik er doorgekomen ben. Terwijl ik in 't ziekenhuis lag zijn verscheidene mannen die dezelfde operatie ondergaan hadden, gestorven. Die hadden vanwege de pijn geen moed om te vechten."

„Had die mevrouw kanker?" vraagt Luuc nu.

„Nee. Wat had die ook maar weer?" Han kijkt voorhoofdfronsend voor zich uit. „Ze heeft het wel gezegd. O ja, poliepen. Poliepen in de long. Heb jij daar ooit eerder van gehoord?"

„Ik niet," zegt Luuc eerlijk. „Maar zo is er zoveel. Maar je ziet toch ook aan zo iemand dat er door tijdig operatief ingrijpen nog heel wat mogelijk is. Als God de ingreep zegent natuurlijk."

„Dat spreekt vanzelf. Maar als het . . ., als het kanker is, wie garandeert dan dat zo'n operatie, al komt hij erdoor, afdoende is? Dat het kwaad niet voortwoekert? O, ik vind dit allemaal dan toch wel zo ontzettend erg."

Luuc kijkt bezorgd naar Han. Zoals ze zich dit alles weer inleeft en het zich aantrekt. Net wat hij verwacht heeft.

„Maar het kan immers allemaal nog meevallen,” zegt hij dan, ter wille van Han hoopvoller dan hij in werkelijkheid is. „We doen nu maar net of het dat heel erge is, maar . . .”

„Wat zou het anders zijn,” komt Han bijna smalend. „Die mensen op zo'n consultatiebureau voor t.b. hebben toch ervaring. Die . . ., die zitten daar als 't ware er immers helemaal in. Die zien het natuurlijk ogenblikkelijk als het t.b. is. Nee . . .”

„Blijkbaar toch niet altijd,” komt Luuc nu. „Wel als het „gewone” gevallen betreft waarschijnlijk. Maar met bijzondere is het iets anders. Je moet niet vergeten dat ze op zo'n consultatiebureau lang niet zo goed of waarschijnlijk helemaal niet zijn ingericht voor speciale gevallen, zoals in zo'n sanatorium waar longspecialisten worden opgeleid. Nee, het kan heus nog best t.b. zijn. Een mens is nu eenmaal geneigd meteen het ergste te denken, maar daarom is het dat nog lang niet altijd. Want t.b., als je dat hebt, is het natuurlijk ook nog lang geen pretje, maar in de meeste gevallen tegenwoordig toch praktisch enkel een kwestie van tijd. Maar er moet hoognodig een eind komen aan de spanning. En daarom ben ik heel blij dat ze Maarten zo vlug mogelijk naar dat sanatorium sturen. Er is al plaats voor hem aangevraagd. Hij kan al heel gauw een oproep krijgen en dan moet hij ook meteen de volgende dag weg. Dan hoort natuurlijk iedereen ervan en daarom wilden ze dat wij het nu eerst zouden weten. Ze hadden het aldoor helemaal stil gehouden, zie je. Dat leek hen verstandiger. Hoe meer je over dergelijke dingen praat, hoe erger ze dikwijls lijken.”

Ondanks haar zelf komen er alweer tranen in Hans ogen.

„O, die arme, arme Maarten. En die arme, arme Fré. Wat een ontzettend moeilijke weken moeten die twee gehad hebben. En wij wisten maar van niets. Wij leefden maar vrolijk verder, terwijl zij . . . En dan die zes kinderen. Ze zijn nog zo jong. Hansje is pas vijf en Kees nog maar vijftien. Als Maarten toch es . . .” Han maakt haar zin niet af. Ze durft het niet. Maar Luuc begrijpt best wat ze eigenlijk wilde zeggen.

„Dat zou het allerergste zijn, Han. We moeten het niet zwaarder maken dan het toch al is,” zegt hij bijna streng.

„Nee, je hebt gelijk,” komt Han kleintjes. „Maar . . .” En dan: „Weten de kinderen het?”

„Nee. Nog niet. Dat is te zeggen: Kees wel.”

„En?”

„O, die doet wat onverschillig. Zegt dat alles gerust wel een beetje zal meevallen. Net wat je van een jongen van die leeftijd kunt verwachten. Maar als je 't mij vraagt, is dat alleen maar een houding en zit hij danig in de rats, om in z'n eigen terminologie te spreken.”

„Vast.” Han is dit roerend met haar man eens. „En hoe waren Maarten en Fré zelf?” vraagt ze dan gespannen.

„Heel flink, vond ik. Ja, buitengewoon.” Je ziet het Luuc aan dat hun houding in deze hem respect heeft afgedwongen.

„Ik ga morgenochtend dadelijk naar Fré toe,” komt Han nu zeer beslist.

„Ja, dat zou ik maar doen. Dat zal ze prettig vinden.”

„Gaat Maarten nu evengoed nog gewoon naar school?” vraagt Han dan.

Luuc knikt. „Je moet niet vergeten dat hij zich helemaal niet ziek voelt. Als hij niet doorgelicht was, zou hij nu nog vrolijk en onbezorgd verder geleefd hebben. En ze vinden het bovendien voor alle dingen het beste om alles zo lang mogelijk gewoon te laten doorgaan. En dat lijkt mij ook verreweg het verstandigst.”

Han geeft een diepe zucht. „Ja, dat zal het wel zijn, maar ik zou het niet kunnen,” komt ze eerlijk. „Ik zou helemaal ondersteboven zijn. Dat ben ik nu al. Laat staan als ik zelf . . . of jij . . .”

Luuc trekt haar heel dicht tegen zich aan. „Ze hebben net als wij een hemelse Vader, Han. Geloof maar dat ze dat nu meer dan ooit ervaren. En wij . . ., wij zullen voor hen bidden, hè?”

„O ja,” zegt Han bijna hartstochtelijk. „O ja. Ik zou de hemel als 't ware wel willen bestormen.”

Luuc glimlacht. Dat is echt Han. Stil strijkt hij over haar haren.

„Dat is helemaal niet nodig, vrouwtje,” zegt hij dan zacht. „Dat weet je wel. God weet alles. Ook van Maarten en Fré en hun kinderen. En . . ., wat er ook gebeurt: He knows best, niet?”

Han kan alleen maar knikken.

III

De klok wijst de volgende morgen nog maar amper negen uur als Han al door de stralende meidag naar het schoolhuis fietst. Als dat met Maarten er nu niet was, wat zou dan alles mooi zijn, denkt ze. Ja, als.

Han zucht diep. Alles in de natuur is zo prachtig en zo blij. Het vormt zo'n ontzettend grote tegenstelling met de zorgen die de Vierens nu hebben.

Als ze de school passeert, klinkt er uit een van de lokalen gezang. Frisse kinderstemmen zingen:

Geloofd zij God met diepst ontzag!
Hij overlaadt ons dag aan dag
met Zijne gunstbewijzen.

Een zwaardere stem, die van een man, draagt als 't ware het geheel. Is het die van Maarten? Komt dit gezang uit zijn klas? Ze durft niet kijken. Maar als hij dat nu zo van harte zingen kan, dan . . . Nou! Het zingen gaat intussen verder, opgewekt, blij, in een pittig tempo.

Die God is ons een God van heil,
Hij schenkt uit goedheid zonder peil
ons 't eeuwig, zalig leven.

En dan, wat zachter:

Hij kan en wil en zal in nood,
zelfs bij het naad'ren van den dood,
volkomen uitkomst geven.

Er schiet een brok in Hans keel. Het is waar. Ja. Je belijdt dat. Maar o, om het te beleven als het erop aankomt.

Ze is intussen bij het grote schoolhuis gekomen. Het maakt met z'n wijd-opengeschoven glasgordijnen en de vele bloeiende geraniums in de brede vensterbank zo'n vriendelijke en tegelijkertijd vrolijke indruk. Je zou niet zeggen dat Frau Sorge hier haar intrek heeft genomen.

Han zet haar fiets tegen het tuinhek, loopt zonder ook maar enige aarzeling naar de voordeur en drukt op de bel. Fré Viersen, slank en blond, doet haar zelf open.

„Han,” zegt ze blij verrast. „Wat fijn.”

Han geeft haar spontaan een zoen. „Ik ben schaamteloos vroeg,” erkent ze dan. „Maar ik mòest naar je toe.”

„Heerlijk,” vindt Fré. „Luuc heeft je natuurlijk alles verteld.” En als Han knikt: „We hebben het rijk rustig alleen. Katrientje is boven bezig en de anderen zijn allemaal naar hun diverse scholen natuurlijk.”

„Ja, Maarten ook, hè?” zegt Han. „Daar neem ik m’n petje voor af, hoor.” Er klinkt oprechte bewondering in haar aardige stem.

„Hij is geweldig, Han. Werkelijk,” komt Fré nu niet zonder trots. „Dadelijk van het begin af. M’n anker ligt vast, zei hij steeds maar weer.” Ze moet opeens even vlug over haar ogen wrijven.

„Dat is genade, Fré,” zegt Han intussen zacht.

„Dat is het zeker.”

Fré Viersen heeft zich alweer hersteld en neemt Han mee naar de zonnige voorkamer. Daar geeft ze haar een gemakkelijke stoel in de brede erker en gaat zelf tegenover haar zitten.

„En hoe is het nu met jou, Fré?” vraagt Han dan hartelijk.

„Goed, hoor,” zegt Fré rustig. „Ja. Ik kan het nu allemaal overgeven gelukkig. Maar in het begin, Han! Die eerste nacht nadat we wisten dat er iets niet in orde was. Toen heb ik toch zo geschreid. Och, een mens lijdt geloof ik altijd weer het meest door ’t lijden dat hij vreest. Want eerlijk, toen meende ik maar dat ik al afstand van Maarten moest doen. En ik kon het niet. Ik dacht: ik kan hem niet missen. Ik kan niet alleen verder met de kinderen. Maar dat vroeg God toen natuurlijk ook helemaal niet van me. Dat vraagt Hij zelfs nu nog niet. Maar ik . . .”

De tranen dringen alweer naar Hans ogen. Ze vecht er uit alle macht tegen. Aan tranen heeft Fré immers niets.

„Ik begrijp het allemaal best,” zegt ze, zodra ze voelt dat ze haar stem weer in bedwang heeft. „Het is zo heel menselijk. En je kreeg daar ook maar niet opeens wat te verwerken.”

Fré kijkt een ogenblik peinzend het raam uit. „Die eerste paar dagen waren werkelijk vreeslijk,” begint ze dan weer. „Ik wilde echt wel

flink zijn, ook juist voor Maarten. Maar als ik dan weer alleen was, zo onder het werk en zo, dan had ik het vaak zo moeilijk, meid. Wat voor een gedachten of er dan soms door mijn hoofd spookten, Han. Nee, verschrikkelijk. Ik bad natuurlijk wel, maar het was net of God zo heel, heel ver weg was. En Maarten ging maar zo rustig z'n weg. „We moeten vanavond als de kinderen naar bed zijn, die plaat „Wij trekken hemelwaarts” maar 's draaien,” zei hij de tweede dag. „Die vonden we altijd zo mooi. Het was toen zo gemakkelijk om die woorden te beamen, omdat, laten we eerlijk zijn, de hemel nog zo ver weg leek en de reis er naar toe voor ons gevoel nog zo, nu ja, lekker lang zou duren. We hadden het hier immers zo best naar de zin. Ik ben me al die dingen, die ik tevoren enkel maar heel vaag en soms ook helemaal niet besepte, nu opeens zo klaar bewust geworden. Er komen tijden in een mensenleven, waarin God vraagt om te beleven, met het hele hart, wat men misschien wel 's te gemakkelijk met de mond belijdt, Fré. En zo'n tijd is er nu geloof ik voor ons gekomen. En nu moeten we evengoed, ondanks alles, blij kunnen zingen: wij trekken hemelwaarts.”

Fré wacht een ogenblik. „Ik heb 'm voor hem opgezet,” gaat ze dan verder. „Maar daarna ben ik dadelijk de kamer uitgelopen. Ik moest zo verschrikkelijk huilen. Later zette hij zelf het vioolconcert van Bruch op. Je weet wel, wij hebben het gespeeld door Ruggiero Ricci met begeleiding van het Londens symphonie orkest. Het is een van onze lievelingsplaten. Maar ik dacht toen: als ik Maarten missen moet, kan ik die plaat nooit, nooit meer horen. Ja, die eerste dagen waren werkelijk vreeslijk.”

„Dat jullie dat nu ook zo helemaal alleen verwerkt hebben,” zegt Han nu met zacht verwijt. „Was toch bij ons gekomen. Jij vooral. Dan had je je 's kunnen uitspreken. Dat alleen helpt soms al zo.”

„Ik heb wel een paar maal op het punt gestaan dat te doen,” bekennt Fré nu. „Je weet het: ik ben een type dat zich uiten moet. Maar dokter Cieraad had ons geadviseerd er met niemand over te spreken, voordat we een beetje zouden weten waar we aan toe waren. Och, op zo'n dorp doen vaak de wildste geruchten de ronde. Dat weet je wel. En die hoeven helemaal geen lelijke achtergrond te hebben. Van louter meeleven en medelijden veronderstellen de mensen dikwijls al de ergste dingen, die een ander dan weer voor waar doorvertelt. Dat

zouden jullie natuurlijk nooit doen. Maar van het een komt dikwijls weer het ander. Hoe dan ook, die raad van dokter Cieraad is achteraf beschouwd heel wijs geweest. Want nu we dit hadden afgesproken, wilde ik geen spelbreekster zijn en toch stilletjes naar jou trekken om m'n hart uit te storten. En omdat ik voor Maarten zo flink mogelijk wilde zijn en de kinderen natuurlijk helemaal niets aan me mochten merken, net zo min als de buitenwacht en ik me toch uiten moest, heb ik veel meer dan anders met God „gepraat”. Eerst was het dikwijls net of ik God niet bereiken kon. Dat zei ik je al. Maar toen, op een morgen, kwam zomaar opeens die tekst: Vrees niet, geloof alleen, in m'n gedachten. En die heeft me toch zo geholpen. Daar heb ik me als 't ware aan vastgeklampt. Telkens als de angst en de zorg opnieuw de boventoon wilden gaan voeren, zei ik die tekst weer op. En dan zei ik tegen de Here: „Dat wil ik, Here, geloven en niet vrezen. Ik weet immers dat U alles zo kunt maken dat we ons verwond'ren moeten.” En als Han haar een beetje bezorgd aankijkt en ze voelt dat die denkt: O, als Fré nu maar niet verwacht dat ze Maarten vast en zeker houden mag, want dan zal de slag straks misschien dubbel hard aankomen, met een glimlach: „Begrijp me goed, Han. God heeft me in deze weken geleerd dat we ons verwonderen zullen als het komt, zoals wij het zo graag willen. Als we bij elkaar mogen blijven dus. Maar ook als het anders gaat en wij dat kunnen dragen in Zijn kracht en leren het gelovig, gewillig te aanvaarden. Dat is immers ook een wonder van genade.”

Han heeft geen woorden meer. Ze hoeft hier ook niets te zeggen om te troosten of te helpen. Fré is zelf al klaar gekomen met dit alles. Nee, klaar gemaakt.

„En weet je, Han,” gaat Fré intussen vertrouwelijk verder, „we zijn nu nog bij elkaar. En elke dag is daardoor plotseling zoiets kostbaars geworden. We genieten daar, voorzover de omstandigheden dat toelaten natuurlijk, nu zo bewust van. We leven meer dan ooit bij de dag, begrijp je. Maarten zei de vorige week: „Het staat zo mooi in dat gezangvers. Eens, aan den avond van mijn leven, breng ik, van zorg en strijden moe, voor elken dag mij hier gegeven, U hoger, reiner loflied toe.”

Han knikt. Ja. Voor elke dag. Wat sta je daar in de drukte en het gejaagt van het dagelijkse leven dikwijls weinig bij stil.

„Jullie hebben, ondanks alles, geestelijk een goede tijd, Fré,” zegt ze dan met iets van . . . , ja, van heilige jaloezie in haar hart. Luuc en zij zijn eigenlijk zo zorgeloos gelukkig samen en dan . . .

„Dat hebben we,” beaamt Fré volmondig. „Het is zo waar wat in de bijbel staat, ergens in Hebreeën meen ik: Want alle tucht schijnt op het ogenblik zelf geen vreugde, maar smart te brengen, doch later brengt zij hun, die er door geoefend zijn, een vreedzame vrucht, die bestaat in gerechtigheid.”

Han knikt. „Dat weet ik uit ervaring,” zegt ze zacht.

De bel van de melkboer roept Fré naar de voordeur.

Als ze terugkomt, staat Han op. „Ik ga nu,” zegt ze. „Maar je belt direct als je weet wanneer Maarten weg moet, hè?”

„Vast, hoor,” belooft Fré.

„Je brengt 'm natuurlijk weg,” zegt Han terwijl ze samen de kamer door lopen.

Fré knikt.

„Stuur de kinderen dan naar ons, ja? Dan ben je veel rustiger weg,” vindt Han.

„Dat is reusachtig aangeboden,” waardeert Fré. „Maar veel te druk voor jou. En dat is ook echt niet nodig. De oudste vier zijn welkom bij hun vrienden en vriendinnetjes als ze er bij die families van horen. Dat weet ik zeker. Maar Dieneke en Hans wil ik wel erg graag bij jullie hebben. Die zijn nog zo klein.”

„Fijn. Dat is dan afgesproken. En meteen voor alle keren dat je Maarten gaat opzoeken, hoor,” laat ze er hartelijk op volgen. „Denk daar aan.”

„Je bent een schat,” vindt Fré. „Laten we hopen dat het er maar heel weinige zullen zijn.”

„Dat hopen we zeker.”

Als ze even later op haar fiets zal stappen, staat Han een ogenblik in tweestrijd. Zal ze nu meteen doorrijden naar mevrouw Prins of . . . Ze heeft bitter weinig zin in dat bezoekje. Ze gaat nooit graag naar „De Stokroos”, en nu ze zo vol is van de Viersens en hun zorgen, staat haar hoofd er al helemaal niet naar. Maar ze heeft Luuc nu eenmaal beloofd vandaag even bij mevrouw Prins te zullen aanwippen. En vanmiddag is er die trouwerij en later nog weer de receptie. En ze wil

per se haar „nogmaals” briefje voor de avondlichting aan de tantes schrijven. Nee, 't is beter dat ze nu meteen maar gaat. Dan verliest ze de minste tijd.

Ze fietst op haar gemak. Er moet even een kleine pauze zijn tussen dit bezoek en het vorige. Het kleine villaatje van mevrouw Prins, een kinderloze weduwe van zo midden veertig, ligt even buiten het dorp. Van het schoolhuis af is het zeker tien minuten rijden.

Te denken dat ik gister nog in „'t Peppelhofke” zat en niets van al die zorgen van de Viersens wist, denkt Han, terwijl ze langzaam verder peddelt. 't Lijkt bijna niet te geloven. Ze is er nu helemaal van vervuld.

Zo, daar is ze er. Door de mooi aangelegde, goed verzorgde tuin, wandelt ze naar het huis. Even later wordt ze door een wat schuwe gediensstige, de zoveelste nieuwe, naar mevrouw Prins gebracht. Die ligt in een beeld van een japon op de divan, met haar poes in haar armen. Ze richt zich wat op, steekt Han een zwaar-beringde, slanke hand toe en zegt dan met een wat kwijnende stem en op een gemanieerde toon, die Han als altijd hogelijk irriteert, maar die volgens de psychiater eenvoudig een ziekteverschijnsel is en dus liefdevol dient „genomen” te worden: „Dag, mevrouw Born. Hoe maakt u het? Excuseert u mijn niet opstaan. Ik mag m'n been niet gebruiken, weet u.”

„Dag, mevrouw Prins,” groet Han terug. En met een aai over de kop van de poes, een kostbare angorakat, compleet met stamboom, die naar de deftige naam Mirabella de la Meuse pleegt te luisteren, zeer oneerbiedig en familiaar: „Zo, Mier.” Ze weet dat ze mevrouw Prins met deze zo alledaagse afkorting niet zo'n heel klein beetje ergert, maar ze kan het eenvoudig niet laten. Ze houdt van dieren, maar dat weeë gedoe ermee, waarvan ze hier in „De Stokroos” zo langzamerhand al ettelijke keren getuige is geweest, kan ze gewoon niet verdragen. Te meer niet, omdat ze maar al te goed weet, dat mevrouw Prins tegen haar diverse hulpen en hulpjes in de regel heus zo aardig niet is.

De poes, kennelijk ook beledigd door het aangesproken worden met deze burgerlijke naam, verwaardigt Han met geen blik. Maar mevrouw Prins kijkt haar zeer misprijzend aan.

Han doet of ze dat niet merkt, maar inwendig heeft ze daar, heel on-

deugend, schik over. Op haar beminnelijkste toon gaat ze, als is er geen wolkje aan de lucht, verder: „Maar natuurlijk blijft u liggen, mevrouw Prins. Wat naar dat u uw been niet mag gebruiken. Wat is er mee?”

„Het is open,” vertelt mevrouw Prins een beetje stug en gewichtig tegelijkertijd.

„O, maar dat is akelig,” komt Han nu oprecht meelevend. „Dat moet zo pijnlijk zijn.”

„Is het ook,” beaamt mevrouw Prins slachtofferachtig. En wat vriendelijker: „Maar gaat u toch zitten, mevrouw Born.”

„Graag.” Han installeert zich in een lage stoel dicht bij de divan. „Hebt u dit al 's eerder gehad?” informeert ze dan belangstellend. Ze heeft er nu eigenlijk spijt van dat ze mevrouw Prins met dat Mier zo geërgerd heeft daareven. Want een open been moet lang geen pretje zijn. En bovendien is ze met heel haar mooie huis en al haar prachtige, antieke meubels en perzische tapijten en haar overdaad aan kostbare sieraden en dure kleren en haar hele kapitaal toch eigenlijk maar een eenzame zielepoot. Anderhalf jaar is ze maar getrouwd geweest. Ze was pas vierentwintig toen haar man stierf. Plotseling. Hij is ergens in het buitenland, waar hij voor zaken was, bij het zwemmen verdronken. Haar toch al niet sterk zenuwgestel heeft toen zo'n schok gekregen, dat ze sindsdien af en toe geschokt moet worden. Familie bezit ze bijna niet. Alleen wat neven en nichten, die allemaal op z'n minst even bemiddeld zijn als zij en er uit dien hoofde dus ook al weinig belang bij hebben om deze „suikertante” te vriend te houden.

„Nee, nog nooit,” vertelt mevrouw Prins intussen. „Maar ik heb veel spataderen en dan schijn je gemakkelijk zoiets te krijgen. U blijft waarschijnlijk wel een kopje koffie?” laat ze erop volgen.

„Als het niet te lastig is dan graag,” zegt Han.

„O neen. Daar kan Antje voor zorgen.” Ze drukt meteen op de bel, die binnen haar bereik hangt. Maar Antje komt niet.

Geïrriteerd belt ze met een boos gezicht opnieuw, lang. En nu verschijnt Antje.

„Ik verwacht dat je dadelijk komt als ik bel,” zegt mevrouw Prins ijzig.

Het kind, Han schat haar op zeventien, hooguit achttien jaar, krijgt,

vanwege het bezoek, bij dit bedekte standje een kleur als een boei. „Ik ben meteen toen ik uw belletje hoorde, gekomen, maar ik was boven,” zegt ze zacht. Het klinkt toch als een soort verweer.

Goed zo, meisje, prijst Han haar in stilte. Laat je vooral niet door die veeleisende tante op je kop zitten als je onschuldig bent.

Mevrouw Prins gaat intussen niet op Antjes woorden in. „Twee koffie,” bestelt ze zonder meer. „Beide met suiker en melk.”

„Ja, mevrouw.” Heel gedwee.

Dat er nog zulke onderdanige meisjes zijn, denkt Han verbaasd. En dat zo'n nu niet bepaald lieve mevrouw er dan ook nog net zo eentje treft. En kwajongensachtig: Het most niet magge. Ze zou duizendmaal beter aan Els Schaafsma besteed zijn. Nou. Ze doet haar opeens een beetje denken aan die zielige Annie die Els 's een poos gehad heeft. Niet wat haar uiterlijk betreft. Nee. Die Annie zag je het zo aan dat ze uit een gedegeneerd geslacht kwam. En dat is met dit meisje helemaal niet het geval. Maar er is toch iets... Ja. Wat zou er intussen van die Annie geworden zijn? Moet ze Els bij gelegenheid toch 's naar vragen.

In een mum van tijd is het meisje terug met, keurig op een heel mooi blaadje, twee koppen dampende koffie.

„Dat heb je vlug gedaan, zeg,” kan Han niet laten het hulpje, dat kennelijk zo haar best heeft gedaan, nu openlijk te prijzen.

Antje bloost opnieuw, maar nu van blijdschap, houdt Han intussen het blaadje aan haar rechter zijde voor.

„Je moet links van de mensen gaan staan als je iets presenteert,” onderwijst mevrouw Prins het kind meteen op een geprikkelde toon.

„Hoe vaak heb ik je dat nu al niet gezegd.”

De koude douche komt goed aan. Alle vreugde trekt weg uit die daarnet zo blijde ogen en heel haar vale gezichtje wordt purperrood van beschaamdheid.

Han geeft haar gauw een bemoedigend knikje. „'t Is mijn schuld, hoor, mevrouw Prins,” zegt ze dan. „Ik heb m'n stoel zo dicht bij de divan gezet dat er praktisch aan mijn linkerkant geen plaats meer over is. En 't gaat zo ook best, hoor, Antje,” laat ze er hartelijk op volgen.

Het kind kijkt haar zo dankbaar aan dat het haar ontroert. Wat voor een meisje zou dit toch zijn en waar zou ze vandaan komen? Niet uit

hun gemeente in ieder geval, want dan zou ze haar op z'n minst van gezicht kennen.

„U moet zo'n kind nog maar voorspreken ook,” begint mevrouw Prins verontwaardigd, zodra Antje haar hielen heeft gelicht.

„Och, ze deed zo haar best,” zegt Han. „En 't is waar. Hier is ternauwernood plaats. Kijkt u maar.” En dan, voordat mevrouw Prins hierop kan ingaan: „Maar kunt u het met haar redden nu u liggen moet?”

Mevrouw Prins schudt zeer beslist haar hoofd. „In geen geval. Ik moet een volslagen, beschaafde hulp hebben. Daarover had ik juist zo graag 's even met de dominee willen spreken. Daarom heb ik 'm ook dadelijk toen ik wist dat ik met dat been moest zitten, een boodschap gestuurd.”

„Ja, dat weet ik,” zegt Han. „Maar mijn man is nogal druk deze dagen. Gisteravond was het kerkeraad. Vanmiddag is er die trouwerij van dat meisje Schoneveld. Och, er is altijd zoveel. En, in alle bescheidenheid gesproken, mijn man is nu eenmaal niet iemand die zich van de dingen kan afmaken. Hij neemt alles even serieus. Enfin, dat weet u.”

Nu straalt mevrouw Prins bijna. „En of ik dat weet,” zegt ze enthousiast. „Daarom mag ik hem ook zo heel graag. Hij stuurt je nooit met een kluitje in het riet. En wat dit geval van mij nu aangaat: de dominee kent zoveel mensen bovendien.”

„Ja, dat is uiteraard zo,” geeft Han dit laatste, eigenlijk maar met een beetje tegenzin, toe. Arme Luuc. Nu wil mevrouw Prins hem ook al voor dit karretje van haar spannen. En ze legt toch al zoveel beslag op z'n tijd. 't Is mooi als je gemeenteleden je mogen, maar een dergelijke adoratie als die van mevrouw Prins kan ook wel 's een beetje lastig worden ten slotte. Misschien is het slecht van haar, maar in stilte verdenkt zij er deze Mia Prins wel 's van, dat ze heel graag op haar plaats bij Luuc in de pastorie zou hebben gezeten. Eén keer heeft ze dat 's gekscherend tegen Luuc gezegd. Maar die gooide dat idee meteen mijlen ver weg. „Kind, hoe verzin je het? Zo'n schatrijk weeuwte zal zich op die manier gaan interesseren voor een arme drommel van een dominee. Laat me nou niet lachen, Han. Nee.” Waarop zij prompt en een beetje beledigd geantwoord heeft: „Waarom niet? Een man met geld heeft zo iemand tenminste niet nodig.”

En ze weet het eerlijk nog zo net niet of ze dat werkelijk zo mis gedacht heeft. Er worden toch altijd volksstammen huwbare jongedochters op ongehuwde predikanten verliefd, met enige overdrijving gesproken. En al kun je mevrouw Prins dan moeilijk nog tot de jongedochters rekenen, huwbaar is ze toch evengoed. En Luuc mag dan geen schoonheid zijn, hij is ten slotte een fijne vent. Nee, nuchter bekeken is het beslist zo'n dwaze gedachte nog niet. Luuc is natuurlijk ook iets jonger dan zij, maar zo heel veel schelen ze nu ook weer niet en dat mag op deze leeftijd en in zo'n geval bovendien niet zo veel hinderen. Intussen zal ze haar uiterste best doen Luuc deze moeite tenminste te besparen. En daarom zegt ze: „Maar zou dokter Cieraad u hierin niet beter kunnen adviseren, mevrouw Prins? Die kent veel meer mensen die iets van verpleging afweten. En dat lijkt me in uw geval toch wel erg prettig.”

„Dokter Cieraad.” Mevrouw Prins snuift minachtend. „Als arts is hij bekwaam. Toegegeven. Maar verder. Als mens . . . Neen, ik zou heel wat liever willen dat de dominee me een adres aan de hand deed.”

Han zucht in stilte. Ze begrijpt dat ze iedere verdere poging om mevrouw Prins op andere gedachten te brengen, gerust kan opgeven. Dat zou toch op niets anders dan tijdverspilling uitlopen. Ze wil Luuc hier coûte que coûte hebben, dat voelt ze aan alles. Nu vooruit maar, dan zal hij eraan moeten geloven. Niets zu maken.

„Ik zal het mijn man zodra ik hem zie vertellen,” belooft ze dan ook meteen maar.

Nu ja, mevrouw Prins heeft nu tenminste echt iets. Luuc wordt zo dikwijls naar „De Stokroos” geroepen als mevrouw Prins 's weer lijdende is aan een van haar ingebeelde kwalen. Hoewel het bij dergelijke mensen natuurlijk altijd heel moeilijk blijft om uit te maken in hoeverre hun klachten echt zijn en in hoeverre ze simuleren. Ze weet dat Luuc ronduit een hekel heeft aan bezoeken bij zulke „schapen” en daarom bewondert ze hem altijd weer om z'n geduld. Zij is ten enenmale ongeschikt voor dergelijke „patiënten”. Daarvan is ze zich zeer wel bewust. Zij zou ze zo af en toe 's flink met een mattenklopper of een soortgelijk „instrument” willen bewerken en ze voortdurend goed aan het werk willen zetten. Het eerste zal wel absoluut fout zijn, dat gelooft ze best. Maar wat het tweede betreft, is ze daar zo zeker nog niet van. Werktherapie wordt in zenuwinrichtingen

immers ook steeds meer en met succes toegepast. En werken is toch altijd nog een grote zegen geweest, in 't bijzonder als je neiging krijgt om over het een of ander te gaan piekeren en vooral als je je zelf en je zorgen of moeilijkheden zo verbazend belangrijk begint te vinden.

„Uw man is dan toch wel zo'n fijn iemand,” zegt mevrouw Prins dan opeens bakvisachtig-dweperig. En als Han enkel maar glimlacht bij deze ontboezeming, op een toon, alsof Han dat wel 's een beetje meer mag waarderen en beseffen: „Ja, dat is zo.”

Han heeft hierover in stilte de grootste pret. Zo'n Mia Prins toch. Vindt haar natuurlijk Luuc ten enenmale niet waard. Neen, zegt ze in gedachten, precies zoals mevrouw Prins dat gewend is te doen. Nu, misschien heeft ze hierin ook werkelijk wel een beetje gelijk. Luuc is ten slotte achttien karaats en dat zou ze van zich zelf in haar onbescheidenste bui nog niet eens durven beweren. Haar glimlach wordt intussen nu bepaald minzaam en ze neigt zelfs even in de richting van haar gastvrouw eer ze antwoordt: „Dank u. Ik ben het roerend met u eens, mevrouw Prins.” Maar dan vindt ze het welletjes. Ze staat op en neemt afscheid. „U hoort dan wel zo gauw mogelijk van mijn man,” belooft ze.

„Dat zal ik heel prettig vinden,” antwoordt mevrouw Prins. En dan opeens, zo vriendelijk als Han haar maar zelden heeft meegemaakt: „Maar waarom mevrouwen wij eigenlijk toch nog steeds? Het is toch veel aardiger om elkaar bij de naam te noemen.”

„Tja,” komt Han enkel met een licht schouderophalen. Ze kan toch moeilijk zeggen dat zij de jongste is en dat het dus alleen aan haar gastvrouw is geweest om daar verandering in te brengen. Trouwens, dat weet mevrouw Prins zelf natuurlijk maar al te goed. Ze heeft het expres nooit eerder voorgesteld. Daar is ze zo zeker van als iets. Even zeker als van het feit, dat ze haar diep in haar hart niet kan uitstaan. Enfin, dat is wederzijds. Maar waarom ze er nu eensklaps behoefte aan schijnt te krijgen haar met Han te gaan betitelen? Daar moet iets anders achter zitten. Beslist. Luuc? . . . Wil ze die zo graag bij z'n voornaam noemen en begrijpt ze wel dat dat moeilijk zal gaan als ze voor haar mevrouw wenst te blijven? Nou, vooruit maar. Ze zoekt het maar uit.

„Ik ben voortaan Mia voor je, hoor,” zegt mevrouw Prins intussen honingzoet.

Han kan onmogelijk huichelen dat ze dit een grote, nog minder dat ze dit een al te grote eer vindt.

„Afgesproken,” zegt ze daarom alleen maar. „En ik voor jou Han natuurlijk.”

's Middags aan tafel brengt Han aan haar man verslag uit over haar bezoeken van die morgen. En als hij bij dat aan mevrouw Prins een beetje sip begint te kijken: „Ja, Lucas, jongen, er zit niets anders op dan dat Ds. Born himself zorgt voor een volslagen, beschaafde hulp voor Mia Prins. Ja, jô, dat mag ik nu zeggen, Mia. Ik veronderstel wel dat het, overdrachtelijk gesproken, enkel een springplank is naar de naam Luuc, maar dat mag niet hinderen. Het is van nu af aan Mia en Han. Ja, ja, wie doet je wat.”

„Als je maar weet dat ik ervoor pas om me door dat mens met Luuc te laten aanspreken,” komt Luuc opeens kwaad. En dan: „Jij ook altijd met dat je door de halve gemeente bij je naam te laten noemen. Er komt niets dan narijheid van. Bewaar de afstand toch een beetje. Moeder heeft je er nog zo voor gewaarschuwd.”

Hans gezicht verstrakt. Luucs moeder is het tere puntje tussen hen. Maar ze wil geen onenigheid.

„Lieve man,” begint ze daarom op die dwaze toon, waartegen hij ten slotte nooit bestand is en waarmee ze al heel wat opkomende echtelijke ruzietjes in de kiem heeft weten te smoren, „deze keer treft je echtgenote, in alle onderdanigheid gesproken, bepaald geen schuld. Mia Prins is ouder dan jouw vrouw en bovendien haar meerdere in... nou vooruit, maatschappelijke positie zullen we maar zeggen. En mevrouw Born, geboren Terhenne, mag dan al niet iemand zijn die nu subiet door de een of andere auteur van een boek over vormen en manieren de geachte lezers en -essen ten voorbeeld gesteld zal worden, zoveel weet ze dan toch nog wel van die dingen, dat in zo'n geval een dergelijk voorstel nooit of te nimmer van haar kant zou mogen komen. Gesnopen, dominee?”

Luuc lacht alweer. „Mallerd,” zegt hij. En dan, terwijl hij zich nog 's, flink van de bloemkool bedient, plechtig: „Ik geloof je, Johanna Jacoba. Maar ik verzoek je toch nederig je nu een echte hulpe tegenover je heer-gemaal te willen betonen door me te helpen bij het opsnorren van een dergelijke dame.”

Natuurlijk krijgt hij prompt Hans belofte. Samen laten ze alle dames en meisjes uit de gemeente die volgens Han of volgens Luuc of volgens hen allebei ook maar enigszins in aanmerking lijken te komen om hun tijdelijke intrek in „De Stokroos” te gaan nemen, de revue passeren. Maar uiteindelijk worden ze allemaal „te licht” bevonden.

Luuc zucht. „Als ze nog ’s wat weet, die mevrouw Mia van jou. Enfin, het lijkt me het beste dat ik haar adviseer een of ander ziekenhuis op te bellen. Allicht hebben ze daar wel adressen van mensen die voor dit baantje in aanmerking komen. Ik bedoel van particuliere verpleegsters en zo. Ik . . .”

Han valt ’m opeens in de rede. „Ik weet het, Luuc. Ik weet het,” jubelt ze. „Zuster Goudriaan.”

„Daar zeg je zowat,” komt Luuc. „Maar mogen we die wel . . ., ja, wat zal ik zeggen, aan zoiets wagen?” Dit laatste met een bedenkelijk gezicht.

Han lacht zorgeloos. „Zuster Goudriaan is er zelf bij, hoor. Die kent het klappen van de zweep. Ze is de liefste verpleegster die je je kunt wensen, dat weet iedereen die haar goed kent. Maar ze laat zich intussen nog door geen tien mevrouwen Prins op haar kop zitten. Neem dat gerust van mij aan. Als mevrouw Mia hoort dat zuster Goudriaan een goede vriendin van ons is, of nog beter, van jou en dat je, omdat zuster Goudriaan al langer dan een jaar niet meer werkt, maar op haar vele, welverdiende lauweren rust, enkel en alleen om haar te helpen een beroep op haar wilt doen, is ze al zo verguld. Terwille van jou, zal ze ons lief Goudriaantje dan, als ze komt, op den duur misschien nog wel in de watten gaan leggen, Lucas. Tsjonge, Luuc, ik geloof dat ik nog nooit zo’n lumineus idee gehad heb. We zullen Goudriaantje eerlijk inlichten. Als ze gelegenheid heeft, doet ze het. Weet ik zeker. Al was het alleen maar om jou te helpen. En dan hebben wij haar meteen een poosje vlak in de buurt. Heerlijk,” laat ze er min of meer egoïstisch op volgen. En terwijl ze op de leuning van Luucs stoel klimt, ondeugend: „Heb ik er toch indirect ook nog ’s iets aan dat mijn echtvriend zo . . . eh . . . zo in de smaak valt bij andere dames.” En dan plotseling op een heel andere toon, als voelt ze zich schuldig: „Dat wij hier nu maar pret zitten te maken, terwijl de Viersens . . .”

Luuc slaat een arm om haar heen. „Laten we er dankbaar voor zijn dat we dat kunnen, Han,” zegt hij dan ernstig. „Als we al het verdriet

en al de zorgen van de hele gemeente plus die van al onze vrienden en van onze familie niet te vergeten, probeerden te dragen alsof het de onze waren, zouden we onder die last bezwijken. We moeten meeleven. Natuurlijk. En dat doen we ook met ons hele hart. En we willen voor hen doen wat we kunnen. Dat weten ze. Maar meer wordt niet van ons gevraagd. Voor Herma Schoneveld is het vandaag de dag van haar leven. Voor haar en haar bruidegom moeten we straks vrolijk en blij zijn. En hoe zouden we dat kunnen als we de zorgen van de Viersens niet 's even konden vergeten."

Heel even drukt Han haar wang tegen die van Luuc.

„Wijze man," zegt ze dan. „Voor de zoveelste keer heb je gelijk."

IV

Na enkele vergeefse pogingen lukt het Han ten slotte toch, zij het met veel moeite, haar ogen open te krijgen. Een beetje lodderig kijkt ze dan de slaapkamer, waarin de ochtendschemer nog hangt, in. Ze is ergens wakker van geworden. Maar waarvan? . . . Ja, nu weet ze het opeens weer. Er huilde ergens een kind. Ja. Hoor, daar is het weer. Waar ter wereld mag dat toch zijn? Bij hun burens . . . Maar dan, plotseling helder bij haar positieven, lacht ze. Er schreit natuurlijk helemaal geen kind. Een stel katten geeft een nummertje liefdeszang weg. Dat kan niet missen.

Een ogenblik luistert ze ernaar. O ja, dit is kattenmuziek. Afschuwelijk, wat een geluid. Het gaat je gewoon door merg en been. Dat Luuc daar maar rustig doorheen slaapt. Ze begrijpt het eenvoudig niet. Ze gaan te keer! En luid! Ze spelen hun liefdesspel bepaald hier dicht bij hun huis. Misschien wel vlak onder hun ramen. 's Even kijken.

Voorzichtig laat ze zich uit bed glijden, loopt op haar tenen naar een van de openstaande vensters en kruipt behoedzaam achter het matblauwe afsluitgordijn. De lantaarns op de laan branden nog wel, maar het is buiten overigens al helemaal licht. Ze buigt zich uit het raam en zoekt de naaste omgeving met haar ogen af. Maar ze ziet de katten nergens. Het is ook verdacht stil plotseling. Zouden ze „geroken" hebben dat zij hen bespieden wilde en nu stiekem vliegensvlug

de pootjes hebben genomen. Han moet zelf een beetje om die malle gedachte grinniken daar in haar eentje. En op hetzelfde ogenblik ontdekt ze dat dat niet waar is. Ze ziet de dieren plotseling in hun voortuin op het grasgazon staan. Tegenover elkaar. Een griezelig grote, pikzwarte kater, die maar aan een stuk door met z'n staart zwiept en een grijze poes. O, en zie 's, daar komt, zeer nieuwsgierig, nog een jong poesje ook kijken. Wit met grijs is dat. Ze blijft op eerbiedige afstand, veilig dicht in de buurt van de grote, bruine beuk die daar staat. Niet dom bekeken van zo'n kleine poesehummel, denkt Han waardierend. Altijd verstandig om er in dergelijke omstandigheden voor te zorgen dat er iets ter dekking in je onmiddellijke omgeving is. Opeens tippelt het kleine ding vlug-vlug weg en verbergt zich achter de dikke boomstam. Waant ze zich ontdekt? Waarschijnlijk wel. Maar een ogenblik later, zeker omdat ze merkt dat ze niet achtervolgd is en het liefdesspel kennelijk een hoogtepunt bereikt, wint haar nieuwsgierigheid het blijkbaar toch weer van haar angst. Ze komt tenminste opnieuw om een hoekje kijken en loopt voorzichtig weer in de richting van het vrijende paar. En nu is er plotseling ook nog een vierde poes. Een zwarte met witte sokjes. Alle mensen, dat belooft wat.

Han huivert opeens in haar dunne pyjama. Ze zal maar weer in bed kruipen. Als de liefdesliederen al te lang gezongen worden, kan ze er altijd nog een emmertje water aan wagen. Maar voor een emmer moet ze naar beneden en daar voelt ze nu ook weer niet zo heel veel voor. Ze zal het eerst nog maar 's even „aanhoren”.

Ze duikt weer in bed en trekt de dekens behaaglijk over zich heen. Hè, lekker. Hoe laat zou het eigenlijk zijn? Ze kijkt naar het kleine wekkerklokje met de lichtgevende cijfers op het nachtkastje naast haar ledikant. Vier uur? . . . Ziet ze dat wel goed? Ze richt zich op een van haar ellebogen op om beter te kunnen kijken. Ja, hoor, het is zo. Vier uur. Wat nog heerlijk vroeg. Kan ze nog fijn een hele poos slapen.

Ze sluit haar ogen, maar de slaap komt niet. En het kattengejank gaat tot haar niet geringe ergernis maar door. Wat mankeert die beesten eigenlijk. Ze zijn helemaal met de tijd in de war. Je hoort toch altijd over maartse katten. En nu is het mei.

Net als ze het niet langer verdraagt en op het punt staat om toch

maar naar beneden te tigen om een emmertje of een kan te halen, teneinde ze met een koud waterbad van hun liefdeskoorts te genezen, zwijgen ze abrupt. Zouden die laatste afgrijselijke schreeuwen werkelijk het slotakkoord van deze minnezang gevormd hebben? Ze durft het nog maar ternauwernood te geloven. Het lijkt haar bijna te mooi om waar te zijn. Ze blijft dan ook luisteren. Maar als er zeker vijf minuten verstreken zijn en de na al dat gemauw zo extra weldadig aandoende stilte blijft aanhouden, zucht ze opgelucht.

't Wordt hen bepaald te licht. Vrijen doet men nu eenmaal niet in 't publiek. Dat behoort men althans niet te doen. En ten slotte kennen katten ook hun manieren. Zo af en toe passeert er al 's een auto en een fiets. Dus . . . 't Kan natuurlijk ook zijn dat ze op weg zijn naar een romantischer plekje. Het plantsoentje, een eindje verderop. Of het berkenbosje. Wie weet. Enfin, dat interesseert haar ook verder niet. Het voornaamste is voor haar dat ze nu eindelijk zwijgen.

Zo, nu gaat ze nog 's proberen of ze er Morpheus niet toe kan bewegen haar nogmaals in z'n armen te sluiten. Ze draait zich op haar andere zij en sluit haar ogen opnieuw. Maar Morpheus lijkt niet te vermurwen. Hij schijnt haar voor deze nacht voorgoed in de steek gelaten te hebben, de lelijkerd. Zal ze maar wat gaan lezen? Daar heeft ze eigenlijk best zin in. Op haar nachtkastje ligt het nieuwste boek van tante Magda en dat interesseert haar hevig. 't Is een roman. Haar tweede. Vroeger schreef tante Magda enkel voor de jeugd, net als Els. Maar de laatste jaren heeft ze zich nu al tot tweemaal toe aan een roman gewaagd. En met succes als je 't haar vraagt.

Han glimlacht. Die bescheiden tante Magda. Van verschillende uitgevers heeft ze vroeger al wel verzoeken gekregen om een roman te schrijven, maar altijd weigerde ze. Zei dat ze over hetzelfde onderwerp liever een goed en verantwoord meisjesboek schreef dan een derderangs romannetje. Tot beter achtte ze zich zelf toen namelijk niet in staat. En nu opeens. Nu, zij is er blij mee. Zal ze? . . . De verleiding is groot. Maar dan moet ze de gordijnen opentrekken of het leeslampje boven haar bed aanknippen en dan wordt Luuc misschien wakker en dat wil ze niet. Nee, ze doet het toch maar niet.

Han zucht 's. Langer dan een uur ligt ze nu al wakker. Intussen dwaalen haar gedachten her en der. Vandaag krijgen ze bij de Viersens de uitslag van het onderzoek van Maarten. Daar is ze dan toch wel zo

benieuwd naar. Maarten is nu een dag of tien ter observatie in dat sanatorium. Iedere avond heeft hij Fré gebeld. Hij was van stonden af aan goede maatjes met de portier en zo lukte dat. Nu, ze vond dat heerlijk voor Fré. Die heeft zich zo flink gehouden, vindt ze. „Hij is daar in goede handen, Han,” zei ze, met dat ze thuiskwam, nadat ze Maarten had weggebracht. „En kind, de dokter die ons ontving — een allersympathiekste jongeman — kwam terwijl Maarten binnen was voor een foto en ik op 'm zat te wachten, uit zich zelf naar me toe en zei: „Mevrouw, ik heb de naar hier opgezonden foto's van uw man al even bekeken en ik geloof dat het allemaal wel een beetje meevalt.” Kind, Han, ik kon m'n oren eenvoudig niet geloven. Je weet, we hadden ons al helemaal ingesteld op een longoperatie, gezien ook de haast die ze maakten om Maarten naar dat sanatorium te krijgen en heel dokter Cieraads houding. En ik zei eerlijk: „We zijn zo bang voor een tumor, dokter.” Waarop hij glimlachend antwoordde: „Dat zijn ze allemaal, mevrouw. En ik kan natuurlijk niets met zekerheid zeggen, want het hele onderzoek hier moet ten slotte nog beginnen, maar ik geloof toch echt dat het allemaal wel een beetje zal meevallen.” Nu, zoiets zegt zo'n dokter natuurlijk niet zo maar. En helemaal niet als hem niets gevraagd wordt. Wat zeg jij nu?” Nee, natuurlijk doet een dokter dat niet. En de volgende dagen is praktisch na ieder telefoontje hun hoop dat het inderdaad geen tumor is, gegroeid. O, als dat toch 's waar zou mogen zijn. Het zou wezen als het wakker worden uit een heel, heel benauwde droom. Voor haar al. Laat staan voor Maarten en Fré.

Han zucht alweer. Het lijkt haast te mooi om waar te kunnen zijn. Maar het kan. Nu het in het dorp bekend is in wat voor een spanning de Viersens nu al enige weken hebben gezeten, is het meeleven eenvoudig enorm. Fré kan het bezoek soms bijna niet verwerken en de telefoon staat af en toe roodgloeiend.

„'t Is veel te druk voor jou, Fré. Dit houd je nooit vol,” heeft zij al een paar maal bezorgd gezegd. Maar dan lachte Fré: „Dat valt wel mee, hoor. Het is net of ik extra krachten krijg in deze dagen. En ik zou het echt niet anders willen. Het doet me zo goed. Nu merk je pas hoe geliefd Maarten is, Han. Al die ouders van z'n leerlingen en noem maar op. Iedereen informeert naar 'm. Het is werkelijk hartverwarmend.” En met de belangstelling zijn ook de verhalen gekomen.

Troostvolle, hoopgevendende verhalen. Men is gelukkig verstandig genoeg Fré de vele andere te besparen. Maar er schijnen soortgelijke gevallen te zijn geweest, waarin uiteindelijk bleek dat men helemaal niets mankeerde. Dat het verdachte plekje gewoon een of ander litteken of een huidverdikking of iets dergelijks was. Als dat nu met Maarten ook 's zo zou mogen zijn. Fré heeft beloofd haar, zodra ze zelf bericht heeft, te zullen bellen. Wat zal deze dag haar lang vallen nu de spanning z'n hoogtepunt gaat bereiken. Ten slotte is zekerheid, hoe moeilijk die ook te verwerken mag zijn, toch nog altijd minder zenuwslopend dan dit nu al weken lang leven tussen hoop en vrees. Beneden slaat de klok zes uur. Kon ze toch nog maar even slapen. Al was het maar een uurtje. Ze weet ook niet wat ze beneden zo vroeg zal gaan uitkuren, anders stond ze op. Zolang wakker in je bed liggen, is eenvoudig afschuwelijk. Maar nu springen haar gedachten opeens over naar „De Stokroos” en ze glimlacht.

Mia Prins was eenvoudig verrukt over het voorstel van haar dominee om zuster Goudriaan, zo'n goede vriendin van de door haar zo zeer geadoreerde pastor, te vragen haar te willen komen helpen. Ach ja. Ze zouden immers zo heerlijk samen over hem kunnen praten. Net zoals ze dat vroeger deed met de moeder van de dominee, toen die, voor z'n huwelijk, z'n huishouding bestuurde. Zoals ze die oude mevrouw Born toch nog altijd mist. Han kan zich precies haar gedachtengang voorstellen. Maar zuster Goudriaan is niet gekomen. Ze zou het, ter wille van Luuc, graag gedaan hebben, maar het ging onmogelijk. De enige tante die ze nog bezit is ziek en die verpleegt ze momenteel. Maar ze heeft dit probleem toch keurig voor Luuc opgelost. Ze wist namelijk iemand anders die ze van harte voor dit werk kon aanbevelen. En die is toen natuurlijk ogenblikkelijk door mevrouw Prins gecharterd. Hoe het nu gaat? . . . 't Was voor haar zelf ook wel even een teleurstelling dat zuster Goudriaan niet kon komen. Ze had zich al zo op haar komst lopen verheugen. Zuster Goudriaan betekent voor haar „'t Peppelhofke”. Daar had zij immers in haar vrije dagen tussen de diverse kraamverplegingen door haar tehuis jaren lang. Ze was en is een grote vriendin van de tantes daar en voor haar tante Go, die volgens haar eigen zeggen altijd alleen maar lieve, mooie kindertjes te verzorgen kreeg. En die, hoewel ze behalve het ooievaartje het witte en het zwarte kruis bezat en bovendien klaar

was voor de wijk, zich helemaal gaf aan de kraamverpleging. Omdat dat volgens haar het allermooiste werk was dat er bestond.

Die struise tante Go met haar vriendelijk, fris gezicht. Wat hebben ze haar dikwijls geplaagd met haar lieve, mooie baby'tjes. Bij Els Schaafsma is ze ook alle vier de keren dat er een kindje kwam geweest. Nu „renteniert” ze in een snoezig flatje in de buurt van „'t Peppelhofke”. Maar als Luuc en zij nog ooit een baby krijgen, dan vraagt ze toch of tante Go ook bij hen wil komen. En ze gelooft stellig dat ze dan niet „nee” zal zeggen.

Nu is het middag. En voor de zoveelste keer kijkt Han naar de klok. Vijf uur. En nog geen telefoontje van Fré! Ze wordt er gewoon nerveus van. Als dit maar niet een kwaad teken is. Om wat afleiding te hebben, pakt ze een tijdschrift en installeert er zich mee in de zithoek. Maar ze kan er haar gedachten eenvoudig niet bij houden. Dat Luuc nu ook net heel de middag weg moest. Nu heeft ze ook nog helemaal geen aanspraak. Om maar niet te zeggen iemand op wie ze haar nervositeit op de een of andere manier kan afreageren. Zij zelf is geen stap de deur uit geweest, uit angst dat Fré net zou bellen in de tijd dat zij niet thuis was.

Ze legt het tijdschrift weg, gaat, de handen op haar rug gevouwen, voor de ramen staan en kijkt de tuin in. De zon laat verstek gaan en het waait behoorlijk. Ze vindt alles vandaag maar een beetje triest. Als ze bijgelovig was, zou ze deze eerste sombere dag in de tot nu toe zo stralende meimaand beslist als een slecht voorteken beschouwen. Maar dat is ze niet en daarom wil ze er zich ook helemaal niet door laten beïnvloeden. Nee.

Met een resoluut gebaar keert ze zich om. Vooruit, ze gaat de tafel alvast maar dekken. Het is er nog wel wat vroeg voor, maar dan heeft ze tenminste even iets om handen. Ze is daarnet ook al 's aan een brief begonnen, maar ze is niet verder gekomen dan een paar regels. Die heeft ze prompt verscheurd. De snippers heeft ze in de prullemand gemikt. Nee, brieven schrijven op zo'n middag is niets gedaan. En breien al evenmin. Ze zou werk moeten hebben dat al haar aandacht opeiste. Of bezoek, waarnaar ze wel luisteren moest. Maar natuurlijk heeft ook net uitgerekend nu niemand haar nodig. Dat zul je altijd zien.

Zo, de tafel is alweer klaar. Als Luuc komt, kunnen ze meteen „aanvallen”. Zou hij al in aantocht zijn? Ze gaat naar de voorkamer en kijkt de laan naar beide kanten spiedend af. Maar er is nergens ook maar iets van haar man te ontdekken.

Han zucht. Ze plukt een paar dorre blaadjes van enkele van de vele bloeiende planten die de vensterbanken zo vrolijk maken. Dan loopt ze langzaam naar de huiskamer terug en blijft daar een ogenblik besluiteloos staan. Wacht 's, misschien is er iets moois voor de radio. Ze draait de knop om en zoekt verschillende stations af. Muziek, muziek en nog 's muziek. En wat voor muziek. Jazz, jazz, jazz. Ba. Als ze niks beters hebben.

Wat nu? . . . Haar ogen dwalen de kamer door. O, daar ligt de nieuwe krant. Die heeft ze nog niet gelezen. Kan ze wel 's even inkijken. Ze pakt 'm, kruipt er mee op de bank en begint er in te bladeren. Ze bepaalt zich eerst tot de koppen, leest ze kris-kras door elkaar, daar waar haar oog er toevallig op valt. Straaljagerwrak op Soesterberg. Brisantgranaat op spoorlijn. Gerechtelijk onderzoek geschorst na fel pleidooi raadsman verdachte. Tragisch ongeval op Ameland. Tyfoon teisterde Japan: 2000 doden. Bejaard echtpaar door kolendamp bedwelmd: man overleden. Viervoudige moordenaar ter dood veroordeeld.

Hè, wat een narigheid. Ze zal maar 's proberen het hoofdartikel te lezen. Dat . . . En dan opeens rinkelt de telefoon. Zou Fré daar eindelijk zijn? En? . . . Han is al bij het telefoontoestel, maar ze durft plotseling de hoorn bijna niet van de haak te nemen. Als het 's niet . . .

Ze doet het intussen toch. „Met mevrouw Born,” zegt ze dan en voor haar eigen gevoel komt haar stem ergens van heel ver.

„Dag, mevrouw Born. U spreekt met kruidenier Voortman,” klinkt het aan het andere eind van de lijn. „U vroeg me laatst naar Goudse stroopwafels. Ik heb ze nu weer, hoor. Als u er dus nog interesse voor hebt?”

Vlieg op, vent, met je stroopwafels, denkt Han onbillijk door de spanning. Maar ze zegt, zo vriendelijk als dat haar op dit ogenblik mogelijk is: „Ja zeker. Ik kom wel 's even langs. Bedankt voor uw seintje.”

Met dat ze de hoorn op z'n plaats legt, gaat de bel. Han haast zich erheen. Ze hoopt zo dat er nog iemand een laat middagbezoekje komt afsteken. Wie dan ook. Als ze maar iemand heeft om tegen te praten.

Maar als ze de voordeur hoopvol opendoet, ziet ze meteen dat ze geen visite krijgt. Er staat een kind op de stoep. Een kind dat ze niet kent en dat, getuige de jute zak die hij bij zich heeft, komt bedelen om oude kranten. Een alleraardigst kereltje van een jaar of vijf met hoogblond haar en donkerbruine ogen. Han heeft meteen schik in hem.

„Wat doe je ermee?” vraagt ze vriendelijk als hij z'n boodschap netjes gezegd heeft.

„Verkopen, mevrouw.”

„En met het geld?”

„Dat is voor de club.”

Han lacht. „Zo, hebben jullie een club?”

Het kind knikt hevig. „Hans Peter, dat is m'n broertje, is er de baas over. Die is generaal. En er is een sergeant en een kolonel en een . . . een korporaal. Dat is ook een hele hoge.” Het kereltje zegt het met het nodige respect.

Han krijgt steeds meer plezier in hem. „Zijn er ook soldaten?” vraagt ze vol belangstelling.

„Ja. Wel zes,” vertelt het jongetje trots.

„Jij bent zeker ook soldaat?” veronderstelt Han dan. Maar nu schudt de kleine man z'n hoofd. „Nee, dan moet ik eerst zes jaar zijn. Ik ben nu vijf. En nu mag ik, als ik kranten ophaal, meedoen voor spek en bonen.” Dit laatste doodernstig en zelfs min of meer gewichtig.

Han verbijt met de grootste moeite een lach. „Maar dat is fijn,” vindt ze. En dan belooft ze gauw: „Ik zal 's kijken of ik nog wat voor je heb. Kom maar even in de gang.”

Het kereltje, z'n aardappelzak, waarin op de bodem een paar kranten liggen, stevig onder z'n arm geklemd, stapt op de mat.

Han is intussen al op weg naar de bijkeuken. Ligt er nog wat, of . . . ?

Ja, hoor, gelukkig. Een hele stapel zelfs. Treft dat joggie dat even.

Ze neemt het pak in haar handen en draagt het naar voren. Het jongetje kan z'n ogen bijna niet geloven.

„Mag ik die allemaal hebben?” vraagt hij verrukt. „Eerlijk?”

„Ja, hoor, allemaal. Eerlijk,” lacht Han. „Houd je zak maar open. Dan zal ik ze erin laten glijden.”

„Dank u wel, mevrouw.” Het kind straalt eenvoudig.

„Tot je dienst, hoor, kleine man,” zegt Han. En dan: „Hoe heet je eigenlijk, zeg?”

„Casimir Hendrikus van Oord,” antwoordt het kereltje. „Net zoals m'n vader,” laat hij er niet zonder trots op volgen.

„Maar dat is een prachtige naam, jò,” vindt Han.

„Nou, hè?” zegt het ventje. „Maar ze noemen me altijd gewoon Cas, hoor,” laat hij erop volgen. „Anders is 't zo'n mondvul, zegt m'n moeder.” Zo trouwhartig als dat eruit komt.

„O, maar Cas vind ik ook een heel mooie naam,” zegt Han.

Cas haalt z'n smalle schouders een tikkeltje onverschillig omhoog.

„Och, gewoon,” komt hij dan. „Maar nu ga 'k maar weer. Dag, mevrouw. Welbedankt.”

„Dag, Cas,” groet Han.

Casimir Hendrikus van Oord draait zich, zichtbaar gelukkig met z'n goede „vangst” hier, om en gaat op stap. Maar dan opeens roept Han hem terug. „Wacht even, Cas. Ik heb geloof ik nog wat voor je,” zegt ze. Ze verdwijnt meteen naar de huiskamer, komt even later met een dikke sinaasappel terug.

„Kijk 's, die lust je denk ik wel,” zegt ze, terwijl ze 'm hem in z'n handen stopt.

„Nou.” Cas glundert.

„Eet 'm maar lekker op, hoor. Dag, Cas van Oord.”

„Dag, mevrouw. Dank u wel. Voor de kranten. En voor de sinaasappel.”

„'t Is in orde, hoor,” lacht Han. Ze kijkt 'm na tot hij het tuinpad af is. Alleraardigst kereltje, denkt ze intussen. Zo heerlijk natuurlijk. En toch beleefd. Hij doet z'n opvoeding bepaald eer aan.

Dan sluit ze de deur en gaat naar binnen. En met dat ze dat doet, komt de zorg over Maarten Viersen, die door de afleiding, die Cas van Oord haar bezorgde, even op de achtergrond gedrongen was, met reuzensprongen groter dan ooit naar voren. Ze houdt deze onzekerheid bijna niet meer uit. Het is intussen al bij zessen. Zou zij Fré bellen? Die kàn haar afspraak ten slotte vergeten zijn. Hoewel . . . Fré is in de regel nogal secuur en . . . Nee, ze doet het toch maar niet. Als Fré nog geen bericht heeft, zit die natuurlijk in nog veel groter spanning dan zij. En dan bezorgt zij haar met haar telefoontje vanzelf ook een nog veel grotere teleurstelling dan kruidenier Voortman haar daareven al deed. Nee, ze moet maar proberen dit nog even uit te houden.

Ze drementel weer naar de voorkamer. En dan ineens ziet ze Luuc aankomen. Hij is al halverwege het tuinpad. Gelukkig.

Ze vliegt naar de voordeur en heeft die al open nog eer hij de sleutel in het slot heeft kunnen steken.

„Heeft Fré al gebeld?” is het eerste wat Luuc vraagt.

Hans daarnet even opgelicht gezicht betreft meteen weer en staat maar zorgelijk. „Nog steeds niet,” zegt ze.

„Het duurt wel lang, hè?” komt Luuc.

„Nou.” Han is dat roerend met hem eens. En dan, terwijl ze hem gespannen en min of meer angstig aankijkt: „Denk je dat het een slecht teken is, Luuc?”

„Och, dat weet ik niet,” zegt die. „Dat hoeft natuurlijk helemaal niet zo te zijn. Maar ik vind het zo erg voor Maarten en Fré dat ze zo lang in spanning moeten zitten.”

„Misschien weet Maarten de uitslag al wel, maar heeft hij nog geen gelegenheid om te bellen,” veronderstelt Han dan opeens.

Dat is een nieuw gezichtspunt. Natuurlijk. Dat kan ook.

„Laten we dat dan tenminste maar hopen,” vindt Luuc. „Hij is ten slotte degene die het het allermeest aangaat.”

Ze zijn intussen in de huiskamer gekomen.

„Ik zal even de melk voor de koffie warmen,” zegt Han. „Dan kunnen we meteen aan tafel gaan.” Maar ze is nog niet eens bij de deur als de telefoon belt.

„Zal ik even?” vraagt Luuc, die zich net met de krant in een gemakkelijke stoel heeft laten zakken.

Maar Han schudt haar hoofd en heeft de hoorn al in haar hand. Ze trilt plotseling op haar benen. O, als . . .

„Met mevrouw Born,” zegt ze dan zacht.

„Dag, Han. Met Fré. Kind, ik heb zulk goed nieuws. Maarten heeft geen tumor.” Fré Viersen jubelt het gewoon uit.

Han is zo ontzettend opgelucht en blij, dat ze van louter vreugde en dankbaarheid even niets kan zeggen. Maar dan heeft ze haar stem weer in de macht en zegt: „O Fré, wat heerlijk. Wat een pak van m'n hart. Heel hartelijk gefeliciteerd, hoor.” En met een stralend gezicht tegen Luuc, die naast haar is komen staan: „Geen tumor.”

„Dank je. Je weet niet hoe blij ik ben,” komt Fré intussen. „Wil je wel geloven dat ik het nog maar ternauwernood kan geloven?”

„O ja, best,” antwoordt Han prompt. „Als je zo in spanning hebt gezeten. Het lijkt je natuurlijk bijna te mooi om waar te zijn.”

„Precies.” En zacht: „’t Is net of ik Maarten opeens teruggekregen heb, Han.”

Er schiet een brok in Hans keel. Ze kan alweer niets zeggen. Maar dat hoeft ook niet. Fré gaat al verder: „Stel je even voor, Han. Morgen mag ik ’m komen halen.”

„Maar heeft hij dan helemaal niets?” vraagt Han nu, eigenlijk verbaasd. Dat zou natuurlijk het allermooiste zijn. Maar dat lijkt haar toch bijna niet mogelijk. Maarten zag er, achteraf beschouwd, al een hele tijd slecht uit. En hij hoestte veel te veel. En hij was soms ook ontzettend moe. Dat hoesten schoven ze op z’n roken en die moeheid op z’n vele werk ook buiten de school. Maar . . .

„Nee,” komt Fré nu. „Hij heeft een lichte t.b. besmetting opgelopen en moet nu kuren. Zes à acht maanden als alles van stonde af aan goed verloopt. Dom van me, om dat niet meteen te vertellen. Maar weet je, ik vind dat een, ja eerlijk, een bagatel vergeleken bij wat we vreesden. En daarom tel ik het praktisch niet eens. Want dat procesje is nota bene alweer aan ’t genezen. Bezig zich in te kapselen, noemen ze dat, geloof ik. Daarom konden ze eerst ook zo moeilijk uitvinden wat het nu eigenlijk precies was, begrijp je? T.b.c. die nog, ja, hoe noem je dat, nog werkt zal ik nu maar in mijn leketaal zeggen, schijnt een heel ander beeld op de foto te geven dan die tot stilstand is gekomen. En een tumor geeft waarschijnlijk ook een stil beeld. Daardoor vreesden ze die, snap je?”

Han heeft intens naar Fré’s uitleg geluisterd. „Ja, dat snap ik,” zegt ze nu. En uiteraard nuchterder in haar reactie dan Fré: „Dit is natuurlijk ook nog een hele opgave: zo’n tijd liggen. Maar wat reuze fijn dat je ’m thuis mag hebben. Dan is hij natuurlijk ook niet besmettelijk.”

„Nee, helemaal niet. Maar hij moet natuurlijk wel alleen liggen. Ik moet in ons huis als ’t ware een ziekenhuisje maken, heeft de dokter gezegd.”

„Nou, dat is niet erg,” vindt Han. „En als ik je helpen kan met het een of ander, zeg je ’t, hè?”

„Graag. O, kind, je weet niet hoe opgelucht ik me voel.”

„Nou, dat kan ik begrijpen,” komt Han warm. „Ik doe dat al. Laat staan jij.” En dan: „Maar wat zei Maarten er zelf eigenlijk van?”

Het duurt even voordat er antwoord komt. „Eigenlijk niet zoveel,” zegt Fré dan eerlijk. „Nee, als ik het goed bedenk niet zo heel veel.” „Jij zult wel weer zo gerateld hebben dat hij amper aan bod kwam,” plaagt Han.

„Ja, vast,” lacht Fré. En dan weer ernstig: „Maar ik geloof wel dat hij tegen dat kuren op ziet.”

„Allicht,” komt Han meteen. „Dat is ook een heel ding. Vooral voor iemand die het altijd zo druk had als Maarten.”

„Ja natuurlijk,” geeft Fré toe. „Maar verder is het menselijkerwijs gesproken toch enkel een kwestie van tijd. En als je dan bedenkt wat het had kunnen zijn. Nee Han, ik kan wel zingen.”

„Ik kan het begrijpen, hoor,” lacht Han. En hartelijk: „En wij zingen met je mee, dat weet je.”

„Ja, dat weet ik. Blij met de blijden, hè, Han?”

Han moet even iets wegslikken, eer ze kan zeggen: „Precies, Frederika.” En dan: „Nu, je stuurt Dieneke en Hans morgen maar weer natuurlijk. En als ik je verder nog ergens mee kan helpen?”

„Graag. Dan bel ik wel op of ik kom.”

„Fijn. Daar reken ik op, hoor. En bedankt voor je telefoontje. Kind, ik voel me ponden lichter. Hoe moet het met jou dan wel niet zijn?”

„Kilo's natuurlijk,” lacht Fré.

V

Het is de laatste maandag van mei en pas halfacht in de morgen. Han is extra vroeg opgestaan om kant en klaar te zijn als Els Schaafsma voor het beloofde dagje in de pastorie zal arriveren. Want ze moeten deze dag uitbuiten tot en met. En dat zullen ze. Reken maar. 't Is ontzettend jammer dat het niet op z'n minst twee dagen kunnen worden, maar Els kon dat onmogelijk voor elkaar krijgen. Enfin, niets aan te doen. Maar daarom mogen ze nu van deze ene dag ook geen minuut onbenut laten. O, zo.

Net als ze de laatste hand aan de feestelijk gedekte ontbijttafel legt, roept Luuc vanuit de voorkamer, waar hij op haar verzoek de taak van uitkijkpost op zich genomen heeft: „Daar zijn ze.”

„Fijn,” antwoordt Han hartgrondig. Dan vliegt ze de kamer uit, de

gang door, de voordeur uit, naar de mooie Borgward Isabella die net voor hun huis gestopt is.

Luuc volgt haar een beetje kalmer, een vertederde glimlach op z'n mager gezicht. Zo blij als die Han van hem toch is met dit bezoek.

Els is intussen uitgestapt en door haar gastvrouw met een stevige zoen begroet. „Enig dat je er eindelijk 's bent, Els,” zegt ze warm. En dan nog 's: „Enig.”

Els in haar kort, reebruin jasje, dat zo goed kleurt bij haar goudblond haar en zo aardig afsteekt tegen het crème van haar nylon japonnetje, straalt. „Als je 's wist hoe heerlijk ik het vind,” komt ze intussen.

Dan buigt Han zich snel door het nog openstaande portier naar binnen en steekt haar hand uit naar Lot Vegter, die van achter het stuur de begroeting tussen de twee vriendinnen lachend heeft aangezien.

Moet ik nu mevrouw Vegter zeggen of Lot, gaat het onderwijl vliegensvlug door Hans brein. Het is jaren geleden dat ze elkaar gezien hebben. En als Lot . . . Maar dan is ook meteen haar besluit genomen. Ze zegt Lot. Afgelopen. Zij wil voor haar immers ook beslist niet anders dan Han zijn. En zij is nog wel de oudste van hen beiden.

„Dag Lot,” zegt ze dan dadelijk hartelijk. „Wat gezellig dat ik jou nu meteen nog 's zie.”

Lot drukt Hans hand stevig. „Ik vind het echt prettig om jou 's weer te zien,” komt ze.

Han maakt zo goed en zo kwaad als dat in de beperkte ruimte van de wagen gaat een lichte neiging en zegt op haar oude, dwaze manier: „Het genoeg is dus wederzijds, mevrouw Vegter geboren Van de Griend.” Waarop ze natuurlijk allemaal lachen. Ook het kleine meisje van een jaar of twaalf met haar donker polkakopje, dat op de achterbank zit. En met een blik op haar, komt Han, nu weer gewoon: „En dat is natuurlijk je dochtertje, Annètje?”

„Ja, hoor, dat is ze. Helemaal,” lacht Lot. En tegen Annètje: „Dit is mevrouw Born. Maar dat heb je natuurlijk allang begrepen.”

Annètje knikt. Han heeft haar hand al naar haar uitgestoken. „Dag, Annètje,” zegt ze vriendelijk. En hartelijk: „Ja, dat weet je niet, maar ik ken je allang.” En als het kind haar een beetje verwonderd aankijkt, lachend: „Uit de verhalen van tante Els, begrijp je?”

Annètje lacht ook, maar een beetje verlegen, als ze haar kleine hand in die van Han legt. „O ja, natuurlijk,” zegt ze dan zacht.

Lot geeft Annètte een hartelijk knikje. Je ziet het haar aan dat het haar goed doet dat Han haar stiefdochtertje zo aardig begroet.

Die zegt intussen: „Jullie komen toch nog even binnen, hè?”

Maar nu schudt Lot haar hoofd. „’t Gaat echt niet, Han. Annètte moet om halfnegen op school zijn. Dat halen we waarschijnlijk al niet meer. Maar nog uitstappen ook, nee, dat durf ik helemaal niet te wagen.”

Han kijkt een beetje teleurgesteld. „Wat jammer,” vindt ze. Maar het volgende ogenblik is er al een plannetje om deze teleurstelling tot een minimum te beperken aan haar altijd bezig en vindingrijk brein ontsproten. „Kom dan expres ’s een keertje, ja?” noodt ze hartelijk. „Kun je meteen veel langer blijven. Gezellig. Je rijdt toch zelf en zo ver is het niet naar ons dorp.”

„Graag,” zegt Lot direct. „Dat doe ik vast.”

„Dat is dan afgesproken,” vindt Han tevreden en zichtbaar blij dat haar spontane uitnodiging kennelijk in zo goede aarde viel. En tegen Annètte, lachend: „Dan kom jij natuurlijk mee. Daar reken ik op, hoor.”

„Graag, mevrouw,” zegt Annètte.

„Prachtig.” En terwijl Annètte nu voorin naast haar moeder gaat zitten: „En neem gerust een vriendinnetje mee, hoor, als je dat gezellig vindt.”

„O ja, mevrouw.” Annètte krijgt een kleur van blijdschap. Wat is die mevrouw Born aardig tegen haar.

En Lot zegt enthousiast: „Dat is fijn, Annèt. En weet je wat gezellig zou zijn? Om in de Pinkstervakantie, als Mattie bij ons komt logeren, te gaan.”

„Hè, ja!” Annètte glundert.

„Mattie en jij zijn natuurlijk vriendinnen,” veronderstelt Han nu.

„Ja, mevrouw.” Annètte knikt hevig.

Lot lacht: „O, dat is zo dik aan tussen die twee, hè, Els?”

„Nou!” bevestigt die. „Zo leuk.”

Maar nu kijkt Lot op haar horloge. Ai, het is nog later dan ze dacht. „We moeten nu echt gaan, hoor,” zegt ze. „Tot ziens dan, hè Han? En jij nog ’s hartelijk bedankt voor alles, hoor, Els. ’t Was ouderwets gezellig op „Blier Herne”. En een prettige dag samen.”

„Dank je. Ja, tot ziens.”

Lachende gezichten. Nog wat handengezwaai. Dan is de wagen de laan alweer af en verdwijnt om de hoek.

„Wat is Lot weinig veranderd, hè, in al die jaren,” zegt Han dan. En als Els dat volmondig beaamt: „Ik vond haar altijd al zo'n snoesje om te zien met die grote bruine ogen in dat fijn-besneden, aristocratisch gezichtje en die mooie zwarte krullen.” En dan: „Dat kleine Annètje heeft trouwens ook een allerliefst snoetje.”

„Ja, hè?” komt Els meteen. „'t Is ook een alleraardigst kind. Dat vind ik toch zo heerlijk voor Lot.”

Han heeft, tegen haar natuur in, niet dadelijk een weerwoord. Ze kijkt in gedachten ernstig voor zich uit. „Ja, dat begrijp ik,” zegt ze dan ongewoon zacht. Maar na een ogenblik, zonder verder op het onderwerp Lot-Annètje, stiefmoeder-stiefdochtertje in te gaan, begint ze weer heel gewoon en hartelijk: „Ontzettend leuk voor Lot en jou dat Annètje en Mattie het zo goed samen kunnen vinden, lijkt me.”

„Dat is het ook,” komt Els direct. „We hopen natuurlijk dat ze evenveel aan elkaar zullen mogen krijgen als wij dat nu al zoveel jaren hebben. Vriendschap kan op deze leeftijd ook al zo heel echt en mooi zijn. Ze hebben natuurlijk al hele afspraken gemaakt samen over elkaar geregeld schrijven en zo.”

„Enig.” Han geniet zichtbaar mee.

„Annètje viel trouwens bij ons hele koortje goed in de smaak,” gaat Els dan weer verder. „Zelfs bij Auke. En dat zegt heel wat tegenwoordig nu hij praktisch op alles en iedereen kritiek heeft.” Dat laatste komt er maar een beetje schamper uit.

Maar Han lacht opeens ondeugend. „Wie weet, misschien maakt hij Annètje nog 's tot je schoondochter,” zegt ze.

„Foei, wat een gedachte, oude koppelaarster,” komt Els kwasi-bestaftend. En dan, ook lachend: „Auke heeft momenteel trouwens al een vriendinnetje.”

„Is 't eerlijk?” Han vraagt het kennelijk verrast. „Een aardig kind? Ken je haar?”

Els knikt. „'t Is een meisje uit z'n klas,” vertelt ze dan. „Werkelijk een alleraardigst kind. Natuurlijk, origineel, handig. En zeg, ze heeft een paar dikke, lange vlechten.”

„Wat leuk,” vindt Han. „Net als jij vroeger.” En plagend: „Daarmee heeft ze natuurlijk meteen jouw hart gestolen.”

„Misschien wel een heel klein beetje,” komt Els eerlijk. „Maar Aukes klas heeft wel ’s club bij ons en daardoor ken ik het hele stel min of meer. En Cari, zo heet ze, vond ik van het begin af, altijd een van de alleraardigsten.”

„De smaak van de moeder en de zoon komen in deze dus overeen,” schertst Han. „Prachtig.” En dan, als kan ze er nog niet over uit: „Tsjonge, die Auke. Hij is er vroeger bij dan z’n vader, zeg. Hoewel, die had van z’n achtste jaar af z’n hart al aan z’n Goud-Elsje verpand, niet? Alleen vertelde hij haar dit pas toen ze achttien was. Goed onthouden of niet?”

Els lacht. „Keurig.” En dan: „Ik geloof trouwens ook niet dat Auke Cari nu al iets dergelijks zal vertellen. Nee, verbeeld je. Ik krijg zo de indruk dat het hele geval, tot nu toe tenminste, nogal onschuldig is. Hij brengt haar na de clubavonden en de diverse verjaarspartijtjes naar huis. En hij haalt haar wel ’s uit pianoles. En je merkt dat hij haar geweldig vindt. Maar verder. Nee. En dat is maar gelukkig ook, vind ik,” laat ze erop volgen.

„Ze kunnen het anders op deze leeftijd al heel echt menen, hoor,” weet Han. „Vijftien is Auke nu, hè? En dat meisje?”

„Ook.”

„Nu, ik vind het leuk,” zegt Han. „Eerlijk. Misschien is het niet goed, maar ik heb altijd plezier in die jonge stelletjes. Van het soort dat jij nu beschrijft, wel te verstaan. Hier is ook zo’n paartje. Ze gaan allebei in de stad op de Ulo. ’k Geloof dat hij dit jaar examen moet doen. Zij zit een klas lager. Tweemaal per dag komen ze hier voorbij. Als ze naar de bus gaan en als ze weer naar huis wandelen. En als ze me zien, wuiven ze altijd even naar me en ik zwaai natuurlijk terug. Eerlijk gezegd, kijk ik soms wel ’s even naar hen uit. ’t Is allemaal zo heerlijk jong en fris en open. Niks geen stiekem of zwoel gedoe. Echt, ik heb er plezier in. Je zou soms bijna wensen zelf weer vijftien te zijn als je ze ziet. Misschien onderschat ik de gevaren die in zo’n verhouding kunnen liggen. Dat kan best zijn. Maar aan de andere kant kunnen ze elkaar, als zo’n verhouding zuiver is en dat is die van mijn jongelui, beslist, en die van jouw Auke en Cari ook vast; aan de andere kant kunnen ze elkaar toch ook tot zoveel goeds stimuleren en elkaar voor veel lelijks bewaren, geloof ik.”

Els knikt: „Dat is waar. Dat ervaren wij nu tenminste met Auke. Wat

dat stimuleren betreft dan. Je weet wel dat hij 't vorig jaar nog maar net op 't nippertje is overgegaan. Echt met de hakken over de sloot. Hij had ons en zich zelf eerst een vervelende vakantie bezorgd, waarin hij moest werken voor en wij aldoor in spanning zaten over de beide herexamens die hij aan 't eind moest doen. En in 't begin van de nieuwe cursus nam hij het alweer heel gemakkelijk op. Wij probeerden het met goede en met kwade woorden, enzovoort, enzovoort. Maar hij kon z'n eigen peultjes natuurlijk wel doppen en . . . Enfin, je kent dat wel. Maar sedert hij dan meer met Cari bevriend is, is het echt stukken beter geworden. Werkelijk. We kunnen ons daar alleen maar over verheugen."

„Natuurlijk," vindt Han. „Maar nu gaan we 's heel gauw naar binnen, Elsje Berkhout. Ik laat je hier maar staan. Een mooie gastvrouw ben ik, zeg. En Luuc zal op z'n minst denken dat we bezig zijn hier wortel te schieten. Waar die trouwens blijft?" laat ze er verwonderd op volgen. Ze steekt intussen haar arm door die van haar vriendin en loopt met haar door de vrij lange voortuin, met z'n keurig geschoren gazon en rijkbloeiende borders, op de pastorie af.

Els' ogen vliegen al langs de hoge, brede gevel van het helemaal vrij staande huis, die links van de voordeur twee grote ramen laat zien, op de bovenverdieping drie dito's en daarboven nog een grote dakkapel.

„Aardig huis, zeg," vindt ze intussen waardierend. „Het ziet er zo solide uit. En het zit zo netjes in de verf. En wat maakt die beeldige rose clematis rond je benedenramen alles vriendelijk."

„Ja, dat staat gezellig, hè?" zegt Han. „En 't huis is ook prettig, hoor. Wel niet hypermodern, maar toch ook weer niet echt ouderwets. En een grote suite vind ik een genot. Je kunt er zo heerlijk veel mensen in bergen."

„Nou, dat is goud waard," is Els het met haar eens. „Altijd, maar vooral in een pastorie, lijkt me." Ze zijn intussen bij de voordeur, die nog uitnodigend wijd openstaat, gekomen.

„Dag, mevrouw," horen ze dan opeens een heldere kinderstem achter hen roepen.

Tegelijk kijken ze om. Een uitgesproken mager meisje van een jaar of tien met een paar piekerige, blonde vlechtjes ter weerszijden van haar pittig snuitje, een emmertje rammelend aan het stuur van haar gammele fiets, passeert net de pastorie en glundert hen toe.

„Dag, Leentje,” groet Han, zichtbaar prettig verrast, vriendelijk terug. Nu wuift het meisje blij met haar kleine hand. „Is 't woensdag weer, mevrouw?” roept ze intussen.

„Ja, hoor,” lacht Han. „Jij komt toch ook?”

„Nou, reken maar. Veel te fijn.” Leentje, die inmiddels al bij de kerk is, kijkt nog 's achterom en zwaait opnieuw.

„Wat een aardig, enthousiast kind lijkt dat,” vindt Els. „Is het er eentje van jullie gemeente?”

Han schudt haar hoofd. „Nee, helemaal niet. Maar ze komt trouw iedere woensdagmiddag hier. Dan lees ik voor, weet je. Bij regenweer in de huiskamer. En als de zon schijnt in de bongerd.”

„Wat genoeglijk.” Els is meteen vol belangstelling. „Wat lees je hen voor?”

„Op 't ogenblik „Niels Holgersson's wonderbare reis” van Selma Lagerlöf.”

„O enig,” is Els dadelijk enthousiast. „Daar smullen ze natuurlijk van.”

Han lacht. „Nou. En je moet er soms zo om lachen hoe ze reageren. Een kind dat niet op de voorleesuurtyes komt, maar dat niet erg aardig schijnt te zijn zo naar de verhalen te oordelen, wat geniepig en zo, hebben ze meteen „omgedoopt” in Smirre. Je weet wel, zo heet die gemene vos die Akka van Kebnakaise wegsleepte en later bij de grote Kraanvogeldans op de Kullaberg die wilde gans doodde. Terwijl het regel was dat er op die dag algemene vrede heerste onder de dieren en niemand bang hoefde te zijn om overvallen te worden.”

Els knikt hevig. „Ja, ja. Ik weet het nog precies. Ik heb het Auke en Mattie vroeger ook voorgelezen. 't Is een kostelijk verhaal. En zo leerzaam bovendien. Ik kan er Gert nu zo langzamerhand best 's op trakteren,” bedenkt ze dan. „Voor Marijke is het nu nog wat te wijs, vind je ook niet?”

„O ja,” zegt Han. En lachend: „En te spannend bovendien. Volgens Jopie Groeneweg tenminste. En die kan het weten. Want die is ook zes, zie je. Zo enig zeg, een ouder zusje had haar meegebracht. Prachtig vond ze het. En ze luisterde! Met twee paar oren zou je bijna willen zeggen. Maar na een halfuur wilde ze opeens weg. En toen haar zusje daar geen zin in had, begon ze te huilen dat het niet mooi meer was en riep almaar snikkend: „'t Is-veel-te-spannend-voor-Jopie.”

Dat spannend klonk dan toch wel zo grappig uit de mond van die hummel."

Els lacht begrijpend. „Waar ze die grote woorden soms vandaan halen, hè? Marijke ook. En Gert. Op een andere manier dan weer natuurlijk. Maar ze horen en begrijpen dikwijls veel en veel meer dan je denkt, geloof dat maar gerust."

„Vast." Ze zijn intussen eindelijk in de gang en Han hangt Els' jasje zorgzaam over een knaapje. Als ze even later de huiskamer binnestappen, zien ze Luuc, de hoorn aan z'n oor, bij de telefoon staan. Hij knikt lachend naar Els en steekt ter begroeting z'n hand naar haar op. „O, is er telefoon," zegt Han intussen op een toon, als begrijpt ze er plotseling alles van. „Ik dacht ook al, waar blijft Luuc toch." En om haar man niet te storen, zacht tegen Els, terwijl ze haar een stoel in de eethoek bij de vanwege de zeldzaam mooie ochtend nu al wijdopenstaande tuindeuren wijst: „Ga daar zitten, zeg. Je snakt natuurlijk naar thee. Ik schenk je gauw een kopje in."

„Nou, snakken," komt Els. „Maar ik heb wel zin in een kopje." En dan, terwijl ze aan de ronde tafel gaat zitten: „Wat een dol-gezellige tafel, Han. Dat prachtig geborduurde ontbijtlaken, die snoezige eierwarmers, die mooie violen in dat glazen pulletje, al die heerlijkheden. En dan ook nog het theeblad voor je. Daar houd ik altijd zo van. Enig. Maar al die drukte had je nu echt niet moeten maken. Bovendien heb ik thuis immers al ontbeten."

„Dat zal zo vroeg op de ochtend wel een heel zwaar ontbijt geweest zijn," veronderstelt Han, de theepot in haar hand. „Biecht 's op: wat heb je gehad? Een kopje thee en een beschuit. Meer niet. Zeg 's dat het niet waar is?"

„Het is niet waar, want ik at twee beschuiten," lacht Els.

„Nu ja. Dat is ook nog niets," vindt Han. „En dat is intussen alweer zo'n tijd geleden. Asjeblijft." En terwijl ze Els haar thee geeft: „En bovendien, wij moeten toch zeker ook ontbijten."

„Dat is waar. Maar dat doe je niet alle dagen aan zo'n feestelijke „dis". Biecht jij dat maar 's eerlijk op, meisje."

„Eén-nul voor jou," lacht Han. „Dat is zo. De extra feestelijke dingen zijn werkelijk ter ere van jou."

„Zie je nu wel," komt Els bijna triomfantelijk. „En dat is veel te erg. Maar 't wordt intussen zeer gewaardeerd."

„Dan is 't in orde, Elsje,” vindt Han oma-achtig. En dan, met een olijke lach: „Je moet toch zeker ook een klein beetje kunnen zien dat je heel, heel welkom bent.”

Ze zet de theepot ondertussen voorzichtig in de fleurige beurs die binnen haar bereik op de tafel staat.

Luuc kan eindelijk de hoorn op de haak leggen. „Hè, hè, die was lang van stof op de vroege ochtend,” zucht hij, terwijl hij met uitgestoken hand op Els afstevent. „Dag, Els. Hoe maak je 't? Welkom hier, hoor.”

Els is opgestaan. „Dank je. Uitstekend. En jij?”

„Prima. Dank je.” En terwijl hij op z'n eigen plaats links van Els gaat zitten: „Hadden jullie een voorspoedige reis?”

„O ja. 't Was een heerlijke tocht,” vertelt Els enthousiast. „Alles is altijd zo mooi, hè, in het vroege ochtendlicht.”

Han en Luuc zijn dat roerend met haar eens. En alle drie vinden ze, dat je veel vaker vroeg moest opstaan. Maar ook alle drie moeten ze toegeven dat men er jammer genoeg zonder een bepaalde reden eigenlijk nooit toe komt.

Na 't ontbijt laat Han Els niet zonder een zekere trots de hele pastorie zien. En daarna moet ze de achtertuin bewonderen. Die wordt een ware verrassing voor Els. Vanuit de huiskamer heeft ze al wel de indruk gekregen, dat die groot en mooi was, maar dat hij zo'n oppervlakte zou beslaan, had ze toch echt niet verwacht. Hij bestaat uit maar even drie delen. Het eerste lijkt veel op de voortuin. Dat wil zeggen: er is ook een grasveld met kleurige borders. Maar er staan rondom meer heesters en bomen. Dan volgt een snoezige, kleine boomgaard. En daarna een moestuin, die er zijn mag. Els vindt alles prachtig, als rechtgeaarde kwekersdochter de goed onderhouden moestuin niet het minst. Maar ze is ronduit weg van de bongerd, waarin hier en daar nog een enkele boom wat nabloeit.

„Wat een idyllisch plekje, Han,” zegt ze geestdriftig. En met een blik op het aardige, witte tuinameublement dat er middenin staat: „Hier zit je natuurlijk heel vaak.”

Han knikt hevig. „O ja.” En zacht voegt ze eraan toe: „Als ik het 's moeilijk heb, is het zelfs zoveel als m'n toevluchtsoord, weet je.”

Els kijkt haar een ogenblik opmerkzaam aan. Als ik het 's moeilijk

heb, zei Han. Heeft ze dat nu nog wel 's? Nu ze Luuc heeft? Och ja, natuurlijk. Ieder mens heeft het op z'n tijd moeilijk. Zij zelf toch ook, al is ze nog zo gelukkig met Taco. En er blijven immers altijd dingen, misschien vooral in een vrouwenleven, die je alleen moet uitvechten. Waarmee je in ieder geval alleen klaar wilt proberen te komen. Alleen met God dan.

„Dat kan ik begrijpen,” zegt ze dan. „Er is hier een rust en een sfeer.” En na een ogenblik: „Hier lees je dus ook die kinderen voor. Nu, ik kan me voorstellen dat ze hier dolgraag naar toe komen.” Haar ogen gaan nog 's vol belangstelling heel de bongerd door.

„Hoeveel zijn het er eigenlijk?” vraagt ze dan. „En allemaal van de leeftijd van dat meisje dat we vanmorgen zagen? En hoe kwam je ertoe? En lees je alleen uit een gewoon boek of ook . . . Toe, vertel me er eens alles van. Het interesseert me allemaal geweldig.”

Han lacht. „Graag,” zegt ze dan. „Maar dan gaan we erbij zitten, vind je ook niet? Dat is veel gezelliger.” En met een blik op haar horloge: „En dan haal ik hier eerst ook nog even de koffieboel. Dan kunnen we rustig blijven zitten.”

„Ja. Dat is een reuze goed idee,” vindt Els. „Ik help je even. Dan zijn we in een wip klaar.”

Nog geen kwartier later zitten ze al aan hun eerste kopje koffie. Het is amper tien uur.

„Wat een weelde,” zucht Els. „Te denken dat ik anders om deze tijd op maandagmorgen in de regel druk-druk met zwabber en stofdoek werk. Kind, Han, als je 's wist hoe ik geniet.”

Han lacht. „Met straaltjes,” zeiden we vroeger dan. „Weet je 't nog?”

Els lacht ook. „Nou, en of. Wat een dwaze uitdrukking eigenlijk, hè?”

„Ja, verbazend dwaas. Enfin, we wisten wat we ermee bedoelden en dat was 't voornaamste. Maar om nu op mijn voorleesuurterug te komen: ja, die zijn eigenlijk zomaar vanzelf begonnen. Dat is natuurlijk een beetje wonderlijk gezegd. Maar ik bedoel: het ging alles helemaal onopzettelijk. Onze burens, aardige mensen, die helaas nooit naar een kerk gaan, voor wie we iets proberen te zijn, gedachtig aan het woord dat we bij Jeruzalem moeten beginnen, wilden verleden zomer graag een dagje naar een familiebijeenkomst. Wij hoorden dat en boden natuurlijk dadelijk aan de kinderen bij ons te nemen. Nu,

dat accepteerden ze graag. En zo kregen wij Judi, een meisje van tien en Rik en Ton, een tweeling van negen te gast. En wat doe je dan, hè? Je probeert het zulke kinderen gezellig te maken. En zo kwam ik onder anderen op het idee om ze een poosje te gaan voorlezen. Dat vonden ze heerlijk. Ik nam „De Waterkindertjes”, weet je wel? Een sprookje voor een landkind bewerkt naar Charles Kingsley. Heet het in 't Engels niet „The waterbabies”?”

Els luistert vol belangstelling. „Ik geloof het wel,” zegt ze nu. „En toen?”

„Nu, ze vonden het prachtig. We zaten hier op ditzelfde plekje en ze kregen er maar niet genoeg van. Maar ten slotte moest er toch een eind aan de pret komen en 't verhaal was natuurlijk nog lang niet uit. „Leest u op een andere keer verder, tante Han?” bedelden ze. Ja kind, zo noemen ze me tot niet geringe ergernis van m'n schoonmama. Die vindt namelijk dat een domineesvrouw niet voor de hele buurt tante kan zijn.”

Han trekt heel even haar schouders op. „Tja, misschien heeft ze wel een tikkeltje gelijk. Maar er zijn zoveel verlegen kinderen, vind ik. En bovendien merk ik wel dat op een dorp als dit een predikantsvrouw nog weer heel iemand anders is dan een, laten we maar zeggen „gewone” mevrouw. En dan neemt dat tante zo heerlijk de in hun ogen vaak zo grote afstand een beetje weg, weet je. Maar dit was tussen haakjes. Ik zei natuurlijk prompt: „wordt vervolgd”. En we spraken af voor de volgende woensdagmiddag om halfdrie. Ze waren verrukt. En terwijl we naar binnen gingen, hing Judi aan m'n arm en vroeg: „Tante Han, mogen m'n vriendinnetjes dan ook meekomen? U weet wel, Dorientje en Anneke. Die houden ook zo van voorlezen.” Waarop ik vanzelfsprekend onmiddellijk zei: „Gerust, hoor. Hoe meer zielen hoe meer vreugd.” Maar toen hadden Rik en Ton natuurlijk ook vriendjes die zo dol waren op voorlezen en vanzelfsprekend mochten die ook meekomen. Enfin, om kort te gaan: voordat het weer woensdag was, wist ik dat ik in ieder geval op een gehoor van tien kinderen kon rekenen. De dag begon stralend. En toen Judi naar school ging en mij bij de deur zag, riep ze met een blij snuitje: „Vanmiddag, hè, tante?” Maar eilacie, om een uur of tien begon de lucht te betrekken. Tegen twaalfen ging het druppen. En om twee uur regende het ongelogen pijpestelen. Judi belde op. „'t Kan nu natuurlijk niet, hè,

tante?" Met een heel teleurgesteld stemmetje. Ik begreep haar uiteraard best, maar ik zei: „Ik zou niet weten waarom niet, Judi." En zij weer: „Maar we kunnen toch niet in de regen buiten zitten." En pienter: „En al hield het nu dadelijk op, de hele boomgaard is immers drijfnat." „Maar ik heb toch zeker ook nog een huis," kwam ik effen. En toen had je haar moeten horen. „Bedoelt u dat we binnen mogen komen? En dat u tòch gaat voorlezen?" „Ja, dat bedoel ik," zei ik. „Maar dan alleen Rik, Ton en ik natuurlijk. Al de andere kinderen dat gaat nu niet, hè?" veronderstelde ze, toch een tikkeltje spijtig. „Dat gaat natuurlijk wel," zei ik. „Waarom heeft onze pastorie anders zulke grote kamers?" Toen begon me dat kind daar voor die telefoon toch te jubelen, Els. Nee, enig gewoon. Enfin, ze kwamen, tien man sterk. En ze luisterden anderhalf uur zo stil als muisjes, al die anders zo vrolijke druktemakers. Ik genoot op z'n minst even erg als zij. We spraken meteen weer af voor de volgende week. Bij mooi weer in de bongerd. En anders in de pastorie. Maar die vriendjes en vriendinnetjes van onze buurkinderen hadden natuurlijk ook weer broertjes en zusjes enzovoort, enzovoort. 't Werd net een rollende sneeuwbal. Het groepje dat op de woensdagmiddagen onze tuin binnenkwam, werd steeds groter. Om niet al te lang van stof te worden: ik heb nu een gehoor dat al tussen de dertig en de veertig ligt. Ik kan ze op regendagen soms maar amper meer bergen, al zitten ze met het meeste plezier om beurten op de grond. Af en toe denk ik zelfs al 's over splitsen. 't Zijn uiteraard hoofdzakelijk kinderen uit gezinnen die niet bij een kerk zijn aangesloten. M'n schoonmoeder had nogal wat kritiek, toen ze ervan hoorde. De kinderen van de gemeente zouden wel 's jaloers kunnen worden etcetera. Maar dat is volgens mij grote onzin, Els. Eerlijk. Iedereen is welkom. En ik wil desgewenst ook nog met alle soorten van genoeg op een andere middag onze eigen kinderen, zullen we ter onderscheiding dan maar zeggen, een uurtje voorlezen. We hebben ten slotte zo'n klein gezinnetje. Ik heb tijd genoeg. En voorlezen kàn ik, al zeg ik het zelf. Ik wil werkelijk niet onbescheiden zijn, maar ik weet dat dàt een talentje is, dat ik nu 's meegekregen heb in 't leven. En al is het dan maar heel klein en gering, vergeleken bij de grote en bijzondere gaven die vaak aan anderen zijn toevertrouwd, ik probeer ermee te woekeren en doe altijd mijn uiterste best als ik daarmee bezig ben. Of het nu voor deze

kinderen is of als het bijvoorbeeld voor een gezelschap van ontwikkelde dames en heren zou zijn, dat maakt mij niets uit. Ik doe het zo goed als ik het kan."

Els' ogen schitteren. Prachtig, denkt ze. Dat is echt Han. Als iedereen zo 's ging woekeren met z'n zogenaamde, kleine talentjes. Wat zou de wereld er dan anders uitzien. Maar ze zegt niets, om Hans verhaal niet te onderbreken.

„Ik zag hier iets in, Els,” gaat die intussen alweer verder. „Niet dadelijk. Maar toch al heel gauw. Juist omdat mijn gehoor voor het overgrote deel uit kinderen bestaat die weinig of niet met Gods Woord in aanraking komen, begrijp je. Ik dacht: als ik hen nu 's uit een kinderbijbel ging voorlezen? Dan zouden ze van de Heiland horen. Maar ik wist eerst bijna niet hoe ik dat zou aanpakken. Gewoon als 't boek uit was de kinderbijbel nemen en die gaan voorlezen. Of 'm er naast nemen. Ten slotte besloot ik, in overleg met Luuc, die hierin vlak naast me staat, het laatste te doen. Ik zat die middag wel even in spanning. Dat mag je gerust weten. Het was ten slotte min of meer een experiment. Ik las net als anders een hele poos. Maar toen sloot ik het boek, pakte de kinderbijbel en zei: „En nu wil ik jullie nog graag een half uurtje uit dit boek voorlezen. Want dit boek vind ik nog veel mooier dan „De waterkindertjes” en „De sprookjes van Andersen” en al die andere boeken die ik jullie nog hoop voor te lezen. En weet je waarom? Omdat alles wat hierin staat echt gebeurd is. En ook vooral omdat in dit boek verteld wordt van God, Die alles gemaakt heeft en als een Vader voor ons zorgt. En van de Here Jezus, Die . . .”

Han kijkt opeens een beetje verlegen. Praten over deze dingen is ten slotte zo gemakkelijk ook niet. En die kinderen . . . „Enfin, ik hield een klein preekje, snap je wel?” zegt ze dan maar gauw. „En toen ik daarmee klaar was, zei ik: „Maar niemand hoeft te blijven luisteren, hoor. Wie nu liever naar huis gaat, mag dat gerust doen.” Maar ze bleven allemaal, Els. En ze blijven nog steeds allemaal. Je weet niet hoe heerlijk ik het vind. En zacht: „En hoe ik hoop en bid dat dit eenvoudige werk zo gezegend mag worden, dat deze kinderen de Here Jezus als hun Heiland mogen leren liefhebben.”

Els is enthousiast. „Dat hoop ik ook, Han,” zegt ze warm. „Wat een prachtige kansen liggen hier.”

Luuc komt twee kopjes koffie bij hen halen. Er is binnen iemand om

hem te spreken. „Dat treft maar goed,” vindt hij, „want jullie hebben natuurlijk zoveel geheimen te verhandelen, dat jullie mij kunt missen als kiespijn.”

„Nou, als kiespijn. Dat wil ik nu niet direct beweren,” komt Han met een knipoog naar Els. „Maar we kunnen het zonder jou wel pratende houden, niet Els?”

„Dat is zo,” lacht die. „Maar daarom zullen we het toch heel gezellig vinden als jij erbij komt zitten, hoor.”

„Dat is tenminste iets,” vindt Luuc. En hartelijk: „Genieten jullie maar fijn, hoor!” Dan verdwijnt hij, het blaadje voorzichtig voor zich uit dragend, in de richting van het huis.

Han vult hun eigen kopjes ook nog 's. En dan begint ze plotseling weer over Lot en Annètje. „Het gaat natuurlijk uitstekend tussen Lot en haar dochttertje,” veronderstelt ze.

„O ja, reusachtig,” komt Els direct. „Ze zijn dol op elkaar. Dat merk je aan alles.”

„Heerlijk,” zegt Han zacht. Er komt opeens een wat verdrietige trek op haar daareven nog zo blij gezicht. „Alle stiefdochters schijnen beter voor hun stiefmoeders te zijn dan ik het ooit geweest ben,” laat ze er dan op volgen.

Els kijkt haar vol aan. „Pieker je daar nu nog altijd over,” vraagt ze dan zachtverwijtend. „Zo bont heb je 't toch niet gemaakt?”

„Och, bont,” komt Han nu. „Maar ik heb m'n stiefmoeder wel veel verdriet gedaan, Els. Alleen al door m'n houding.”

„Och, zou dat niet een klein beetje meevallen,” begint Els vergoeljkend. „In het begin misschien. Maar later was alles toch heel anders. Toen . . .”

Han valt haar in de rede: „Probeer me maar niet te verontschuldigen, Els. Het is zo. En ik kan nu niets meer goedmaken. Niets. Dat is verschrikkelijk. Ik heb het te laat ingezien.” Ze wacht even. Haar gezicht staat nu heel ernstig. „Laatst preekte hier een jonge collega uit de buurt, met wie Luuc die middag geruild had,” begint ze dan weer. „Over de bekende doorn in Paulus' vlees. Niemand weet natuurlijk precies wat daarmee bedoeld wordt. Maar die collega zei, dat het helemaal niet een ziekte die hem plaagde geweest hoeft te zijn. Je kunt ook, ik zal nu maar zeggen, een geestelijke doorn hebben, die je misschien nog veel pijnlijker prikt en steekt zo af en toe, dan een

lichamelijke dat zou kunnen doen. Neem bijvoorbeeld Petrus. Geloof maar dat die niet een bepaald prettig gevoel kreeg elke keer als hij, nadat hij de Heiland verloochend had, een haan hoorde kraaien. En zo geloof ik voor mij, en ik heb zo'n idee dat de veronderstellingen van die collega ook in die richting gingen, dat het wat Paulus betreft, de gedachte aan zijn vervolgen van de christenen, waaraan hij zich voor z'n bekering met zo'n hartstochtelijke ijver had overgegeven, best 's geweest kan zijn. Op de hoogtepunten van z'n leven en ook in z'n zwakke ogenblikken kan die engel des satans heel goed tegen 'm gezegd hebben: „Verbeeld je nu heus maar niets, Paulus. Ben je misschien vergeten dat je vroeger de mensen die je nu zo dierbaar je broeders en zusters noemt en waarvan je er almaar meer lijkt te willen hebben, te vuur en te zwaard vervolgd hebt? Ze in de gevangenis hebt geworpen? Ja, ze zelfs hebt gedood?” Die gedachte moet ontzettend geweest zijn voor Paulus, Els. Hij kon al dat gedane onrecht niet meer goedmaken. Nooit meer. Enfin, die collega noemde zo allerlei voorbeelden die voor een mens de doorn in z'n vlees kunnen zijn. En toen dacht ik: dat ik niets meer kan goedmaken tegenover mijn stiefmoeder, dat is mijn doorn. O, maar een heel kleintje misschien bij die van anderen vergeleken, maar hij is er. En hij prikt me soms venijnig.”

Els heeft geen weerwoord. Ze zit heel stil. Ze heeft het gevoel of ze een biecht aanhoort.

„Eerlijk, Els,” gaat Han intussen alweer verder, „soms denk ik dat het mijn straf is dat mijn schoonmoeder nooit echt aardig tegen me is. Ook niet uitgesproken lelijk. Dat mag ik niet zeggen, maar toch . . .” Maar nu zwijgt Els plotseling niet langer. „Malle meid dat je bent. Zo mag je niet denken,” zegt ze. „Als we allemaal kregen en behandeld werden naar wat we verdiend hebben, dan zag het er geloof ik voor geen van ons allen al te best uit.” En dan — en nu is zij opeens een beetje verlegen — misschien vind je het raar, maar zoiets denk ik nu nooit. Nee. Eerlijk niet. Ik bedoel als er iets moeilijks of verdrietigs in mijn leven is. Dan denk ik juist: God heeft mij in Christus toch lief en Hij vindt het — menselijk gesproken dan altijd — zelf verdrietig dat Hij mij dit moet laten doormaken, maar het is voor mijn bestwil.” Ze kijkt een ogenblik peinzend voor zich uit. „Nee, echt, Han,” gaat ze dan verder, „ik zie alle leed dat Gods kinderen wedervaart juist als

een zaak van Vaderliefde. Nooit van straf. Een liefde die ons weer op de rechte weg wil brengen. Die ons als 't ware wil bijslipen ook, opdat we straks pasklaar zullen zijn voor ons plaatsje in het gebouw, dat naar Zijn gemaakt bestek verrijst en waarvan de Heer Jezus Zelf de uiterste Hoeksteen is. Begrijp je?"

Han knikt. „Ja, als je het zo ziet.”

„Maar zo mogen, zo moeten we het toch zien, Han,” komt Els nu bijna hartstochtelijk. „Christus hèeft onze straf toch gedragen?!”

„Ja,” beaamt Han zacht.

„En wat die doorn van Paulus betreft,” zegt Els dan weer, „de Here liet 'm, als ik het zo 's heel gewoontjes mag zeggen, daar niet mee zitten. Nee, Hij zei tegen hem: „Mijn genade is u genoeg, Paulus.” Nu, die is dat voor jou en mij ook, Han.”

Het is even heel stil daar in die kleine bongerd. Je hoort alleen het sjilpen van een troepje mussen en het zoemen van een bij. Dan zegt Han: „Je hebt gelijk, Els. Ik zal proberen daar meer aan te denken.”

VI

Tegen etenstijd gaan ze samen wat van het feestmaal voor Maarten Viersen naar het schoolhuis brengen.

Fré nodigt hen natuurlijk binnen, maar Han zegt: „Nee, Fré. Het is voor jou nu geen tijd om visite te ontvangen en voor ons niet om op bezoek te gaan. Maar ik wou m'n vriendin toch graag even aan jou „vertonen” en jou aan haar.” Dit laatste met een olijke lach. „En we willen natuurlijk ook erg graag weten hoe het met Maarten gaat,” laat ze erop volgen.

Fré Viersens gezicht betreft opeens een beetje. „'t Gaat best, voorzover wij dat kunnen bekijken tenminste,” zegt ze. „Z'n temperatuur is goed. Z'n eetlust ook. Hij heeft geen hoofdpijn. Nee, dat is allemaal best. Maar weet je, hij is zelf zo . . . , zo . . .” Ze zoekt naar het juiste woord. „Opstandig? Nee, zo mag je het niet noemen. Zo . . . Nu ja, misschien kan ik beter zeggen: hij heeft deze . . . , deze ziekte, deze tegenslag nog niet aanvaard.”

„Maar dat is toch ook heel moeilijk om dat zomaar opeens te kunnen,” zegt Els zacht. „Zo uit het volle leven vandaan, terwijl je je niet ziek

voelt, maar even aan de kant te worden gezet. Uitgeschakeld te worden. Ga jij daar nu maar rustig liggen, wij gaan wel zonder je verder. Ik geef het je te doen. Het lijkt mij een geweldige opgave, waarmee je eenvoudig niet zo maar een, twee, drie klaar kunt zijn."

Fré Viersen knikt. „Natuurlijk. Dat is het ook. Dat onderschat ik ook werkelijk niet. Maar u hebt waarschijnlijk wel van Han gehoord dat we eerst meenden dat het longkanker was."

Els zegt: „Ja, Han heeft me alles verteld."

„Nu, daarbij vergeleken is dit toch niets. En toen we dachten dat het dat heel erge was, was hij juist zo flink en zo . . ., zo overgegeven. Nietwaar, Han?"

„O ja. Hij was geweldig," beaamt Han hartgrondig.

„Ja. En zie je, daarom valt het me nu eigenlijk, eerlijk gezegd, een beetje tegen dat hij nu . . ., nu ja, dat hij nu zo is."

„Dat begrijp ik best," zegt Han. „Jij was zelf zo ontzaglijk blij met deze uitslag en je dacht dat Maarten dat natuurlijk ook zou zijn. En dat is hij ook wel. Maar hij moet dit kuren ondergaan. Dat moet je niet vergeten. Als jij daar nu maar 's rustig boven zou moeten gaan liggen en je hele huishouding aan een ander overlaten? Zoals Maarten dat nu met z'n school en al z'n werk daar buiten moet doen? Zoiets valt heus niet mee." En na een ogenblik voegt ze eraan toe: „Geloven jullie ook niet dat het, als het erop aankomt, gemakkelijker in iets heel ergs, iets waarbij het erop of eronder gaat als 't ware, rustig onder de ogen te zien — in het geloof dan altijd — dan voor een lange tijd een . . ., een ogenschijnlijk veel lichter kruis te aanvaarden?"

Els knikt. Fré kijkt nadenkend voor zich uit. „Ja," zegt ze dan. „Je hebt gelijk, Han. Dat eerste is waarschijnlijk gemakkelijker."

's Middags gaan ze een van Hans lievelingswandelingen maken. En dat is er natuurlijk een die voor een heel groot deel tussen de boomgaarden door gaat. Hoe kan dat ook anders als je op een dorp woont dat als 't ware omringd is door bongerds.

Ze wandelen op hun gemak en genieten om 't hardst. De kerse-, de pere- en ook de meeste appelbomen zijn al uitgebloeid. Maar de bellefleuren pronken nog een beetje na met hun helaas ook alweer verblekende bloesems. De lucht is van een zeldzaam mooi, helder blauw.

Echt hemelsblauw. Alleen aan de horizon drijven hier en daar een paar grote witte wolken, die je de illusie van sneeuwbergen geven. Vanuit sommige boomgaarden komt de heerlijke geur van pas gemaaid gras. In andere is het gras al hooi geworden en in oppers gezet. In een bongerd met jonge boompjes zie je het onderste gedeelte van de diverse stammetjes niet eens, vanwege al de hoog opgeschoten boterbloemen die eronder bloeien. Het lijkt net één groot zonnig en jubelend geel bloemenveld. Het gras is er gewoon onder verdwenen. En de vogels sjiipen en zingen maar. Een merels als je hier ziet.

„Kijk daar 's,” wijst Han dan opeens naar de naald van het dak van een eenvoudig huisje, recht tegenover de weg waarop zij lopen. Een heel stel duiven heeft dat plaatsje uitgezocht om er te gaan zonnebaden. Ze hebben het kennelijk erg naar hun zin. Ze koeren tenminste dat het een lieve lust is.

„Och ja,” zegt Els intussen. „Wat mooi!”

Ze blijven er een ogenblik naar staan kijken. Maar dan opeens is er een heel druk vleugelgeklep en allemaal vliegen ze als bij afspraak weg. Ze kijken ze nog even na en slaan dan de hoek om. Ter weerszijden van de weg blijven de boomgaarden elkaar ook hier eerst nog opvolgen. Maar dan ontdekt Els plotseling aan de linkerkant een klein bos, met tussen al het nog zo frisse groen van larixen en eiken één enkele, mooie bruine beuk. Ze gaan er binnen en lopen er langs de smalle, slingerende paadjes. „Wat een snoezig plekje,” vindt ze.

„Ja, hè?” zegt Han, zichtbaar blij dat Els zo geniet. „Het is zo'n verrassing, hè? Je verwacht het hier niet. Zullen we hier even gaan zitten?” stelt ze dan voor. „Banken zijn er wel niet, maar” — en nu wijst ze op zij — „deze boomstammen „doen” het eerlijk ook heel goed.” En lachend: „Ik spreek uit ervaring, zie je.”

„Dat begrijp ik.”

Han kijkt op haar horloge. „Als we hier nu niet langer dan een kwartier blijven, kunnen we straks langs de slotvijver en de smidse en een heel leuk klein laantje terugwandelen. Dan komen we ook langs „De Heuvel”, een alleraardigst huis dat op een soortement terp staat. Ik noem het voor me zelf altijd „Sunny Lodge”.”

„Waarom?” vraagt Els direct.

„Omdat daar een paar mensen wonen, die ik in gedachten Martin en Mary noem,” vertelt Han dan nogal onduidelijk.

Els begrijpt er tenminste niets van. „En heten ze niet zo?” vraagt ze. „Je spreekt in raadsele, Han Born.”

Han lacht. „Dat geloof ik ook. Maar je kent zeker „The woman Thou gavest me” van Hall Caine niet?”

Els schudt haar hoofd. „Nee. Heeft dat misschien iets met jouw „Sunny Lodge” en je Martin en Mary te maken?”

Han knikt. „Dat heeft er alles mee te maken. De hoofdpersonen uit dat boek zijn Martin Conrad en Mary O’Neill, zie je. Martin, een stoere, sterke, fijne vent, open en eerlijk. En Mary, Mally zoals hij haar soms noemt, een snoezig, ook fijn, maar heel zwak vrouwtje. ’t Is een turfje van bijna vijfhonderd bladzijden. Om precies te zijn: vierhonderd negennegentig, op de kop af. Je begrijpt dus wel dat ik je het hele verhaal niet in een paar minuten kan vertellen. Maar de liefde van die Martin voor Mary en van Mary voor Martin wordt dan toch wel zo prachtig beschreven, dat je het nooit weer vergeet. Volgens mij dan. „Love is stronger than death, many waters cannot quench it” schrijft Mary aan Martin als ze weet dat ze sterven gaat. En na haar dood maakt hij die woorden tot de zijne. O ja, ik vind het „prachtig.”

Han kijkt een ogenblik stil voor zich uit. Dan gaat ze verder: „En nu wonen daar in „De Heuvel” een paar mensen, die me steeds opnieuw aan hen doen denken. Hun levensomstandigheden zijn uiteraard totaal anders, maar hij is ook zo stoer en zo sterk en zij zo fijn en teer. En hij draagt haar op de handen en zij probeert ter wille van hem altijd even dapper te zijn. Eerlijk, ze doen me altijd weer aan Martin en Mary denken.”

Els glimlacht. „En die Martin en Mary woonden in „Sunny Lodge”, meent ze nu te begrijpen.

„Precies,” zegt Han. „Vandaar dat ik „De Heuvel” daarin heb omgedoopt.”

„Leuk,” vindt Els. „Hoe heten ze in werkelijkheid?”

„O, gewoon Dirk Jan en Nelië. Maar dat boek moet je lezen, Els.”

Els kijkt bedenkelijk. „Zo’n turf. En dan in ’t Engels,” zegt ze.

„O, het is er ook wel vertaald, hoor,” komt Han direct. „Maar of de vertaling goed is kan ik je niet vertellen. Ik las het bij tante Magda. Die heeft de Engelse uitgave. Maar die is heus niet moeilijk. En boeiend! Al lezend vergeet je gewoon dat het Engels is. Eerlijk. Het

zal je genoeg meevallen. Het is geen modern boek, maar wel heel bekend. Het is in juli 1913 in een oplage van veertigduizend exemplaren verschenen en in diezelfde maand moest het al herdrukt worden. En in augustus weer. En in september en oktober en november nog 's. Stel je voor, zes drukken zo gauw op elkaar. En naderhand is het al maar weer herdrukt en ik weet wel niet in hoeveel talen vertaald. In het Duits, het Italiaans, het Zweeds, het Fins. Noem maar op. Ook in het Nederlands. Dadelijk in 1913 al. In Amerika verscheen het in datzelfde jaar in een oplage van maar even honderdduizend exemplaren." „Geweldig," komt Els met het nodige respect. „Dat was met recht een bestseller. Dat ik het nooit gelezen heb. De titel en de naam van de auteur ken ik trouwens wel."

„Het verhaal berust op authentieke gegevens," vertelt Han nu verder. „Maar Hall Caine zegt in zijn voorwoord, dat hij het niet nodig vindt om te vertellen, hoeveel van de geschiedenis van Mary O'Neill op waarheid berust en hoeveel ervan aan zijn fantasie is ontsproten. Ik voor mij denk dat hij de volgens mij nogal vele toevallige ontmoetingen onder andere zelf verzonnen heeft. Maar die doen toch niets af aan de, alweer naar mijn bescheiden mening, prachtige natuur- en karakterbeschrijvingen.

Die vader van Mary en haar moeder. En die afschuwelijke tante Bridget met haar vervelende dochter en bijna nog vervelender stiefdochter. De fijne ouders van Martin, de gemene Lord Rae, die honingzoete, maar intussen zo in-valse Alma Leir, Zuster Angela, de Eerwaarde Moeder. Die goede Father Dan niet te vergeten, die kostelijke Tommy the Mate, Price. Noem maar op. Ze komen allemaal even goed uit de verf, net als de figuren uit Dickens' werken. Ja, misschien zullen de tegenwoordige critici zeggen dat hij met zwart-wit getekend heeft. Dat kan best zijn. Maar voor mij leven al die mensen. En ik blijf erbij: ik vind het een van de mooiste boeken die ik ken."

Els heeft heel aandachtig naar Han zitten luisteren.

„Ik stuur Auke morgen dadelijk naar „'t Peppelhofke" om aan tante Magda te vragen of ik het van haar lenen mag," zegt ze nu.

„Ja, dat moet je doen," vindt Han. „Kunnen we er later fijn nog 's samen over praten. 'k Ben reuze benieuwd wat jij ervan zult zeggen." Dan kijkt ze weer op haar horloge. „We hebben nog twee minuten," constateert ze. „Maar zullen we nu alvast maar opstappen?"

„Best.” Els staat al.

„Dan gaan we nu eerst naar de slotvijver,” zegt Han. „Die is hier dicht in de buurt.”

Ze bereiken 'm al gauw via een aardig weggetje en staan een minuut of wat later op een oude, verwaarloosde brug, die de verbinding vormt tussen de weg waarvan zij nu net af komen en een zeer verwilderd park. Onder de brug door loopt een flinke vaart, die zich naar de linkerzijde al gauw verbreedt en nog iets verderop uitmondt in een mooie vijver, waarin een stel eenden rustig zwemt. Han leunt tegen een van de stenen paaltjes, die nog allemaal intact zijn en die vroeger bepaald door kettingen met elkaar verbonden zijn geweest. Tussen enkele ervan hangt er tenminste nog een. Els staat vlak naast haar en kijkt naar de overkant. „Wat een eldorado voor kinderen, zeg, die wildernis daar,” zegt ze, zo verrukt, als zou ze er nu direct zelf wel een ontdekkingsstocht in willen gaan ondernemen.

„Ja, hè?” lacht Han. „Om er de fijnste en meest romantische spelletjes in te spelen. 't Zou wat zijn voor jullie Gert en z'n vrienden, zeg. Trouwens, voor Mattie ook. Weer op een andere manier.”

Els glimlacht. „Ja, Gert zou er rovertje en oorlogje en dergelijke spelletjes in willen spelen. En Mattie zou er lopen te dromen over de een of andere sprookjesprinses.”

„O vast,” zegt Han. „Stellig als ze wist dat er vroeger inderdaad een kasteel stond.”

Els kijkt haar verrast aan. „Heeft dat er werkelijk gestaan?”

Han knikt. „Een groot slot. Vandaar dat ze deze vijver nog steeds de slotvijver noemen en deze brug de slotbrug.”

„O, wat enig!” Els toch al grote belangstelling groeit nog.

„Toe, vertel er 's wat van,” zegt ze gretig.

Han kijkt plotseling een beetje spijtig. „Als ik er maar wat meer van wist,” zegt ze dan. „Maar zie je daar in de verte dat kale, donkere stuk grond?” En als Els in de richting waarin Hans vinger wijst kijkt en knikt: „Daar moet het gestaan hebben. Het is verbrand. Totaal. Tot op de grond zoals je ziet.”

„Wat ontzettend jammer, hè?” komt Els nu. „Heeft Luuc het nog gekend?”

Han schudt haar hoofd. „Nee, toen Luuc hier kwam lag het er al net zo. Het moet in de oorlog gebeurd zijn.”

„O, dan hebben de bezetters het natuurlijk gedaan,” zegt Els meteen zo beslist, als is ze erbij geweest.

„Of de geallieerden hebben het gebombardeerd omdat er Duitsers in zaten. Of munitie,” zegt Han.

„Ja, die mogelijkheid bestaat ook,” moet Els toegeven. „Maar dan is het evengoed hun schuld, want ze hadden hier niets te maken.” Ze kijkt opeens maar grimmig. Han ziet het. En ze kan het begrijpen. Als ze ook je enige broer hebben doodgeschoten.

„Maar zijn er nooit pogingen gedaan om het weer op te bouwen?” vraagt Els intussen.

„Voorzover ik weet, niet,” antwoordt Han. „Zoiets zou natuurlijk ook kapitalen kosten.”

„Ja, dat is zo. Maar jammer blijft het,” vindt Els. „Wat lag het hier anders mooi,” laat ze er dromerig op volgen.

„Moet je je dat 's even voorstellen, Han: zo'n stoer, deftig, oud kasteel. En dat midden in dat toen natuurlijk keurig onderhouden park.”

„En dan elegante jonkheren en charmante jonkvrouwen wandelend op de paden,” vult Han lachend aan. En plagend: „Jij hebt natuurlijk ondertussen al een halve roman in je hoofd. Denk eraan, meisje, de helft van je honorarium komt mij vanzelfsprekend toe. Ik heb je ten slotte aan de stof geholpen, watter? Maar ik weet nog wat beters,” bedenkt ze dan. „Je fantaseert eerst die roman over vroeger. En daarna nog een spannend jongensboek dat in de tegenwoordige tijd speelt. Wie weet groeit dat dan niet uit tot een serie. Dat kan een goed zaakje worden, zeg. Maar we doen fifty-fifty, denk eraan.”

Els lacht. „Oude materialist. Maar je hebt gelijk: in zo'n omgeving zit kopy. Wie weet vind je een en ander echt nog 's terug in een kinderboekje van me.” En met een zucht: „Als ik maar wat meer tijd had, weet je. Al was het alleen maar voor zo'n jongensboekje bijvoorbeeld. Ik vind het zulk heerlijk werk. De roman laat ik graag aan tante Magda over.”

„Die romans van tante Magda zijn goed, hè?” zegt Han warm.

„Vind ik ook,” komt Els dadelijk. „Zo fijntjes.”

„Ja. Dat ze er vroeger toch nooit aan beginnen wilde, hè?”

„O, maar dat is echt tante Magda,” zegt Els nu. „Die onderschat haar gaven eerder dan dat ze zich waagt aan werk, waarvan ze denkt dat het boven haar macht ligt.”

„Dat is waar,” komt Han. „Maar vertel 's, hoe is het eigenlijk gegaan met dat voorleesboek dat jij zou schrijven en Lot illustreren?”

Els straalt opeens. „O, dat is klaar. Wat mijn deel betreft tenminste. Lot is nu bezig met de plaatjes. Ongeveer de helft ervan heeft ze af. Die had ze meegenomen om ze mij even te laten zien. Snoezig worden ze.”

„Wat heerlijk voor je, Els,” zegt Han blij. „En wat ook fijn dat dit nu echt weer iets van jullie samen wordt, hè?”

„O ja, daar ben ik ook zo heel blij om,” komt Els hartgrondig. „Dat vind ik, geloof ik, nog het fijnste van alles.” En ze denkt aan de verwijdering tussen Lot en haar, die er helaas door haar schuld een tijdlang is geweest. Maar nu is gelukkig eindelijk alles weer helemaal in orde. Voor honderd procent. Heerlijk.

„Maar we moeten 's verder, meisje.” Han steekt haar arm door die van Els.

„Ja,” zucht die en Han ziet aan haar gezicht dat ze zich maar met moeite losmaakt van dit sfeervolle plekje.

„O, maar er komt nog meer moois, hoor,” troost ze. En lachend: „Kom maar met tante Han mee.”

Ze heeft gelijk. Langs een paar nogal verspreid liggende huizen en enkele boerderijen, die oorspronkelijk allemaal bij het kasteel hoorden, komen ze bij de smidse, waarover Han gesproken heeft. Daarbinnen laait het vuur zo hoog en mooi op, dat ze er wel even naar moeten blijven kijken. De smid houdt er een ijzeren staaf in tot die witgloeiend ziet. Dan gaat hij hem op het aambeeld met een hamer bewerken. De vonkjes spetteren er aan alle kanten af. Het is een prachtig gezicht. Ze kunnen er eigenlijk niet genoeg van krijgen. Maar na een minuut of vijf gaan ze toch verder. Hun tijdschema mag niet al te erg in de war raken. En dan zijn ze ook praktisch meteen bij „het” paadje. Het is zo smal, dat het maar ternauwernood voor één persoon begaanbaar is. Ze moeten elkaar dus wel loslaten en achter elkaar gaan lopen. Maar dat hebben ze er graag voor over. Want het is gewoon een sprookjespaadje met z'n „heggen” van fluitekruid ter weerszijden en z'n heesters en struiken en hier en daar wat berkjes en lijsterbessen daarachter. Verderop wordt het wat breder.

Els vindt dat bijna jammer. Maar zo is het toch ook mooi. Alleen anders mooi. Er staan daar meer bomen. En het gras daaronder is

eenvoudig bezaaid met ereprijs. Beeldig gewoon. Een meisje van een jaar of acht, op witte klompjes, in een vuurrood jurkje, een groen jumpertje in de hand, passeert hen hier op een aardig kinderfietsje.

„Daag!” groet ze amicaal. Ze kijkt hen daarbij zo onschuldig aan, dat ze allebei plezier in haar hebben en lachend teruggroeten.

„En nu komt „Sunny Lodge” zo direct,” vertelt Han even later.

„Ja?” vraagt Els verrast. „Ik Ben reuze benieuwd of ik ook nog een glimp van jouw Martin en Mary te zien zal krijgen.”

„Ik ook,” bekent Han.

Het paadje verandert plotseling van de min of meer geheimzinnige, groene tunnel die de naar elkaar toebuigende bomen ervan gemaakt hebben in een gewoon, zij het toch nog alleraardigst weggetje, dat zich rond een soort heuvel buigt.

„Hier is het natuurlijk.” Els fluistert het onwillekeurig.

„Ja.”

Ze praten opeens niet meer, lopen nu weer gezellig arm in arm en kijken, Els eigenlijk maar een beetje nieuwsgierig en Han vol verwachting, omdat ze het altijd weer leuk vindt „Martin” of „Mary” daar te zien, naar de ramen van het aardige landhuisje, waar langs een blauwe druif klimt.

„„Mary” zit voor ’t raam,” zegt Han dan opeens, toch nog verrast. Haar hand gaat meteen omhoog en ze zwaait hartelijk naar het jonge vrouwtje, dat ook naar hen wuift. Els knikt maar ’s vriendelijk.

„Nu?” vraagt Han, zodra ze voorbij zijn.

„In ieder geval heeft je Mary een allerliefst gezicht,” vindt Els. „Of ze mij ook aan Mary O’Neill zal doen denken, kan ik natuurlijk pas weten als ik „het” boek gelezen en met haar kennis gemaakt heb.”

Han lacht. „Daar zul je dan nog ’s een dagje voor moeten terugkomen, meisje. En dan komt een bezoek aan „Sunny Lodge” bovenaan op het programma voor die dag te staan. Afsproken?”

Els lacht ook. „Behoudens goedkeuring van mijn heer-gemaal heel graag,” zegt ze dan.

VII

De weken die volgen vliegen voorbij. Af en toe gonst de pastorie van leven vanwege de vele gasten en logé's die maar al te graag korter of langer in het gastvrije huis hun intrek nemen. Dan is Han in haar element en op haar allerbest. Ze vindt het heerlijk om mensen om zich heen te hebben en hen een beetje te kunnen verwennen.

Intussen gaat het leven in de gemeente z'n gewone gang. Er moeten zieken en ouden van dagen bezocht worden. Gelukkige mannen komen vertellen dat ze voor het eerst of opnieuw vader zijn geworden. Er zijn nog een paar trouwerijen. De traditionele reisjes met de diverse clubs en verenigingen worden gemaakt. En dan opeens, net in de laatste week voordat de vakantie van Han en Luuc begint, zijn er twee sterfgevallen, kort op elkaar. 's Maandags sterft mevrouw Kloosterman. Een dag later Dr. Bartelse.

Het heengaan van mevrouw Kloosterman brengt tranen van ontroering in Hans ogen. Zij is verlost. God heeft haar welgedaan, moet ze almaar weer denken. Ja, echt welgedaan. Haar leven was immers, al besepte ze dat zelf ten slotte misschien helemaal niet meer, zo moeilijk geworden.

Dr. Bartelse, de stille, gesloten, ongehuwde archivaris uit de stad, die hier een paar jaar terug is komen wonen en nog maar vierenvijftig jaar was, is plotseling gestorven. Op de dag van zijn begrafenis is Luuc heel stil. Hij ziet er tegenop, denkt Han. Maar ze praat er niet over. Ze weet dat hij dat liever niet heeft. 't Spijt haar alleen maar erg dat ze net uitgerekend nu niet met hem kan meegaan, vanwege een lichte zomergriep, die haar even binnen houdt. Maar in gedachten is ze bij hem en zodra ze hem die middag de sleutel in het voordeurslot hoort steken, rent ze hem door de lange gang tegemoet. „En?” vraagt ze meteen, terwijl ze hem gespannen aankijkt.

„Och,” zegt hij alleen maar.

Han vraagt niet verder. Er is iets, begrijpt ze. Maar wat? . . . Zou er bij het leiden van deze begrafenis iets zijn misgegaan? Maar dat lijkt haar bijna niet mogelijk. Luuc kan deze dingen, ja, het klinkt misschien een beetje vreemd in dit verband, maar hij is bij zulke gevallen juist zo goed. Z'n gaven komen eigenlijk het beste tot hun recht daar waar droefheid of teleurstelling of iets degelijks is, vindt ze altijd

opnieuw. Bij mensen die ernstig of, naar de mens gesproken, zelfs ongeneeslijk ziek zijn, weet hij ook altijd weer te troosten en te helpen. Niet dat hij niet zwaar aan dergelijke dingen tilt. O, nee. Hij ziet steeds weer heel erg tegen bezoeken bij dergelijke mensen op. Zo zal ze nooit weer de avond van haar eerste verjaardag in de pastorie vergeten. Terwijl zij druk bezig was alles voor de verwachte avondvisite in orde te maken, draaide hij aldoor maar een beetje om haar heen. Ten slotte kreeg ze daar erg in en vroeg: „Is er iets, Luuc?” Waarop hij knikte en zei: „Ik moet eigenlijk nog even weg.” Vanzelfsprekend vond zij dat jammer en vroeg, een tikkeltje teleurgesteld: „Moet dat nu beslist vanavond? Kan dat nu niet tot morgen wachten?” Maar toen vertelde hij dat Greetje Keuning die dag ook jarig was. Drieëntwintig werd ze, een enige dochter, die na een tweede operatie aan een tumor in de hersenen nu net weer thuisgekomen was. „O, maar dan moet je gaan,” had zij toen natuurlijk meteen gevonden. „Dat kan niet anders. Maar ga dan nu dadelijk, ja? Des te eerder ben je weer thuis.” En ze had nog gauw het een en ander van haar traktaties in een trommeltje gepakt en hem dat meegegeven. Een kwartier later was hij alweer terug. De visite was er nog niet eens.

„Hoe was het?” vroeg ze direct. Maar hij bleek nog niet bij Greetje geweest te zijn. „Ik heb op de stoep gestaan en ben weer teruggegaan,” vertelde hij een beetje beschaamd. „Het is laf, ik weet het wel, maar ik durfde niet aan te bellen. Zo’n jong leven, Han en dan te weten . . .” De tranen waren haar in de ogen gesprongen. En ze had haar armen om z’n hals geslagen en gezegd: „Ik vind het helemaal niet laf, Luuc. Ik begrijp het best. En . . . en juist omdat je zo bent, houd ik zo heel veel van je.” Even later is hij toen toch gegaan. En naderhand hoorde ze van Greetjes moeder hoe een fijn bezoekje Greetje en haar ouders het gevonden hadden. O ja, Luuc . . . Maar als de taak dan weer volbracht is, kan hij dikwijls ook zo blij en dankbaar thuiskomen. Maar nu . . .

„Kom maar,” zegt ze hartelijk, haar arm door de zijne. „Ik schenk je gauw een lekker kopje thee in.”

Een ogenblik later zet ze het voor hem neer, presenteert een snoepje en neemt dan haar breiwerk weer op. Luuc, in een hoekje van de bank, kijkt maar stil voor zich uit. Hans breinaalden tikkelen niet zo verwoed meer als daareven.

„Ben je moe?” vraagt ze na een poosje.

Luuc glimlacht naar haar. „Nee, hoor,” zegt hij dan. Hij pakt z'n kopje, roert er automatisch in en drinkt het daarna gedachteloos leeg. Han vult het meteen weer, strijkt 'm even met een heel teer gebaar over z'n verwarde haardos en gaat dan weer tegenover hem zitten. Maar als hij nog langer blijft zwijgen, houdt ze het opeens niet meer uit. Ze legt haar werk neer, klimt op de leuning van de bank, slaat haar arm om 'm heen en vraagt zacht: „Was 't zo moeilijk, Luuc?”

Hij beantwoordt haar vraag niet. Maar hij begint wel te praten. Te praten met een stem, die vol is van zelfverwijt. „Ik had een vriend voor deze Dr. Bartelse kunnen zijn,” zegt hij. „Ik had dat moeten zijn. Wat ben ik voor een herder dat ik dat niet heb aangevoeld. Ik zag z'n geslotenheid aan voor afstand-willen-bewaren. Ik wist dat hij uit een zeer goeode familie kwam. En bovendien een familie die intellectueel ver boven de middelmaat uitsteekt. Z'n vader was professor. De broer die vanmiddag sprak is dat ook. En hij zelf was ook bijzonder knap. Dat wist iedereen je te vertellen. Ik voelde me altijd zo'n . . ., zo'n doodgewoon, onnozel jongetje naast hem. Diep in m'n hart zag ik er steeds opnieuw tegenop als ik naar 'm toe moest. Hij was altijd vriendelijk en beleefd, daar niet van. Maar ik kon 'm niet benaderen. Dat meende ik tenminste. Ik heb natuurlijk nooit de juiste toon, de goede snaar weten te treffen. Ik . . .”

Han strijkt maar steeds weer zacht met haar hand over z'n haar. Het begint bij de slapen een heel klein beetje te grijzen. Ze ziet dat vandaag voor het eerst. En het ontroert haar zomaar wonderlijk. Ze zegt intussen niets. Ze luistert alleen. Maar ze luistert met heel haar hart.

„Zoals die broer hem tekende,” gaat Luuc intussen verder. „Eenzaam was hij, met een grote behoefte aan liefde en hartelijkheid. Hij leefde sober, op het schamele af soms. En toch had hij zo'n verlangen naar alles wat fijn en mooi was. En vooral: hij hield van de mensen. Het deed er niet toe of ze arm waren of rijk, ontwikkeld of niet. Als ze maar echt waren. Echte mensen. Maar hij was zo gesloten, kon zo moeilijk het eerst over de brug komen.” En weer: „Dat ik dat toch niet begrepen heb. Hij was toch een schaaap van de aan mij toevertrouwde kudde.”

Het is z'n minderwaardigheidsgevoel, denkt Han. Dat ellendige minderwaardigheidsgevoel dat hij, met z'n bescheiden karakter, waar-

schijnlijk altijd al min of meer gehad heeft, maar dat groter werd in de tijd, waarin hij maar nooit een beroep kreeg. En dat bijna tot een complex uitgroeide toen Trix daarom hun verloving verbrak. Dat 'm dat nu toch nog aldoor parten speelt. Hij zit nu toch al zolang in de pastorie. In z'n tweede gemeente. En bij het overgrote deel van de gemeenteleden is hij echt geliefd. Dat weet ze.

Ze zegt het zacht. „Het was je minderwaardigheidsgevoel, Luuc. Je denkt altijd zo gering van je zelf.” En terwijl ze haar wang even tegen de zijne legt: „Als je hier nu maar van leert dat je dat aan de kant moet zetten, jongen.”

Luuc gaat hier niet op in.

„Ik ben te veel Luuc Born geweest tegenover hem,” zegt hij alleen schuld bewust. „En te weinig dienstknecht van mijn Zender. Ik had Luuc Born helemaal moeten vergeten en enkel moeten bedenken dat mijn Meester me naar hem toestuurde en me met die opdracht ook alles zou geven wat ik daarvoor nodig had.”

Hij zucht. „En dat ik nu niets meer kan goedmaken. Dat het daarvoor nu te laat is,” begint hij dan weer.

Han zucht ook. Ze kent immers dit wanhopige gevoel. „Maar je hebt 'm toch niet verwaarloosd,” probeert ze 'm dan toch te troosten. „Je bent immers net zo vaak naar hem toegegaan als naar je andere gemeenteleden. Je hebt 'm zelfs nog wel 's ten eten gevraagd,” bedenkt ze dan. „Jij kon het toch zeker niet helpen dat hij onze uitnodiging niet aannam.”

„Nee, misschien niet,” geeft Luuc nu half en half toe. „Maar ik had moeten aanvoelen dat het z'n . . . z'n overgrote bescheidenheid, z'n . . . ja, misschien zelfs wel min of meer z'n verlegenheid was, die hem deed bedanken. En ik had moeten aandringen en nog 's noden en . . .” Maar nu vindt Han het genoeg. „Ja, ja, jij had alles gemoeten, hè?” zegt ze. „Jij zou volmaakt willen zijn en nooit fouten of vergissingen maken. Maar dat is en kan geen mens, Lucas Born. En als alle predikanten hun ambt zo serieus opvatten als jij dat doet, nou!” En terwijl ze opeens resoluut opstaat: „En nu geen gepieker meer. Je krijgt nog een kopje thee en dan gaan we fijn een eindje „kuieren” samen. Ja?” „Goed.” Luuc lacht naar haar. „Als ik jou toch niet had,” zegt hij dan warm.

Die Luuc. Er schiet een brok in Hans keel, maar ze slikt 'm haastig

weg en zegt, zodra ze voelt dat ze haar stem weer in bedwang heeft, olijk: „Je hebt het anders behoorlijk lang zonder mij gebolwerkt, dominee Born.”

Luuc springt op, pakt haar bij haar schouders en schudt haar zachtjes door elkaar. „Rakker,” zegt hij dan, al z'n liefde voor haar in z'n eerlijke, grijze ogen.

En Han denkt, terwijl ze in het dressoir naarstig alle trommeltjes nakijskt om te zien of er ergens nog niet wat lekkers zit, waarop ze haar Luuc nog even kan trakteren: Hoe komt het toch dat we voor ons zelf in de regel veel strenger zijn dan voor degenen die we liefhebben? Dat wij hun tekortkomingen altijd weer proberen te bagatelliseren en vooral ook te vergoelijken? Ik doe het wat Luuc betreft. Tante Loes en Els doen het ten opzichte van mij als het over mijn tweede moeder en alles wat ik tegenover haar tekort ben geschoten, gaat. Komt het omdat we het zo moeilijk kunnen verdragen dat de mensen van wie we zo heel veel houden ergens, waarover dan ook maar, verdriet hebben? „Maar jij hebt immers huisarrest. We kunnen niet gaan wandelen. Dat ik dat toch even helemaal vergat,” hoort ze Luuc dan opeens zeggen en het ontgaat haar niet dat er naast een tikkeltje schuldbesef ook een beetje teleurstelling in z'n stem doorklinkt.

Ze lacht naar hem. „Ik voel me stukken beter dan gister,” zegt ze. „En het is zulk mooi zacht weer. Ik geloof dat een wandeling me juist goed zal doen.”

„Echt?” vraagt Luuc een beetje wantrouwend.

„Echt,” zegt Han.

„Doe je het niet voor mij?”

„Voor de helft,” lacht Han. „Voor de andere helft is het eigenbelang.” En dat meent ze. Het lijkt haar plotseling heerlijk om even naar buiten te gaan.

„Nu vooruit dan maar.” Luuc geeft zich eigenlijk wel graag gewonnen. „Als je maar weet dat het op je eigen verantwoording is.”

„Ik weet het, heer-gemaal,” schertst Han.

Arm in arm lopen ze tien minuten later tussen de boomgaarden. Ze praten gezellig samen. Dat wil zeggen: Han is het meest aan het woord en Luuc bepaalt zich hoofdzakelijk tot luisteren. Maar hij doet dat tot Hans blijdschap zo, dat ze voelt: hij piekert niet langer. Hij is

er helemaal bij. Z'n gedachten zijn van Dr. Bartelse afgeleid. En dat is immers precies haar bedoeling.

Onderwerpen van gesprek zijn er genoeg. Ze hebben het over Taco en Els Schaafsma die met hun gezin op Texel zitten. Over tante Magda en tante Loes die een reis maken door Scandinavië. Over hun eigen vakantie, waarvoor ze voordelig een volkswagentje hebben kunnen huren, waarin ze eerst de wederzijdse familie hopen af te reizen, om er daarna nog mee langs de Rijn te trekken. Over Lot Vegter, die zo hartelijk voor Han is en haar verleden week voor een lange dag naar „Het Elger” heeft gehaald met haar wagen en haar 's avonds samen met Annètte weer veilig heeft thuisgebracht. Over Mia Prins, die, wonder boven wonder niet al te lastig is geweest voor de door zuster Goudriaan aanbevolen verpleegster en nu, weer beter, haar zelfs gecharterd heeft als dame van gezelschap voor haar reis naar het Engadin. Over Maarten Viersen die gelukkig al aardig aan het kuren begint te wennen en er alweer heel wat beter, veel minder moe gaat uitzien.

Over Fré, die zich tot nu toe zo dapper door deze extra drukke tijd heen slaat, maar in vertrouwen tegen Han gezegd heeft, dat ze wel heel erg tegen de vakantie opziet, nu-ze niet, net als andere jaren, met z'n allen kunnen uitgaan en ze de kinderen straks allemaal hele dagen thuis krijgt. Er gaan er wel een paar trekken en Annemarie, het oudste meisje, mag een week naar een kamp. En de andere hebben wel een uitnodiging om ergens een poosje te komen logeren. Maar de vakantie duurt ten slotte vier hele weken en die van de kinderen die in de stad op school gaan nog heel wat langer. Nee, 't zal heus niet meevallen voor Fré. Ze moesten er toch 's iets op kunnen vinden dat Fré er straks ook nog 's even uitgaat. Helemaal eruit. Al is het maar voor een week. Het zal wel een hele toer worden om haar ertoe te bewegen Maarten en het kroost „in de steek” te laten. Maar als ze nu 's een goede hulp, een gezinsverzorgster bijvoorbeeld zouden kunnen krijgen en Fré aan haar verstand konden peuteren dat het niet alleen om haar zelf is, maar dat het Maarten en haar hele gezin uiteindelijk ten goede komt als zij 's even lekker uitrust. Wie weet. Ze moeten het in ieder geval proberen. Zij zelf zou ook met alle plezier willen proberen Fré een poosje te vervangen. Maar dat schept misschien weer precedënten in de gemeente en dat zou natuurlijk onplezierig zijn. Maar . . .

En dan opeens, als ze alweer op de terugweg zijn en door de Hoofdstraat lopen, wordt er ergens zo hard tegen de ramen getikt, dat ze allebei ogenblikkelijk, bijna geschrokken, in de richting, waaruit het geluid komt, kijken. Is het voor hen? . . .

Ja, hoor, het is voor hen. Voor een raam van de bovenverdieping van de galanteriezaak van haar ouders staat Herma Schoneveld, of beter gezegd Herma Cochius. Op de dag nadat Han bij de tantes vandaan kwam, is ze immers getrouwd en mevrouw Cochius geworden. Maar er is kennelijk niets verontrustends. Ze lacht tenminste en ze wenkt. Han begrijpt haar meteen.

„We moeten naar boven komen om haar nestje te bewonderen,” zegt ze glimlachend tegen Luuc.

„Tja, dat zou ook wel aardig zijn,” vindt die, „maar het gaat niet. Ik moet immers met de bus van halfacht naar de stad.”

„O ja, dat is waar ook. Daar dacht ik zo gauw niet aan.” Han kijkt vlug op haar polshorloge. Bij zessen wijst het. „Zou het nog niet net gaan?” vraagt ze dan. „Als we straks een beetje vlug eten haal je 't wel. En we hebben haar op de trouwreceptie beloofd dat we 's gauw zouden komen kijken en nu zijn de wittebroodsweken al flink achter de rug.”

Maar Luuc geeft zich nog niet gewonnen. Hij zet een bedenkelijk gezicht. „Ik moet ook nog even iets nakijken van tevoren,” zegt hij nu. Maar dan begint Han voor Herma te pleiten. „Toe, Luuc. Ze wil ons alles natuurlijk zo dolgraag 's even laten zien. Dat kan ik zo goed begrijpen. En zolang hoeft dat immers niet te duren.”

Nu lacht Luuc. „Nou, vooruit dan maar, kleine advocaat.”

„Fijn,” komt Han hartgrondig. En ze gebaart meteen met een lachend gezicht naar Herma, die nog aldoor in gespannen afwachting voor het raam staat: we komen.

Er vliegt een glans van blijdschap over Herma's aardig gezichtje. Op hetzelfde ogenblik is ze verdwenen.

Han en Luuc kijken naar links en rechts, steken daarna de straat over. En als ze het tegenoverliggende trottoir opstappen, maakt Herma de winkeldeur al met een brede, gastvrije zwaai voor hen open.

„Asjeblieft. Jij kunt vlug, zeg,” lacht Han.

„Nou, hè? Dag, dominee, dag, mevrouw. Enig dat u even binnen komt. Bas is ook net thuis. Het treft zo mooi als het maar kan. Komt

u maar gauw." Het jonge mevrouwtje glundert en gaat hen voor door de winkel naar een deur achterin, die toegang geeft tot een portaalje, waarin de trap is. Een blond meisje met een prachtig slank figuurtje in een mouwloos blauw-wit gestreept japonnetje met wijde rok, een streng majorica parels om haar gebruide hals.

Wat is ze nog verrukkelijk jong, denkt Han vertederd terwijl ze haar volgt. Boven aan de trap wacht de iets oudere, maar toch ook nog heel jonge heer des huizes, kennelijk een tikkeltje verlegen met z'n nieuwe waardigheid, hen op. Een ogenblik later staan ze gevieren in de kamer van het jonge echtpaar.

Herma vergeet in haar blijdschap haar „huis" te kunnen „vertonen" eenvoudig stoelen aan te bieden. Ze kijkt Han en Luuc enkel aan met een gezicht vol verwachting, alsof ze zeggen wil: „En wat zegt u daar nu wel van?"

Bas heeft er dadelijk erg in en doet een schuchtere poging om zonder het te zeggen Herma op haar verzuim te wijzen. Hij kijkt naar haar en van haar met een licht fronsen van z'n voorhoofd en een bijna onmerkbaar beweging van z'n ogen en hoofd in de richting van de zithoek. Maar Herma merkt het niet eens. Dan vraagt hij zacht: „Moeten dominee en mevrouw eerst niet gaan zitten, Her?"

Nu krijgt Herma prompt een kleur. „O ja, natuurlijk. Neemt u me niet kwalijk. Maar ik... Neemt u deze," onderbreekt ze dan zich zelf, terwijl ze naar de bij het bankstel behorende stoelen wijst.

Maar Han schudt zeer gedecideerd haar hoofd. „Ik pieker er eenvoudig niet over," zegt ze. „Ik moet eerst even rondkijken, hoor. Dat mag toch, hè?" laat ze erop volgen.

„Natuurlijk, mevrouw," komt Herma. En eerlijk en olijk tegelijk, alweer helemaal zich zelf: „Daarvoor heb ik u immers binnengeroepen." Han lacht. „Dat dacht ik ook." Haar ogen gaan intussen al naar alle kanten. „Snoezig hebben jullie het," vindt ze. „Echt smaakvol." En met een blik naar het blauwe tapijtje in de zithoek, dat zo prachtig kleurt bij het grijs en blauw van het bankstel en de effen blauwe afsluitgordijnen: „Wat is dat een beeldje, Herma. Hoe hebben jullie alles toch zo prachtig passend bij elkaar gevonden?"

Herma lacht. „Almaar weer rondneuzen, hè?" geeft ze dan de korte verklaring. „We hebben alles samen uitgezocht, hè Bas?"

„Ja, hoor," knikt die. „Alles."

Han zucht bijna onmerkbaar. Zij is in een pastorie gestapt die al bijna helemaal was ingericht. Nu ja, ze hebben nog wel het een en ander aangeschaft samen. En van Luuc mocht ze net zoveel veranderen als ze wilde, maar toch . . . Het moet heerlijk zijn om alles samen uit te zoeken. Wat zou zij dat ook dolgraag gewild hebben. Vroeger, met Martien. Wat hebben ze veel langs de winkels gesjouwd samen. De ene week zochten ze in gedachten dat ameublement en die vloerbedekking uit. En de andere vonden ze dat in die andere zaak toch nog weer mooier. En . . . Maar dan schudt ze zich zelf bij wijze van spreken in stilte 's geducht door elkaar en geeft Han Born, geboren Terhenne, een best standje. Ze moet zich schamen. Het lijkt warempel wel of ze jaloers is op het prille geluk van dit jonge echtpaar. En bovendien dat ze zelf niet zo heel erg tevreden is. Laat ze toch blij zijn, heel blij, dat ze voor een huwelijk met Martien is bewaard gebleven. En heel, heel dankbaar voor alles wat deze late lente in haar leven haar nog gebracht heeft. Zou het geluk in hun huwelijk niet verdiept zijn door alles wat eraan voorafging, door het verdriet en de eenzaamheid die Luuc en zij allebei tevoren hebben moeten doorworstelen? Dat kan toch bijna niet anders? En zou Bas ook met iets verlegens in z'n ogen tegen Herma gezegd hebben, zoals Luuc dat tegen haar gedaan heeft, toen ze hun ringen gingen kopen: „Zullen we er behalve de naam en de datum ook een klein kruis in laten graven? Als teken dat we samen ons geluk uiteindelijk in Christus hebben ontvangen en alles voor de toekomst wat dat betreft ook alleen van Hem verwachten?” Het kan bijna niet. Als je nog zo jong bent, sta je immers zo heel, heel anders in het leven?

Onwillekeurig draait ze even aan haar trouwring. Dubbel kostbaar is hij haar door het kleine kruis aan de binnenkant. En na een korte, warme blik naar haar man — ze heeft zomaar het gevoel dat ze iets aan hem heeft goed te maken — gaat ze weer verder met bekijken en bewonderen. Er is zoveel. Het mooie, hand-geweven kleedje over de lage, langwerpige tafel in de zithoek. Het eethoekameublement met de ronde tafel en de geel-blauw beklede stoelen. De wandversiering, de kunstvoorwerpen hier en daar, de vele mooie planten in de brede vensterbanken. En niet te vergeten de diverse serviezen en het tafelgerei. Want natuurlijk opent Herma ook vol trots haar keurig verzorgde kasten.

Han is oprecht verrukt over alles. Keurig hebben die twee het. Werkelijk. Alles is af. Je ziet het zelden zo. „En wat een prachtig grote kamer hebben jullie hier, zeg,” komt ze ten slotte. „Drie ramen maar even. Dat dringt nu eigenlijk pas goed tot me door. Was dat zo?”

Herma lacht. „Nee, hoor.” En terwijl ze naar haar man wijst, niet zonder trots: „Dat is zijn werk. Hier was een kamer met twee ramen en hiernaast een kleinere met een. Bas heeft het tussenmuurtje eruit gebroken. Dat mocht van vader. Nu hebben we veel meer ruimte.”

Han kijkt met onverholen bewondering naar Bas. „Dat je dat kunt,” komt ze met het nodige respect.

„Och, zo moeilijk is dat niet,” zegt Bas bescheiden. „Ik heb altijd uit liefhebberij geknutseld en getimmerd en zo. En in de vakanties hielp ik de timmerman ook vaak. Die heeft me van alles geleerd.”

„Nou, maar ik vind het toch knap, hoor. M'n petje ervoor af,” zegt Han. „En dat voor iemand die alle dagen op de secretarie zit.”

Luuc is het roerend met haar eens. „Je hebt het keurig gedaan, Bas,” prijst hij. En lachend: „Als ik 's een karweitje heb, kom ik je halen, hoor.”

Bas lacht ook. „U doet maar, dominee. Als ik het kan, zal ik u graag helpen.”

„Die heeft Bas ook zelf gemaakt,” wijst Herma nu naar de schoorsteenmantel.

„Is 't eerlijk?” vraagt Han.

Herma knikt trots. „Dit was oorspronkelijk een slaapkamer en er zat alleen maar een gat voor een pijp. Zo is 't veel echter, vindt u ook niet?”

„O ja.” Hans respect voor de wat verlegen Bas met z'n zwarte krullebol en bijna zwarte ogen groeit à la minute.

„En hij heeft de vensterbanken verbreed,” vertelt Herma dan weer verder. „En dat boekenrekje daar getimmerd. En mijn naaitafeltje. En de kapstok. En hij heeft alles geschilderd en behangen.”

„Dat is niet waar,” komt Bas nu. „Het behangen hebben we samen gedaan.”

„Nou, samen gedaan,” zegt Herma. „Het is maar wat je onder samen doen verstaat.” En tegen Han en Luuc: „Daarbij heb ik wat hand- en spandiensten mogen verrichten, begrijpt u. Maar verder . . .”

Han en Luuc geven nu vanzelfsprekend ogenblikkelijk meer dan ge-

wone aandacht aan het mooie, lichte behang en het, behalve de deur, die dezelfde mooie blauwe kleur heeft als de gordijnen, helemaal in gebroken wit gehouden schilderwerk.

„Het is geweldig,” vindt Han.

En Luuc zegt: „Het is niet van dat van een vakman te onderscheiden als je 't mij vraagt.”

„Nou-nou,” komt Bas bedenkelijk. „Ik denk niet dat de vakmensen dat met u eens zullen zijn.” En dan lachend: „Maar enfin, het kan er voorlopig wel mee door zullen we maar zeggen. En u moet denken: het ging allemaal onder het voordelige en tegelijkertijd zo gezellige motto: doe het zelf.”

Luuc knikt hem hartelijk toe. Zo'n aardige, sympathieke kerel als hij deze Bas toch vindt. „Ik kan me voorstellen wat een vreugde je aan dit alles beleefd hebt,” zegt hij dan warm.

Bas' ogen stralen. „Nou, dat heb ik zeker,” zegt hij. En dan tegen Herma, hartelijk: „Wij samen, hè, Her?”

„Nou, reken maar,” beaamt die enthousiast.

Han kijkt van de een naar de ander. Ze heeft zo'n schik in dit jonge, stralende echtpaar. En dan moet ze haar man even plagen.

„Nu, ik vind dat jij het maar reusachtig getroffen hebt met zo'n all-round echtvriend, Herma,” zegt ze. En met een ondeugend knip-oogje: „Er zijn ook mannen, die nog geen spijker op de kop kunnen slaan.”

Luuc hapt heerlijk. „En dat nieuwe doekenrekje in de keuken dan? Heb ik dat niet netjes voor je opgehangen?”

Han zet een heel onschuldig gezicht. „Had ik het over jou?” vraagt ze dan.

Herma begint hartelijk te lachen. Maar Bas helpt z'n pastor. „Als die mannen de spijker dan maar figuurlijk op de kop kunnen slaan, hè, dominee,” zegt hij.

Luuc geeft hem een goedkeurend klopje op z'n schouder. „Precies, Bas. Dat is ook de moeite waard, wat jij.”

Herma gaat Han intussen voor naar de slaapkamer. Luuc volgt, na een steelse blik op z'n horloge, met Bas. Ze moeten het nu echt niet al te lang meer maken. Han doet al dergelijke dingen altijd zo heerlijk enthousiast en grondig. Maar die bus wacht straks niet en . . . Maar als ze de vrolijke, frisse slaapkamer bewonderd hebben en in het ge-

improviseerde keukentje met z'n gloednieuwe, als zilver-glanzende aluminium uitzet en aardige, blauw-geel geblokte valletjes staan, denkt Han ook plotseling weer aan de tijd. Vanwege de mooie keukenklok die daar hangt en vijf minuten voor zeven wijst.

„Vreeslijk,” schrikt ze. En terwijl ze naar de klok wijst: „Zie je dat, Luuc? We moeten rennen, jongen. Mijn man moet met de bus van halfacht naar de stad, zie je,” legt ze dan Herma en Bas, die er wat beduusd bij staan, vlug uit. Ze wil meteen afscheid nemen. Maar Herma en Bas staan erop mee naar beneden te gaan.

„En nu hebt u nog helemaal niets gehad,” komt Herma een beetje spijtig, terwijl ze achter Han de nogal smalle trap afloopt. „Nog niet eens een kopje koffie.”

Han keert zich naar haar om. „Dat houden we dan nog te goed,” lacht ze.

„Afgesproken,” vindt Herma. „En u belooft dat u het 's heel gauw komt halen, hè?” laat ze erop volgen. „Het lijkt me zo gezellig.”

„Ja, hoor. Zodra we gelegenheid hebben komen we. Vast. Maar we gaan nu eerst met vakantie, hè? Dat weet je.”

Ze zijn intussen in de winkel gekomen en lopen naast elkaar. Luuc en Bas volgen hen druk pratend.

Herma knikt. Dan kijkt ze Han een ogenblik weifelend aan. Zal ze? . . . Zal ze niet? . . . Maar dan opeens pakt ze Han spontaan bij haar hand en zegt met een kleur, heel zacht en heel blij tegelijk: „U mag ons geheim weten. We verwachten al een kindje.”

Er vaart een schok door Han heen. Het is of iemand met een pijnlijke greep haar hart aanraakt. Nu al? . . . En zij? . . . Bijna een week lang heeft ze wat dat betreft pas weer tussen hoop en vrees geleefd. En net gistermorgen is al haar hoop voor de zoveelste keer vervlogen. Maar op hetzelfde ogenblik weet ze: Herma mag dit vooral niet merken. Die weet immers niet wat dit voor haar betekent. Ze is zo helemaal te goeder trouw. En zo vol van dit nieuwe, grote geluk, dat ze er waarschijnlijk geen ogenblik bij stilstaat dat dat haar nog steeds niet ten deel is gevallen. Ze denkt haar juist een plezier te doen met haar dit tere geheim, dat behalve de wederzijdse ouders, misschien nog wel niemand anders weet, toe te vertrouwen. Ze moet dat op hoge prijs stellen. Waarderen. En dat wil ze ook. Dat doet ze ook. Ze vindt het immers heerlijk voor haar en Bas. Die pijn in haar hart komt toch niet

voort uit jaloezie? Ze schrikt heel erg van die gedachte. O, asjeblijft niet. Nee, asjeblijft niet. Ze gunt het hen van harte. Net zoals ze het al die vaders en moeders die zondags hun schatten ten doop houden, gunt. Alleen . . . ze zou zelf ook zo zielsgraag . . . Maar jaloers, nee. Van harte blij met de blijden. Dat wil ze. En dat is ze ook.

Het is wonderlijk hoeveel gedachten er in één enkel ogenblik door iemands hoofd kunnen buitelen. En hoeveel stil verdriet men soms achter een paar lachende ogen weet te verbergen.

Herma merkt niets van alles wat daar in Hans hoofd en hart omgaat als die haar blij-verrast aankijkt en oprecht gemeend, al even zacht, zegt: „Ook dat nog, Herma? Je kunt je geluk natuurlijk bijna niet op. Wat heerlijk, kind. Ik ben zo blij voor jullie.” En dan, vol belangstelling: „Voel je je goed?”

„Best, hoor,” zegt Herma. „Nu ja, ’s morgens bij het opstaan wel ’s een beetje vervelend. Maar verder gaat het echt best.” En vertrouwelijk: „Misschien vindt u het wel een beetje vroeg, maar ik ben al stilletjes met het uitzetje begonnen. Ik wil alles zelf maken, weet u. ’t Is zulk heerlijk werk. En als ik ’s niet lekker ben, is het meteen zo’n fijne afleiding.”

Han kijkt haar warm aan. „Ik begrijp het best, hoor,” zegt ze dan hartelijk. „Geniet jij maar met je hele hart van je grote geluk. En wees er maar heel, heel zuinig op.” En dan geeft ze Herma, onder de verbaasde blikken van haar echtgenoot en de bijna nog verbaasdere van die van Bas Cochius, zomaar spontaan een moederlijke kus.

Nog geen tien minuten later eet Luuc de boterhammen, die Han vliegensvlug voor hem heeft klaargemaakt, terwijl hij z’n paperassen van z’n studeerkamer haalde, haastig uit de vuist. Intussen kijkt hij zo goed en zo kwaad als dat in de gegeven omstandigheden gaat, de aantekeningen die hij vanavond nodig heeft, nog gauw even door. Hij drinkt een kop koffie op de valreep en fietst dan in ijtempo naar de bushalte.

Han die na z’n aftocht niet van de ramen van de zitkamer geweken is, geeft gewoon een zucht van opluchting als de klok tien over half-acht wijst en hij nog steeds niet is teruggekomen. Hij heeft de bus natuurlijk nog net op het nippertje gehaald. Anders zou hij nu in ieder geval al wel weer hier op de laan zijn. Gelukkig.

Ze zucht opnieuw. Arme Luuc, zo'n renpartij is eigenlijk helemaal niets voor hem. Hij bereidt zich altijd zo graag rustig voor. Goeierd. Hij mopperde niet eens op haar. En 't was toch eigenlijk haar schuld. Als zij 'm niet had meegeloodst. Enfin, er is nu niets meer aan te doen. Gedane zaken nemen nu eenmaal geen keer. Ze kijkt nog 's in de richting vanwaar hij eventueel zou moeten komen. Maar er is nergens ook maar iets van hem te ontdekken. Nee, dat zit wel snor, zouden de jongens die op de voorleesmiddag komen, zeker zeggen.

Zo, nu zal ze zelf maar 's wat gaan eten. Veel trek heeft ze overigens niet. En 't is zo ongezellig op deze manier. Enfin, ze is toch blij dat ze bij Herma en Bas geweest zijn. Al met al was het een ontzaglijk aardig bezoekje. En dat kindje . . .

De pijn in haar hart die ze daarnet voor Herma gelukkig heeft weten te camoufleren en die ze daarna bewust heeft teruggedrongen, komt plotseling fel terug. O, als zij toch 's nooit . . . Ze zou het zo heel, heel erg vinden. Ook voor Luuc.

Maar dan recht ze haar rug. Een mens lijdt dikwijls het meest door 't lijden dat hij vreest. Heeft ze dat niet pas weer bij de Viensens meegemaakt? Ze moet dat niet aldoor weer vergeten. Wie weet, misschien komt ook dit alles nog goed. Volgens de dokter is alles, menselijk gesproken dan altijd, immers in orde. Ze moet dit overgeven, rustig. God knows best.

Ze loopt naar de huiskamer, eet een paar sneetjes en dekt dan vlug af. Zo, dat is dat. Maar wat nu verder? Ze voelt zich eigenlijk opeens maar een beetje verloren daar alleen in die grote kamer met zo'n lege avond in het vooruitzicht. Want er is op 't moment eigenlijk niets dat ze nu beslist moet doen en ze heeft feitelijk ook nergens echt zin in. 't Is of ze na het gejacht van daareven plotseling is afgeknappt. Zijn die wandeling en dat bezoekje daarna toch een te grote inspanning geweest na die paar griepdagen? Koorts neemt blijkbaar toch altijd meer van je dan je denkt. Ze zal er haar gemak maar een beetje van nemen. Wat luieren en wat lezen. Niet te zware kost. Ja.

Ze loopt naar het grote wandrek met de diverse boekenplanken en snuffelt tussen de pockets. Zit er nog niet ergens een detective die ze nog niet kent? Ze meende . . . Ah, ja, daar heeft ze er al een. „Onrust in Oxford” van Dorothy Sayers. Dat is vast goed. Daar is de naam van de auteur waarborg voor. Ja, dat neemt ze. Gezellig.

Zo, de schoenen uit, een paar kussens. Ze gaat er lekker bij liggen. Bij voorbaat al genietend, installeert ze zich op haar gemak met haar vondst op de bank. Ze zal maar rekenen dat zo'n „lui" avondje haar toekomt na haar griepje. Een half uur lang leest ze ongestoord. Ze raakt al helemaal in het verhaal en vergeet alles om zich heen. Maar dan opeens gaat de bel. Ze schrikt er gewoon van op en kijkt een ogenblik wat verdwaasd om zich heen. Maar dan legt ze gauw haar boek neer, schiet vlug in haar pumps en haast zich naar de deur. Op de stoep staat een juffrouw van middelbare leeftijd met een paar zulke vriendelijke ogen, dat je, als je daarin kijkt, op slag vergeet dat ze verder eigenlijk maar lelijk en beslist te lang en te mager is. Juffrouw Pols, de onderwijzeres van de eerste klas van de school van Maarten Viersen. „Dag juffrouw Pols," zegt Han verrast. „Komt u binnen."

„Dag mevrouw Born," groet juffrouw Pols met een zo warme stem, dat hij al een even grote verrassing is als haar ogen, voor iedereen die voor het eerst kennis met haar maakt. En dan: „Ik wilde u graag even gedag zeggen, omdat ik morgen met vakantie hoop te gaan. Maar kom ik niet ongelegen?"

„Helemaal niet, hoor," antwoordt Han. „Komt u maar gauw verder." En terwijl ze haar uit haar driekwart grijze mantel helpt: „Ik vind het erg aardig dat u nog even komt."

Ze meent dat oprecht. Ze heeft ergens zomaar een heel teer plekje in haar hart voor deze, zo op het eerste gezicht, wat zielige vrouw. Ze neemt haar mee naar de voorkamer, de salon, zoals Luucs moeder die pleegt te noemen, en geeft haar daar een van de zware, met groen trijp beklede crapauds die haar schoonmoeder indertijd voor haar enige zoon heeft uitgezocht. Zelf gaat ze tegenover haar op de bijpassende canapé zitten. Het is haar smaak niet, dit ameublement, maar het is degelijk en „zit" prima. Dat moet ze toegeven.

„En waar gaat u naar toe in uw vakantie, juffrouw Pols?" vraagt ze dan belangstellend.

„Naar m'n zuster en zwager," vertelt juffrouw Pols blij.

„Alle vier de weken?"

Juffrouw Pols knikt. „Dat wil zeggen: ik reis morgenmiddag niet naar hun huis, maar naar hun vakantieverblijf in Elspeet. Daar hebben ze dit jaar voor veertien dagen gehuurd. Ieder jaar gaan ze ergens anders

naar toe en ik ga altijd met hen mee, ziet u. 't Is zo gezellig, zo met z'n allen. We doen alles samen."

„Leuk," komt Han. „Heeft uw zuster ook kinderen?"

Juffrouw Pols knikt hevig en beslist ook een heel klein beetje trots.

„Zes," zegt ze dan.

„Tsjonge, dat is een heel gezin," vindt Han. „Hoe oud zijn ze?"

„De oudste is vijftien en de jongste zes. Allemaal jongens," vertelt juffrouw Pols nu.

Han lacht. „Asjeblijft. Evengoed leuk. En voor een moeder om trots op te zijn, lijkt me, zes zoons. Maar horen en zien zal u zo af en toe daar wel 's vergaan, denk ik."

„Och ja, daarvoor zijn 't jongens, hè?" komt juffrouw Pols toegeeflijk.

„Ze breken de boel eerlijk soms zowat af. Maar ik kan er goed tegen, hoor. En 't zijn aan de andere kant ook weer zulke echt hartelijke knapen. Ik ben er altijd dolgraag. Ik hoor er helemaal zo bij, weet u."

„Heerlijk." Hans sympathie gaat warmer nog dan anders uit naar deze in de grond toch ook maar eenzame vrouw. Als je vijftig bent en dan nog altijd op kamers moet wonen. Het lijkt haar verschrikkelijk.

„En na die veertien dagen?" vraagt ze daarna.

„Dan gaan we met z'n allen naar huis en brengen samen het huishouden weer op gang. Er is elke keer weer zoveel te wassen en te strijken na zo'n veertiendaags-uitje, waarin je alles zo gemakkelijk mogelijk opneemt. En meestal wecken we dan ook nog het een en ander."

„Uw zuster is maar goed af met zo'n logée," vindt Han.

„Of ik met haar," komt juffrouw Pols direct. „Want ik vind het juist zo heerlijk dat ik al die dingen mag meedoen. Dat ik daar niet als logée behandeld word, maar helemaal als eigen. Dat ik daar thuis ben. Ik doe voor afwisseling zo graag 's huishoudelijk werk, weet u. Ten slotte ben ik toch een vrouw. Niet dat ik er spijt van heb dat ik onderwijzeres geworden ben. Dat moet u nu ook weer niet denken."

Han luistert vol belangstelling. Vreemd dat zo iemand als deze juffrouw Pols nooit het initiatief heeft genomen een eigen huishoudinkje te beginnen. Dat doen toch zoveel „werkende" vrouwen. Zij zelf had er al min of meer een toen ze nog maar een piep-jong leraresje was. Maar daarvoor heeft juffrouw Pols zeker toch nooit voldoende ondernemingsgeest en durf gehad. Want er zit natuurlijk altijd enige risico

in zoiets. Het is tot op zekere hoogte een klein avontuur dat je gaat beginnen. Tja.

„Als ik opnieuw moest kiezen, ging ik beslist weer naar de kweek-school,” gaat juffrouw Pols intussen verder. „Ik vind mijn beroep een van de mooiste die er voor een vrouw zijn als je niet trouwt. Je kunt als vrouw geloof ik, behalve in de verpleging waarschijnlijk, geen werk vinden dat meer voldoening geeft dan het onderwijs aan kleine kinderen. Je hebt levend, steeds weer wisselend „materiaal”, kleine mensen aan wie je al je liefde en je moederlijke gevoelens kwijt kunt. En van wie je bovendien ook nog zo ontzaglijk veel liefde terugontvangt.” En dan met een diepe glans in haar ogen: „De vorige week heb ik toch zoiets moois beleefd.” En nadat ze even in gedachten voor zich uit heeft gekeken: „Ja, dat kan ik u wel vertellen. U zult het wel begrijpen. Ik was op m'n vrije woensdagmiddag naar de stad gebust om te gaan winkelen. Tegen drieën was ik in de Kruisstraat. Misschien weet u nog niet waar die is, maar het is een kort, smal, heel druk straatje midden in de stad. En op een gegeven moment was daar, zoals zo dikwijls gebeurt, ondanks het éénrichtingsverkeer, 's weer een verkeersopstopping. Een grote vrachtauto kon een daar geparkeerde, vrij brede wagen niet passeren. Dus moest de chauffeur van die stilstaande auto worden opgespoord en intussen moest alles wat achter de truck aanreed natuurlijk stoppen. In een ogenblik vormde zich een hele file. Ik moest net naar de overkant van de straat en dus werd het voor mij ook wachten. Enfin, ik had de tijd en korte die met het gadeslaan van de steeds langer wordende stoet van auto's, brommers en fietsers.” En met een lach: „Die was werkelijk een studie waard. Vanwege de reacties van de diverse bestuurders. U kent dat wel. De een neemt zoiets heel laconiek op en blijft rustig achter z'n stuur zitten. Maar de ander wordt kwaad en zet een gezicht van zeven dagen slecht weer. En een derde wordt zo ongeduldig dat hij zich eenvoudig niet kan stilhouden. Die gaat uit het portier hangen en begint te schreeuwen en te schelden. Jongens op hun fietsen maken daar dan weer de nodige opmerkingen en grapjes over, enzovoort. En toen opeens ontdekte ik een eindje verderop midden in de rij een trouwkoetsje. Dat was op zich zelf al een verrassing, want die romantische voertuigjes zie je helaas bijna niet meer. Ik liep er meteen naar toe, want onder ons gezegd: ik zie nog steeds graag een bruidspaar.

U vindt dat misschien een beetje kinderlijk, maar het is eenvoudig een feit."

Han lacht. „O, helemaal niet. Ik vind het ook altijd weer ontzaglijk leuk om een trouwerij te zien. En dan natuurlijk in 't bijzonder de bruid en de bruidegom."

„O, gelukkig," zegt juffrouw Pols. „Nu, toen ik op een niet al te onbescheiden afstand van het feestelijke koetsje was gekomen, probeerde ik zo clandestien mogelijk de bruid in 't vizier te krijgen en te bewonderen. De bruidegom kreeg ik natuurlijk tegelijkertijd in m'n blikveld, maar aan hem schonk ik praktisch geen aandacht. De snoezige, witte bruid was uiteraard favoriet. Maar opeens ging de bruidegom, zo goed en zo kwaad als dat in dat koetsje wilde lukken, staan en begon zo te lachen en te gebaren dat ik wel naar hem kijken moest. Ik dacht niet anders dan dat hij de een of andere goede bekende ontdekt had en keek al 's even om me heen. Maar niemand in mijn buurt gaf ook maar enig blijk kennis aan de jongeman te hebben. En toen ik weer naar hem keek, merkte ik tot m'n stomme verbazing opeens dat het allemaal voor mij bedoeld was. Ik zag namelijk plotseling wie de bruidegom was. Tjeerd Kuiper, een oudleerling van me, die zeker al wel een jaar of vijftien niet meer hier woont. Maar ik herkende 'm, toen ik maar goed keek, ogenblikkelijk aan z'n vrolijke, bruine ogen en heel z'n aardig, open gezicht. Op dat moment had natuurlijk net de geparkeerde auto plaats gemaakt voor de truck, zodat de hele file, het trouwkoetsje inclusief, zich in beweging zette. Het ging alles zo snel opeens. Ik had nog net tijd om te zwaaien. En toen kreeg ik gelukkig een helder ogenblik. Even verderop in datzelfde straatje woont een heel bekende fotograaf, ziet u. Daar gaan ze beslist naar toe, dacht ik. Ik maakte meteen rechtsomkeert en ging op een holletje het koetsje achterna. Ja eerlijk, ik draafde. Zo hard als ik dat dan nog kan natuurlijk. De mensen zullen wel gedacht hebben: wat mankeert die oude tante."

„Oude tante," protesteert Han verontwaardigd.

Juffrouw Pols lacht: „Nu ja, 't was natuurlijk bepaald geen ladylike gezicht. Maar dat deerde mij niet in 't minst. Ik moest als 't maar half kon Tjeerd op z'n gloriëdag nog even zien. En ja hoor, voor het huis van de fotograaf stopte de koetsier. Meteen kwamen van alle kanten mensen aanlopen. Winkelende dames, spelende kinderen, loopjongens.

In een mum van tijd vormde zich ter weerszijden van de deur een hele haag van nieuwsgierigen. En net toen het bruidspaar uitstapte, was ik er ook. Behoorlijk achter adem, maar dat mocht niet hinderen. Ik had het gehaald. En Tjeerd zag me meteen. Hij had me bepaald door de achterraut in hun richting zien hollen. Ik zwaaide opnieuw en ik denk dat ik gestraald heb, want Tjeerd glunderde zo en hij wuifde terug en riep zo enthousiast als was ik de verrassing van z'n trouwdag, over al die mensenhoofden heen: „Dag, juf Pols.” Het maakte me allemaal zo dwaas-blij.” En dan, een beetje verlegen op eens: „Ja, nu ik het zo vertel . . ., misschien was het toch eigenlijk wel een beetje raar allemaal. Maar ja, ik was heel die dag verder zo gelukkig. Zo'n jongen, die je al jaren uit het oog hebt verloren en die kennelijk zo oprecht blij is dat hij jou en jij hem op z'n grote dag ziet. Het deed me zo onuitsprekelijk goed.”

Han heeft heel stil zitten luisteren. „Ik vind het helemaal niet raar,” zegt ze nu. „Nee, ik vind het gewoon ontroerend.” En warm: „Wat moet hij een mooie herinneringen aan z'n eerste schooljaar en aan u hebben, juffrouw Pols. Heerlijk.”

VIII

Op een terrasje aan de Rijn, in de buurt van Königswinter, zitten ze dicht naast elkaar, Han en Luuc. Het is al laat, maar ze kunnen er nog maar niet toe komen om op te breken en naar bed te gaan. Hun oranjekleurig, tweedehands gekocht tentje zal het toch aan niemand verklappen als ze het pas ver na middernacht gaan betrekken voor deze keer. Het staat een eindje verderop naast „hun” wagentje op een kampeerterrein. Al deze vakantieweken heeft het hen trouw geherbergd en de regen- en onweersbuien die hen ook niet gespaard zijn gebleven, glansrijk doorstaan. Bijna zou je willen zeggen: getrotseerd. Ze zitten er de hele avond al. Het is hier ook zo sprookjesachtig mooi op deze rustige, zoele eind-augustusavond. Van achter de bergen aan de overkant hebben ze de volle maan langzaam te voorschijn zien komen en al hoger en hoger klimmen. Ver boven die bergen, waarop eerst zo hier en daar kleine lichtjes zijn aangegloeid en waarop ze langzamerhand overal zijn gaan branden, staat hij nu en geeft een

zilveren glans aan het water van de brede rivier voor hen. Af en toe vaart er nog een feestelijk verlichte boot voorbij. De „Lohengrin”. De „Beethoven”. De „Roland”. Een strikje speelt mooie, eenvoudige melodieën, waarvan er hen vele prettig bekend zijn. Verschillende tafeltjes in hun omgeving zijn al leeg. Maar zij blijven nog zitten en bestellen opnieuw Zitrone naturell. Het is immers hun laatste avond hier en die willen ze zo lang mogelijk rekken.

Een heerlijke vakantie is het geworden. Het familiebezoek was erg prettig. Ze hebben iedereen 's weer fijn korter of langer gezien en gesproken. Wat dat betreft voelen ze zich beter „bij”gewerkt dan door ettelijke brieven en zo nu en dan een telefoontje mogelijk is. Maar deze weken aan de Rijn zijn met geen goud te betalen, vinden ze allebei. Echt bij de Rijn hebben ze zich trouwens niet gehouden. Ze zijn ook naar Heidelberg aan de Neckar gereden. Naar de stad waar de Heidelberger catechismus ontstond. En waarvan aan de andere kant gezongen wordt dat het is de „Stadt fröhlicher Gesellen”. En waarvan je in Hans jongemeisjestijd op straat nogal 's hoorde de Schlager: „Ich hab' mein Herz in Heidelberg verloren”. Een eigenaardige combinatie heeft ze dikwijls gedacht. En ze heeft zich, nu ze er naar toe reden, benieuwd afgevraagd: Wat voor een stad zal dat zijn?! Nu, zij hebben hun hart dan wel niet in, maar toch wel aan Heidelberg verloren. Die avond in het „Schloszhof” daar, waar ze „Götz von Berlichingen” zagen spelen bij de ruïne van het oude slot. Het was een geweldige klim om er te komen, maar hun moeite werd ruimschoots beloond. Ze waren er expres heel vroeg naar toe gegaan, zodat ze nog tijd genoeg hadden om fijn wat rond te wandelen eer het spel begon. Een prachtig gezicht had je vandaar op de Neckar en op de stad. En wat het stuk betreft: je zou moeilijk een romantischer omgeving voor het spelen van een dergelijk spel kunnen vinden. 't Was al met al net een sprookje met die prachtige belichting tegen die fantastische achtergrond. Die avond vergeten ze nooit weer.

Han vindt het heerlijk om aan dit alles terug te denken nu ze hier zo rustig samen zitten. Wat zal ze dat straks thuis ook nog dikwijls doen. Van de winter, als er weer zoveel vergaderingen zijn en ze zoveel avonden alleen zal zitten. Dan zal ze de foto's nemen en de prentbriefkaarten en het zal zijn of ze alles opnieuw beleeft. Geld, aan reizen besteed, is toch wel heel goed besteed, vindt ze.

Ze glimlacht stil voor zich heen en gaat dan in gedachten nog 's terug naar Heidelberg. Ze hebben daar ook die prachtige wandeling langs de zogenaamde Philosophenweg gemaakt. 't Was toen ontzettend warm, dat was jammer, maar verder . . . Verrukkelijk. Over de oudste stenen brug, door een heel oude poort, kwamen ze ten slotte de Neckar weer over en in het eigenlijke Heidelberg terug. Ze hebben de „Heiliggeistkirche” bekeken met op de buitendeur, zo, dat iedere willekeurige voorbijganger ze lezen kan, ingelijst „Goldene Worte Luther”. Luuc heeft ze meteen in z'n notitieboekje overgeschreven.

— Wer Gott kennen, Gott lieben, Gott anbeten, Gott dienen will, lerne Christum recht erkennen, er liebe Christum, er bete Ihm an und diene Ihm. Auszer Christo ist 's unmöglich Gott kennen, lieben, anbeten oder dienen. —

Ze hebben het mooie Ritter-Haus gezien, het Rathaus, de Alte en Neue Universität. En almaar weer hebben ze langs de Neckar gedwaald. Zo heel goed kunnen ze begrijpen dat Arthur von Scheffel van deze stad zong:

— Alt Heidelberg, du feine
Du Stadt an Ehren reich
Am Neckar und am Rheine
Kein and're kommt dir gleich. —

En dat andere couplet van hetzelfde lied:

— Und kommt aus lindem Süden
Der Frühling über 's Land
So webt es dir aus Blüten
Ein schimmernd Brautgewand. —

Want Heidelberg in de lente moet betoverend mooi zijn.

Han kijkt 's van op zij naar Luuc. Zou hij nu ook heel deze reis in gedachten nog 's herbeleven? Of zou hij alweer aan z'n werk, aan z'n gemeente denken? Als hij dat laatste doet, maakt hij zich in ieder geval geen zorgen. Hij zit zo in-tevreden voor zich uit te kijken. Hoe het zij, ze zal 'm maar niet storen in z'n gedachtengang. Wat is het toch eigenlijk heerlijk om ook zo samen te kunnen zwijgen en je in-

tussen toch zo innig verbonden te weten. Een warme golf van dankbare blijdschap slaat door Han heen.

Dan gaat ze weer verder met het in alle stilte ophalen van haar nog zo vers in het geheugen liggende reisherinneringen. In Koblenz zijn ze ook geweest. En van daaruit zijn ze langs de bekende „Deutsche Eck” de mooie Moezelvallei ingereden tot Cochem met z'n snoezig, oud pleintje en z'n aardige, uiteraard ook al oude straatjes. Een prachttocht was dat ook langs al die met wijnstokken beplante bergen.

Opeens komt er een brede lach op Hans gezicht. Later hebben ze ergens een oud kasteel bewonderd. Maar voordat het aan het bewonderen toe was, moesten ze hun voeten met schoenen en al in grote, harige muilen steken. Dat hebben ze natuurlijk heel gehoorzaam gedaan. Daarna zijn ze, onder veel gelach en pret samen met diverse andere bezoekers de verschillende zalen, met enige overdrijving gesproken, binnengegleden. En hebben zoals ze naderhand, volgens Luuc erg pienter, opmerkte, ondertussen ongemerkt netjes met hun voeten de vloeren gewreven. Overigens een handigheid die ze, vanwege de originaliteit, buitengewoon waarderen kon. Hoewel ze natuurlijk best begreep dat het, eerlijk is eerlijk, niet de eerste bedoeling van de muilen was. Nu, het was intussen de moeite van het bekijken waard. Een massa mooie dingen hebben ze er gezien.

Han zoekt verder in haar herinneringen. Raar is dat, ze weet de volgorde waarin ze hun uitstapjes gemaakt hebben niet eens meer. Nu al niet. Enfin, ze hebben alles aangetekend. Dat komt straks thuis wel weer in orde. Voor 't moment doet het er ook weinig toe. In ieder geval zijn ze ook in Rudesheim geweest en hebben daar Weisz-Wein gedronken. Ze hebben op de Rijn gevaren en natuurlijk „Ich weisz nicht was soll es bedeuten” gezongen, toen ze de overbekende Loreley passeerden. Het begon toen net te regenen met van die grote, bijna lauwe druppels. O ja, dat weet ze nog goed. En het bleef maar regenen terwijl de boot verder voer langs St. Goar en de ruïne Rheinfels en noem maar op. Maar ondanks de nattigheid bleef het een mooie tocht. Ze hadden de bergen en de rivier toen al zo dikwijls, om het 's dichterlijk te zeggen, zon-overgoten gezien. Door deze zoele zomerregen leken ze plotseling in een heel andere wereld te varen. In een wereld, waarin een heel aparte, prettig geheimzinnige sfeer hing.

Op een andere dag zijn ze door het Westerwoud naar Bad Ems getoerd en natuurlijk gingen ze daar naar het Kurhaus en de heroemde Trinkhalle. En dronken, ook vanzelfsprekend, Emser water, zo uit de bron. Ze vonden het een leuk idee en dat vullen van de glazen een aardig gezicht, maar de smaak! De smaak was volgens haar al even afschuwelijk als die van het Emser zout in je melk, dat ze je vroeger thuis als je keelpijn had te drinken gaven. Later reden ze door het mooie Lahndal over Nassau en Katzenellebogen naar Wiesbaden. Daar hebben ze samen in de Ratskeller geluncht.

Han lacht alweer stil voor zich heen. Dat was een kleine buitensporigheid, maar tegelijkertijd een echte traktatie, omdat ze anders, vanwege de pecunia, altijd zelf kokkerelden. Dat primitieve koken op hun spiritusbrander heeft hen trouwens ook een heleboel pret verschaft zo af en toe. O ja.

Natuurlijk hebben ze het Zevengebergte ook gezien en per tandradbaan de Drachenfels „beklommen”. Door het Nachtigalendal wandelden ze terug. O ja, ze hebben genoten, tot en met.

„Dat het er nu al bijna weer op zit, Luuc,” zegt ze ten slotte met een lichte zucht.

Luuc kijkt haar warm aan. „Vind je het erg jammer?” vraagt hij.

„Och,” komt Han. En na een ogenblik: „Aan de ene kant, ja. Het waren zulke heerlijke weken. Die zou ik willen vasthouden, weet je. Maar aan de andere kant verlang ik toch ook wel weer naar huis. En naar onze gemeente.” Dit laatste met een guitige blik en veel nadruk op onze.

Maar die blik ontgaat Luuc. „Ik ook,” zegt hij enkel hartgrondig.

Han lacht. „Wat een tevreden echtpaar vormen wij eigenlijk, niet? Blij uit en blij thuis. Zo hoort het immers?”

Nu lacht Luuc ook. „Als je dat maar weet. Maar we moeten opstappen, meisje. Als 't een beetje kan, moeten we morgen ook niet al te laat in Heerlen aankomen. En je wilde in Epen immers nog graag even een slippertje maken naar het Geuldal.”

„Ja,” zegt Han, „je hebt gelijk.” Maar ze blijft nog zitten. En haar gezicht staat plotseling minder blij. Ja, morgen hopen ze over Aken en Vaals en Epen naar Heerlen, naar Geerte en Hein te rijden. Luucs moeder logeert daar. Die nemen ze dan meteen mee naar de pastorie is de afspraak.

Han zucht opeens. Zoals ze toch tegen die logeerpartij opziet. En het moeilijkste is dat ze daar met Luuc niet over praten kan. Omdat het ten slotte zijn moeder is, die bij zulke gelegenheden in haar leven de spanningen brengt. Luucs moeder en zij verstaan elkaar niet. Ze hebben zo'n heel ander karakter. Ze doet eerlijk steeds weer haar best het haar schoonmoeder zoveel mogelijk naar de zin te maken als ze bij hen logeert. Maar het lijkt wel altijd te mislukken. Ze pakt het zeker elke keer toch weer verkeerd aan.

Han zucht opnieuw. Enfin, 't is gelukkig maar voor tijdelijk. En ze heeft in deze vakantie weken een massa nieuwe krachten opgedaan. Ze kan er voorlopig wel weer tegen. Maar ze is nog iedere dag dankbaar dat moeder Born hun aanbod bij hen te blijven als ze gingen trouwen, heeft afgewezen. O ja, zielsdankbaar. Dat voorstel is destijds nota bene van haar zelf uitgegaan. Ze heeft het spontaan tegen Luuc gezegd: „Je moeder moet bij ons blijven, hoor, Luuc. Anders zal ik het gevoel hebben dat ik haar van haar plaats heb gedrongen. Je moeder heeft, toen jij in de pastorie trok, haar eigen huishouding opgebroken om die van jou te gaan besturen en voor je te zorgen. Dat mogen we nooit vergeten. En ze kan het precies doen zoals ze dat zelf het prettigst vindt. Helemaal bij ons inwonen met tegelijkertijd een eigen vrije kamer natuurlijk. Maar als ze liever in de pastorie haar eigen huishoudinkje voert, vind ik dat ook best. Ze kan dan natuurlijk net zo vaak bij ons komen als ze dat wil.”

Ja, dat heeft ze gezegd. En ze meende het oprecht. Ze had haar schoonmoeder toen ook nog maar een heel enkel keertje ontmoet.

Luuc vond het geweldig. Ze herinnert het zich nog als de dag van gisteren. Maar z'n moeder deed het niet. Gelukkig niet, achteraf beschouwd. Want wat het had moeten worden als zij tweeën dagelijks in hetzelfde huis zouden moeten verkeren? . . . Daar moet ze eenvoudig niet aan denken.

Moeder Born kon een kamer krijgen in het Rusthuis in haar vroegere woonplaats en heeft die prompt genomen. Helemaal vrijwillig. En toch . . . Och, misschien is het louter verbeelding, maar toch heeft zij nu af en toe het gevoel alsof haar schoonmoeder haar, zij het zonder woorden, verwijt, dat ze daar nu zit. Enfin, ze kan er niets aan doen. Ze is blij dat ze voor zich zelf heel zeker weet dat dat tenminste waar is. Dat ze dat aanbod destijds van harte gemeend heeft. Maar ze is

nog veel blijer dat moeder Born naar „Avondlicht” gegaan is. Eerlijk is eerlijk.

Precies om halfvier de volgende dag parkeert Luuc het wagentje voor de deur van het huis van Geerte en Hein van Vliet. Het ligt zo, zonder ook maar enige afscheiding aan het smalle trottoir van de korte, nogal oplopende straat. Een vrij groot huis is het, dat wat ouderwets aandoet met z'n hoge ramen in beide verdiepingen.

Geerte heeft hen blijkbaar zien aankomen. Ze staat tenminste al in de deuropening van haar woning als Han uitstapt. Een keurige, goed verzorgde dame van middelbare leeftijd met de ogen van Luuc.

Ze begroet haar schoonzusje allerhartelijkst. „Wat ben je lekker bruin geworden, zeg,” zegt ze. „Jullie hebben zeker een mooie vakantie gehad.”

„Heerlijk!” komt Han hartgrondig. En dan: „Alles goed hier?”

„Ja, hoor, gelukkig wel. Dank je.”

Luuc heeft intussen de auto afgesloten en komt nu naar hen toe. Hij geeft z'n oudste zuster een stevige handdruk: „Geerte,” zegt hij dan warm.

„Luuc,” groet die blij. „Fijn dat jullie weer veilig hier zijn. Maar kom gauw mee naar binnen. Moeder is ook al beneden.”

Ze doet meteen de deur van de zitkamer wijd open. „Daar zijn ze, moeder.”

Luucs moeder, nog kras voor haar vijfenzeventig jaren, komt hen al tegemoet.

Han duwt Luuc gauw naar voren. „Jij eerst,” zegt ze, omdat ze het z'n moeder werkelijk van harte gunt haar enige zoon dadelijk te begroeten. En met een ondeugend knipoogje naar Geerte: „Eigen gaat voor, wat jij? Ik ben ten slotte maar aangetrouwd.” Ze bedoelt het als een grapje, maar ze ziet aan het gezicht van haar schoonmoeder dat het haar als haar zoveelste „misslag” wordt aangerekend.

Ze zucht in stilte. Nou, vooruit maar. Niets meer aan te veranderen. Maar net doen of ze het niet merkt. Zij krijgt nu ook een kus, vormelijk, koel. Omdat het niet best anders kan, denkt ze schamper.

Er verkilt intussen iets in haar. Vol goede voornemens is ze hier zopas naar binnengestapt en nu... Onderweg heeft ze zich zelf nog 's flink onder handen genomen en vertelt dat ze nu 's alles, maar dan

ook alles moest proberen te doen om haar schoonmoeder een echt fijne wéek in hun pastorie te bezorgen straks. Dat ze maar 's moest proberen zich zelf helemaal weg te cijferen. Vriendelijk en aardig zijn voor mensen die van je houden is ten slotte zo moeilijk niet. Maar voor iemand van wie je denkt, dat ze je . . ., nu ja, niet mag, is misschien wat al te sterk uitgedrukt, maar van wie je toch het gevoel hebt dat ze nu niet zo bar op je gesteld is, dat krijgt pas een heel klein beetje waarde. Misschien. En 't is per saldo Luucs moeder. Alleen ter wille van hem moet ze al haar uiterste best doen om ervan te maken wat er maar van te maken is. Ze wil voor nog zoveel niet dat er door de verhouding van haar met zijn moeder ook maar de geringste ver-wid'ering tussen Luuc en haar komt. En die arme jongen zit er dik-wijls toch al zo vervelend tussen. Zo dood-ongelukkig als hij dan kijken kan. Hij wil z'n moeder niet afvallen. En hij wil ook niet partij kiezen tegen háár. En dat kan ook niet eens, want het komt, tot nu toe tenminste, nooit tot een echte woordenwisseling tussen hen. Maar de spanning dat die elk moment kan beginnen, is er, voor haar gevoel althans, altijd. Net of het gevaar daarvoor steeds op de loer ligt. Dat voelt Luuc natuurlijk ook. En het maakt haar, eigenlijk helemaal tegen haar natuur in, onzeker.

„Kinderen, ga zitten,” zegt Geerte intussen hartelijk. „Jullie hebben natuurlijk reuze zin in een kopje thee. Ik ga jullie meteen laven. Allebei puur, hè?”

„Graag. Knap dat je dat nog weet, zeg,” vindt Han waarderend. Maar haar schoonmoeder schudt misprijzend haar hoofd. Han ziet haar gewoon denken: zulke moderne fratsen. Dat Han nu niet wijzer is, nu ja, dat is nog tot daar aan toe. Daarvoor is ze ten slotte Han. Maar dat Luuc daar nu ook al aan meedoet.

Dan kijkt moeder Born haar zoon onderzoekend aan. „Een beetje suiker en melk kun jij anders best gebruiken, zou ik zo denken, Luuc,” zegt ze. En met zorgenrimpels in haar voorhoofd: „Jongen, wat ben je toch mager.”

Maar Luuc lacht zorgeloos. „Ben ik immers altijd geweest, moeder. Met de lekkerste kostjes valt er aan mij nog geen eer te behalen.”

Dit laatste met een hartelijke blik naar Han. „Er zit nu eenmaal blijkbaar geen groei in me.” En schouderophalend: „Tja, wat zul je daaraan doen, hè?”

Maar z'n moeder is dat zeer beslist niet met hem eens. „Zo erg als nu is 't nog nooit geweest,” zegt ze met iets koppigs in haar stem. En tegen Han, op een toon als van een inquisiteur: „Eet hij wel genoeg?” Han is, al haar goede voornemens ten spijt, inwendig alweer razend. Aan alles voelt ze, dat haar schoonmoeder haar, zij het onuitgesproken, Luucs in haar ogen zo slechte uiterlijk, verwijt. En in haar grote teleurstelling, omdat „het” al dadelijk weer begint, zou ze het liefst 's flink uitploffien. Om het 's eens voor al uit te vechten. Nu, met Geerte als getuige. Ze zou willen zeggen: wat hebt u eigenlijk op me tegen? Zeg het nu eindelijk maar 's ronduit. Dan weet ik tenminste waar ik aan toe ben. Maar maak alstublieft niet langer altijd van die bedekte toespelingen en verkapte verwijten. Maar ze weet zich gelukkig te beheersen. Het zou immers allemaal toch niets geven. Haar schoonmoeder zou haar op z'n best hogelijk verbaasd aankijken en zeggen: „Kind, waarover heb je het eigenlijk? Ik zeg toch niets.” En Luuc zou haar niets verwijten, o nee. Hij zou haar enkel maar aankijken met die ongelukkige blik in z'n hondstrouwe ogen. Maar ze zou voelen dat hij dacht: Han, waarom breng je ons nu toch met z'n allen in deze pijnlijke situatie. Waarom bederf je het voor ons allemaal? Na zoiets is het immers dubbel moeilijk om er nog iets van te maken tussen twee mensen, die elkaar nu eenmaal helaas niet verstaan? Zoiets op de spits drijven, maakt alles toch alleen maar erger. Waarom verdraag je het niet ter wille van mij, die enkele keren in een jaar dat jullie bij elkaar zijn. Ik houd immers van jullie allebei.

En, last, but not least, ze zou Geerte wel in een extra moeilijk parket brengen en haar gulle gastvrijheid al heel erg misbruiken. Nee, ze moet zich coûte que coûte beheersen. Misschien bedoelt haar schoonmoeder het ook wel niet eens zo erg. Misschien is zij het zich helemaal niet eens bewust dat ze haar . . . , dat ze haar telkens weer . . . , weer zo pijnlijk treft.

„Genoeg?” vraagt ze dan en ze weet dat zelfs lachend te doen. „De oren van m'n hoofd.”

„Ach natuurlijk, moeder,” mengt Geerte zich nu in het gesprek terwijl ze de thee ronddient. Dan gaat ze in de kring zitten en kijkt een ogenblik met een vertederde blik naar Luuc. Voor haar is hij, diep in haar hart, immers ook altijd nog een beetje het zo heel welkome, kleine broertje, dat, toen zij al vijftien was, als een grote, niet meer ver-

wachte verrassing z'n joyeuse entree in hun meisjeshuishouding maakte. Hanneke, tot dan de jongste, was toen immers al bijna acht jaar.

„Hij is precies vader,” gaat ze dan verder. „En aan vader kon u toch ook nooit ook maar enige eer behalen wat dat betreft.” En lachend: „En van vader kon je toch werkelijk niet zeggen dat hij niets at.”

Moeder Born glimlacht opeens. Ja, vader. Wat kon hij echt met smaak eten. Maar er ook maar iets van aankomen. Nooit. Nog geen ons. Maar Luuc . . . Haar gezicht wordt weer strak. Nee, Luucs uiterlijk staat haar toch echt niet aan.

„Luuc ziet er ook moe uit,” begint ze opnieuw, weer met die zorgelijke frons boven haar kleine, rechte neus. „En dat nu, na vier weken vakantie. Dat deugt toch niet?”

„Het valt allemaal best mee, hoor, moeke,” probeert Luuc z'n moeder gerust te stellen. „Op 't moment heb ik ook werkelijk een beetje m'n bekomst. Maar dat is helemaal geen wonder. We hebben praktisch aan een stuk door gereden, om niet al te laat hier te zijn.” En lachend: „En een al te lange nacht hebben we nu ook niet bepaald gemaakt, hè Han?”

„Nee,” glimlacht die. En tegen de beide anderen: „We zaten op zo'n prachtig plaatsje aan de Rijn. En het was zo'n heerlijke avond. We konden eenvoudig niet weg komen.”

Geerte kijkt haar vol begrip aan. „Dat kan ik me voorstellen,” zegt ze dan. „Ik ken dat.”

Moeder Born schudt alweer haar zilvergrijze hoofd. „Maar Luuc moet morgen direct weer aan de slag. Een predikant krijgt toch vakantie om uit te rusten?” zegt ze.

„Allicht,” komt Han droog. „Net als ieder ander mens.”

„Precies. Maar dan moet hij er toch ook voor zorgen dat hij behoorlijk uitgerust in de pastorie terugkomt?” En Han verder negérend: „En 't is ook niets voor jou om dat niet te doen, Luuc. Ik weet toch hoe serieus je je werk al die jaren hebt opgevat.”

„Maar sinds z'n trouwen is hij in z'n nadeel veranderd, hè, moeder. Mijn slechte invloed moet u maar denken. Gisteravond heb ik hem ook verleid.” Han heeft het er al uitgeflapt eer ze heeft nagedacht. Bijna uitdagend.

Luuc schrikt meer van die toon dan hij laat blijken. Hij gaat vlug op

het laatste in, alsof ze die beide eerste zinnnetjes niet gezegd heeft en als heeft hij de toon waarop ze alles zei niet eens gehoord. „Dat is niet waar, Han,” zegt hij. „Dat romantische plekje hield mij op z'n minst even stevig in z'n ban gevangen als jou.” En terwijl hij opstaat en z'n hand even zacht op z'n moeders schouder legt: „Weest u maar gerust, moeder. We gaan vanavond lekker vroeg naar bed en dan zijn morgen alle sporen van vermoeienis weer verdwenen.” En met een lach: „Ik heb van u nooit mogen wedden, maar anders zou ik nu zeggen: waarom wedden?”

Hij geeft z'n moeder geen gelegenheid tot antwoorden. Ten bewijze dat hij dit gesprek als afgelopen beschouwt, loopt hij, de handen plezierig in de zakken van z'n sportbroek, naar de ramen. En terwijl hij de ommuurde tuin inkijkt, zegt hij voldaan: „Ik heb een massa energie opgedaan en echt zin om weer aan de slag te gaan. Ja.”

Als Hein na kantoortijd ook is thuisgekomen en van thee is voorzien, gaat Geerte naar de keuken om voor het eten te zorgen. Hein en Luuc, die het altijd opperbest met elkaar hebben kunnen vinden, zijn dan in een geanimeerd gesprek gewikkeld. Moeder Born, tussen hen in, geniet daar al breiend zichtbaar van. Han neemt de gelegenheid te baat om Geerte zo ongemerkt mogelijk te volgen en haar gast-vrouw haar diensten aan te bieden.

„Kan ik je niet met het een of ander helpen, Geerte?” vraagt ze, zodra ze het kookdomein van haar schoonzuster is binnengestapt.

„Echt niet, Han,” zegt die. „Ik heb alles tevoren zover mogelijk klaargemaakt. Het is nu eigenlijk enkel een kwestie van opzetten en er de laatste hand aan leggen.” En lachend: „Ik waardeer het hogelijk dat je me wel wilt assisteren natuurlijk. Maar ga jij maar gerust gezellig bij de anderen in de kamer zitten, hoor.”

„O. Ja. Goed,” zegt Han, opeens wat afwezig. Maar ze gaat niet weg. Ze leunt, de handen op haar rug gevouwen, tegen de deurpost en kijkt in gedachten de keuken rond. Die is ouderwets-hoog en nogal onpraktisch gebouwd. Maar het moderne geisertje en het keurige gasfornuis hebben heel veel goed gemaakt.

„Wat heeft moeder toch tegen me, Geerte?” vraagt ze dan plotseling. Geerte, een houten lepel, waarmee ze net in een kommetje zou gaan roeren, in haar hand, kijkt haar verwonderd aan.

„Wat moeder tegen jou heeft?” herhaalt ze dan. „Niets natuurlijk, malle meid. Waarom denk je dat?”

Han geeft niet dadelijk antwoord. Vergist ze zich dan toch? Als een fijngevoelig iemand als Geerte er niet eens erg in heeft? Is het dan enkel allemaal verbeelding? . . . Nee, dat gelooft ze toch echt niet.

„Je hebt toch niet iets met moeder gehad,” zegt Geerte, als ze blijft zwijgen, opeens bezorgd.

Nu schudt Han haar hoofd. „Iets gehad? Nee. Niet iets bepaalds tenminste. Maar moeder . . . Nu ja, moeder doet altijd net of ik niet goed voor Luuc zorg. Of ik 'm eigenlijk niet waard ben. En . . .”

Nu glimlacht Geerte plotseling vertederd. „Och meisje, tob je daar nu werkelijk over?” vraagt ze. „Moeder meent dat heus zo kwaad niet. Weet je, Han, Luuc is altijd moeders trots en glorie geweest.” En toegeeflijk: „Och, dat is eigenlijk zo goed te begrijpen. Haar enige zoon. Het nakomertje, dat al zo'n grote verrassing was en een dubbele werd toen het een jongen bleek te zijn. Moeder waakte over hem als was hij van kraakporselein. Echt. Het was Luucje voor en Luucje na. Wij vonden dat heel gewoon. Wij waren ook dol op ons broertje en verwenden 'm mee. Toen hij ouder werd en moeder op dezelfde voet bleef doorgaan, lachten we erom. Vertederd, alsof we zelf ouder en wijzer waren dan moeder, begrijp je? Hein en ik waren toen al verloofd. Anta en Aart ook. We gunden het Luuc en ook moeder van harte. Alleen moet het je achteraf grotelijks verbazen dat hij nog zo'n fijne kerel geworden is.” En met een lach: „Kun je 's zien wat een goede aanleg die man van jou had.”

Han lacht ook. „Ja, dat moet haast wel. Verwende kinderen worden in de regel oer-vervelende, lastige mensen. En dat kun je nu toch bepaald niet van mijn heer-gemaal zeggen.”

Geerte is opeens weer ernstig. „Luuc is precies vader, Han. Eerlijk. Vader was ook zo'n prachtmens. En een fijne christen! Ontzettend jammer dat je vader niet gekend hebt.”

„Ja,” zegt Han zacht.

Even is het stil in de keuken. Dan begint Han weer: „Maar daarom hoeft moeder toch niet tegen mij te doen alsof ik alles wat Luuc betreft op z'n zachtst gesproken verkeerd aanpak?”

Geerte, die zich net naar het aanrechtkastje heeft gebogen om er een schaalte uit te pakken, zet dat op het tafeltje en kijkt Han vol aan.

„Probeer een beetje geduld met moeder te hebben, Han,” zegt ze dan dringend. „Ik begrijp best dat dat niet altijd gemakkelijk voor je zal zijn. Maar probeer het toch. Ter wille van Luuc. Ter wille van moeder. Maar ook ter wille van je zelf. Van boze woorden, om van echte ruzie nog maar niet eens te spreken, heeft een mens later bijna altijd spijt. Nooit van dingen waarin hij, menselijk gesproken dan altijd, te goed voor een ander geweest is. Dat is mijn ervaring tenminste. Maar je zegt zo gauw te veel als je je zelfbeheersing verloren hebt. Dingen die je helemaal niet van plan was te zeggen, gooi je er dan zomaar uit. En daar blijft zo licht iets van haken in het hart van de ander. Ook al maak je het naderhand weer goed.” En als moet ze haar moeders zaak bepleiten: „Moeder is zo heel lang nummer één geweest bij Luuc, Han. Geloof je ook niet dat het heel moeilijk zal zijn een stap achteruit te moeten doen om de tweede plaats te gaan innemen en tegelijkertijd de eerste royaal aan een ander te gunnen? En ook om een ander op de plaats te zien die jou zo lang toekwam?”

„Ja,” zegt Han, nog zachter dan daareven en ze slaat haar ogen beschaamd neer. Alle boosheid en geraaktheid ebben weg uit haar hart. Heeft zij ook maar enig recht haar schoonmoeder haar houding, die zij zo onprettig vindt, maar die Luucs moeder zich misschien niet eens bewust is, ook maar een heel klein beetje zelfs kwalijk te nemen? Zij, die, een kind nog, haar stiefmoeder, die toch zo goed voor haar was, eenvoudig niet op de plaats van haar moeder verdroeg? . . .

IX

Zacht neuriënd gaat Han Born door haar huis op deze stille ochtend in 't begin van oktober. Luuc heeft gelukkig gisteravond eindelijk de tekst, waarover hij zondag meent te moeten preken, gevonden. Het was zo'n toer deze keer. Zo'n verschil dat toch geeft de ene week of de andere. Soms is de tekstkeus zo gemaakt. Maar dan weer kan Luuc eenvoudig bijna niet tot een besluit komen. Net als deze keer. Maar wat is hij dan ook altijd opnieuw blij en dankbaar als hij z'n tekst ten slotte heeft. Gisteravond ook.

Ze glimlacht stil voor zich heen. Hij is 'm ogenblikkelijk gaan bestuderen. En nu werkt hij eraan. Met een bijna niet te stuiten drift.

Om zes uur zat hij al achter z'n bureau. Z'n ontbijt heeft ze boven gebracht. Heel stil. Zonder ook maar een woord te zeggen. Als hij zo bezig is wil ze hem tot geen prijs storen en nog minder uit z'n werk halen. En als het aan haar ligt, krijgt ook niets en niemand daartoe de kans. Tenzij het beslist niet anders kan natuurlijk. Voor nood en dood moet ten slotte alles wijken. En boodschappen daarover worden bij een pastorie uiteraard heel wat vaker afgegeven dan bij welk ander particulier huis ook. Ja. Vanwege het wondere ambt, dat, hoe moeilijk dikwijls ook, toch zo heel mooi is. Als afgezant van God mag Luuc immers in Zijn kracht de mensen proberen te troosten en te helpen. En ze bovenal het volle, rijke Evangelie van de vergeving der zonden door Jezus Christus, de Heiland, de Redder der wereld, brengen. Hij kan daar vaak zo heel klein onder zijn. Het ontroert haar dikwijls. Toen ze pas van hun vakantie terug waren ook nog. Dadelijk de eerste morgen de beste kwamen er alweer verschillende boodschappen. Of dominee daar 's gauw kon komen. En of dominee niet 's bij die en die kon aanlopen. En . . . Half schertsend, half trots op hem, zei zij toen: „Wat hebben ze mijn man weer allemaal nodig, niet, Lucas Born?” Waarop Luuc enkel reageerde met een hem zo tekenend: „Kind, Han, wie ben ik, dat ik dit heerlijke werk doen mag.”

Han loopt, de stofdoek in haar hand, naar de voorkamer. 's Even kijken of de melkboer al in aantocht is. 't Is zo ongeveer z'n tijd en hij moet nu maar liever niet bellen. Hoe stiller het in huis is als Luuc zo bijna fanatiek zit te werken, hoe beter. 't Zal haar benieuwen als ze straks met de koffie boven komt of hij nog iets gegeten en gedronken heeft. 't Kan best zijn dat alles er nog net zo staat als zij het er heeft neergezet. Onaangeroerd. Maar 't kan ook wel wezen dat hij alles gedachteloos naar binnen heeft gewerkt en verbaasd vraagt: „Heb ik dat bordje werkelijk leeg gegeten? En dat kopje en die beker leeggedronken? Wil je wel geloven dat ik me er niets van herinner?” Han glimlacht opnieuw. Nu bijna moederlijk-toegeeflijk. Zo'n verstrooide professor.

Ah, daar komt Helders net bij de burelen vandaan. Hij duwt z'n zware kar meteen in hun richting. Han gaat dadelijk naar de keuken om het pannetje en de lege flessen die daar al klaar staan te halen en haast zich daarna naar de voordeur. Net als ze die opendoet, komt de melkboer het tuinpadje op.

„Goedemorgen, Helders,” groet ze vriendelijk. „Anderhalve liter melk. Een fles karnemelk. En een flesje yoghurt.”

„Dag, mevrouw. Komt in orde.” Helders bedient haar op z'n eigen, vlotte manier. Maar als ze hebben afgerekend, gaat hij niet meteen verder zoals anders in de regel. Een beetje verlegen voor zijn doen, zegt hij: „Ik weet natuurlijk niet of de dominee het erg druk heeft vandaag. Maar als hij een ogenblikje tijd over heeft, zou hij er geloof ik goed aan doen 's even naar de familie Smit te gaan.”

Han, in iedere hand een fles, luistert aandachtig.

„De familie Smit die naast u woont?” vraagt ze dan.

„Ja, mevrouw.” Helders, die eigenlijk altijd een opgewekte indruk maakt, zegt het ongewoon ernstig. En na een ogenblik: „Marries verlovning is af.”

Han kan haar oren gewoon niet geloven. Ze heeft uit Helders' hele manier van doen wel begrepen dat er iets was. Maar dit! Nee, dit had ze allerminst verwacht. Dit lijkt werkelijk ongelooflijk. Als Helders het niet zei, dan . . .

„Maar hoe kan dat nu toch, Helders?” zegt ze, zichtbaar geschrokken. „Ze zou immers de volgende maand gaan trouwen. Ze was al uit haar betrekking vandaan. En zondag heb ik haar nog met haar verloofde hier voorbij zien wandelen.”

Helders knikt. „Klopt allemaal precies, mevrouw. Het weekeinde is die knaap hier nog geweest. En haar trouwjapon hangt klaar in de kast.”

„Maar dat is ontzettend, Helders,” zegt Han nu. „Hier zijn eigenlijk geen woorden voor. Die arme, arme Marrie. Of heeft zij zelf . . .?” vraagt ze dan opeens.

Helders begrijpt dadelijk wat ze bedoelt met die niet afgemaakte vraag en hij schudt z'n hoofd. „Nee, hij,” vertelt hij dan. „Dinsdagmorgen kwam de brief. En toen hij maandagochtend wegging, leek er geen vuiltje aan de lucht te zijn. Het hele gezin is verslagen, dat begrijpt u. En Marrie. Ik weet het niet, maar het lijkt me niet goed toe. Ze huilt niet. Ze zegt niets. Ze eet niet. Misschien als de dominee 's met haar probeert te praten?”

„Ik zal het straks dadelijk aan mijn man vertellen, Helders,” belooft Han. „Wat vind ik dit ontzettend erg.”

Helders knikt opnieuw, ernstig. „Ja, dat is het, mevrouw.”

Stil staan ze nog even bij elkaar, ieder in eigen gedachten verdiept. Dan zegt Helders: „Maar ik moet zien dat ik bij m'n andere klanten kom. Dag, mevrouw. En welbedankt voor uw moeite.”

„U wordt bedankt voor uw boodschap,” haast Han zich te zeggen. „Dag, Helders.” Ze kijkt 'm nog even na, zoals hij daar vlug en kwiek naar z'n kar terugloopt. Een slanke, goed gebouwde man van even dertig. Wiegen, noemt ze hem in gedachten altijd. Naar Wiegen de dromer uit „Oostloorn”, het boek van Ds. Ulfers. Niet omdat hij zo'n dromer is. Nee. Maar naar aanleiding van een gesprekje dat ze ook 's op een morgen zo aan de deur met hem had. Een oude dame, die lid was van een andere kerk dan die waartoe Han en Helders behoren, was toen pas gestorven. Helders vertelde haar dat. „Een fijne christin, mevrouw,” zei hij. „Een zuster in Christus.” En toen: „Ik zeg maar met Wiegen de dromer: „De kerk is het koninkrijk der hemelen niet,” mevrouw. De onze ook niet, al hebben we 'm met z'n gebreken en al lief. Gelukkig niet. Ze zullen komen van het oosten en het westen, het noorden en het zuiden, van allerlei stam en taal en natie. Uit allerlei kerken ook. Goddank. Wilt u wel geloven dat ik soms machtig naar die tijd verlangen kan als ik hier in ons kleine Nederland al die verdeeldheid onder Gods kinderen zie?”

Van dat ogenblik af heeft ze hem in stilte Wiegen genoemd en hem in haar hart gesloten. Zij zelf vindt die verdeeldheid immers ook zo heel erg. Verdrietig en in menig opzicht zo heel zondig. Zij kan dikwijls ook zo snakken naar de eenheid van allen die in Christus geloven. Luuc en zij allebei. Het is een van de dingen waarom ze geregeld samen bidden. En zij persoonlijk zouden best wat „schade en ongelijk” willen lijden om die te bereiken. Opdat zij allen één zijn. Dat wil de Here Jezus immers.

Han loopt met haar flessen naar de keuken. Ja, Helders is in al z'n eenvoud een fijne man. Praatjes verkopen aan de deur doet hij nooit. Zoals die petroleumboer in de eerste gemeente van Ds. en mevrouw Van Weeghel.

Han moet opeens even lachen daar in haar eentje in de keuken. Die verkocht tegelijk met z'n olie praatjes over de domineese. Mevrouw was zo weinig geestelijk, vond hij. Ze kon zondags de afwas niet eens laten staan tot de maandag. Dat was dan toch wel zo erg. De opoe van hun dienstmeisje, een jong ding van een jaar of vijftien, was het

roerend met hem eens. Natuurlijk bereikte dat geroddel op de een of andere manier de pastorie. Mevrouw Van Weeghel, toen ook nog maar tweeëntwintig, vroeg natuurlijk prompt aan dat meisje: „Wassen jullie dan zondags niets af?” Waarop die in haar onschuld eerlijk antwoordde: „Alleen de vorken en de lepels, mevrouw, want anders worden die lelijk.” Ds. Van Weeghel hoorde dat en zei: „Maar m'n beste kind, als ze bij jullie thuis menen dat ze de zondag ontheiligen door kopjes of borden af te wassen, dan doen ze dat toch ook als ze het bestek een beurtje geven? Dat lelijk worden van die vorken en lepels moeten jullie er dan maar voor over hebben. Dat is bijzaak. Zeg dat maar uit mijn naam tegen je moeder.” 't Had mevrouw Van Weeghel nog een beetje om 't kind begroot. Ze deed altijd zo goed haar best en ze was ten slotte zo opgevoed. Maar haar man vond dat het geen kwaad kon dat ze de boodschap overbracht. Wat drommel, ze zouden met hun praatjes van zijn vrouw afblijven, watte? En de olieboer zou hij zelf wel 's even onderhanden nemen. Daar kon hij maar op rekenen. Hij deed het ook werkelijk. De eerste keer de beste dat de man weer aan de deur van de pastorie verscheen. Hij vroeg 'm, eigenlijk net iets te vriendelijk, of hij even binnen wilde komen. Je zag het de man aan dat hij het zaakje niet recht vertrouwde en kennelijk nerveus was. Maar al ging het schuifelend, hij kwam toch de gang in. De dominee liet 'm in de huiskamer en bood 'm een stoel aan. Op het uiterste puntje ervan ging hij zitten en draaide almaar zenuwachtig z'n pet in 't rond. Bepaald vanwege z'n toch niet helemaal zuiver geweten. 't Leek mevrouw al met al maar beter hem aan z'n pastor over te laten. Ze trok zich dan ook bescheidenlijk terug. Maar toen haar man de olieboer een poosje later uitliet, hoorde ze hem zeggen: „Denk er nu voortaan vooral aan, Haverdings, dat je bij de deur alléén maar olie moet verkopen.” Met heel veel nadruk op dat alleen natuurlijk.

Han lacht weer. Zo prachtig als mevrouw Van Weeghel dat verhaal onlangs vertelde. Maar ze voegde eraan toe: „Och, weet je, Han, we waren toen allebei nog zo jong. En zo fel. We konden dat gehuichel van verschillende van onze gemeenteleden eenvoudig niet verdragen. Er waren zoveel dergelijke dingen, zie je. Al had je vanwege de aanhoudende zomerregen ook geen droge theedoek meer in je huis, dan mocht je er, als het op de zondag toevallig voor 't eerst weer 's even

droog was, nog niet even een aan de lijn hangen. Dat was zonde. Maar o wee als er wat te verdienen viel. Dan namen ze het met de eerlijkheid in de regel niet zo heel erg nauw. Dan leken ze wel helemaal vergeten te zijn dat er in de wet des Heren staat dat je niet mag stelen en liegen. De goeden niet te na gesproken natuurlijk. Maar als we weer 's een dergelijke ervaring opdeden, waren we furieus. En wij met ons jong en eerlijk enthousiasme, wij zouden aan zulke misstanden wel 's eventjes gauw een eind maken. Och, we hadden nog zo bitter weinig levenservaring. En nog helemaal geen levenswijsheid. Als we nu weer in een dergelijke gemeente kwamen, zouden we veel dingen stellig heel anders aanpakken. En ook meer geduld hebben met de zwakheden van velen. De mensen daar waren immers zo opgevoed. Raak niet, smaak niet, roer niet aan. Vroeg je: „Maar waarom mag je dit of dat niet?” dan bleven ze je in negen van de tien gevallen het antwoord schuldig. Of ze zeiden domweg: „Nou, omdat het nu eenmaal niet mag.” Af. Vader en moeder zeggen het. En grootvader en grootmoeder ook. En verder dachten ze eenvoudig niet. Stumperds. Weet je, als je zo jong bent, heb je meestal een heel sterk gevoel voor rechtvaardigheid, maar nog niet zo heel veel oog voor je eigen zonden en gebreken. En dan heb je in de regel je conclusies gauw getrokken. Dat is een farizeeër. En dat een huichelaar. Maar als je wat langer meeloopt, word je wel milder in je oordeel. Maar zo wijs waren we toen nog niet. En in m'n hart vond ik het prachtig dat mijn man die vervelende olieboer, die ik van het begin af aan al niet gemogen had, 's fijn een paar benauwde minuutjes had bezorgd. Ach ja.”

Mevrouw Van Weeghel is nu zeker al wel even in de zestig. Een schat van een vrouw, als je 't haar vraagt. Een echte moeder voor al de zoveel jongere domineesvrouwen hier in de omgeving. En een domineese om een voorbeeld aan te nemen. Zij persoonlijk heeft al heel wat van haar geleerd. En enig dat ze vertellen kan van al haar belevenissen in de diverse gemeenten die haar man gediend heeft. De volgende week hoopt ze weer een hele dag naar haar toe te gaan. Heerlijk. Daar verheugt ze zich nu al op. Luuc moet dan samen met Ds. Van Weeghel naar een vergadering.

Han is intussen alweer aan 't stoffen in de huiskamer. De twaalfde zal ze naar mevrouw Van Weeghel gaan. Ze trekt opeens diepe denkrim-

pels in haar voorhoofd. Het staat haar maar voor de geest dat er op die datum nog iets is waaraan ze moet denken. Maar wat? . . . O ja, daar weet ze het weer. Mevrouw Zonderland is de twaalfde jarig. En die rekent erop dat ze haar komt feliciteren. De vorige week ontmoette ze haar bij een kraamvrouw. Ze herinnerde er haar toen nog 's aan. Nu, niets aan te doen. Ze kan er echt niet voor thuisblijven. Ze zal maar een briefje en een bloemetje sturen. Ze gelooft overigens dat ze nu niet bepaald zo op haar bezoek gesteld is omdat ze haar zo erg graag mag. Meer omdat ze het tegenover haar andere kennissen wel vindt staan dat de domineese ook van de partij is.

Han haalt even haar schouders op. Zulke typen kent ze meer. Kleine mensen. Ze vindt het eigenlijk wel best dat het zo treft. Ze houdt er bepaald niet van zó op visite te zitten. Al kan ze er zich helaas dikwijls niet aan onttrekken. Maar deze keer is het eerlijk helemaal buiten haar schuld dat ze verstek moet laten gaan. Een voor haar prettige samenloop van omstandigheden. O zo. Och, een kwaad mens is het overigens nu ook weer niet. En je moet werkelijk respect hebben voor de manier waarop ze zich als weduwe met twee studerende jongens er doorheen weet te slaan. Maar dat zich altijd opnieuw optrekken aan beter gesitueerde familieleden of vrienden ergert haar. „Mijn neef, Doktor die en die, u weet wel.” Of: „de man van mijn vriendin, hij was vroeger administrateur van een van de grootste suikerplantages op Java.” Of: „Professor zus en zo? Ja, die moet oom zeggen tegen een goede kennis van me. Op de lagere school moet hij maar een middelmatige leerling geweest zijn. Maar later!” En ga zo maar door. Ze moest er natuurlijk gewoon om lachen, want al met al is het eigenlijk zo'n zielige vertoning. En een enkele keer doet ze dat ook wel, maar die geestesgesteldheid kan ze helaas niet altijd opbrengen.

Han klopt haar stofdoek uit en kijkt intussen wat spijtig naar buiten. Zoals die paar dagen van regen en harde wind de tuin toch ontluisterd hebben. Alleen de goudbloemen bloeien nog even fris en fleurig als tevoren. Maar die staan dan ook laag bij de grond, waardoor de wind hen niet zo heel veel heeft kunnen maken. En de herfstasters doen het ook nog wel aardig. Maar je kunt geen helianth meer plukken. En de gladiolen missen ook opeens alle moois. Maar ze moet opschieten. 't Is zo tijd voor de koffie.

En dan keren haar gedachten plotseling terug naar Marrie Smit. Arm, arm kind. Als iemand kan begrijpen wat Marrie op het ogenblik doormaakt, is zij het. Kon ze haar maar helpen. Wat de reden 's mag zijn? Daarover heeft Wiegen zich helemaal niet uitgelaten. Natuurlijk niet. Over zoiets praat hij niet. En toch is ze er eigenlijk wel zeker van dat hij die weet. Nee, die zal niemand van hem horen. Hij zal dit onderwerp zelfs bij geen enkele andere klant meer aanroeren. Haar moest hij het wel zeggen, omdat hij zo graag wil dat Luuc naar de familie Smit toegaat. Anders zou hij er beslist tegen haar ook over gezwegen hebben. Dat weet ze heel zeker. 'n Prachtvent is hij. Daar dan.

Han bergt haar afstofattributen weg en gaat voor de koffie zorgen. Een poosje later sluipt ze met Luucs kopje de studeerkamer binnen. Luuc werkt nog even verbeterd als daarstraks. Maar z'n ontbijt heeft hij gebruikt. Helemaal. Waarschijnlijk wel gedachteloos. Maar dat mag voor zo'n bijzonder keertje niet hinderen. Hij heeft z'n portie gehad en dat is het voornaamste. Moeder Born zou niet kunnen mopperen. Foei Han, bestraft ze intussen zich zelf. Dat had je nu zelfs in gedachten niet mogen doen, Luucs moeder er op deze manier bij halen. Sinds Geerte met je gepraat heeft, heb je je zelf zo beterschap op dit gebied beloofd.

Ze zet de koffie neer, neemt het blaadje met de andere spullen mee en verdwijnt weer even stil als ze gekomen is. Heerlijk dat Luuc er kennelijk zo in is. Als hij zo doorspurt komt hij misschien vanmorgen nog wel klaar. 't Is net tien uur. Wie weet.

Maar een half uur later staat hij opeens bij haar in de kamer. „Ben je al klaar?” vraagt ze verrast.

Hij schudt lachend z'n hoofd. „Nee, meiske, dat zou al te mooi zijn. Maar ik ben wel prachtig opgeschoten. Nog bedankt dat je het zo heerlijk rustig voor me gehouden hebt. Heb je nog koffie?”

„Tuurlijk.” Han staat op om haar man van een tweede kopje te voorzien. „Maar waarom werk je nu niet door?” vraagt ze intussen een tikkeltje teleurgesteld.

Hij kijkt haar verwonderd aan. „Ik moet toch naar Joost Koning. Het is immers vrijdag. Hij rekent erop, dat ik tegen elven bij hem ben. Dan moet ik er toch ook zijn.”

Ach ja, Joost Koning. Daar had zij nu helemaal niet aan gedacht.

Treurig. Maar Luuc natuurlijk wel. Dadelijk vanmorgen toen hij aan 't werk ging. Dat kan niet anders. Hij moet het wekkertje meteen op halfelf gezet hebben. Anders zou hij niet zo keurig op tijd beneden zijn.

Ze strijkt 'm even met een liefkozend gebaar over z'n haar. „Trouwe herder,” zegt ze dan warm.

Luuc, die de krant gepakt heeft, kijkt op van het hoofdartikel waaraan hij net begonnen is en glimlacht naar haar.

„Als ik in dergelijke dingen nog niet trouw zou zijn,” komt hij dan. „Die arme jongen heeft het heus al moeilijk genoeg.”

Han knikt. Joost ligt nu al een hele poos. En hij heeft dikwijls zo'n pijn. Negentien is hij en naar de mens gesproken ongeneeslijk ziek. Jeugdanker.

„Weet hij het nu al?” vraagt ze opeens zacht.

Luuc schudt z'n hoofd. „Of hij het niet weet, betwijfel ik,” zegt hij.

„Zo'n jongen heeft ten slotte z'n verstand. Niemand heeft het nog tegen hem gezegd. Dat is natuurlijk ook niet gemakkelijk. Ik heb al dikwijls aan z'n ouders gevraagd of ik het voor hen zou doen, maar dokter Cieraad schijnt het beter te vinden er nog mee te wachten. En daar houden zij zich aan. Maar ik voor mij . . . ik weet niet.”

„Nee, ik ook niet,” zegt Han. „Maar ja, je kunt daar ten slotte niet tegenin gaan.”

Dan vertelt ze hem van Marrie. „Ze woont niet zo ver bij de familie Koning vandaan. Misschien zou je meteen even bij haar kunnen kijken. Of eerst alleen 's met haar ouders praten.”

Luuc kijkt ernstig. „Ik zie wel 's. En dan met een zucht: „Wat weer een verdriet.”

„Nou,” komt Han hartgrondig. „Laten we hopen dat ze bij de Viersens goede berichten over het laatste onderzoek van Maarten krijgen.”

En dat krijgen ze. Luuc is nog maar amper de deur uit of Fré belt op. „We hebben de uitslag, Han. De dokter is net geweest. Ze zijn best tevreden over de gang van zaken. En Maarten mag voortaan 's avonds een vol uur in een gemakkelijke stoel zitten.”

„Kind, Fré, wat heerlijk. Wel gefeliciteerd.” Han jubelt het bijna. Ze is ook zo blij. Dit is tenminste weer een groot lichtpunt in alle narigheid.

Ze praten niet lang vanmorgen, Fré en zij. Fré moet nog meer vrienden het goede nieuws vertellen.

Tegen twaalven is Luuc weer thuis. Hij loopt meteen door naar de keuken, waar Han net een vork pakt om daarmee te gaan onderzoeken of de aardappelen al gaar zijn.

„Ben je nog bij Marrie geweest?” vraagt ze direct.

Luuc schudt z'n hoofd. „Nee. Daar hoop ik vanmiddag naar toe te gaan. Ik kon niet zo van Joost op haar overschakelen.”

Han kijkt hem geschrokken aan. „Was het zoveel erger met hem?”

„Nee,” zegt Luuc. „Ogenschijnlijk tenminste niet. Maar ik heb het hem deze keer gezegd. Op verzoek van z'n ouders.”

„O, Luuc.” Han draait de gaspitten op klein en steekt haar arm door de zijne. „Kom, we gaan naar binnen. Dan kun je me alles rustig vertellen.”

Even later zitten ze dicht naast elkaar op de bank.

„Vond je het heel erg moeilijk, Luuc?” vraagt Han dan zacht.

Luuc knikt. „Hij is nog zo jong, hè?”

Han slikt even. „Ja,” komt ze dan schor. En na een ogenblik: „Hoe reageerde hij?”

„Hij zei eerst niets. Hij schreide ook niet. Hij deed alleen z'n ogen dicht en wendde z'n hoofd een beetje af.”

„Och, die jongen,” komt Han vol medelijden. „Hij moest het natuurlijk verwerken.”

„Natuurlijk.”

„En wat deed jij?”

„Ik pakte z'n hand vast en zweeg ook.”

„Maar je bad intussen voor hem,” weet Han heel zeker.

„Dat spreekt vanzelf.”

„En toen?”

„We zijn wel een kwartier lang samen zo stil geweest. En net toen ik dacht: het is misschien beter dat ik nu maar wegga en hem alleen laat en vanmiddag nog 's even terugkom, deed hij z'n ogen weer open en zei: „Eigenlijk wist ik het allang, dominee.”

Han wrijft haastig met de rug van haar hand over haar ogen. Zo'n joch.

„Ik vind het het ergst voor vader en moeder. Ik zelf... Wilt u dat

gezing nog 's voor me lezen, dominee? Wat de toekomst brengen moge, mij geleidt des Heren hand? En dat andere vers, waarin voorkomt: eenmaal zie ik al Uw luister?"

„Vroeg hij dat?" Han snikt het opeens uit.

Luuc slaat z'n arm om haar heen en drukt haar een ogenblik stijf tegen zich aan. „Is dat eigenlijk niet heerlijk, Han?" vraagt hij dan zacht.

— Heer, ik wil Uw liefde loven
al begrijpt mijn ziel U niet.
Zalig hij, die durft geloven,
ook wanneer het oog niet ziet.
Schijnen mij Uw wegen duister,
zie, ik vraag U niet: waarom?
Eenmaal zie ik al Uw luister,
als ik in Uw hemel kom!" —

„Luuc, dat is niet alleen heerlijk. Dat is . . ., dat is genade," zegt Han ontroerd.

Die middag probeert Luuc contact te krijgen met Marrie Smit. Maar het lukt hem niet. Een beetje ontmoedigd komt hij thuis en vertelt Han van z'n bevindingen. „Het is zo verdrietig," zegt hij. „Je zou zo'n kind zo zielsgraag willen helpen. Maar ik kan haar eenvoudig niet bereiken. Ze zat waar ze zat en reageerde op niets. Of ze verdoofd was." „Dat is ze natuurlijk in zekere zin ook," komt Han. „Ze heeft me daar ook maar niet eventjes een dreun op haar hoofd gekregen, al is het dan in figuurlijke zin. Dergelijke klappen hebben dikwijls nog fataler gevolgen dan die een mens lichamenlijk krijgt toebedeeld."

Luuc zucht. „Ja. Vaak wel."

Ze zitten even stil bij elkaar.

„Ben je vlak naast haar gaan staan, Luuc?" vraagt Han dan opeens min of meer verlegen. Hij moet vooral niet denken dat ze ook maar enige kritiek op zijn manier van optreden wil uitoefenen, maar . . .

Luuc kijkt haar verwonderd aan. „Hoe bedoel je dat?"

Han zoekt een ogenblik naar de juiste woorden. Het valt niet mee

om over deze dingen, die ze praktisch nooit meer aanroeren, te spreken. „Heb je . . . , heb je haar van je zelf verteld? Gezegd dat je weet wat zij nu doormaakt, omdat je zelf . . . ,” legt Han nu zacht uit.

Luuc schudt z'n hoofd. „Nee, dat heb ik niet,” bekennt hij dan. En bijna kinderlijk: „Vind je dat ik dat had moeten doen?”

„Och,” begint Han. „Ik dacht dat ze dan misschien wel naar je geluisterd zou hebben, zie je. Als je zoiets moet ondervinden, denk je zo gauw: die anderen hebben gemakkelijk praten. Ze moesten het zelf maar 's moeten doormaken. En zeg je hen dan, dat je uit eigen bittere ervaring weet wat het betekent, dan kijken ze je meteen met andere ogen aan. Hoewel . . . voor een man liggen deze dingen toch nog altijd anders dan voor een vrouw natuurlijk.” En met iets van haar oude olijkheid: „Net als er in dat liedje staat: Een meisje mag nooit „stappen” doen, weet je wel?” En dan, weer ernstig: „Om duidelijker te zijn: als een, laten we maar zeggen, bedrogen jongen z'n alleenzijn niet langer denkt te kunnen verdragen, kan hij proberen een ander meisje te vinden en te vragen. Maar als dat met een meisje het geval is, kan ze zelf niets doen. Ze moet rustig afwachten en misschien wel altijd alleen blijven.”

„Ja,” zegt Luuc. „Je hebt gelijk. Voor een meisje zijn al deze verdrietige dingen daardoor nog eens zo erg. Daar heb ik eerlijk gezegd nooit zo bij stilgestaan.” Dit laatste klinkt maar kleintjes.

„Omdat je een man bent,” weet Han. En dan: „Vind je het goed dat ik 's naar haar toe ga?”

„Natuurlijk, kind. Als je denkt dat jij haar wel bereiken kunt.”

„Ik zou het in ieder geval kunnen proberen,” vindt Han.

„Dat is zo. Wanneer wilde je dan gaan?”

Han denkt een ogenblik na. 't Is nu halfzes. „Dadelijk na de avondboterham maar,” zegt ze. „Om halfnegen hebben we hier aan huis een waarschijnlijk korte bestuursvergadering van de Vrouwenvereniging. Dan kan ik om die tijd mooi weer thuis zijn.”

Hoe dichter Han die avond het huis van de familie Smit nadert, hoe langzamer ze begint te lopen. Ze is zo dapper op stap gegaan. Vol goede moed ook. Als je bereid bent zo dicht naast een medemens te gaan staan dat je, zo nodig, je eigen verdrietig geheim wilt prijsgeven om haar te helpen, dan moet dat toch wel iets goeds opleveren, heeft

ze gedacht. Maar nu begint ze opeens aan zich zelf te twijfelen. Als ze de goede woorden 's niet kan vinden? Als ze de juiste toon nu 's niet weet te treffen? Het is allemaal zo heel teer en intiem. Marries verdriet. Maar ook het hare, al behoort dat dan Goddank tot het verleden.

Ze begint steeds meer tegen het bezoekje op te zien. Als ze het haar 's niet in dank afnemen? Het 's voor bemoeizucht aanzien? Mensen reageren soms zo vreemd en zo heel anders dan men verwacht. Luuc ontvangen ze natuurlijk ambtshalve, En als dominee accepteren ze hem in dergelijke gevallen ook. Maar haar? . . . Ze weet het opeens niet meer. Maar dan recht ze plotseling haar rug. Ze heeft hier toch voor gebeden. En God weet dat ze enkel en alleen om Marrie zo mogelijk te helpen naar de familie Smit gaat. En dus hoeft ze zich verder ook nergens zorgen over te maken. Als Hij haar voor Marrie wil gebruiken, zal Hij haar daarvoor ook alles geven wat ze nodig heeft. Met de opgave de gave. En anders . . ., anders zal het in ieder geval ook goed zijn.

Ze staat intussen voor de deur van het huis van timmerman Smit en trekt resoluut aan de ouderwetse bel. Ze schrikt van het geluid dat deze voortbrengt. Lieve tijd, wat een kabaal. Ze kunnen daarbinnen wel denken dat er brand is. Dat had ze wel 's een beetje voorzichtiger kunnen aanleggen. Eilacie, niets meer aan te doen.

Marries vader, een kleine, donkere man, doet open.

„Dag, mevrouw,” groet hij.

„Dag, Smit,” zegt Han. „Ik kom voor Marrie. Ik zou zo graag 's even met haar willen praten. Zou dat kunnen?”

„Komt u maar verder, mevrouw.” Smit laat Han in de kleine, vriendelijke achterkamer, waar Marries moeder al achter haar stopmand zit. Aan Smit merk je, zo uiterlijk tenminste, niets van het grote verdriet dat dit huis zo helemaal onverwacht is binnengekomen. Maar moeder Smit lees je het eenvoudig van haar overigens zo aardig, rond gezicht. Hans hart gaat meteen in warme sympathie uit naar deze vrouw. Zou je als moeder dikwijls nog niet veel meer lijden onder het verdriet van je kinderen dan onder dat van je zelf, denkt ze. Ze gelooft het vast.

Een jongen van een jaar of vijftien zit bij de tafel z'n huiswerk te maken. Maar zodra Han z'n moeder en hem gegroet heeft, verdwijnt

hij op een wenk van vader Smit met z'n boeken en schriften naar de voorkamer. Han krijgt intussen een stoel.

„Mevrouw komt voor Marrie,” vertelt Smit als de jongen de schuifdeuren achter zich gesloten heeft.

„Ze is net naar boven gegaan,” zegt z'n vrouw moe. „Ik denk naar bed.” En dan: „O mevrouw, het is zo erg allemaal. En dat Marrie zó is, dat vind ik nog het ergste van alles. Als dat maar ooit weer in orde komt.” Ze kijkt plotseling gewoon angstig van bezorgdheid. „Dominee heeft zeker wel verteld dat we geen woord uit haar krijgen. En dat ze nog geen traan geschreid heeft.”

Han knikt. „Daarom ben ik juist gekomen. Ik hoop zo . . . Ik wil proberen . . .” Ze hakkelt opeens. Moet ze haar geheim nu ook prijsgeven aan Marries ouders? Is dat wel nodig? Is het niet voldoende als ze alleen tegen Marrie . . .? Ze vindt het zo moeilijk. Maar dan overwint ze zich zelf en zegt het toch. Eenvoudig.

„Ik weet wat Marrie nu doormaakt. Ik heb eigenlijk hetzelfde onderzonden in m'n jongemeisjestijd.”

„U?” vraagt moeder Smit nu zo verbaasd als kan ze dat maar ternauwernood geloven. En Smit kijkt haar opeens met een blik zo vol warme sympathie aan, dat Han het plotseling helemaal niet erg meer vindt, dat deze beide mensen het nu weten.

Ze knikt. „En ziet u, ik zei tegen m'n man: als ik dat Marrie nu 's vertel. Ze weet toch hoe gelukkig ik nu ben. En . . .”

Moeder Smit knikt hevig. Han hoeft niets meer te zeggen. Ze begrijpt dadelijk haar bedoeling. „O, als mevrouw dat doen wil. En als dat 's zou mogen helpen.” Ze staat meteen bedrijvig op. „Ik ben zo terug. Even kijken of ze er al in ligt.”

Als ze de deur achter zich gesloten heeft, kijkt Han clandestien naar Marries vader, die maar stil voor zich uit zit te staren. „Is het . . ., is het onherroepelijk?” vraagt ze dan een beetje aarzelend.

Vader Smit knikt. „Dat komt niet weer in orde.”

Han vraagt niet verder. Ze is niet nieuwsgierig naar finesses. Ze had dit wel verwacht. Als een verloving op zo'n moment, zo vlak voor het huwelijk, plotseling verbroken wordt, is het immers bijna altijd voor-god. Ze wil het alleen graag zeker weten eer ze met Marrie gaat praten. Daar is moeder Smit alweer terug. „Komt u maar,” zegt ze tegen Han.

Die staat direct op en volgt haar de gang door, de trap op, naar Marries kamertje, aan de achterzijde van het huis.

„Zal ik u maar even voorgaan?” vraagt moeder Smit, terwijl ze de deur openmaakt.

„Graag.”

Het volgend ogenblik staat Han in een klein, gezellig kamertje, een soort dakkapel. Er hangen een paar aardige dingetjes aan de wand, er is een boekenplankje met een heel rijtje fleurige bandjes, er staan, behalve een werkelijk mooi, laag stoeltje, een paar vrolijke, beschilderde melkkrukjes. Maar Han ziet van dit alles niets. Ze ziet alleen het divanbed met daarop Marrie, die haar bleek gezichtje van de deur heeft afgewend. Haar moeder buigt zich liefdevol over haar heen en zegt zacht, als sprak ze tegen een ernstig zieke: „Marrie, hier is mevrouw Born. Die is hier expres voor jou gekomen.”

Marrie antwoordt niet. Dan komt moeder Smit overeind uit haar gebogen houding. Ze schudt verdrietig haar hoofd en zucht. „’t Is waarschijnlijk beter dat ik nu maar ga. Misschien . . . als ze met u alleen is,” fluistert ze.

Han knikt „Ja.”

Moeder Smit gaat stil naar de deur en sluit die even later behoedzaam achter zich. Dan zijn Han en Marrie alleen. Han pakt het lage stoeltje, zet het naast het bed en gaat bij Marrie zitten. Er is een stil gebed in haar hart om de juiste woorden, om tact en wijsheid.

„Dag, Marrie,” zegt ze ten slotte hartelijk. „Kind, wat moet jij het ontzettend moeilijk hebben.”

Er komt geen enkele reactie bij Marrie. Hoort ze wel wat Han zegt? . . . Han weet het niet. Maar ze gaat intussen dapper verder: „Je denkt natuurlijk: hoefde ik maar nooit weer onder de mensen te komen. Kon ik alles maar vergeten. Hoefde ik maar niet verder te leven. Was ik . . ., was ik maar dood.”

Ze heeft haar ogen intussen niet van Marrie af. Verbeeld ze het zich omdat ze het zo zielsgraag wil of begint daar werkelijk iets te leven in dat dodelijk bleke gezichtje? O, ze hoopt het zo vurig. En ze praat maar door. „Je denkt natuurlijk: hoe weet mevrouw dat allemaal zo precies. Ik heb dat toch tegen niemand gezegd. En dood . . . dood zou ik toch eigenlijk ook alleen maar willen als ik zeker wist dat ik daarna in de hemel zou komen. En dat weet ik nu ook al niet meer. Verleden

week nog wel. Verleden week toen ik nog zo gelukkig was en dominee zo mooi preekte over: want ik ben verzekerd, dat noch dood noch leven, noch engelen noch machten, noch heden, noch toekomst, noch krachten, noch hoogte noch diepte, noch enig ander schepsel ons zal kunnen scheiden van de liefde Gods, welke is in Christus Jezus, onze Here. O ja, toen wist ik het heel zeker. Toen voelde ik me zo wonderbaarlijk rijk. Het was me haast te veel. Ik had immers alles wat m'n hart begeerde. Voor het heden en voor de toekomst. Maar nu ben ik alles kwijt. Alles. M'n aardse geluk en . . . en m'n geloof. Alles is even donker."

Marrie heeft woord voor woord verstaan wat Han daar gezegd heeft. En het in zich opgenomen ook. Met steeds toenemende verwondering. Zò heeft nog niemand tegen haar gepraat in deze dagen. Vader niet. En moeder niet. En Hans, haar oudste broer, die altijd haar beste vriend is geweest, niet. En de dominee al evenmin. Ze hebben allemaal geprobeerd haar te helpen en te troosten.

O ja. Ieder op z'n eigen manier. Hans door ruw uit te vallen en op Ad te schelden dat het niet mooi meer was. „Meid ben je gek dat je over die vent treurt?” zei hij. „Zo'n ploert. Zo'n fielt. Om een meisje dat z'n bruid al bijna is, de bons te geven. En dat ook nog wel schriftelijk, terwijl hij de dag tevoren de gelegenheid had het mondeling te doen. Maar dat durfde meneer natuurlijk niet. De lafbek met z'n mooie boordje om. In z'n hart zag hij op vader en Geurt en mij neer, hè? Wij waren maar ambachtslui. Och ja. Maar hij was meneer. Hij zat op een kantoorkruk, nie-waar? Bah. Ik wou dat ik 'm hier had. Dan zou ik hem 's lekker vloeren. Of 'm in een wurggreep nemen. Wat zou hij piepen, dat papventje. Wees blij dattie nog net op tijd z'n ware aard getoond heeft, meid. Je zou toch zeker doodongelukkig geworden zijn met iemand die tot zoiets in staat is. Wie weet wattie je allemaal voor verdriet gedaan zou hebben als jullie eenmaal getrouwd waren. Van zo eentje kun je toch zeker alles verwachten. Ik heb de vent in m'n hart nooit gemogen. Ik hield me stil om jou. Maar hij was mij te lief en te mooi, weet je. Te flikflooiërig. Geen kerel. Een meisjesachtig jongetje. 't Is nou even beroerd voor je, dat snappen wij ook wel, maar dat gaat over. Kop op, meid. Laat je niet kisten door die lafhartige bedrieger. Straks ga je met een flinke vent de schuit in en dan lach je hem vierkant uit. Er zijn er maar zat van m'n kameraden

die hun handen zullen dichtknijpen van dankbaarheid als ze jou kunnen krijgen. Neem dat gerust van mij aan. Maar laat meneer Ad asjeblijft uit m'n buurt blijven. Want anders sta ik werkelijk niet voor me zelf in. Ik geloof dat ik 'm levend zou kunnen villen."

O, hij bedoelde het zo goed, Hans. Dat weet ze wel. Maar het deed toch zo verschrikkelijk zeer. Ze heeft immers al die jaren met haar hele hart van hem gehouden. En dat doet ze nog. Ze kan geen kwaad van hem horen. En ze kan hem niet missen. Ze kan niet zonder hem leven. Een ander op zijn plaats. Dat kan nooit, nooit. Voor haar zal er nooit een ander zijn. Dat weet ze heel zeker.

En moeder. Moeder heeft maar lopen schreien en haar met alle liefde en zorg die ze maar kon opbrengen, omringd. Jannetje, haar enig zusje, zeven is ze en de jongste van hun gezin, is haar een dikke appel, die ze met boodschappen doen zelf verdiend had, komen brengen. Vader heeft voor haar gebeden. Elke keer als hij aan tafel vooring. En vast en zeker ook nog heel wat keertjes in stilte. Daar kent ze vader wel voor. Moeder trouwens ook. En de broers. Zelfs Jannetje, al begrijpt die uiteraard niet precies wat er nu eigenlijk aan de hand is. Vast. Zo zijn ze immers opgevoed. Vanaf dat ze begonnen na hun geleerd avondgebedje er in hun eigen woorden nog iets aan toe te voegen, zei moeder immers altijd als er een ernstige zieke of een heel bedroefde in de familie- of vriendenkring was, als ze naar bed gingen: „Jullie vergeten niet ook voor die en die te bidden, hè?"

Dominee heeft aangeboden naar Ad toe te gaan en met hem te spreken. En hij heeft met haar gepraat. Hij heeft gezegd dat God al Zijn kinderen vroeger of later in de leerschool van het lijden brengt. En dat ze dat geen van allen begeren en er altijd opnieuw voor terughuiveren, maar dat ze er dikwijls, eigenlijk altijd, naderhand dankbaar voor zijn. Omdat ze dan later hebben leren verstaan dat het mógen komen op die school een bewijs is dat ze in Christus kinderen van God zijn. En daarna heeft hij ook voor haar gebeden. Ze weet het allemaal precies. En ze wil hen ook allemaal wel bedanken voor alles. Want ze waardeert het eerlijk wel, al zegt het haar ook allemaal zo bitter weinig. Maar het is zo raar. Het is net of haar tong verstijfd is. Of hij vast zit. Ze kan eenvoudig geen woord over haar lippen krijgen. En begrijpen hoe zij gesteld is, kunnen ze immers met al hun liefde en goede zorgen toch niet. Geen van allen. Dat kan geen mens. En

niemand kan ook weten wat voor rare dingen zij af en toe denkt. Ja, dat heeft ze gedacht. En nu. Nu zegt mevrouw Born zomaar alles wat er al zo vaak door haar hoofd is gegaan in deze dagen. Ze weet het precies. Of ze het haar verteld heeft. Hoe kan dat? . . .

En opeens is het of er iets in haar verandert. Of haar tong wordt losgemaakt ook. Ze draait zich langzaam om, zodat ze mevrouw Born in het gezicht kan zien en zegt met een stem vol verwondering, een stem die haar intussen zelf als die van een vreemde in de oren klinkt: „Hoe weet u dat allemaal, mevrouw?”

Han kan wel juichen. Ze heeft Marries isolement mogen doorbreken. Met grote dankbaarheid in haar hart buigt ze zich over haar heen en geeft haar spontaan een zoen. „Omdat ik in mijn jongemeisjesjaren eigenlijk hetzelfde beleefd heb, Mar,” zegt ze dan zacht.

„U?” Marrie vraagt het op precies dezelfde toon als haar moeder dat daareven deed.

„Ja, ik,” zegt Han. En dan begint ze te vertellen. Ze noemt Martiens naam niet. Dat is ook helemaal niet nodig. Maar ze vertelt hoe ontzaglijk veel ze van hem hield. Hoe gelukkig ze samen waren. Wat een mooie verzen hij soms voor haar opzei. Hoe hij haar wist te verrassen met bloemen en kleine geschenken voor hun toekomstige huishouding. En met spontaan verzonnen, onverwachte uitstapjes. Hoe moeilijk het afscheid was toen hij naar Indonesië ging. Hoe ze eerst de maanden, later de weken en daarna de dagen aftelde tot de datum waarop ze hem zou volgen. En hoe ze al die tijd eigenlijk leefde op zijn brieven. Totdat de laatste kwam. Op die dag dat Els Schaafsma bij haar was ¹.

Han vindt het helemaal niet moeilijk meer dit alles te zeggen. Want ze ziet aan Marries ogen dat ze langzaam aan van zich zelf losraakt, zich zelf en haar verdriet voor een ogenblik vergeet, om alleen aan haar en haar teleurstelling te denken. Ze vertelt maar door. Van haar verlorenheid en haar eenzaamheid daarna, daar op die zolderkamer in Utrecht. Van haar „vlucht” naar „’t Peppelhofke”.

En dan opeens ontdekt ze dat er tranen in Marries ogen staan. En hoe een moeite ze doet om deze met haar haastig opgezochte zakdoekje weg te werken. Maar het lukt niet. Er komen er steeds meer.

¹ Zie: „Goud-Elsje draagt een dubbele naam”.

Gelukkig, denkt Han. Gelukkig. Eindelijk tranen. Nu zal die starheid tenminste verdwijnen. Het verdriet niet. Nee, dat gaat zo gauw niet. Maar ze is nu in ieder geval weer te bereiken. Ze zal niet langer alles alleen dragen en het daardoor dubbel moeilijk hebben.

Ze laat haar stil uitschreien. Beneden slaat ergens een klok. Eenmaal. Betekent dit dat het halfnegen is?!

Zo ongemerkt mogelijk kijkt ze op haar horloge. Ja, dat wijst halfnegen. Dan zit het bestuur van de vrouwenvereniging natuurlijk al in de pastorie. Nu, niets aan te doen. Luuc moet hen maar een poosje aan de praat houden. Zij is hier nu nodig. Ze kan echt niet zomaar weggaan. Ze zal haar excuus straks wel aanbieden. En verder wil ze er nu niet eens aan denken.

Als Marrie ten slotte wat bedaard is, zegt ze: „Ja Marrie, ik begreep toen net zo min als jij nu, waarom mij dat nu juist overkomen moest. Waarom God het toeliet dat ik zo'n verdriet te dragen kreeg, dat mijn hele toekomst kapot gemaakt werd. Maar God heeft me er Zelf doorheen geholpen. Hij laat ons nooit in de steek. En Hij zoekt altijd het beste voor ons. Dat zul jij ook ervaren. Dat weet ik zeker. Ik . . . ik heb er later zelfs voor leren danken. Dat lijkt je nu natuurlijk ongelooflijk en dat kun je nu helemaal niet begrijpen. Dat hoeft ook niet. Maar het is eerlijk waar, Marrie. En dat deed ik al eer ik met dominee trouwde, hoor.”

Ze wacht een ogenblik. Dan gaat ze verder: „En weet je wat zo fijn was. Dat ik later andere mensen die verdriet hadden, zoveel beter begripen en ook beter helpen kon.”

„Net als mij nu,” komt Marrie dan plotseling zacht. „Ik voel me nu opeens niet meer zo . . ., zo verschrikkelijk alleen. Ik hoef niet te proberen het u uit te leggen en u begrijpt toch precies hoe ik me nu voel.”

En dan zegt ze, wat ze nog tegen niemand anders heeft kunnen zeggen sedert die vreeslijke brief kwam: „Dank u wel, mevrouw.”

Nu krijgt Han tranen in haar ogen. „Och kind,” zegt ze schor. „Het is maar zo heel weinig. Ik weet het wel. Maar je kunt altijd bij me terecht, hoor. Altijd. Als je denkt dat je het niet meer kunt uithouden: kom gerust. Of als je liever wilt dat ik naar jou toekom, stuur je Jannetje of een van de jongens maar met een boodschap naar de pastorie en dan kom ik zo gauw als ik kan. Afsproken?”

Marrie moet alweer tegen haar tranen vechten. Maar het zijn nu tranen van ontroering om zoveel liefde en hartelijkheid.

„Graag, mevrouw,” zegt ze zacht.

Han staat op. „En vergeet één ding niet, Marrie,” zegt ze dan nog dringend: „Degene, Die je het allermeeste liefheeft, is altijd vlak bij je. Vlak bij je, hoor, Marrie. En ook altijd graag bereid tot helpen. Ken je dat versje niet, — Kind, dat Ik liefheb, leun op Mij, leun sterk?”

En als Marrie haar hoofd schudt: „Nee? Dan schrijf ik het voor je op. Vanavond dadelijk nog. Ik hoop dat je er wat troost uit zult mogen puren.”

X

En nu is het twaalf oktober en Han zit met een glunder gezicht in de bus, die op weg is naar het stadje, waar de pastorie van Ds. en mevrouw Van Weeghel staat. Het regent pijpestelen, maar dat mag niet hinderen. Het zal er in de zo gezellig-ouderwets gemeubileerde kamers van de Van Weeghels des te genoeglijker door zijn.

Ze verheugt zich toch zo op deze dag. Luuc is vanmorgen al vrij vroeg vertrokken. Hij moest om negen uur in Utrecht zijn. Zij heeft naderhand, vlak voordat ze de deur uit zou gaan, nog twee prettige berichten gekregen, die ze vanavond zo gauw mogelijk aan hem hoopt door te geven. Met Jan Vink lijkt het, volgens het telefoontje van z'n vader, naar omstandigheden gelukkig heel goed. Ze hebben gister nogal wat zorg over dat knaapje gehad. Hij moest plotseling aan z'n blinde darm geopereerd worden en het was op het kantje van buikvliesontsteking. En bij slager De Gier hangt de vlag uit. Omdat daar na vijf meisjes eindelijk een stamhouder z'n intree heeft gedaan.

Han glimlacht. Zo blij als die vader De Gier toch was toen hij het kwam vertellen. Hij struikelde van louter vreugde gewoon over z'n woorden. En dat is anders werkelijk z'n gewoonte niet. Nu, ze kan dat best begrijpen. Als je zelf wat de mannelijke leden van je familie betreft figuurlijk gesproken de laatste der Mohikanen bent en je geslachtsnaam met die van jou dreigt te zullen uitsterven en je krijgt dan, als je de moed al bijna hebt opgegeven, een zoon. Nou!

Dan springen haar gedachten opeens over naar Marrie Smit. Hoe die het er vandaag 's zal afbrengen? Gisteravond kreeg ze een dringende boodschap van mevrouw Volten, bij wie ze drie jaar lang de hulp is geweest, zowel in de huishouding als in de banketzaak. Of ze asjeblijft vandaag weer bij hen terug wilde komen. Het liefst voorgoed. Maar anders totdat ze een nieuwe hulp gevonden zouden hebben. Marries opvolgster was gister zomaar pardoes naar haar ouderlijk huis teruggereisd. Onder vele tranen had ze almaar weer opnieuw betuigd dat ze het zo erg vond voor mevrouw Volten, maar dat ze het eerlijk niet langer kon uithouden. Ze verging van heimwee en zou er beslist ziek van worden als ze nog langer bleef.

Han snuift zonder dat ze het zelf weet even minachtend. Zo'n egoïste. Twee van de kinderen liggen daar nota bene met griep. En mevrouw zelf hield het nog net op de been, maar daarmee was dan ook alles gezegd. Ze had een beetje meer aan het gezin Volten moeten denken en wat minder over zich zelf moeten praktizeren, als je 't haar vraagt. Dan zou het met dat heimwee stellig nog wel een beetje zijn meegevallen. Ze heeft uit de verhalen van mevrouw Volten zo het idee gekregen dat er het een of andere vrindje achter zit dat dreigt de verkering af te zullen maken als hij haar niet vaker ziet. En dat de angst daarvoor in heimwee naar huis is „omgedoopt”. Want wat dat laatste betreft: ze zal heus wel 's een keertje naar huis verlangd hebben. Ze is ten slotte ook nog maar amper achttien en voor 't eerst voor dag en nacht de deur uit. Maar ze had ten slotte om het andere weekend vrij en ging dan altijd naar huis. Nee, zij gelooft beslist dat ze zich net zolang heeft opgedraaid tot ze zelf ging geloven dat ze het hier werkelijk niet meer kon uithouden. Om een voorwendsel te hebben voor haar aftocht binnen de gebruikelijke termijn en die zodoende nog een heel klein beetje te dekken. Enfin, wat Marrie betreft, had ze daar volgens haar geen psychologisch moment voor kunnen uitzoeken. Dit is nu net wat Marrie nodig heeft als je 't haar vraagt. Werk dat praktisch al haar aandacht opvraagt en dat ze toch gemakkelijk aan kan, omdat het haar eigen, oude werk is. En dat in een bekende omgeving, waar de mensen en vooral ook de kinderen heel veel van haar houden. Ze kwam er met haar over praten. „Ik wil mevrouw Volten natuurlijk wel graag gaan helpen,” zei ze. „Ik heb het daar altijd zo goed gehad en mevrouw zit er nu zo raar voor. En als het alleen voor de huis-

houding was, hoefde ik me ook geen ogenblik te bedenken. Maar de winkel, weet u. Al die klanten die me kennen en misschien gaan vragen.”

„Al die klanten zijn jou goed gezind. Neem dat maar gerust van mij aan,” heeft zij daarop ogenblikkelijk geantwoord. „En zo goed als ik de mentaliteit van de mensen hier ken, zullen ze je niets vragen. Misschien een enkeling, die wat erg nieuwsgierig is uitgevallen. Maar daaraan mag je de Voltens toch niet opofferen, vind je ook niet? En Marrie, ik geloof dat dit de juiste afleiding voor jou zal zijn. Mogen werken is altijd een grote zegen, maar in omstandigheden als die van jou een dubbele. Ook dat weet ik uit ervaring, Marrie. Werken onder en met mensen en niet ergens alleen op een kamer of kamertje gaan zitten piekeren. Eerlijk kind, ik zie dit alles als een bestiering.” „Ik geloof dat u gelijk hebt, mevrouw,” heeft Marrie toen gezegd. „Ik ga het in ieder geval proberen.”

Ze is daar dan toch zo blij om. „Here, geef dat ze 't aan kan. Geef dat het gaat. Dat ze mee hierdoor over haar grote verdriet heen geholpen wordt,” zegt dan opnieuw spontaan haar hart, zoals het dat vanmorgen al eerder heeft gedaan.

De bus is vol. De mensen staan zelfs in de paden. Dat gaat zo met zulk weer. De lucht is loodgrijs. Het ziet er niet naar uit dat het binnen afzienbare tijd droog zal worden. Bovendien was de verwachting volgens het radio-weerbericht ook: regen en nogeens regen. Nee, aan fietsen hoeft niemand voorlopig te denken.

Er heerst een prettige, vriendelijke sfeer in de bus. En die is voor een niet gering deel te danken aan het plezierige humeur van de vrolijke chauffeur, die met een onverstoorbare gemoedelijkheid almaar meer passagiers inlaadt. „Kom maar gauw in de tent, mensen. Hier binnen is 't gezellig, warm en droog.”

Z'n stemming is bepaald overgeslagen op de niet meer zo heel jonge conductrice. Die doet tenminste ook voor de volle honderd procent haar best om alles, ondanks de volligheid en de drukte, goed te laten lopen. Ze staat haar eigen plaats af aan een al wat oudere vrouw. Ze helpt elke keer weer geduldig nieuwe, steeds natter lijkende „klanten” naar binnen en vraagt dan vriendelijk aan de andere passagiers: „Zou u nog een klein eindje kunnen doorschuiven? We willen allemaal graag mee, hè?” Han heeft haar ook wel 's anders meegemaakt.

Niet al te vriendelijk. En ja, eerlijk gezegd een tikkeltje zuur. Maar misschien was ze die keer moe. Of niet lekker. Of had ze zorgen. Dat kun je ten slotte nooit van elkaar weten. In ieder geval geeft ze haar nu in gedachten een dikke tien met een pracht van een griffel toe. En het is werkelijk merkwaardig hoe aanstekelijk het goede voorbeeld van deze beide mensen werkt. Niemand in de bus moppert. Met de nodige goedmoedige grapjes en humoristische opmerkingen, al naar de aard van de mensen, schuifelt iedereen steeds maar weer gewillig en blijmoedig een paar stapjes dichters naar z'n buur en grijpt voor steun een ander stukje van het bagagerek. Han heeft er schik in. Zelf staat ze ook al een poosje. Ze heeft haar plaats aan een nog blozend opaatje, dat z'n laatst overgebleven peper- en zoutkleurige haren zorgvuldig over z'n overigens kale, glimmende schedel heeft gekamd, afgestaan. Zij het onder veel protesten van 's mans zijde. Maar ze heeft best gezien hoe z'n handen trilden. Ze zou zich geschaamd hebben als ze maar rustig in haar hoekje was blijven zitten, terwijl zo iemand zou hebben moeten staan. Maar dat zo'n toch bijna kaalhoofdig manneke geen hoed op z'n hoofd zet. Dat vindt ze eenvoudig onbegrijpelijk. Misschien deed hij als jongen graag stoer en is dit er nu zo bijlopen nog een overblijfseltje van die houding. Enfin, dat zijn ten slotte haar zaken niet. Alleen, als 't haar vader was . . .

De bus stopt voor de zoveelste keer. Och, kijk 's, daar komt een nog jonge moeder met een in een blauw-wit dekontje gewikkelde baby op haar arm en twee kleuters, van wie de oudste stellig niet ouder dan vier jaar is, „aan haar mantel”, naar binnen. Dat is me toch ook wat als je met zulk weer met drie van die hummels op reis moet. Het water druipt de kleintjes van hun plastic cape-jes. Och, och. De conductrice trekt ze bijna in de bus. Han kijkt haastig om zich heen. Waar moet dit vrouwtje nu toch zitten? Alle jongeren staan al. Zelf zou ze wel graag een van die kleine joggies onder haar hoede nemen, maar ze staat gewoon klem. Ze kan eenvoudig niet bij hen komen. Een heer van middelbare leeftijd voorin geeft intussen ogenblikkelijk z'n plaats aan het kleine moedertje. En er zijn wel vier dames die hun armen naar de kleuters uitsteken. „Kom maar hier, joggie. Jij kunt wel bij mij op schoot zitten.”

Han ziet het lachend aan. Straks moeten ze er nog om raden. Maar al deze dingen zijn overigens wel zeer hartverwarmend. Wat een

saamhorigheid. Het is of ze één grote familie vormen. En dan te bedenken dat, zij althans, geen een van al deze mensen ooit tevoren gezien heeft. Dat zoiets mogelijk is.

Ze vertelt mevrouw Van Weeghel van dit alles als ze een half uur later tegenover haar zit bij de haard, waarin de goudig-rode vlammetjes van een zachtbrandend vuurtje, speels lekken.

„Dat er van één mens in al z'n eenvoud toch zoveel invloed kan uitgaan, hè?” zegt ze ten slotte. „Bij deze chauffeur was het nu ten goede. Maar andersom is het natuurlijk precies eender. Wat betekent de houding van een mens toch ontzaglijk veel. Van ieder op z'n eigen plaats. Zouden we daar wel ooit genoeg bijilstaan?”

„Stellig niet,” antwoordt mevrouw Van Weeghel. Ze is een fijngebouwde vrouw met veel prachtig, zilverwit haar en bruine ogen in een vriendelijk, wat onregelmatig gezicht. „En toch weten we het eigenlijk allemaal zo heel goed uit de praktijk. Neem nu alleen maar orde en rust. Ik heb zelf nooit voor een klas gestaan. Maar jij hebt ervaring op dat gebied. En ik stel me voor, dat, hoe rustiger je als lerares zelf was vroeger, hoe rustiger je klas was.”

Han lacht. „O ja. Ik heb destijds 's wat last van m'n keel gehad en moest daarom van de dokter fluisteren. En u weet nooit hoe prachtig stil het toen bij mijn lessen was.”

„Zie je wel,” zegt mevrouw Van Weeghel. „Toen onze kinderen nog klein waren, was dat hier precies zo. Hoe drukker ik zelf was, hoe drukker zij werden in de regel. En was ik zelf kalm, dan sloeg dat beslist min of meer op de kinderen over.” En met een lach: „Hoewel dat wat kinderen betreft natuurlijk niet altijd opgaat. Als er storm op komst is of als Sinterklaas op het punt staat z'n intocht te doen, dan houdt geloof ik de meest beheerste moeder haar kroost nog niet in toom.”

Han lacht ook. „En de beste lerares of onderwijzeres evenmin. Vooral wat die harde wind betreft. Ik heb tenminste nogal 's gezocht vroeger: „Als er nu geen storm komt, kan ik geen orde meer houden.” Lieve tijd, dan boldert die wind geloof ik al tevoren door hun bollen en is er gewoon geen houden meer aan.”

„Ja,” zegt mevrouw Van Weeghel. „Eigenaardig is dat toch, hè? En 't is altijd al zo geweest. Ik herinner me nog uit de tijd toen ik een kind was . . .” En dan begint ze aan een van haar gezellige verhalen, waar-

naar Han zo graag luistert. En uit het ene verhaal volgt het andere. En dan opeens zitten ze weer samen in de eerste gemeente van Ds. en mevrouw Van Weeghel, die ondanks alles nog altijd zo'n heel grote plaats in hun hart inneemt.

„Die eerste nieuwjaarsdag! Kind, Han, nee, die vergeet ik van m'n levensdagen niet meer, geloof ik. De kachel deed het niet. Volgens ons lag dat natuurlijk aan de schoorsteen. Maar bij nader inzien geloof ik dat we toen allebei ook nog niet bepaald zo heel veel kachel-aanmaakkwaliteiten bezaten. Hoe het zij: het had 's nachts vijftien graden gevoren. Er zat een behoorlijke laag ijs in de sloten. En alles lag al dagenlang ondergesneeuwd. Je begrijpt dat de temperatuur in onze pastorie nu niet bepaald behaaglijk was te noemen. Onze kamers leken ijskelders. Eerlijk. Ik was de wanhoop nabij. In die ijskelders zouden wij straks de kerkeraad, die volgens de daar heersende traditie na de kerkdienst zou komen koffiedrinken en nieuwjaarwensen, moeten ontvangen. Tot m'n schande moet ik bekennen dat ik die morgen al heel weinig van de preek van mijn man gehoord heb. En zodra ik met goed fatsoen na het amen de deur uit kon glippen — de domineesbank was daar gelukkig de achterste in het middenvak — deed ik dat en rende naar de pastorie.” En met een ondeugende twinkeling in haar ogen: „Als de opoe van mijn hulpje dat gezien heeft, zal ze wel weer haar hoofd geschud en gezucht hebben: Wat is mevrouw van de dominee toch weinig geestelijk, om zó na de dienst maar weg te hollen. Ouders verbieden hun kinderen dat gedraaf. En zij! En dat nog wel op nieuwjaarsmorgen.” Maar de mensen die me beter gezind waren, hebben hopelijk gedacht: Kijk me nu dat domineesvrouwkje 's haar best doen. Ze wil natuurlijk de koffie klaar hebben als de kerkeraad straks komt. Maar over al die dingen piekerde ik toen geen moment. Er was maar één gedachte in m'n hoofd: de kachel. Ik lag in een mum van tijd op m'n knieën voor het zwarte monster, dat we, voordat we naar de kerk gingen, opnieuw startklaar hadden gemaakt. En ik probeerde 'm met blazen en kijken en schandelijk veel hout en nog meer petroleum en weet ik veel te vermurwen om nu dan toch eindelijk 's te gaan snorren. Kind, ik geloof dat ik nog nooit ergens zo mijn best op gedaan heb als diè morgen op het aanmaken van die in mijn ogen zo dwarse zwartjan. Hij zou en moest branden eer mijn man met de kerkeraadsliden kwam. Maar of ik er nu te gauw of te veel

kolen opgooide toen het aanmaakmateriaal flink vlamde of dat het toch van die schoorsteen kwam, ik weet het echt niet; maar van het daarnet even zo prachtig laaiende vuur bleef weer niets anders over dan een nare, zwarte massa. Ik kon wel huilen. Maar ik gaf de moed niet op. Onder die kolen moesten nog vonken smeulen. Dat kon niet anders. En die zou ik aanwakkeren. Ik ging er weer op m'n knieën voor liggen en maar blazen, jongens. En werkelijk, net toen ik gerucht bij de voordeur hoorde, zag ik iets dat op vuur leek. Ik kwam haastig overeind, schoot gauw de keuken in, waste daar vlug m'n vuile handen, fatsoeneerde m'n haar een beetje en liep toen met het optimisme de jeugd eigen en de daaraan ontsproten gedachte dat alles nog wel op z'n pootjes terecht zou komen en m'n stralendste glimlach op m'n koude gezicht, de heren kerkeradsleden, die inmiddels al in de gang waren, tegemoet. Mijn man keek me van achter de ruggen van de broeders met iets bijna angstigs in z'n ogen aan. Waarop ik hem natuurlijk gauw een geruststellend knipoogje gaf. Maar hij, nuchterder van aard dan ik en daarbij het niet altijd helemaal verantwoorde optimisme van z'n vrouw zo langzamerhand kennende, was zo verstandig de heren voorzichtig een beetje in te lichten over onze perikelen. „Ik meen aan mijn vrouw te begrijpen dat onze kachel nu dan eindelijk zo welwillend is het te doen,” begon hij. „O ja,” zei ik blij en hevig knikkend. „Maar op temperatuur zal de kamer toch nog wel niet zijn,” vervolgde mijn heer-gemaal daarop rustig. En opeens studentikoos: „Vanmorgen vertikte dat kanalje het namelijk eenvoudig om z'n plicht te doen.”

De mannen-broeders namen een en ander heel gemoedelijk op. Ze lachten een beetje. En boer Speelman, een van de oudste ouderlingen, een reuze fijn iemand, aan wie mijn man altijd een grote steun heeft gehad en van wie hij heel veel geleerd heeft bovendien, zei: „Nu broeders, dan lijkt het me het beste dat we onze jassen maar aanhouden.” Wat ze toen natuurlijk prompt — gelukkig — allemaal deden. En eenmaal binnen begon diezelfde boer Speelman zo genoeglijk te converseren als zat hij in een heerlijk verwarmd vertrek inplaats van in een steenkoude kamer. En als vanzelf deden de anderen mee. Ze wachtten zelfs geduldig op een tweede kopje koffie en niemand maakte de indruk dat hij deze visite eigenlijk maar een behoorlijk corvee vond.” En lachend: „Alweer een voorbeeld van het feit dat

onze houding in allerlei situaties zo heel belangrijk is, Han. Had Speelman lelijk gekeken en was hij na vijf minuten opgestapt, dan hadden waarschijnlijk al de anderen z'n voorbeeld gevolgd. Zo gaat het zo dikwijls."

„Ja,” beaamt Han. Ze heeft met glinsterende ogen zitten luisteren. „En hoe ging het verder? Zette de kachel intussen werkelijk door?” vraagt ze dan gretig.

Mevrouw Van Weeghel schudt haar hoofd en zet daarbij zo'n spijtig gezicht, als weigerde die bewuste kachel op dit zelfde moment dienst. „Helaas niet,” zegt ze dan. „Toen we de kerkeraad hadden uitgelaten en nieuwsgierig als kleine kinderen gauw weer naar de kachel gingen kijken, bleek ook het laatste vonkje gedooft te zijn. Toen hebben we de strijd maar opgegeven en zijn we er voor de rest van de dag vandoor gegaan. Naar de pastorie van Ds. en mevrouw Van der Veen, aan de andere kant van de rivier. Daar was je altijd welkom en daar was het ook altijd gezellig.”

„Net als hier,” zegt Han warm.

Mevrouw Van Weeghel lacht naar haar. „Dank je,” zegt ze dan. En ernstig opeens: „Nu Han, als wij werkelijk iets voor jullie jongeren mogen zijn, dan hebben we daar een heleboel voor geleerd in die pastorie. Mijn man en ik hebben ontzaglijk veel te danken aan dominee en mevrouw Van der Veen. De vriendschap is ook altijd aangebleven. Dominee is tien jaar geleden gestorven. Maar mevrouw leeft nog. Ze is al negentig. Ze woont bij haar jongste dochter in en zo vaak als we in haar buurt komen, zoeken we haar op. Ze is zo broos geworden. Maar geestelijk is ze nog heel goed. Dat is toch zo'n groot voorrecht.”

Ze vult de kopjes nog 's.

„We hadden daar een heerlijke dag,” neemt ze dan de draad van haar daareven afgebroken verhaal weer op. „Maar het slot ervan bracht een nieuw avontuur. Toen we 's avonds met de pont over de rivier gezet waren, bleek er geen enkel vervoermiddel, dat ons thuis kon brengen, meer te zijn. Er zat dus niets anders op dan maar te gaan lopen. Bij mooie, droge wegen betekende dat al een wandelingetje van zo om en de bij de twee uren. Nu alles onder de sneeuw lag en het nog behoorlijk vroom bovendien, zou daar vanzelfsprekend nog wel een stief uurtje bij komen. Mijn man zei almaar weer dat hij dat

zo vreeslijk vond voor mij. En dat hij het zich zelf nooit vergeven zou dat hij er niet aan gedacht had dat de bussen op zo'n feestdag natuurlijk zondagsdienst hadden. Maar ik lachte erom. We waren immers jong en sterk en eigen baas. Thuis zat niemand over ons in ongerustheid. Ik vond het al met al niet zo'n heel klein beetje romantisch." En met een lach: „Machtig romantisch zouden jullie tegenwoordig waarschijnlijk zeggen, Han. Zoiets beleefde je toch zeker ook niet alle dagen. Een nachtelijke tocht langs een eenzame weg door een wit-besneeuwde wereld samen met je echtvriend? Ik stak m'n arm door die van m'n heer-gemaal en dapper startten we. In 't begin hadden we de grootste pret. Maar zo langzamerhand begonnen we onze benen toch wel te voelen. Ik wou het niet bekennen, maar ik kon ten slotte m'n ene voet bijna niet meer voor de andere krijgen. En ik denk dat mijn man er niet zo heel veel beter aan toe was. Hij zei tenminste op een gegeven moment: „Ik moet me al raar vergissen als we zo meteen niet bij het huisje van Piet Mandersloot zijn. En al slaapt hij als een kanon, ik zal 'm wakker maken en de fietsen van z'n vrouw en hem ter leen vragen. We hebben nu lang genoeg gezwoegd als je 't mij vraagt." „Doe je het echt?" vroeg ik verbaasd. Mijn man vroeg en vraagt nog niet graag, weet je, Han. Maar hij was nu zo vastbesloten. „Echt," antwoordde hij bijna grimmig. Dat was voor mij het bewijs dat hij ook schoon z'n bekomst had en wel begreep, dat als hij nu al zowat aan het eind van z'n latijn was, ik de pastorie helemaal niet zou halen als dat lopend moest gebeuren. Vijf minuten later stonden we werkelijk voor het huisje van de Mandersloots. Alles was er aardedonker. Maar mijn man hield woord. Hij maakte net zolang kabaal tot hij Piet en Geertje wakker had. En natuurlijk zouden dominee en mevrouw hun fietsen met alle soorten van genoegten mogen lenen, maar Geertjes fiets was jammer genoeg juist bij de fietsenmaker. Die van Piet was dus alleen disponibel. „Dan redden we ons daar wel mee," zei mijn man. „Vriendelijk bedankt. Morgen breng ik 'm zelf terug. En nog mijn excuus voor de schrik en moeite die ik jullie bezorgd heb." Dat excuus werd rustig weggewuifd. En daar gingen we met Piets karretje het erfje af naar de weg. „Nu moet die arme Piet morgen naar z'n boer lopen," bedacht ik intussen opeens met schrik. „Ik kan er niets aan doen," zei mijn man. „Wat het zwaarste is moet ten slotte het zwaarste wegen. Ik geef 'm wel een rokertje ter com-

pensatie. En jij bakt maar een cake voor Geertje. Dan zijn we geloof ik wel weer quitte.” „Ja,” zei ik een beetje timide. Ik was zo'n stoere toon van mijn in de regel zo bescheiden echtgenoot niet gewoon, moet je denken. Ik moest daar echt even aan wennen. „En wat ben je nu van plan?” informeerde ik daarna. Eén fiets was ten slotte maar één fiets. „Dit,” zei mijn man. En zonder complimenten pakte hij me vast, zette me voor zich op de stang en probeerde daarna zelf op het zadel te komen. Na verschillende mislukte pogingen, die mij daar op die gladde, ongelijke weg de angstrillingen over m'n rug lieten lopen, maar waarover ik om erger te voorkomen zweeg, naar m'n eigen bescheiden mening heldhaftig, slaagde hij er ten slotte toch in. En daar ging het al slingerend op huis aan. Kind, kind, wat een avontuur. Het verbaast me als ik eraan terugdenk altijd nog opnieuw dat we indertijd werkelijk een half uur later zonder gebroken armen of benen in de pastorie aanlandden.”

De dag brengt Han alles wat ze ervan verwacht heeft. En eigenlijk nog meer. 's Middags, omstreeks theetijd, komt er onverwacht bezoek. Mevrouw Nederlof. Een tamelijk kleine dame, zo te zien iets jonger dan Han, met een paar rustige, verstandige, grijze ogen in een flink gezicht. „Als ik geweten had dat u bezoek had, was ik natuurlijk niet gekomen,” zegt ze wat weifelend, zodra mevrouw Van Weeghel Han en haar aan elkaar heeft voorgesteld. Je ziet aan haar gezicht dat ze denkt: behoor ik nu eigenlijk niet meteen weer retour te gaan?

Maar Han haast zich te zeggen: „O, maar dat hindert toch niets. Ik ben geen visite, hoor. Ik ben hier de hele dag.”

Mevrouw Nederlof is gerustgesteld. „Gelukkig. Ik had zo'n zin om er eventjes uit te lopen, ziet u,” vertelt ze dan eerlijk. „Ik had het hele stel vandaag thuis. Er schijnt de een of andere vergadering te zijn, waardoor alle kinderen van de lagere school vrij hadden. En Arie was me te verkouden om 'm met dit regenweer naar de kleuterschool te sturen. Nu, dan geloof je het ten slotte wel.” En tegen Han: „Ik heb zo'n trapje van vijf, weet u wel? Tien, acht, zes, vier en twee jaar zijn ze. Schatten, hoor, daar niet van. Maar zo af en toe . . .”

Han lacht. Ze heeft plezier in deze mevrouw Nederlof die kennelijk zo heerlijk precies komt zoals ze is. „Dan wordt het u wel 's even te machtig,” vult ze de afgebroken zin aan.

„Zoiets.”

Mevrouw Nederlof gaat nog wat gemakkelijker zitten en strekt haar benen behaaglijk naar het haardvuur. „Wat een weldaad om hier even zo rustig te zitten,” zucht ze dan.

Mevrouw Van Weeghel staat op. „Ik schenk gauw een lekker warm kopje thee voor je in, Tine,” zegt ze hartelijk.

„Wie is er nu bij uw „trapje?”” informeert Han dan.

„De werkster,” vertelt mevrouw Nederlof. „Die zit ze een verhaal te vertellen. Ik zei: „Werk vanmiddag maar een beetje minder en houd mijn jongens dan maar een uurtje zoet.” Nu, dat was aan geen dovemansoren gezegd. Ze is dol op dat stel van ons en kan ermee lezen en schrijven. En als ze vertelt, eten ze uit haar hand. Eerlijk. 't Is eigenlijk jammer dat iemand die over zoveel fantasie beschikt en daarbij ook nog de gave bezit die zo aardig naar voren te kunnen brengen, niet iets anders is geworden in de maatschappij. Niet dat het beroep van werkster niet zeer nuttig en nodig is en uit dien hoofde zeer zeker ook weer veel voldoening zal schenken, maar u begrijpt me wel.” En met een lach: „Enfin, daar boffen mijn kinderen en ik nu weer bij. Alle dingen hebben ten slotte twee zijden.”

Han lacht ook. „Dat is zo,” beaamt ze dan.

Mevrouw Van Weeghel presenteert de thee, schenkt Han en haar zelf meteen ook nog 's in. „En krijg je goede berichten van je man, Tine?” vraagt ze dan.

„O ja. Beste zelfs. Dank u,” antwoordt mevrouw Nederlof. En met een ondeugende twinkeling in haar ogen: „Maar ik heet nog moeder.” Mevrouw Van Weeghel beweegt kwasi-dreigend haar vinger in Tine Nederlof's richting. „Rakker,” zegt ze.

Mevrouw Nederlof haalt haar schouders eventjes op. „Het is maar hoe je dat bekijkt, hè?” vindt ze. En tegen Han, die lichtelijk verbaasd deze conversatie zit aan te horen: „U begrijpt natuurlijk van alles net precies niets. Maar mijn man is sinds we kinderen hebben als regel vergeten dat ik naar de naam Tine pleeg te luisteren, ziet u. Voor hem heb ik maar één naam meer en die is moeder.”

Er gaat prompt een heel fijn prikje door Hans hart. Zou Luuc dat nog 's ooit tegen haar kunnen zeggen? 't Is dwaasheid, dat weet ze wel; heel veel vrouwen hebben op dit gebied langer geduld moeten oefenen dan zij tot nu toe; maar ze wanhoopt er toch soms aan.

Gelukkig merkt behalve zij zelf niemand iets van die kleine pijn daar vanbinnen. Want als dat wel het geval was, zou dat alles alleen nog maar moeilijker maken. Dan zouden ze immers kunnen denken dat ze jaloers is op het geluk van anderen: moeder te mogen zijn. Dat ze hen dat niet gunt. En dat is het niet. Ze is niet jaloers. Dat wil ze niet zijn. Ze vindt jaloezie iets afschuwelijks. Ze gunt een ander haar kinderen van harte. Alleen, ze zou zelf . . . En ze zouden ook medelijden met haar kunnen krijgen. En dat wil ze helemaal niet opwekken. Voor nog zoveel niet. Medelijden op dit gebied, hoe goed ook bedoeld misschien, lijkt haar eenvoudig niet te verdragen. Nee, laat iedereen ook over deze dingen tegen haar asjeblijft heel, heel gewoon doen. Asjeblijft. En tegen alle vrouwen die geen of nog geen kinderen hebben. Ze weet zeker dat ze dat allemaal het liefst willen. Ze verdragen het immers niet als men hen laat voelen, hoe dan ook, dat ze . . ., dat ze ten slotte een uitzonderingspositie bekleden.

„En dat vindt u niet prettig,” zegt ze intussen begrijpend tegen mevrouw Nederlof.

Die knikt. „Precies. Voor mijn man wil ik heel gewoon Tine blijven. Moeder ben ik voor onze kinderen. 't Geeft natuurlijk niet dat hij het af en toe 's zegt. Dat vind ik zelfs wel aardig. Maar altijd. Nee, daar houd ik niet van. U vindt dat misschien wel verschrikkelijk kinderachtig voor een nogal nuchter lijkende moeder van een vrij groot gezin, maar ja, dat is voor mij nu eenmaal een, hoe moet ik het noemen, een teer puntje zal ik maar zeggen.” En olijk: „Misschien zit er iets in van het vonkje romantiek dat nog uit mijn jongemeisjestijd is achtergebleven en dat per se niet gedooft wil worden.”

Ze pakt haar kopje en begint rustig in de thee te roeren. „En nu denkt u misschien: waarom peuter je dat die man van je dan niet 's even aan z'n verstand,” gaat ze dan verder. „Maar dat is het 'm nu juist. Dat heb ik al herhaaldelijk geprobeerd, maar het lukt me eenvoudig niet. Hij is anders heus niet dom, in alle bescheidenheid gesproken, maar dit schijnt iets te zijn dat boven z'n begripsvermogen gaat.”

„Het ligt op een ander vlak, moet u denken,” zegt Han glimlachend. „Goed. Op een ander vlak dan. Dat klinkt wel zo aardig. Moet ik toegeven,” vindt mevrouw Nederlof. „Enfin, ik heb me er ten slotte maar bij neergelegd. Er zijn per saldo erger dingen. En weest u maar gerust: dit doet aan onze goede verstandhouding overigens niets af,

hoor. Maar nu is het grappige of het verbazingwekkende, waarop men maar de nadruk wil leggen, in deze zaak, dat er een tijd in het jaar is, waarop dat vlak, om daar nu maar bij te blijven, kennelijk zo verlegd wordt, dat hij zich mijn naam plotsklaps weer herinnert. Tijdelijk hoor. Maar het gebeurt dan toch wonderlijk genoeg. En weet u wanneer? Als hij voor de zaak in het buitenland zit. De eerste krabbel die hij me dan stuurt, begint gewoon met: moeder. De tweede in de regel ook nog, maar dan vergezeld van het adjectief: lieve. En dan wordt het opeens: Tine. Gevolgd door: lieve Tine, liefste Tine, mijn lieve Tine en vul zelf verder maar aan." En dan, met weer die ondeugende twinkeling in haar ogen, die haar meer op een jong meisje dan op een moeder van vijf kinderen doet lijken: „Hoe langer hij wegblijft en hoe verder hij van huis trekt, hoe dierbaarder ik 'm blijkbaar weer word."

Ze vertelt het allemaal op zo'n grappige toon dat Han het uitschatert. „Nee maar, die is goed. Kostelijk gewoon," vindt ze.

„Ja, hè?" zegt Tine Nederlof. „Mevrouw Van Weeghel en ik hebben er altijd opnieuw de grootste pret om samen. Vandaar dat ik daarnet zei: ik heet nog moeder. M'n man is nog maar een kleine week van huis, begrijpt u?"

Han mag van haar gastvrouw het tweede kopje thee voor mevrouw Nederlof inschenken. Wat een allerleukst type is dit, denkt ze intussen. Die moest bij ons op het dorp wonen. 'k Geloof dat we elkaar heel goed zouden liggen. Maar als ze ook een koekje gepresenteerd heeft, zegt mevrouw Nederlof opeens op een heel andere toon dan daareven: „Wat erg voor Frieda Greven, hè?"

„Wat?" vraagt mevrouw Van Weeghel geschrokken. „Is er iets niet goed met haar? Ik heb haar een paar dagen geleden nog opgezocht in het ziekenhuis en toen leek alles in orde. Ze zou deze week naar huis mogen, zei ze."

„Ja," beaamt Han. „Dat zei ze ook tegen mij. U hebt het toch over de vrouw van Ds. Greven, hè?" En als mevrouw Nederlof knikt: „Zijn er nu toch nog complicaties gekomen? Zo'n buikoperatie is natuurlijk geen kleinigheid."

Mevrouw Nederlof schudt haar hoofd. „Dat is het niet," zegt ze. „Wat dat betreft is alles in orde. Maar ze hebben meer moeten wegnemen dan ze oorspronkelijk hadden gedacht."

„En ze zal geen kinderen kunnen krijgen,” begrijpt mevrouw Van Weeghel nu opeens.

Mevrouw Nederlof knikt opnieuw. Haar gezicht staat nu zo verdrietig. „Bart wist het al eerder. Maar gisteravond hebben ze het Frieda pas verteld. En ze heeft het er zo moeilijk mee. Bart belde me vanmorgen op. Of ik niet 's gauw naar haar kon toegaan. Ik heb het natuurlijk prompt beloofd. Maar ik durf het bijna niet. Waarmee moet ik haar nu troosten? Ik, met m'n vijf gezonde roebels. Ik zal alleen maar met haar kunnen huilen.”

Ze wrijft opeens driftig met de rug van haar hand over haar ogen. „Dat dit nu net Frieda gebeuren moet,” zegt ze daarna bijna opstandig met een stem die schor klinkt van de ingehouden tranen. En na een ogenblik, weer gewoon: „We zijn al van de lagere school af vriendinnen. En als één weet hoe dol ze is op kinderen, dan ben ik dat wel. Ik ben de oudste van acht en mopperde vaak dat het niet mooi meer was als ik alweer op die vervelende Kees of Joop of Guus of wie dan ook maar van mijn broertjes of zusjes moest passen. Frieda was zelf de jongste en bovendien een nakomertje. Ze heeft alleen twee veel oudere broers. Ze kon het nooit begrijpen dat ik het niet altijd heerlijk vond om met dat grut van ons op te trekken. Ze nam het maar wat graag van me over. En ik maakte daar een dankbaar en dikwijls zelfs onbehoorlijk gebruik van, om het nog maar niet misbruik te noemen, en verslond het ene boek na het andere, terwijl moeder dacht dat ik lief met de broertjes of zusjes wandelde of speelde. „Ik wil later ook een heleboel kinderen hebben, Tineke,” zei Frieda dan. „Een heleboel.” En toen kwam eerst al die lange verloving. Misschien weet u dat niet, maar Bart was op kantoor toen Frieda en hij elkaar leerden kennen. Maar hij deed intussen heel veel aan evangelisatie en zondagsschoolwerk en zo. Hij had altijd graag predikant willen worden, maar ze hadden hem van thuis alleen maar de Ulo kunnen geven. Daarna moest hij zo gauw mogelijk aan 't verdienen. Hij zag geen weg om z'n eigenlijke ideaal te bereiken en probeerde er op deze manier dan toch nog iets van te verwezenlijken. Hij werkte hard en haalde intussen z'n boekhoudakte enzovoort, enzovoort. Frieda was lerares kinderverzorging en opvoeding. Ze spaarden beiden wat ze maar konden om tot een trouwdag te kunnen komen. En net toen ze vonden dat Barts salaris en z'n vooruitzichten van dien aard waren

dat het niet meer onverantwoord genoemd zou kunnen worden als ze nu gingen trouwen en ze afspraken dat Frieda haar ontslag dan maar zou aanvragen, deed zich voor Bart plotseling een kans voor, die de kans van z'n leven was. Als hij die nu greep, kon hij alsnog zich gaan voorbereiden op het staatsexamen en daarna theologie gaan studeren. Hoe dat zo opeens mogelijk was is een verhaal op zich zelf, maar dat doet nu niet ter zake. Maar die aan de ene kant zo prachtige kans hield tegelijkertijd in dat er nog in geen jaren van een trouwdag sprake zou kunnen zijn. U begrijpt wat dat voor Frieda betekende. Voor Bart ook wel, maar dat lag toch heel anders. Dat voelt u wel. Maar Frieda cijferde zich zelf helemaal weg. Ze zag dit alles als een Godsbestiering en vond dat ze Bart niet in de weg mocht staan nu hij deze prachtige gelegenheid kreeg. Ze begreep heel goed, dat dat nu nog jaren op Bart moeten wachten, lang niet gemakkelijk zou zijn, maar ze bracht het offer. En ze deed dat ook nog met een blijmoedig gezicht. Ik heb er haar om bewonderd. Ik zou het haar vast niet nagedaan hebben. Al moet ik zeggen dat Bart het dubbel en dwars waard was. Hij heeft gewerkt! Als een paard. M'n petje ervoor af, hoor. Maar dat neemt niet weg dat het al met al toch nog acht jaar geduurd heeft eer hij klaar was. En intussen bleven de spanningen natuurlijk niet uit. Zo'n lange verloving en dan onder die omstandigheden. Ik vind het een bijna bovenmenselijke opgave. Maar door alle ups and downs heen, zijn ze ondertussen gelukkig steeds meer naar elkaar toegegroeid en wonderbaarlijk jong gebleven. „Weet je hoe dat komt, Tine?” zei Frieda 's op een keer. „Dat komt, dat geloof ik tenminste, omdat wij het gevoel hebben dat voor ons het leven nog zal komen. Straks, begrijp je?” Vol idealen en vol verwachting zijn ze ten slotte samen de pastorie ingegaan. En ze hebben zich allebei van het begin af aan voor de volle honderd procent aan hun gemeente gegeven. Enfin, dat weet u natuurlijk allebei wel. Ik voor mij, ik vind het een pracht span. Daar dan.

En nu dit. Ik kan het bijna niet verwerken, wilt u dat wel geloven? Waarom moeten ze na alles dit nu ook nog beleven. En juist uitgerekend Frieda, die . . .” Ze huilt opeens.

Verslagen kijkt Han naar haar. Om hierover te praten is ze naar mevrouw Van Weeghel toegekomen, weet ze opeens. Niet om maar 's even uit haar drukke gezin te zijn. Al zal ze dat ook werkelijk wel

prettig vinden voor een keer. Maar de hoofdreden was dit. Alles zou ze voor Frieda Greven willen doen, deze Tine. Dat voelt ze. Hun vriendschap is even mooi en trouw als die tussen Els en haar. Maar bij zulke dingen sta je machteloos. Of toch niet?

„Het is heel, heel erg,” zegt mevrouw Van Weeghel zacht. „Ik heb er eigenlijk geen woorden voor. Wat moet de ene mens in het leven toch een veel moeilijker weg gaan dan de andere.” En na een ogenblik: „En nu zouden wij alle drie en jij in het bijzonder, Tine, wel alles voor Frieda en ook voor Bart willen doen. En een heleboel mensen met ons als ze dit horen. Dat weet ik zeker. Het liefst zouden we dit zware kruis zomaar helemaal van hen willen afnemen. Nu dadelijk. Maar dat kunnen we niet.”

„Dat is het 'm juist. Alles zou je willen doen en je kunt niets. Je staat machteloos,” snikt Tine.

„Ja,” knikt mevrouw Van Weeghel, „dat gevoel heb je. Tine. Dat begrijp ik best. Maar het is niet waar. En dat weet jij ook wel. We kunnen voor Frieda en ook voor Bart bidden. Ze moeten nu meer dan ooit de gemeenschap der heiligen ervaren. Ze moeten zich gedragen voelen door onze gebeden. We moeten . . ., we moeten ze er als 't ware doorbidden.” Mevrouw Van Weeghel zegt dit laatste bijna hartstochtelijk.

Hans ogen staan opeens vol tranen. De regen slaat net een nieuwe roffel tegen de ruiten. Maar dat is dan ook het enige geluid dat gehoord wordt. Verder is het helemaal stil in deze zo behaaglijk warme kamer, waarin alleen een paar schemerlampen wat indirect licht geven. Bijna heilig stil, denkt Han. En in die stilte voelt ze zich plotse-ling zo wonderlijk verbonden met de beide andere vrouwen van wie ze de ene voor vanmiddag toch nog nooit ontmoet heeft, dat ze zou willen zeggen: laten we nu dadelijk hier neerknielen en met ons drieën voor Frieda bidden. Maar ze doet het toch niet. Ze durft het niet. Een zekere schroom houdt haar ervan terug. Waarom eigenlijk? . . .

„U hebt gelijk, mevrouw Van Weeghel,” zegt Tine dan opeens rustig. „Ik ben blij dat u dit allemaal gezegd hebt. Ik wist dat natuurlijk ook wel. Maar . . .” Ze maakt haar zin niet af en gaat staan.

Mevrouw Van Weeghel knikt haar hartelijk toe. „Weet je wie haar, van menselijk standpunt bekeken, het best zal kunnen begrijpen en

troosten? Mevrouw Schenk van de Voorstraat." En tegen Han: „Die mevrouw heeft acht jaar op een baby moeten wachten. Toen er ten slotte een kwam, stierf hij na een uur al. En ze heeft daarna nooit weer een kindje gekregen.”

„Wat verschrikkelijk,” zegt Han ontzet. „Ik geloof . . ., ik geloof dat je dan maar beter . . ., ja, dat dat nog veel erger is dan dit van Frieda. Almaar opnieuw hopen. En dan eindelijk die blijde verwachting die zo eindigt. Nee, dat lijkt me echt niet om ooit weer overheen te komen.”

Mevrouw Van Weeghel is ook opgestaan. Ze glimlacht wijs. „Naar de mens gesproken, kan dat ook niet,” zegt ze dan. „Maar als God bij je is . . .” En na een ogenblik. „Mevrouw Schenk is een van de liefste en fijnste vrouwen die ik ken. Als ik haar zie, moet ik zo dikwijls denken: Door lijden gelouterd. Het klinkt misschien een beetje teatraal, maar het is toch echt zo. En als je 's wist wat die voor haar medemensen is!”

„O ja,” beaamt Tine Nederlof. „Een zeldzaam fijne vrouw is ze.”

„Ze willen natuurlijk naar haar luisteren als zij iets zegt. Omdat ze weten dat het bij haar niet maar wat goedkope woorden zijn, maar dat ze uit ervaring spreekt,” zegt Han nu zacht. Dat heeft zij zelf, zij het op ander gebied, immers ook verschillende keren meegemaakt. Nu pas nog weer met Marrie. En . . .

Mevrouw Van Weeghel knikt. „Zo is het, Han. Zelfs uit onze droevigste en meest bittere ervaringen doet God nog weer het goede voortkomen. Niet alleen voor ons zelf. Maar ook, via ons, voor anderen. Als we Hem maar liefhebben.”

XI

Nadat een dikke, bijna ondoordringbare, echte novembermist dagenlang de wereld heel klein heeft gehouden, laat een felle nachtvorst plotseling z'n rechten gelden en vriest daken en gazons kostelijk wit. Han ervaart het als een grote verrassing zodra ze is opgestaan en als iedere morgen, vlug even achter de gordijnen duikt, om te kijken wat voor weer de nieuwe dag denkt te brengen. Een wit-gevroren wereld.

Daar moet ze straks even in lopen om er nog meer van te genieten dan ze zo vanuit de pastorie nu al doet. Vliegenvlug kleedt ze zich aan, zorgt voor het ontbijt, doet het noodzakelijkste werk en kijkt intussen vol ongeduld uit naar Helden. Die moet ze in ieder geval afwachten eer ze er vandoor kan gaan. Vanwege de zaterdagse drukte is hij iets later dan op andere dagen.

Het is intussen toch nog maar goed negen uur als ze hem geholpen heeft. Maar dan houdt ze het ook echt niet langer uit. De zon begint steeds uitbundiger te schijnen. Ze móet even naar het Slotpark. Ze schiet in haar swaggen, rent de trap op, steekt haar hoofd om 't hoekje van de studeerkamerdeur en zegt olijk: „Ziehier een ondeugdelijke huisvrouw die op zaterdagmorgen zomaar de brui aan alle werk geeft en er heerlijk op uittrekt. Maar wees gerust, ik zal proberen je niet in opspraak te brengen en zo weinig mogelijk ergernis te geven, hoor, dominee. Ik schiet zo het Achterweggetje op en dan ga ik linea recta door naar het Slotpark.”

Luuc kijkt haar kwasi-streng aan. „Als jij wilt wandelen, dan ga je wandelen. Maar geen insinuaties aan het adres van mijn parochianen, begrepen, mevrouw Born? Alsof onze gemeente uit bemoeizieke roddelantjes zou bestaan. Schaam je.”

Han legt haar vinger als een verlegen, terechtgewezen schoolkind tegen haar lippen. „Beg pardon, dominee,” zegt ze zo bedremmeld als ze dat bij deze situatie vindt passen. De pretlichtjes in haar ogen weet ze intussen zo gauw niet te doven. „Uw gemeente is er een uit duizend. Daar dan. Maar u zult toch moeten toegeven dat hij onder z'n leden enkele dames telt, die op z'n minst hun hoofd afkeurend zouden schudden als ze wisten dat hun domineese zo lichtvaardig haar werk in de steek kan laten. Enkel om zomaar zorgeloos wat zonnevitaminen te gaan veroveren en van het herfstschon te grijpen wat er te grijpen valt. En dat nog wel op de werkdag bij uitnemendheid.”

Luuc lacht. „Ga maar gauw. Je moet natuurlijk toch het laatste woord hebben.” En dan, ondeugend: „Moet ik misschien voor m'n eigen koffie zorgen, of . . .”

Maar nu schudt Han lichtelijk verontwaardigd haar rode lokken. „Nee, nee. Al ben ik dan zo lichtzinnig dat ik m'n stofdoeken en stofzuiger gerust 's een extra vrij uurtje gun, mijn man krijgt wat 'm toe-

komt. Met de koffie ben ik terug, hoor. Eerlijk. Eén keer het park door, misschien twee, heel misschien drie . . .”

„En heel, heel misschien vier keer,” gaat Luuc al verder. „Schiets maar op jij. Anders is het koffietijd eer je op stap bent.”

Han glipt vlug de kamer binnen, geeft Luuc een zoen die vanwege de haast op z'n oor terechtkomt en verdwijnt dan haastig naar beneden. Ze is in een gouden humeur. En met dat ze de deur uitstapt, begint het feest. In hun eigen tuin lijken de enkele bladeren die hier en daar nog aan de bomen hangen immers ook hun uiterste best te doen om nog 's voor het laatst in al hun najaars schoonheid te pronken. Ze schijnen van louter goud te zijn in deze novemberzon. En het rood van de bessen aan de diverse heesters is, in Hans ogen althans, helderder dan ooit en steekt zo prachtig af bij het wit-gevroren grasveldje. Maar eenmaal in het park, ondergaat ze de verrukking om al dit moois nog eens in het groot. Want daar is een bijna overdadige overvloed van rijk met kleurige bessen versierde, hoog opgeschoten en wild uitgegroeide struiken. Han krijgt er maar niet genoeg van er naar te kijken. Och en zie 's, daar bloeit ook nog een roos. Een prachtige donkerrode. „The last rose of summer”, denkt ze. „Sommer 's letzte Rose”. En ze vindt het helemaal niet verwonderlijk dat een dergelijk gezicht dichters geïnspireerd heeft tot het maken van verzen en musici tot het componeren van mooie melodieën. Als zij zo'n gave bezat, dan zou ze het ook wel weten. Reken maar. Nou! Lot . . . Lot zou zo iets natuurlijk willen schilderen. Vast. Ja, Lot . . . In de herfstvakantie, toen Mattie van Taco en Els weer bij Annètte op „Het Elger” logeerde, hebben ze haar nog 's voor een dagje met de auto gehaald. Een fijne dag is het geworden. Ze is toen ook in Lots atelier geweest. Op aandringen van haar man legt ze zich de laatste tijd veel meer op schilderen toe. Hij heeft een grote kamer op het noorden daarvoor laten inrichten voor haar en daar werkt ze dan. Heel mooie dingen heeft ze al gemaakt. En een portret van Annètte! Nee, prachtig. Naar haar smaak tenminste.

Ze heeft Remco Vegter nu ook ontmoet. Eventjes maar. Razend druk schijnt die het altijd te hebben. Ook niet gezellig voor Lot. Maar hij heeft een heel sympathieke indruk op haar gemaakt. En Lot lees je haar geluk intussen toch van haar hele wezen af.

Han staat nu op de slotbrug en kijkt naar de vijver, waarin de witte

zwanen statiger dan ooit rondzwemmen. Het is of ze door hun trotse houding stilzwijgend hun soevereine minachting voor het ordinaire gegak van het enorme aantal eenden, dat elke week nog groter wordt en dat geweldig te keer gaat, wil demonstreren, denkt Han geamuseerd. Maar dan gaan haar gedachten weer terug naar „Het Elger”. Lot en Annètje, dat is reusachtig. Maar zou Lot nu toch ook niet 's naar een eigen kindje verlangen zoals zij zelf? Dat kan toch bijna niet anders? Lot en Remco zijn natuurlijk nog niet zolang getrouwd als Luuc en zij en Annètje moet een enorme vervulling zijn voor Lots moederlijke gevoelens, maar toch . . . Zij zelf leeft nu al veertien dagen tussen hoop en vrees. Zolang heeft het nog nooit geduurd. Haar hoop, dat deze keer niet een teleurstelling zal volgen, wordt dan ook iedere dag een beetje groter. Het lijkt haar bijna te mooi om waar te zijn en daarom durft ze de vrees nog niet helemaal uit te bannen, maar toch . . .

Er komt een wonderlijk zachte glans in Hans ogen. Als het waar is wat ze zo vurig hoopt, zal het kindje in juni geboren worden. Ze zou zich schamen als een ander het wist, maar ze heeft de datum waarop zelfs al uitgerekend.

Haar ogen dwalen het park weer in en gaan dan van het park naar haar polshorloge. Eén keertje kan ze het nog wel doorwandelen. Maar dan moet ze ook subiet naar huis. Eigenlijk is het verschrikkelijk jammer dat zij de enige is die van al dit moois geniet, bedenkt ze dan een beetje spijtig. Luuc had onmogelijk tijd. Maar als Tine Nederlof hier nu woonde. Zou ze die dan hebben kunnen overhalen om met haar mee te gaan? Ze zou er stellig zin in gehad hebben. Dat weet ze wel zeker. Maar of ze meegegaan zou zijn? Zin hebben en je zin doen, je zin kunnen doen, dat zijn twee zeer verschillende zaken. En met vijf kinderen zul je ten slotte wel weten wat je te doen hebt. En dan begint Han daar in haar eentje opeens te lachen. Hoe ver of haar man het deze keer gebracht zal hebben in de reeks aanheffen van z'n epistels aan z'n „moeder”, denkt ze. Als hij lang genoeg is weggebleven, heeft hij zich misschien zelfs wel tot Tineke laten verleiden. Wie weet. Man kann nie wissen. 't Zou leuk zijn voor Tine. En het schijnt bij hem ten slotte alleen maar af te hangen van de duur van z'n reis. O, o, die Tine. Zoals ze dat vertelde. Eerst wat laconiek en later zo intens ondeugend. Een kostelijk type vindt ze haar.

Via mevrouw Nederlof gaan Hans gedachten nu als vanzelf naar Frieda Greven. En haar daareven nog zo vrolijk gezicht, staat plotseling ernstig. Hoe het nu 's met die is? Ze heeft niets weer over haar gehoord, sinds die dag bij de Van Weeghels. Arme Frieda. Al zou haar eigen blijde verwachting nu straks toch nog weer ijdel blijken te zijn, dan kan zij toch steeds opnieuw hopen op een volgende keer. Maar Frieda niet. Frieda nooit meer. Voor haar is ook dat voorgoed voorbij. Hoe moet ze toch ooit . . . En dan vliegt het schaamrood Han opeens naar de wangen. „We moeten er haar als 't ware doorbidden.” Dat zei mevrouw Van Weeghel die middag. En zij . . . Ze wilde er daar toen meteen wel aan beginnen. Het allerliefst samen met mevrouw Van Weeghel en mevrouw Nederlof. Ze vond het allemaal zo erg voor Frieda. Ze wilde wel alles voor haar doen. En bidden voor haar? Nou, natuurlijk, dat zou ze doen. Daar kon ze van opan. En wat is er van terechtgekomen? De eerste dagen, ja. Toen heeft ze het niet vergeten. Toen was Frieda praktisch steeds in haar gedachten. Toen ging het eigenlijk vanzelf. Maar de zondag daarop kreeg Luuc hoorders. De eerste keer zolang als zij getrouwd zijn. Ze was daar zo van vervuld dat het bidden voor Frieda en Bart dadelijk minder werd. En sedert haar hoop toch moeder te zullen mogen worden dagelijks groeit, zijn Frieda en haar grote teleurstelling wel heel erg op de achtergrond van haar denken gedrongen. O, als de mensen het toch 's van haar trouw in de voorbede moesten hebben.

Ze voelt zich plotseling zo schuldig. En ze zou Han niet zijn als ze haar vele zonden van nalatigheid nu ook niet meteen zou belijden. Ze doet dat ook, zomaar, onder het lopen door. En dan wordt ze toch weer blij, want ze mag het immers weten dat wie z'n zonden belijdt en laat — „in Uw kracht wil ik dat toch, Here God”, voegt ze er in diepe ootmoed aan toe — barmhartigheid zal verkrijgen?

Precies op tijd verschijnt Han die morgen met de koffie in de huiskamer.

„Een pluimpje verdiend, hoor,” prijst Luuc, die net van boven is gekomen.

„O zo,” zegt Han met een ijselijk voldaan gezicht. „Een vrouw een vrouw, een woord een woord, watte?”

Dat ze er ten slotte toch nog tegen heeft moeten lopen om dit zo

keurig op tijd zijn voor elkaar te boksen, vertelt ze wijselijk maar niet. En droog laat ze erop volgen: „Ik begrijp eigenlijk niet waarom men voor dat vrouw altijd man zegt. Alsof een vrouw . . .” Maar dan ziet ze dat Luuc de krant in z'n handen houdt en vergeet al het andere, om dadelijk gretig te vragen: „Staat er al iets in?”

„Van alles staat er natuurlijk in,” houdt Luuc zich onnozel. „Wat bedoel je?”

Maar nu wordt Han kriebelig. „Je weet drommels goed wat ik bedoel,” zegt ze een beetje boos. „Geef maar hier dat ding. Dan zal ik zelf wel kijken.”

Ze heeft het blad al te pakken en zoekt vlug het hoofd: Kerk en school. Haastig gaan haar ogen dan langs de diverse afdelingen. Beroepen . . . Tweetal te 's Gravenhage . . . Nee.

„Nog niets, hè?” zegt ze dan. En ze weet, zoals telkens de laatste dagen, zelf eigenlijk niet of ze nu teleurgesteld is of blij. Als er een tweetal in stond waarop Luucs naam niet voorkwam, zou alles meteen voorbij zijn natuurlijk. Ja. Nu kan ze nog hopen dat het alsnog zal komen. Maar . . .

„Nee,” zegt Luuc intussen. Hij heeft er dus toch ook naar gekeken. Zie je nu wel, dat hij er ook wel benieuwd naar is? Hij doet natuurlijk maar alsof het hem maar matig interesseert. Maar ondertussen. Enfin, dat is zijn zaak.

„Duurt het niet erg lang?” vraagt ze dan. Ze heeft zo helemaal geen verstand van dergelijke dingen. En Luuc vertelt daar uit zich zelf nooit iets over.

„Welnee, kind. Helemaal niet,” zegt hij nu. „In een dergelijke gemeente hebben ze in de regel wel drie hoorcommissies die ieder op z'n minst drie verschillende predikanten gaan beluisteren. Dat neemt dus al drie zondagen. Daarna moeten die diverse commissies met elkaar vergaderen en een generaal rapport opstellen. Om dat weer later op een kerkeradsvergadering te brengen, zo mogelijk met een advies voor een tweetal. En ten slotte stelt de kerkeraad dan een tweetal vast. Nee, eer een en ander rond is, zijn er gauw vier à vijf weken verstreken. En als ik nu 's op de eerste van die zondagen bezocht ben.”

„Dat ben je niet,” weet Han bij-de-hand. „De zondag tevoren waren ze ook al op stap geweest. Dat hebben ze zelf verteld toen ze hier

's morgens een kopje koffie dronken. Die zwarte krullekop begon erover. Hoe heet hij ook maar weer? Haitsma geloof ik."

„Dat is waar,” herinnert Luuc zich nu ook. „Daar dacht ik zo gauw niet aan. Ja, dan kan er nu wel haast een tweetal zijn.” En schertsend: „Misschien waren de collega's en ik allemaal zo best dat ze bijna niet tot een besluit kunnen komen.”

„Of zo slecht dat ze jullie geen van allen blieven,” plaagt Han.

Luuc lacht. „Tja. Wie zal het zeggen, hè?” En dan, opeens weer ernstig: „Als je het goed bekijkt, dragen zulke hoorcommissieleden toch wel een grote verantwoordelijkheid, vind ik. Stel je voor dat er daar straks een dominee beroepen wordt die die gemeente achteraf niet ligt. En die het beroep toch aanneemt.”

„En waarmee ze dan tot overmaat van ramp ook nog tot aan z'n emeritaat zitten opgescheept,” vult Han aan.

„Ja, bijvoorbeeld. Dat kan toch.”

„Natuurlijk kan dat. Maar dan moest die dominee om de een of andere reden daar toch zijn. Ondanks alle menselijke fouten.” Han zegt het bijna koppig.

„Gelijk heb je,” geeft Luuc toe. „Uiteindelijk bestuurt God ook dat. Maar daarom moet zo'n hoorcommissie zich toch z'n grote verantwoordelijkheid wel terdege bewust zijn en daarnaar handelen.”

„Dat spreekt vanzelf.” Han pakt haar koffie, drinkt een paar slokjes en zet haar kopje dan weer op de tafel.

„Zou je zo graag willen dat ik op het tal kwam?” vraagt Luuc dan opeens.

Han kijkt een ogenblik nadenkend voor zich uit. „Och, ik weet het eigenlijk niet,” zegt ze dan. „Maar ik geloof het wel. Het lijkt me op de een of andere manier prettig voor jou. En ik geloof, ja, ik geloof dat ik er een beetje trots op zou zijn, zie je.”

Luuc lacht opnieuw. „Malle.”

Han zit opeens op de leuning van z'n stoel en slaat een arm om haar man heen. „Niet dat ik nu niet trots op je ben, hoor, ouwe jongen,” zegt ze warm. „Denk dat vooral niet, Lucas Born. Maar . . . nu ja, je begrijpt het wel. En je had toch echt een mooie preek die morgen.”

„Dat vond jij,” zegt Luuc. „Maar je weet best dat ik je naderhand verteld heb dat ik met lood in m'n schoenen de preekstoel opgeklommen was. En dat kwam niet door de hoorders, want dat die in de kerk

zaten, wist ik toen nog niet. Dat ontdekte ik pas later. Maar omdat ik er voor me zelf helemaal niet van overtuigd was dat ik de dingen in die preek wel zo gezegd had als ik ze had moeten zeggen. En na de dienst had broeder Nievergeld er een paar niet bepaald malse aanmerkingen op."

„O die," zegt Han met de nodige minachting. „Die heeft immers altijd wat. Die man schijnt nu eenmaal niet te kunnen leven zonder kritiek uit te oefenen. Afbrekende kritiek, wel te verstaan." En plotseling fel: „Zeg 's eerlijk, heb je wel 's ooit opbouwende kritiek van 'm gehad?" Luuc geeft niet dadelijk antwoord. „Och, dat is zo moeilijk te zeggen," begint hij dan voorzichtig. „Uit de aard der liefde moet ik toch aannemen dat hij het goed bedoelt. Dat hij als mede-christen, als mijn mede-broeder, in ieder geval probeert op te bouwen en niet af te breken. En dat hij het in de regel alleen maar een beetje ongelukkig zegt." En met een toegeeflijke glimlach: „Tact is ook een gave. Die bezit nu eenmaal niet iedereen. Om van wijsheid nog maar niet eens te spreken."

Maar Han kijkt grimmig. „Welja, spreek jij je parochianen maar voor, hoor, dominee Born. Dat zal wel heel verdienstelijk zijn. Maar ik vraag me wel 's af of die meneer tijdens het stille gebed eigenlijk wel 's ooit voor z'n pastor bidt. En wat hij dan uitkuurt. Vragen of hij gezegend mag worden en jij ten zegen gesteld. Of bedenken dat hij daar en daar en daar vandaag nu toch 's terdege op moet letten. Ba." Maar nu krijgt Han een standje van haar heer-gemaal. „Foei, Han. Nu ga je veel te ver," vindt hij. „Wat jij doet, is oordelen. En liefde-loos oordelen bovendien."

Han wrijft even haar wang tegen die van Luuc. „Sorry, Lucas," zegt ze dan. „Je hebt gelijk. Maar die man . . . Nou ja, laten we die er verder maar buiten laten." En olijk: „Misschien heb je een dergelijk mensenkind wel nodig als tegenwicht tegen je vrouw . . ."

„Die nooit kritiek op de preken van haar man heeft," vult Luuc ongevraagd aan. „Jou kleine farizeeër." Hij draait zich naar haar om en wil haar 's even stevig door elkaar schudden. Maar hij krijgt daarvoor geen kans. Han is al behendig van de leuning van z'n stoel gewipt en gaat voor een tweede kopje koffie zorgen.

„Maar mevrouw Schiphorst van „De Horst" belde je na kerktijd toch maar op om je te vertellen dat ze zo ontzaglijk veel aan die preek

gehad had. Dat het net was of je die alleen voor haar gehouden had," kan ze dan toch niet nalaten nog even op hetzelfde onderwerp voort te borduren. „En mevrouw Schiphorst is ten slotte niet de eerste de beste. En ook geen vleierig type. Ze heeft het geloof ik nog nooit eerder gedaan. Zolang als wij getrouwd zijn in ieder geval niet.”

„Nee,” zegt Luuc. „Dit was in al die jaren geloof ik de derde keer. Ze zei: „U moet vooral niet denken dat ik niets aan uw preken heb als ik niet bel, dominee. Want dat is niet zo. Maar je kunt ten slotte niet geregeld aan de telefoon hangen. Verbeeld u dat de hele gemeente dat zou doen. Maar zo af en toe moet ik het toch zeggen. Zoals nu vanmorgen.” Ja, het deed me ontzaglijk goed.”

„O zo,” zegt Han. „Maar 's middags had je ook een beste preek. En die hoorders . . .”

„Het gaat niet alleen om de preken, Han,” valt Luuc haar nu in de rede. „Er is toch nog zoveel meer. De catechisatie, het huis- en ziekenbezoek, het werk van de verenigingen. Of je met de jeugd kunt omgaan en er begrip voor hebt. Belangstelling op sociaal en politiek en cultureel gebied. En noem maar op.”

„Natuurlijk,” geeft Han toe. „Maar ze zijn bij „de vorst” om verdere inlichtingen geweest. En bij Van Boort, Schepers en Crum. Nu, „de vorst” heeft niets anders dan goede dingen over je gezegd. Dat weet ik zeker. En Van Boort ook. Vast. Schepers heeft misschien iets minder enthousiast over je gesproken, maar iets lelijks gezegd, nee, dat geloof ik toch niet. Dan moet het Crum al geweest zijn.”

„Of jij hebt een niet al te beste beurt gemaakt,” zegt Luuc dan opeens met een effen gezicht.

Maar Han klimt niet op de kast. „Die mogelijkheid bestaat natuurlijk ook,” zegt ze waardig. „Die moeten we vanzelfsprekend ook niet over het hoofd zien.” En dan lachen ze samen als twee ondeugende schoolkinderen.

De bel roept Han voor een ogenblik naar de voordeur. „We zullen maar rustig afwachten, hè?” zegt ze, als ze terugkomt. „'t Is helemaal niet dat ik hier graag vandaan zou gaan, hoor. Denk dat vooral niet. We hebben het hier zo heerlijk.” En ze denkt: als we werkelijk een kindje krijgen, dan zou ik toch eigenlijk het liefst willen, dat dat hier geboren werd. Hier, waar ons grote, eigenlijk niet meer verwachte geluk begonnen is. En met een glimlach: onze late lente. Zien we al

het schoons dat hij nog gebracht heeft en dagelijks brengt misschien juist zo heel goed en genieten we er zo intens en bewust van, omdat het eigenlijk als een werkelijk Goddelijke verrassing, als een extra groot Godsgeschenk, in ons leven is gekomen?

Onwillekeurig gaan haar ogen nu naar Luuc die de krant opnieuw gepakt heeft en kennelijk geïnteresseerd het een of andere artikel leest. Maar voor hem, denkt ze dan weer. Een beroep hoeft nog niet eens. Dat zou hem, serieus als hij is, maar moeilijke weken bezorgen. Waar ben ik het meest nodig? Moet ik gaan of moet ik blijven? En als ik ga, zoek ik dan niet het eerst mijn eigen belang? Ga ik dan niet uit een soort eierzucht, omdat ik dan predikant in een stad word? Al deze dingen zou hij denken. O, en nog veel meer. Ze kent die Luuc van haar immers zo goed. Maar ja, op een tweetal komen, dat zou ze hem toch echt graag gunnen. Of . . . Of zich zelf ook wel een beetje? Een mensenhart is ten slotte zo ondoordringelijk.

Met een zucht van voldoening legt Han een dag of wat later haar vulpen neer. Als zij haar middag nu niet goed besteed heeft dan weet ze het niet. Drie lange brieven heeft ze geschreven. Eén aan haar vader, één aan de tantes in „t Peppelhofke” en één aan Els. Nu gaat ze eerst nog een kopje thee drinken. En dan kan ze alvast wel beginnen zich voor te bereiden op de vergadering van de Vrouwenvereniging die ze overmorgen moet leiden. Klaar is ten slotte klaar. Ze zit bovendien nog boordevol energie en Luuc komt toch niet voor zessen thuis.

Heel deze middag is ze naar afspraak en volgens belofte thuisgebleven om goederen in ontvangst te nemen voor de al zeer binnenkort, vanwege de, psychologisch gezien, juiste tijd, expres nog voor sinterklaas, te houden bazaar. De eventuele baten zullen besteed worden voor de aankoop van een bandrecorder. Een bandrecorder waarop dan allereerst geregeld zondags een preek opgenomen kan worden voor de chronische patiënten uit de gemeente, voor degenen die langdurig ziek zijn, voor oude mensen, die zelfs als ze per auto gehaald zouden worden, niet meer in de kerk kunnen komen, enzovoort, enzovoort. Kortom een recorder, waarmee ze wonder wat hopen te kunnen doen. Ze is enthousiast voor het plan voorzover het het uiteindelijke doel betreft. En daarom is ze ook met plezier in het bazaar-

comité gaan zitten. Voor het organiseren van bazaars op zich zelf heeft ze nooit zo heel veel gevoeld. Ze vond dat de mensen hun geld beter zo voor het een of andere goede doel konden geven. Zonder dat ze er zelf pretjes aan beleefden en daarbij anderen, om hun die te kunnen laten genieten, massa's tijd, uiteraard in de regel vrije uren, ontroofden. Maar nu ze er dan eindelijk een werkzaam aandeel in heeft gekregen, is ze toch wel gaan beseffen, dat ze vroeger de zaak wel een beetje eenzijdig heeft bekeken. Er zijn ook nog andere kanten aan zo iets. Als je alleen maar bedenkt wat voor een unieke en uitgezochte gelegenheid tot samenwerking voor praktisch heel een gemeente zo'n bazaar geeft. Het saamhorigheidsgevoel wordt er werkelijk in niet geringe mate door bevorderd. En zo is er nog wel meer. Ze heeft er daardoor persoonlijk steeds meer plezier in gekregen. En ze heeft allerlei mensen bij wie ze eigenschappen en gaven ontdekte, die ze hen tevoren nooit zou hebben toegeschreven, leren waarderen. Ze heeft ook de kleinzieligheid en jaloezie van anderen ontdekt. Helaas. Maar het goede was toch meer dan het kwade voorzover zij het kan bekijken en beoordelen. Luuc en zij hebben de pastorie beschikbaar gesteld als verzamelplaats voor alle goede gaven. De voorkamer lijkt de laatste weken net een pakhuisje. Maar dan een gezellig, vol mooie en aardige en niet te vergeten lekkere dingen, waarin het heerlijk grasduinen is zo af en toe. Er zijn verschillende dingen bij die ze wel graag wil kopen te zijner tijd.

Vandaag is het officieel de laatste dag van inlevering. Maar ze is niet vaak naar de voordeur geroepen. Vanmiddag nog niet een keer zelfs. En het loopt nu toch al naar vijven. Och, het meeste is ook wel binnen waarschijnlijk.

Han drinkt haar thee, trakteert zich zelf op een plakje zelfgebakken koek en concentreert dan al haar aandacht op de voorstudie voor de vergadering van de Vrouwenvereniging. Het onderwerp dat de inleidster hoopt te behandelen, is niet bepaald gemakkelijk. En daarom ziet ze maar af van het muzikje, waarmee ze via de radio of een zelf opgezette plaat, dergelijke arbeid anders wel 's pleegt te omlijsten. Maar nog maar amper heeft ze zich een beetje in de stof ingeleefd of de bel gaat. Haar gewoonte getrouw, staat ze meteen op en loopt dadelijk en vlug naar de voordeur. Wachten is nooit prettig, maar helemaal niet op een koude novemberrmiddag.

Met een brede zwaai opent ze even later royaal de ingang tot haar huis. Om dan min of meer verbouwereerd te ontdekken dat er niemand op het stoepje staat. Hoe kan dat nu? Ze is direct op het gebel afgegaan. Iemand die een boodschap had, kan onmogelijk alweer vertrokken zijn omdat hij geen gehoor kreeg. Nee, dat bestaat eenvoudig niet. Maar wacht 's, misschien heeft iemand iets in de brievenbus gedeponneerd en het nodig gevonden haar dat per bel te vertellen. Ja, dat kan. Ze inspecteert de bus dadelijk. Maar terwijl ze het kleine busdeurtje openmaakt, bedenkt ze al dat degene die eventueel iets bezorgd heeft, dan toch op z'n minst nog op de weg te zien geweest zou moeten zijn. Het tuinpaadje is vrij lang en . . .

De brievenbus bergt intussen geen enkele verrassing. Zelfs geen simpel drukwerkje. Raar hoor. Ze begrijpt er niets van. Enfin.

Han haalt even haar schouders op, sluit de voordeur en loopt dan vlug naar de warme huiskamer terug. Als het nacht was, zou ik zeggen: ik heb gedroomd dat die bel ging, denkt ze. Wat heeft een dergelijke droom haar in de oorlogsjaren niet dikwijls parten gespeeld. En haar, bang voor onraad, met een wild-bonzend hart rechtop in haar bed doen zitten. „'t Peppelhofke" herbergde vanzelfsprekend ook z'n deel van de Nederlandse onderduikers en soms wel buitenlandse ook. Als ze nog denkt aan die ene engelse piloot. Tante Magda was geweldig in die jaren.

Het als bureautje ingerichte tafeltje tegen de wand bij de ramen, waarop ze het lampje daareven heeft laten branden, trekt haar in deze heerlijk-warme, maar overigens al behoorlijk schemerige, grote kamer, als een magneet naar z'n knusse veilige beslotenheid. Maar voordat ze zich weer laat opnemen in de sfeer van dat nu zo heel intieme hoekje, sluit ze de onbehaaglijkheid van deze kille, trieste dag buiten door de overgordijnen dicht te trekken. Zoals de dagen toch korten. Ze heeft er daarnet zo geen erg in gehad, maar het is al echt ongezellig donker buiten.

Zo, dat is dat. En nu maar weer aan 't werk. Maar ze zit nog niet eens als de bel weer gaat. Deze keer holt ze gewoon naar de deur. Zou er zopas dan toch iemand . . .? Maar dat bestaat immers niet. Ze . . . Voor de tweede keer in hooguit vijf minuten opent Han de voordeur. En ook voor de tweede keer staat er niemand op de stoep.

Dat is toch al te gek, denkt ze. Hier moet ik het mijne van hebben.

Resoluut stapt ze naar buiten en kijkt spiedend alle kanten uit. Maar nergens is ook maar enig levend wezen te ontdekken. Singulier, zou de oude schoenmaker van de tantes zeggen. 't Lijkt wel toveren. Enfin, ze zal maar weer naar binnen gaan en erop rekenen dat nog een derde geheimzinnige bel zal volgen, aangezien drie keer nu eenmaal nog immer scheepsrecht is. Maar net als ze haar voet over de pastorierempel wil zetten, hoort ze een geluid, dat haar meteen op de plaats rust doet houden. Ze luistert met ingehouden adem. Maar nu hoort ze niets meer. Zeker verbeelding geweest. Nee, toch niet. Daar is het weer. Een onderdrukt gegrinnik. En het komt uit de richting van de beukenheg die de scheiding tussen het terrein waarop de kerk staat en de pastorietuin vormt. Deurtjebellers. Natuurlijk. Dat ze daar niet eerder aan gedacht heeft. Onnozel, hoor. Ze is toch zelf ook op een leeftijd geweest waarop dat spelletje, vanwege de spanning die het meebracht, tot de kostelijkste vermaken behoorde, die ze kende. Ze onderdrukt met de grootste moeite een lach en wipt dan vlug naar binnen. Al te veel pret hoeven die rakkers, die zich natuurlijk verdekt achter de heg hebben opgesteld er nu ook weer niet van te hebben, vindt ze. En ze stond daar zo in het volle licht van de buitenlamp.

Maar eenmaal in de gang, staat ze plotseling krom van de lach. Op het eigenste moment dat ze naar binnen stapte, heeft ze zich het schone lied van de kwajongen die iedere avond bij z'n buurman aan de bel placht te trekken, herinnerd. En ogenblikkelijk is ze besloten buurmans voorbeeld te volgen en er ook een kannetje water aan te wagen. Maar ze wil eerst nog even zien uit te vinden wie dit spelletje momenteel spelen. Ze knipt het buitenlicht en dat in de gang uit, glipt behoedzaam de voorkamer binnen en stelt zich op haar beurt verdekt op, links van de ramen. Nu het licht uit is, zullen ze wel gauw weer komen. Ja, hoor, ze hoeft niet lang in de onverwarmde kamer te wachten. Het duurt maar een ogenblik en dan ziet ze drie jongens van achter de heg te voorschijn komen. Jongens van een jaar of elf, schat ze. Ze kijken even om zich heen en dan komt een van hen door de heg gekropen, sluipt onder haar ramen door en drukt het volgende moment stevig op de bel. Bijna struikelend over z'n eigen benen ziet ze hem daarna haastig en opnieuw gebukt naar z'n vriendjes terugkeren, om samen met hen weer achter de heg

weg te duiken. Han kan zich best verbeelden dat ze hen samen hoort griffelen. Wat zullen ze een schik hebben, die kwajongens. Vooruit, ze zal hen het volle pond geven en nog 's opendoen zonder kan. Maar als ze daarna weer bellen. Nou! Dan zullen ze er van lusten. Reken maar. Eigenlijk jammer dat ze niet alle drie tegelijk bij de bel komen. Want nu krijgt één het waterbad dat uiteindelijk voor hen drieën bedoeld is. Enfin, daar is nu eenmaal niets aan te doen. Wie het treft, die treft het. Hopelijk komen de beide andere boefjes bij een volgende gelegenheid ergens anders wel 's aan bod. Na haar derde inspectietocht, in het volle licht van de buitenlamp, doet ze alleen dat licht uit. De ganglamp laat ze expres aan. Zolang die brandt, wagen ze niet een nieuwe poging en zij moet nu eerst haar kannetje water uit de keuken halen. Ze krijgt intussen steeds meer schik in het gevalletje. De jongens buiten kunnen daar achter hun heg gedrieën beslist niet meer plezier hebben dan zij hier in haar eentje in haar keuken, terwijl ze een geschikte kan zoekt en die daarna onder de kraan bijna tot aan de rand toe vult. Nu komt haar beurt. Als ze dat maar weten. Ze kan het bij voorbaat al wel uitschateren van de lach als ze zich het gezicht van de jongen die ze zo meteen gaat „begieten”, voorstelt. Zo, nu kan het licht in de gang ook uit. Wacht 's, ze zal de voordeur alvast voorzichtig los zetten. Daar hebben die jongens toch geen erg in. En ze moet 'm, mèt dat de knaap belt, open kunnen rukken. Want raak gooien zal ze. Daar kan hij van op aan.

Zo, alles is klaar. En nu maar wachten. Ze doet het muisstil, gespannen, klaar voor de sprong, bij wijze van spreken. Hoort ze daar al iets? . . . Nee, toch niet. Duurt het niet langer dan de vorige keren eer ze weer bellen? Och nee, dat is natuurlijk verbeelding. Maar daar is gerucht. O ja. Het wordt steeds duidelijker. Han hoort het met stijgende verbazing aan. Dit is geen gesluip en geschuifel meer. Nee, hier nadert iemand met een flinke, zekere stap. Asjeblijft. Je moet toch maar durven. Lef hebben, zouden de kinderen van hiernaast zeggen. Han grinnikt stilletjes daar in haar alleentje in die koude gang. Ze worden roekeloos, hoor, die knaapjes. En brutaal tegelijkertijd. Het succes is hen natuurlijk naar hun kleine bolletjes gestegen. Neem het hun 's kwalijk. Het zijn nog altijd sterke benen geweest die de weelde hebben kunnen dragen. En er zijn oudere personen dan zij door het een of andere succes een beetje boven hun bier geraakt.

Maar wacht maar. Ze komen straks met recht van een koude kermis thuis.

Han grinnikt opnieuw. Jammer dat Luuc niet van dit onverwachte avontuurtje kan meegenieten. Gedeelde pret is per saldo dubbele pret. Enfin, niets aan te doen. En een zwierig verhaal over dit alles straks aan tafel, pikt hij er in ieder geval van mee. Ah, daar staat de jongeman stil. Nu . . .

Het volgende ogenblik gaat de bel. Bijna op hetzelfde moment rukt Han de deur open en mikt de hele inhoud van het aardige, groen-epsilon kannetje in de richting van de bel. Dan knipt ze met een triomfantelijk gezicht vliegensvlug de buitenlamp aan. Ze wil het volle genot van haar vergeldingsmaatregel hebben. Wat dacht je dan. Het moet een machtig gezicht zijn dat verbouwereerde jog druipend en wel te aanschouwen.

Het gaat allemaal zo snel in z'n werk, dat ze niet eens tijd heeft om er zich over te verbazen, dat haar vakkundige gooi niet ogenblikkelijk door het krijgsgebruik dat je toch bij jongens van deze leeftijd mag verwachten bij zo'n onverwachte „overval”, beantwoord wordt en ganselijk achterwege blijft. Maar met dat ze naar buiten kijkt, krijgt ze de schrik van haar leven. De lach besterft op haar gezicht en ze kan, stokstijf als ze zich plotseling voelt worden, even geen voet verzetten. Want voor haar staat geen kletsnatte kwajongen, maar . . . een druipende „vorst”, die zelfs in deze penibele en voor een buitenstaander bovendien zeer lachwekkende situatie z'n vorstelijke houding weet te handhaven en waardig zegt: „Dag, mevrouw Born.” En dan: „Zou u misschien even een doek voor me hebben? Ik ben een beetje nat geworden, geloof ik.”

Han zou wel in de grond willen wegkruipen van schaamte. Dit is in één woord verschrikkelijk. „De vorst”. Uitgerekend de vorst. Terwijl zij dacht . . . Rood tot in haar haarwortels begint ze een excuus te stamelen, probeert ze uit te leggen hoe dit gebeuren kon. Maar het blijft één gehakkel. Han Born, geboren Terhenne, altijd wel ter tale en volgens haar vriendinnen soms akelig ad rem, kan nu zelfs niet één behoorlijke volzin uitbrengen. Het is om . . .

Maar dan hoort ze opeens een kennelijk niet meer te onderdrukken hik-gelach van achter de heg. En dat maakt dat ze plotseling zich zelf weer wordt en dat haar tegenwoordigheid van geest spoorlags

terugkeert. Die belletjetrokkers hebben nu pret genoeg gehad als je 't haar vraagt. Honderd, nee, tweehonderd procent. Het is nu afge-
lopen. Subiet uit. Daar dan.

Ze handelt snel. Allereerst knipt ze de buitenlamp uit. Zo, nu is de schande van „de vorst”, die tegelijkertijd in niet geringe mate de hare is, tenminste aan de gniffelende snuiten van die kleine apen ont-
trokken. Daarna trekt ze „de vorst” zonder complimenten naar binnen, bedwingt haar neiging om de deur met een harde klap nijdig in 't slot te gooien — een mens moet ten slotte sportief weten te zijn, watte? — en sluit 'm ogenschijnlijk rustig.

„Een ogenblikje,” zegt ze dan, terwijl ze haar natte gast, zonder naar hem te kijken, voorbij draaft en de trap oprent. „k Ben zo terug.” In een ommezien staat ze voor haar linnenkast, ritst er een grote bad-
handdoek uit en wil die „de vorst” gaan brengen. Maar al bij de trap bedenkt ze dat het prettiger voor hem moet zijn om zich even rustig op de badkamer toonbaar te maken. Dus buigt ze zich over de leu-
ning en verzoekt hem vriendelijk boven te willen komen om daar de gevolgen van de koude douche zo goed mogelijk weg te werken.

„Graag, mevrouw,” antwoordt de vorst rustig.

Han knipt het licht op de badkamer aan, legt de badhanddoek voor de hand, laat de deur wagenwijd openstaan, zodat de weg zich van-
zelf wijst en trekt zich dan, eer „'s vorsten” natte pruik in de trap-
opening verschijnt, bescheidenlijk in haar slaapkamer terug.

„Gaat u maar naar de badkamer. De deur staat open. Die blauw-
witte badhanddoek heb ik voor u klaargelegd,” roept ze van daaruit.
„Prachtig. Dank u wel.” Aan het sluiten van de deur hoort ze, dat de vorst ter plaatse is.

„Ik leg u straks alles uit,” zet Han dan de wel wat op een eigenaardi-
ge manier gevoerde conversatie voort. „Beneden bij de warme kachel. Ik ga nu alvast een kop koffie voor u klaarmaken. Voor de schrik. En om het een beetje goed te maken,” laat ze er, alweer lachend, op vol-
gen. Het is ten slotte ook maar niet even een grappige, om niet te zeggen humoristische situatie: een tweespraak met de door haar zo
hooggeachte „vorst” zonder dat ze elkaar kunnen zien. Ze heeft bo-
vendien het gevoel alsof ze heel hard moet schreeuwen, zoals men dat
tegenover een dove soms doet, om hem te kunnen bereiken.

„De vorst” lacht intussen ook. Gul. „De koffie accepteer ik graag,” zegt

hij dan. „Maar ik geloof niet dat u me iets hoeft uit te leggen. Met dat u de buitenlamp uitknipte, zag ik namelijk een stel jongens van achter de beukenheg wegrekken, weet u. Dat verklaart, dunkt mij, alles. Ik ben ook jong geweest, mevrouw.”

„Heerlijk dat u het zo opvat. Tot straks.” Met een zucht van opluchting loopt Han naar beneden. Waarover heeft ze zich zorgen gemaakt. Dat „de vorst” zou reageren zoals hij doet, had ze immers kunnen weten. Verbeeld je dat Nievergeld daar in zijn plaats op de stoep had gestaan. Dan zou het leed eenvoudig niet te overzien zijn geweest. Die zou me een kabaal gemaakt hebben dat het niet mooi meer was. Stellig. En er zou een geroddel op gevolgd zijn van jewelste. Reken maar. Maar „de vorst”. Die vertelt het hooguit aan z’n vrouw, zoals zij dat aan Luuc hoopt te doen. Onder het motto: op geheimhouding wordt gerekend. O ja. Daar zou ze wel wie weet wat onder durven verwedden. Als die kleine schelmen nu ook hun mond maar houden. Enfin, allicht zijn ze wel zo wijs om dat te doen. Hoewel ze heel goed begrijpt dat het hen de grootste moeite zal kosten. Zo’n prachtig verhaal, waarin zij een bepaald niet onplezierige rol lang niet slecht spelen, met als slot een daverend, nooit gedroomd succes, hebben ze natuurlijk niet alle dagen. Maar klappen ze uit de school, dan komt tegelijkertijd uit, dat zij de deurtjebellers zijn met al de gevolgen daarvan. Want het mag dan nog zo’n kostelijk spel zijn dat praktisch iedereen in z’n jeugd pleegt te spelen, eenmaal vader of moeder geworden, schijnen de meeste van die ondeugende jongens en meisjes van vroeger het, voorzover het hun eigen kroost betreft althans, toch niet te tolereren. Nee, van die kant hoeft ze waarschijnlijk niets te duchten. En „de vorst”. „De vorst” heeft voor de zoveelste keer bewezen dat hij z’n naam ten volle waard is en eer aan doet. Achttien, nee, vierentwintig karaats is hij, als je ’t haar vraagt. Daar dan.

XII

Regen, regen en nogeens regen, afgewisseld door natte sneeuw- en hagelbuien en dikwijls vergezeld van harde, tot stormachtige wind. Steeds korter wordende dagen. De donkere weken voor Kerstmis.

Maar al deze triestheid ten spijt, gaat Han door haar dagen met een hart dat vederlicht is van blijdschap en voor haar gevoel te klein om al haar dankbaarheid te kunnen bevatten. Want ze weet nu zeker, dat, als God ook verder alles wel wil maken, ze moeder zal worden. Dan zullen Luuc en zij, als het volop zomer is, een kindje hebben.

Ze is stiller dan gewoonlijk. Het is of ze nu al meer naar binnen toe begint te leven. En net als Herma Cochius van de zomer, is zij ook al af en toe stilletjes bezig het een en ander voor haar baby te maken. Behalve dokter Cieraad kent nog niemand het tere, schone geheim van Luuc en haar. Ze willen het zolang mogelijk geheim laten blijven. Misschien is het niet aardig tegenover Herma die haar zo spontaan en zo gauw van haar eigen blijde verwachting vertelde. Maar ten slotte heeft ze daar niet om gevraagd. En ze kan er in ieder geval voor zorgen dat ze één van de eersten is die het, als Luuc en zij de tijd daarvoor gekomen achten, hoort. En dan van haar zelf natuurlijk.

Luuc is dan toch ook zo ontzettend blij. En het is net of de band die hen toch al zo stevig samenbindt nu zo mogelijk nog sterker is geworden. Een kindje van je samen dat je van God ontvangt. Een klein levend wezen dat Hij je samen toevertrouwt. Dat is ook maar niet even iets geweldigs. Een groot wonder en een ontzaglijk rijk geschenk tegelijkertijd. Een Godsgeschenk in de ware zin van het woord. Theodoor. Theodora. Taco en Els hebben hun vier kinderen allemaal die naam erbij gegeven. Om hen en ook hen zelf er altijd weer aan te herinneren dat ze hen als Godsgeschenken ontvangen hebben. Ze heeft dat altijd prachtig gevonden. Maar nu ze zelf een kindje verwacht, krijgt dit alles een nog veel diepere betekenis voor haar. Het is net of het nu pas helemaal echt tot haar doordringt wat dat zeggen wil. Of ze het tevoren enkel maar aan de oppervlakte begrepen heeft. Theodoor. Theodora. Ja. Ze zal Luuc vragen of zij het ook zullen doen, die zo betekenisvolle naam erbij geven. Als ze een meisje krijgen, kan Deodate ook. Dat betekent precies hetzelfde, voorzover zij het weet.

„Dag, vrouwtje.”

Han kijkt verrast op van haar breiwerk, waarmee ze onder de leeslamp in haar eigen stoeltje bij de haard zit. Ze was zo in gedachten verdiept dat ze Luuc helemaal niet binnen heeft horen komen.

„Luuc,” groet ze blij. „Gauw een kopje thee natuurlijk.” Ze staat met-

een op om het in te schenken. Maar Luuc duwt haar met zachte drang in haar stoel terug.

„Blijf nu nog even rustig zitten, meiske,” zegt hij intussen. „Ik heb met enige overdrijving gesproken al sloten thee naar binnengewerkt vanmiddag. Ik wacht nu wel op de koffie.”

„Maar daar kan ik toch ook dadelijk voor gaan zorgen,” vindt Han. „’t Is zo klaar, hoor. En je hebt er vast erge trek in na al die thee.”

Luuc schudt z’n hoofd, trekt een stoel bij en gaat aan de andere kant van de haard zitten. „Eerst even praten,” zegt hij.

„Ook goed.” Han voelt dat hij er om de een of andere reden behoefte aan heeft z’n middag dadelijk geheel of gedeeltelijk te „verslaan”. Ze neemt het breiwerk, dat ze even op het tafeltje dat tussen hen in staat had neergelegd, weer op en zet zich tot rustig luisteren.

„Heb je je programma kunnen afwerken?” vraagt ze, om hem op gang te helpen, belangstellend. „Je had zo’n waslijst met namen van mensen die je wilde opzoeken,” laat ze er lachend op volgen.

„Bij de meesten ben ik geweest,” vertelt Luuc en hij zet daarbij zo’n ziels-tevreden gezicht, dat Han vertederd glimlacht. Die Luuc van haar. Hij denkt altijd opnieuw dat hij veel meer kan afdoen dan in de praktijk in de regel het geval blijkt te zijn. Die stadsgemeente waaruit hij laatst hoorders had, heeft hem niet op een tweetal geplaatst, laat staan dat ze een beroep op hem heeft uitgebracht. Het is ook maar goed achteraf beschouwd, gelooft ze. Zij heeft er tenminste volkomen vrede mee. Luuc zou niet in een stadsgemeente passen. Hij kan nu eenmaal niet met het horloge in de hand werken en dat zou daar toch in ieder geval nodiger zijn dan hier. Stadsgemeenten zijn dikwijls zo groot. En dat zou voor Luuc gewoon gewetensconflicten gaan opleveren op den duur. „’t Zijn levende wezens, Han,” zegt hij af en toe als moet hij zich verdedigen, als zij er hem ’s een heel enkel keertje goedmoedig mee plaagt. „En als je dan, soms na veel moeite, eindelijk contact hebt en een gesprek voert dat wat dieper gaat, een geestelijk gesprek in de beste gevallen, dan kun je dat toch maar niet zo een, twee, drie afbreken, eenvoudig omdat de tijd die je voor zo iemand gepland had, om is. Je zou op die manier alle psychologische momenten laten passeren. Nee. Misschien kan een ander dat, maar ik niet.”

„Ik ben ook bij opa Geurtsen geweest,” vertelt Luuc intussen.

Han is dadelijk een en al oor. „En hoe was het met hem?”

Er komt iets heel zachts in Luucs ogen. „Best. Zo best,” zegt hij dan. „Geestelijk wel te verstaan. Lichamelijk wordt hij zachtjes aan minder. Dat zie je wel. Maar geestelijk!” En na een ogenblik: „Weet je, Han, af en toe vraag je je wel 's af waarom sommige mensen toch zo heel oud moeten worden. Soms lijken ze alleen maar een last voor zich zelf en voor hun omgeving te zijn. Dat is natuurlijk niet waar. Met ieders leven en net zolang als het er is, heeft God ten slotte een bedoeling. Dat weten we en dat geloven we ook, al zien we het dikwijls niet. Maar dat is met opa Geurtsen niet het geval, al is hij dan al eenennegentig.”

Han heeft haar breiwerk in haar schoot gelegd en knikt hevig. „O nee,” zegt ze warm. „Als je bij hem bent, voel je zo echt dat hij een boodschap heeft, nee, dat hij eigenlijk zelf een levende boodschap is, voor ieder die met hem in aanraking komt.”

Luuc knikt ook. „Ja,” zegt hij zacht. „Een boodschap van Christus. Een levende brief van Christus.”

Even zitten ze stil bij elkaar, allebei in eigen gedachten verdiept.

„Weet je nog dat we verleden jaar vlak voor de Kerst samen bij hem geweest zijn?” vraagt Han dan opeens.

„Of ik dat nog weet,” zegt Luuc. „Dat vergeet ik geloof ik nooit weer.”

„Nee, ik ook niet,” antwoordt Han. „Wat getuigde hij, nadat jij het Kerstevangelie had voorgelezen kinderlijk blij van zijn geloof in het Kind van Bethlehem, hè?” „Hij is ook voor mij daar in die stal geboren. Dat weet ik”, zei hij.”

Luuc knikt opnieuw. „En daarna vroeg hij of we met elkaar zouden zingen: Er ruist langs de wolken een lieflijke naam”, zegt hij.

Han kijkt peinzend voor zich uit. Het is even net of ze alles opnieuw beleeft. Of ze weer in die kraakheldere kamer van dat kleine landarbeidershuisje zit, naast de bedstee, waarin opa Geurtsen ligt. Zo duidelijk ziet ze alles weer voor zich. Opa's dochter, die toen ook al vijftenzestig was, bij wie hij al jaren inwoont en die hem heel die tijd zo voorbeeldig heeft verzorgd. Opa's schoonzoon, die zelf al naar de zeventig loopt, een stille, wat verlegen man. Opa, Luuc en zij. En ze zingen. Opa met z'n bevende oudemannenstem. De schoonzoon, die geen wijs blijkt te kunnen houden. Alle vijf. En hoe dan ook, ze doen

het met hun hele hart. Kent gij, kent gij, die naam nog niet? Die naam draagt mijn Heiland, mijn Lust en mijn Lied. Het was een heilig moment, dat ze als een kostbare schat in haar hart heeft bewaard. „Het was in al z'n eenvoud het mooiste Kerstfeest dat ik ooit gevierd heb,” zegt ze ten slotte zacht. „Omdat het zo echt was. Nee. Dat vergeet ik nooit meer.”

Weer is het even stil.

„Heeft hij veel pijn en lasten de laatste tijd?” vraagt Han dan.

Luuc kijkt opeens zorgelijk. „Volgens z'n dochter heel veel,” vertelt hij dan. „Maar opa klaagt nooit. Dat weet je wel. Tegen mij niet. En tegen z'n dochter en schoonzoon al evenmin. Hij is altijd blijmoedig en dankbaar. En dat, terwijl dit leven hem toch eigenlijk niets meer aan vreugde biedt. Maar het is hem allemaal goed zoals God het doet. Hij wil hier nog wel wat blijven. Maar hij zou ook best willen heengaan. Dat voel je aan alles. En hij praat daarover als over een mooie reis die hij op Gods tijd mag maken.”

„Wat een genade, Luuc,” zegt Han ontroerd. „Want de dood . . . De dood blijft toch de laatste vijand.” O, als zij nu eens . . . Nu, nu ze met Luuc zo heel gelukkig is . . . Nu, nu ze een kindje verwacht . . .

„Dat is zo,” geeft Luuc toe. „Maar weet je wat ik bij mijn laatste bezoeken aan opa Geurtsen steeds weer moet denken?” En als Han hem vragend aankijkt:

„Hoe zacht zien wij de vromen,
De dood hier zonder schromen,
Blijmoedig tegengaan.
Waar al de vreugd' van 't leven
De zondaar moet begeven
Daar vangt de vreugd' des christens aan.”

Han wrijft haastig met haar zakdoekje over haar ogen. „Ik hoop voor opa, dat hij gauw Thuis mag komen,” zegt ze dan schor. „Maar wij . . ., wij zullen hem heel erg missen, Luuc. Jij vooral. Geloof maar gerust dat hij veel voor je bidt.” En spontaan en vastbesloten: „Ik ga nog 's heel gauw naar hem toe.”

En nu is het de avond voor Kerstmis. Kerstavond. Heiligenabend, zo-

als ze in Duitsland zeggen. Speelt dat prachtige „Waldweihnacht”¹, waarin Harro, de Ruinengraf Seelchen, het kleine prinsesje vindt in dat door sneeuw en rijm in een spookjeswoud omgetoverde bos ook niet op Heiligenabend? Han gelooft het beslist. Zóals ze vroeger toch van dat boek genoten heeft. Of ze het als ze het nu nog 's las weer even mooi zou vinden? „Waldweihnacht” vast. Dat weet ze wel zeker. Maar het boek als geheel? Dat kan ze echt niet zeggen. Er zijn boeken waarvan ze nu met geen mogelijkheid meer begrijpen kan, dat ze ze destijds zo mooi vond, dat ze er zelfs min of meer mee dweept. Maar andere die nog steeds dezelfde bekoring voor haar hebben behouden.

Ze zit in haar eentje in de huiskamer. Voor haar liggen een paar grammofoonplaten met kerstliederen. Twee waarop ze gezongen worden door de „Mastreechter Staar”, het bekende mannenkoor dat ze zo heel graag hoort. De „Singende, klingende Weihnachtszeit”, die ze ook zo mooi vindt, vooral om het prachtige klockgelui dat erin opgenomen is. En daaronder ligt nog een nieuw plaatje met door Aafje Heynis gezongen kerstliederen. Daarmee wil ze Luuc verrassen als ze de andere kerstplaten straks gedraaid hebben. Ze heeft het stilletjes voor hem gekocht. Ze zaten er net over te dubben, welke ze het eerst zouden opzetten, toen een paar jongelui Luuc kwamen vragen of hij het opstellen van de bandrecorder in de kerk asjeblijft even wilde komen controleren. Hij is natuurlijk dadelijk met hen meegegaan.

Ja, die bandrecorder. Han glimlacht stil voor zich heen. De bazaar is zo'n doorslaand succes geworden dat ze de recorder plus een stel bandjes niet alleen dadelijk hebben kunnen kopen, maar, wat meer is, zelfs contant hebben kunnen betalen. Morgenochtend zal hij voor 't eerst dienst doen. Maar de jongemannen die met klaarzetten belast zijn, waren er daarnet gewoon een tikkeltje nerveus van. Het zou ook maar niet even een figuur zijn als hij het door hun schuld meteen de eerste keer de beste al niet deed, vonden ze. Daarom zijn ze Luuc komen halen. Hij kent de recorders via dominee Van Weeghel, die er in zijn gemeente al langer een heeft.

Hans glimlach wordt breder. Ze moet ineens weer denken aan het verhaal waarop mevrouw Van Weeghel haar trakteerde, nadat zij

¹ Uit: „Die Heilige und ihr Narr” van Agnes Günther.

haar verteld had dat zij bij hen in de gemeente een bazaar organiseerden om van de opbrengst een bandrecorder te kunnen aanschaffen. Ze zit, voor haar gevoel althans, plotseling weer bij haar in de kamer en mevrouw Van Weeghel zegt met pretlichtjes in haar donkere ogen: „O kind, in onze eerste gemeente hebben we ook 's een bazaar gehouden. De meisjesvereniging had vijftiwintig jaar bestaan en dat was natuurlijk een prachtige, zeer welkome aanleiding om de bloemetjes 's lekker buiten te gaan zetten. Maar feestvieren kost geld en dat hadden de meisjes niet. Lang niet genoeg in ieder geval. Toen kwam ik op het idee een bazaar te houden om daardoor aan de nodige centjes te komen. Kind, de meesten kenden het woord niet eens. Het zou de eerste zijn die daar in die streek gehouden zou worden. Dat lijkt jou natuurlijk onbegrijpelijk, maar vergeet niet dat dit allemaal zo'n kleine veertig jaar geleden is en in welk deel van ons goede landje wij toen woonden. Enfin, toen ik de meisjes zo'n beetje uit de doeken had gedaan wat ze onder een bazaar moesten verstaan, waren ze meteen enthousiast en het spul kon beginnen. Maar evengoed moesten we praktisch op iedere boerderij opnieuw uitleggen wat zo'n bazaar nu eigenlijk inhield. Kind, Han, ik stak redevoeringen af. Nee, eerlijk, als wijlen Brugman. Dat vond ik zelf tenminste. Maar erg duidelijk waren ze toch bepaald niet, want toen dan eindelijk de grote dag was aangebroken, zei het hele dorp: „Mevrouw van de dominee houdt uitverkoop.” Dat was me wat. Ik zat echt even met m'n handen in het haar. Want je begrijpt dat kon conflicten geven met de zakenlieden. Die zouden het immers als een soort concurrentie kunnen gaan beschouwen. Maar gelukkig bracht mijn man uitkomst. Hij kwam op het lumineuze idee om iedere winkelier in de gelegenheid te stellen voor een bepaald bedrag, vijftiwintig gulden als ik me goed herinner, aan goederen te leveren. Die zouden we op de bazaar dan voor hen verkopen. Alzo geschiedde. Tot ieders tevredenheid gelukkig. Er werden geen brokken gemaakt. En de bazaar werd een daverend succes, waarover nog maandenlang werd gesproken. We hadden zoveel geld dat we iedere zieke in het dorp een schaalje fruit konden brengen, met zo'n honderdvijftig mensen een pracht van een feest konden vieren in hotel „De Lanteerne”. En daarna hadden we nog zeshonderd gulden schoon geld over.” Mevrouw Van Weeghel zei dit laatste met de nodige trots. Nu, dat is ook best te begrijpen,

vindt Han. Asjeblijft. Zeshonderd gulden. Dat was ook maar niet even een kapitaal als je bedenkt wat het geld toen waard was. En dan op een toch betrekkelijk klein dorp. Maar de hele streek kwam er vanzelfsprekend naartoe vanwege het nieuwtje. En er viel toentertijd, vooral op de dorpen, natuurlijk ook lang zo dikwijls niet iets te beleven als nu. En thuis al evenmin. Alleen een heel enkele richard, die tegelijkertijd ook nog een beetje een vooruitstrevende geest had, bezat een radio. Om van televisie maar niet eens te spreken. Daarvan droomde men toen immers nog niet eens. Nee, het was natuurlijk een heel wat groter attractie als hun bazaar hier nu. En dan die bouillon. Nu begint Han echt een beetje te grinniken daar in haar eentje. Ze hoort mevrouw Van Weeghel in gedachten weer verder vertellen. „De feestvierende menigte in „De Lanteerne” werd tot besluit geuifd op een kopje bouillon. Maar het merendeel van de feestgangers liet dat staan. En weet je waarom? Eenvoudig omdat ze niet wisten wat het was. Zo echt. Wat de boer niet kent dat eet hij niet. Dat gezegde zal in deze „verlichte” tijd wel niet meer opgaan, maar toen daar bij ons zeker nog voor tachtig procent. Die zeshonderd gulden hebben we intussen op de spaarbank gezet. En van dat geld hebben we later op gezette tijden een spreker laten komen voor het houden van een zogenaamde winterlezing. Die lezingen kwamen toen steeds meer in de mode, weet je. Op verschillende plaatsen waren er aparte comité's voor. En één keer hadden we zelfs de euvele moed een zangeres uit te nodigen. Ja kind, als je jong bent, durf je veel. Want achteraf beschouwd, was het toch een behoorlijk waagstuk. Maar ook dat liep gelukkig allemaal goed af. Alleen had de directeur van de zangvereniging, die die avond ook een paar nummertjes ten beste zou geven, zich voor die zo bijzondere gelegenheid zo goed geschoren, dat z'n beide oren nog wit van de scheerzeep zagen, toen hij op het podium verscheen. Heel de avond heeft hij met die zeeporen rondgelopen. Er was blijkbaar niemand die het tegen hem dorst zeggen. Ik zelf misschien het allerminst. Want o, kind, het werkte zo geweldig op m'n lachspieren. Je begrijpt Han, als je zelf nog maar amper vierentwintig bent en een beetje gevoel voor humor hebt bovendien, dan zie je ogenblikkelijk de humoristische kant van zoiets. En heb je elke keer als je zo'n mannetje daar weer heel gewichtig en zeer bewust van z'n waardigheid z'n stokje ziet zwaaien de

grootste moeite om je lachlust te bedwingen. Nee, ik durfde echt niet naar hem toe te gaan en het hem te vertellen. Ik kon helemaal niet voor me zelf instaan dat ik er m'n gezicht bij in de plooi zou kunnen houden. En, de man een beetje kennende, weet ik zeker dat hij de lichtste twinkeling in mijn ogen zelfs als uitlachen beschouwd zou hebben in dit geval en dan zou het tweede kwaad natuurlijk heel wat erger geweest zijn dan het eerste. O, o, het was me wat, hoor. Die directeur was overigens werkelijk een muzikaal manneke. Eerlijk. Alle respect. Hij leerde dat koor echt alleraardigst zingen ook. Maar die gewichtigheid, weet je. Hij was wat kort en nogal gezet en dan daarbij die zeeporen. Nee. Enfin, het gelukte m'n man en mij toch om ons te beheersen. Maar toen we de zangeres veilig en wel in een auto hadden gezet en wij samen in de pastorie terug waren, moesten we de remmen toch even loslaten. We hebben gelachen, Han. Gelachen. We konden bijna niet meer ophouden. Het leek ten slotte een beetje op de slappe lach, die je als jong meisje op school wel 's kreeg vroeger, weet je nog wel?"

Han hoort gerucht bij de achterdeur. Daar zal Luuc zijn. Fijn dat hij zo gauw terug is. Ze hoopt nu maar dat niemand 'm verder nog nodig zal hebben vandaag en zij samen een gezellige, rustige avond krijgen. Ze zijn maar met z'n beidjes met de Kerstdagen. Vader zou komen, maar die is nog niet helemaal in orde van een flinke griep en heeft z'n komst daarom maar naar Oud- en Nieuw verschoven. Aan de ene kant is dat nog zo onplezierig niet, want de feestdagen beloven vrij druk te worden. Er is de kerstzangdienst en het kerstfeest van de zondagsschool. Drie paartjes uit de gemeente hebben hun verloving in de feestdagen aangekondigd. En overal worden zij langer of korter verwacht. Met logé's is het op zulke dagen dan altijd even moeilijk. Je wilt ten slotte zo graag niemand te kort doen. De logé's niet, maar de gemeenteleden ook niet. En dan is er dikwijls Salomo's wijsheid nodig om ieder het zijne te geven aan tijd en belangstelling. Nee, dit treft echt zo slecht nog niet. Te meer, omdat moeder Born met Oud- en Nieuw ook in de pastorie hoopt te komen logeren. Vader en zij kunnen het best samen vinden. En misschien leidt vaders aanwezigheid moeders aandacht dan een beetje van Luuc en vooral van haar af.

Han zucht even. Erg toch eigenlijk dat ze er nog steeds, ook na dat

gesprek in Heerlen met Geerte, tegenop ziet als haar schoonmoeder komt. En . . . dat ze dat tegen Luuc niet kan uitspreken, omdat hij er enkel maar verdriet van zou hebben. Tja.

De volgende morgen meldt het radio-weerbericht, dat men een stormachtige dag kan verwachten. Windkracht acht maar eventjes. Hier en daar zullen er opklaringen zijn, maar er is ook kans op regenbuien. Han moet hier opeens weer aan denken als ze na het ontbijt de overgordijnen opentrekt en de donker-grijze lucht ziet.

„De regenbuien zullen wel in dit deel van ons dierbare landje vallen, Luuc,” zegt ze met goedmoedige spot. „Als ik die lucht zo ’s bekijk. Nou, nou!”

Maar Luuc hoort het niet meer. Hij is al in de gang en haast zich de trap op naar boven, naar z’n studeerkamer.

Als Han geen weerwoord krijgt, draait ze zich om en ontdekt dat ze alleen in de kamer is. Ze glimlacht bijna moederlijk-begrijpend en zucht dan heel eventjes. Luuc moet natuurlijk nog even in z’n preek neuzen. Wanneer die ’s eindelijk wat meer zelfvertrouwen zal krijgen? Er zijn niet alleen mensen die aan een meerderwaardigheidsgevoel lijden als je ’t haar vraagt.

Ze blijft nog even voor het raam staan en kijkt naar de winters-kale tuin, waarin alleen de altijd groene dennetjes en de hulst en ja, ook een enkele contoneaster met z’n vuurrode bessen, nog wat kleur brengen. Dit wordt dus een stormachtige, natte Kerstmis. Ja. Maar het deert haar gelukkig niet in ’t minst. Met een toegeeflijke glimlach denkt ze terug aan haar kinder- en jongemeisjestijd, waarin het voor haar eigenlijk niet echt Kerstfeest was als er geen dik pak sneeuw lag. Hoe anders staat ze nu, Goddank, tegenover al deze dingen. Goed, ze vindt een witte Kerst nog mooi en sfeervol. En ze heeft haar huis net als stellig heel veel van haar medemensen ook met wat groen en hulst uit de tuin versierd. En Luuc en zij hebben vanmorgen ook aan een feestelijke tafel, waarop een zelf-gemaakt kerststukje met rode tulpjes het piéce de milieu vormde, bij kaarslicht ontbeten. Daar is volgens haar ook niets op tegen. Maar met de eigenlijke betekenis van het Kerstfeest heeft het niets, maar dan ook niets te maken. Het is enkel voor de gezelligheid. Een stuk vaderlandse traditie. Folklore, waaronder je de paasvuren en de palmpasens, die in verschillende andere

streken van ons land met Pasen respectievelijk ontstoken of gedragen worden, rangschikt, zul je het wel niet best kunnen noemen. Nee. Maar zoals die voor je gevoel toch een klein beetje bij Pasen horen, past een versiering met hulst en dennegroen en wat rode tulpjes en, wat haar betreft, waar kinderen zijn ook nog een kerstboompje, bij de Kerstdagen. Met Pasen zal niemand het in z'n hoofd halen z'n huis, al was het alleen maar met groen, te gaan versieren. En met Kerstmis zal geen sterveling in Nederland er ook maar over piekeren zelfs om een vuur te gaan ontsteken, hoe prachtig de gloed ervan toch vast en zeker tegen de donkere winterlucht en bij sneeuw tegen de witte wereld zou afsteken. Nee, zo'n traditie handhaaft zich zelf en laat niet aan zich tornen. Zij vindt het aardig. Ze houdt van tradities. Op alle mogelijke gebied. Alleen: ze moeten bijzaak blijven en niet in de plaats komen van de kern, van wat het voornaamste, de hoofdzaak is. Hè, hè, wat een gefilosofeer op de vroege morgen. Ze moet opschieten. Er is nog van alles te doen. En Luuc gaat altijd graag bijtijds naar de kerk, vooral op zulke hoogtijdagen.

Haastig begint ze de tafel af te ruimen, neuriet intussen zacht een van de kerstliederen, die ze daarnet stellig met duizenden medemenssen, mede-christenen vooral, via de radio in de ook al traditioneel geworden ochtendkerstzangdienst hebben horen zingen.

Als Han die morgen in de domineesbank schuift, zijn er nog maar heel weinig mensen in de kerk. Maar het orgel jubelt al z'n kerstliederen. Ze luistert er verrast naar. Ze hoort meteen dat Den Hartigh, de oude organist speelt en ze is daar blij om. Hij heeft z'n plaats op de orgelbank een half jaar geleden ongeveer, zij het node, vanwege z'n leeftijd en de daarmee gepaard gaande bezwaren, aan een veel jongere collega afgestaan. Volgens men is die opvolger technisch veel knapper. Ze wil dat graag van hen aannemen. Maar zo z'n ziel in z'n spel leggen als Den Hartigh dat kan, nee, dat kan hij beslist niet. Nog niet althans. Hoe zou dat ook kunnen als je nog zo jong bent en nog zo weinig levenservaring en levenswijsheid hebt opgedaan. Den Hartigh speelt . . ., ja, ze kan het echt niet anders zeggen, met z'n hart. En dat vindt zij iets heerlijks.

Ze kruipt in haar hoekje en luistert stil. De lampen branden vrolijk en de kerk is heerlijk verwarmd. Het geeft een sfeer van gezelligheid

op deze trieste, winderige morgen. Intussen ziet ze zo af en toe nog 's iemand binnenkomen. Vanaf haar plaats — de domineesbank is de eerste achter die van de ouderlingen — kan ze heel de kerk overzien. — Komt allen tezamen, komt verheugd van harte, noodt dan Den Hartigh door middel van z'n orgel. En als hebben ze hierop gewacht, komen ze plotseling met velen. Groten en kleinen, ouden en jongen, rijken en armen. De broeders en zusters van hetzelfde Huis. Gods huis. Ze komen met hun blijdschap en hun droefheid, met hun zorgen en hun zonden. Maar ze komen. Want het is Kerstfeest.

Er is een wonder-grote vreugde in Han. Heeft ze de band met en aan al deze mensen wel ooit zo hecht en levend en sterk gevoeld als op deze stormachtige, sombere Kerstmorgen? Is het alleen om het Kerstfeest? Om het zekere weten dat God ook Han Born alzo lief heeft gehad, dat Hij Zijn Eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat ook zij, in Hem gelovende, het eeuwige leven zou hebben? En om het hier nu in zo grote eensgezindheid samen mogen zijn met de gemeente, een gemeente van Jezus Christus? En het zich tegelijkertijd één mogen weten met heel de christenheid waar ook ter wereld? . . . Of ook om Luuc, haar man, die hier straks aan al deze mensen de blijde boodschap weer mag brengen? Om Luuc, met wie zij zo heel gelukkig is? En om het kindje dat ze verwacht? . . . Of om alles samen? . . . Natuurlijk om alles samen. Het een is immers niet los te maken van het andere. Als Jezus niet gekomen was, zouden zij immers in een voor-goed verloren wereld leven, zou hun kindje in een voor altijd verloren wereld komen, zou er voor geen van hen allen ook maar enig wezenlijk uitzicht zijn?

O, wat enig, daar is Fré Viersen met al haar zes kinderen. Wat een mooi gezicht die hele rij. Het is voor 't eerst sinds Maarten kuurt, dat ze allemaal tegelijk in de kerk zijn. Ze laten 'm nooit alleen. Er blijft er in ieder geval altijd één bij hem thuis. Maar dit is natuurlijk omdat het Kerstfeest is. En omdat het naar omstandigheden zo goed met hem gaat. Hij mag nu al drie uur per dag op zijn. Dat is toch zo fijn. Vlak na hen komen „Martin” en „Mary” van „Sunny Lodge” binnen. Zo monter. Heerlijk toch dat „Mary” deze winter zo goed is dat ze geregeld een keer naar de kerk kan komen, al is het dan ook per auto. De vorige winter heeft ze weken moeten rusten.

Maar dan laten Hans ogen de bewoners van „Sunny Lodge” los om

naar de familie Smit te kijken. De familie Smit zonder Marrie. Ja, Marrie is er niet. Die past in deze Kerstdagen op het nog jonge gezin van een tante in Amsterdam, die anders eigenlijk nooit 's weg kan en nu, dank zij Marrie, 's rustig met haar man bij haar al oude vader en moeder kan logeren. Ze vindt het een pracht-oplossing. Marrie houdt zich kranig en geeft haar verdriet ook echt wel over, maar zulke feestdagen als deze zijn zo boordevol herinneringen. Verleden jaar Kerstmis dit en het vorig jaar Kerstmis dat. Nee. Het is beter zo. In een andere omgeving en met veel goede afleiding door de kinderen, die van haar grote teleurstelling niets weten en voor wie zij nu de zorg heeft en de verantwoordelijkheid draagt.

De familie Smit loopt regelrecht naar de bank, waarin ze zo mogelijk altijd zitten en waarvan alleen de verste hoekplaats bij de muur nog maar bezet is. De vijfde bank van voren af. In dat hoekje zit, als bij praktisch iedere kerkdienst, juffrouw De Leeuw, stil en rustig. Han kent haar maar weinig, maar ze weet dat ze altijd bereid is tot helpen en dan maar zo stilletjes, zo, zonder dat men eigenlijk merkt dat ze er is, haar gang gaat. Ze heeft zomaar een diepe eerbied voor deze altijd vriendelijke, zeer zwijgzame vrouw, van wie zo'n grote rust uitgaat. En dikwijls als ze haar ziet, moet ze denken aan een vers van de Zuid-Afrikaanse dichteres Elizabeth Eybers:

— 'n Vrou het stil geword van baie wag:
die aarde het gegly deur die spiraal
van dag en nag, was beurtlings groen en vaal
en sy het soms gehuil en soms gelag.

Ook was sy dikwels wakker in die nag,
maar sy het in haar woning en op straat
gewoon gehandel en gewoon gepraat
en niemand het geweet hoedat sy wag.

Verlangen word aanvaarding, langzaamaan,
want wag is beurtlings hoop en wanhoop, tot
die twee versmelt en stilte alleen bestaan.
En deur die jare het sy self die slot
van die verhaal geword: haar stilte en krag
was skoner as die ding waarop sy wag. —

Misschien is het helemaal ten onrechte, maar haar gevoel, dat haar nog maar heel zelden bedrogen heeft, zegt van niet.

In het hoekje achter dat van juffrouw De Leeuw, zit anders vrijwel altijd juffrouw Pols. Dat vertrouwde, vriendelijke gezicht, mist ze nu echt een beetje. Maar ze is natuurlijk weer bij haar zuster en geniet van het zich daar verdienstelijk maken. De ene mens vraagt toch wel heel andere dingen van het leven dan de andere. Als iedereen met zo weinig tevreden en gelukkig was als juffrouw Pols, zouden er heel wat meer tevreden mensen zijn. Tja.

Hoe zal ik U ontvangen, hoe wilt Gij zijn ontmoet? vraagt intussen zacht en eerbiedig het orgel. Hans hart zingt de woorden mee. En intussen loopt het maar aan in de kerk. Daar komen de vader en moeder van Joost Koning binnen. En nu kropt er opeens iets in Hans keel. Hun jongen is heerlijk heengegaan, maar wat heeft zijn gemis hen verouderd. Het valt haar vanmorgen nog meer op dan anders en ze ziet het met diepe ontroering. Hun enige zoon... En nu deze feestdagen. 't Vorig jaar Kerstmis was hij nog bij hen en nu... Maar... hij ziet nu al Gods luister. En wat verlangde hij daar ten slotte naar. „O Here, troost hen toch bij de voortduur met die wetenschap,” zegt haar hart.

Het is al flink vol intussen. Zo groot is de kerk niet. Het wordt zoeken naar twee plaatsen naast elkaar. Als ze nu maar heel even haar kant uitkeken, zou ze hen bij zich in de bank wenken. De meeste mensen laten die, bepaald uit een zekere bescheidenheid, zo lang mogelijk leeg. Ook al zit zij er, zoals nu, helemaal alleen in. O, maar daar schuiven ze al een rij stoelen in. Gelukkig voor hen dat daar nog plaats was. Daar zitten ze waarschijnlijk liever dan hier bij haar, zo op de kijk. Wat had ze zelf in 't begin van haar trouwen ook een hekel aan dit plekje. Ze had elke keer als ze er zat opnieuw zo'n opgelaten gevoel. Of ze te kijk gezet was. Wel niet direct aan de schandpaal, maar toch... Nu heeft ze allang geleerd zich zelf te vergeten en vindt ze het eigenlijk wel prettig er te zitten en hier en daar 's iemand te kunnen toeknikken. Ze hoort er immers bij.

En dan krijgt ze opeens een kleur van blijde verrassing. Ze kan haar ogen ook bijna niet geloven. Want daar, in een van de ingangen staan twee kinderen, die geregeld op haar voorleesurtje komen. En dit is meer dan ze heeft durven hopen. Natuurlijk heeft ze met hen over

het Kerstfeest gesproken. Ze heeft ook wel 's gezegd dat ze altijd zondags in de kerk mochten komen en dat ze het erg fijn zou vinden als ze hen daar zou zien. En ze heeft hen speciaal uitgenodigd om morgenmiddag in de Kerstzangdienst te komen. Daar verwacht ze ook wel verschillende van haar vriendjes en vriendinnetjes. Maar dat ze nu hier . . . En ze vergist zich echt niet. 't Zijn Pier en Guus Klein, twee broertjes. Ze staan daar wat onwennig, weten zich uiteraard natuurlijk niet te gedragen in deze voor hen zo heel nieuwe omgeving. Ze probeert hun aandacht te trekken, maar ze zien het niet. Als ze nu maar niet teruggaan. Zal zij . . . Maar dan ontdekt de koster hen ook en geeft hen een plaats. Gelukkig. Han zucht van opluchting. Maar wat vindt ze het fijn dat ze er zijn.

Herma en Bas Cochius zijn aan de late kant voor hun doen. Maar ze vinden nog een plaatsje naast elkaar op de galerij. Met een vertederde glimlach kijkt Han naar die twee. Nog een paar maanden, dan zijn ze als alles goed mag gaan met z'n drieën. Herma knikt als altijd blij in haar richting, alsof ze zeggen wil: wij tweetjes, wij weten het samen wel, hè? Aardige, lieve meid. Han knikt hartelijk terug. Je zult eerlijk een van de allereersten zijn die ik ons grote geheim ga vertellen, hoor, Herma, belooft ze haar in stilte.

Den Hartigh laat het orgel intussen maar jubelen. Hij leeft al z'n blijdschap om dit zo blijde feest uit in z'n spel, dat hoor je, denkt Han. O, en daar begint hij met een lied uit haar allereerste schooljaren. Een al oude onderwijzeres leerde het haar. Moeder, haar eigen moeder, kende het, had het ook al op school geleerd vroeger. En samen zongen ze het thuis, moeder en zij, in het schemeruur. En 's avonds als moeder haar naar bed bracht.

Veertig eeuwen van tevoren
werd de Heiland ons beloofd . . .

Een wereld van herinneringen gaat voor Han open. Wat lijkt dat opeens ontzettend lang geleden. Haar ogen kijken niet langer de kerk in. Op de melodie van het oude lied droomt ze even weg. En dan staat opeens Mia Prins naast haar bank.

„Mag ik bij jou komen zitten?” vraagt ze op haar gemaniëerde toon.
„'t Is al zo vol.”

Han moet een licht gevoel van wrevel wegwerken eer ze vriendelijk kan zeggen: „Maar natuurlijk, zeg.” Mia doet het er immers om. Daaraan bestaat bij haar geen enkele twijfel meer. Al weken aaneen komt ze expres zo laat en stevent dan regelrecht naar de domineesbank. Wat voor plezier ze er in vindt om net precies daar te zitten? Enfin, 't is eigenlijk ook weer te kinderachtig om je eraan te ergeren. Vooral op een dag als deze. Maar 't ligt op hetzelfde vlak als dat Luuc beslist bij z'n naam willen noemen. Want daar is ze met haar aanloopje via haar wel terechtgekomen. Net zoals ze toen dadelijk gedacht heeft. En ze heeft de zaak wel zo diplomatiek in elkaar gezet, dat Luuc bij wijze van spreken niet meer voor- of achteruit kon en haar voorstel wel moest aanvaarden, wilde hij niet grof-onbeleefd worden. En sindsdien is het Luuc voor en Luuc na. Nou, vooruit maar. Als dat nu zoveel voor haar betekent. En vandaag is het Kerstfeest. Vandaag wil ze bewuster dan ooit proberen zelfs in gedachten tegen niemand lelijk te zijn. Ook niet tegen meneer Nievergeld die met z'n kleine, wat verlegen vrouw op de voorste rij van de stoelen terecht is gekomen vanmorgen. Al weet ze vooruit dat haar dat een hele strijd zal kosten als hij straks onverhoopt weer zo demonstratief met z'n hoofd zal gaan schudden, zoals hij pleegt te doen als hij het niet eens is met wat z'n pastor meent te moeten zeggen. En als zij dat ziet! Dat ze hem nu ook net in haar blikveld moet hebben. Maar hopelijk stemt dit Kerstfeest zelfs hem mild. Ze kijkt opeens met een bijna medelijdende blik naar mevrouw Nievergeld. Het moet niet gemakkelijk zijn om dagelijks naast zo'n criticaster te leven.

Mia Prins is intussen naast haar komen zitten. En nu ziet ze plotseling in het pad aan haar kant een jonge moeder, rood van het haasten, met aan iedere hand een klein kind, wat aarzelend, tegelijkertijd spiedend naar rechts en naar links of er misschien toch nog ergens drie plaatsen voor haar en haar dochttertjes naast elkaar zullen zijn, naar voren komen. De koster is in het andere pad druk bezig een plekje voor laatkomers aan die kant te zoeken en kan haar op dit moment niet helpen. Maar Han fixeert haar net zolang tot ze naar haar kijkt en wenkt haar dan in haar bank. Met een dankbare lach op haar blozend gezicht stapt de jonge vrouw met haar kleine meisjes het podium op, loopt voor de ouderlingenbank langs, het kleine zijpaadje in tot in Hans bank. Als ze zit, buigt ze zich voor Mia Prins heen

naar Han over en zegt zacht: „Dank u wel, mevrouw. 't Valt zo tegen om op tijd de deur uit te komen als je vier van die kleine pukken hebt.”

„Natuurlijk,” fluistert Han vol begrip terug. „En u bent nog lang niet te laat, hoor. De vijf-minutenzang voor de dienst moet nog beginnen. 't Is alleen zo gauw en zo erg vol vanmorgen.”

„Omdat het Kerstfeest is, mevrouw,” weet het vrouwtje blij. „Dan zet iedereen alles op alles om toch maar naar de kerk te kunnen gaan.”

„Ik geloof het ook.” Han knikt haar hartelijk toe, lacht tegen de kinderen, die, verlegen, muistil naast hun moeder zitten.

Maar nu gaat de zang voor de dienst toch ook stellig wel gauw beginnen. Han kijkt 's op haar horloge. Ja, 't is bijna vijf minuten voor halftien. Iedereen is nu zeker ook wel binnen. Ze ziet ook nergens meer een lege plaats. Heerlijk, zo'n tjokvolle kerk. Ook fijn voor Luuc. En dan opeens gaan haar ogen toch weer naar de ingang van de kerk. Want daar komt nog iemand binnen. En nog één. En nog één. En zelfs nog een vierde. Die zijn toch werkelijk laat, hoor. O, maar nu ziet ze wie het zijn. Mevrouw Zonderland met haar zoons en een meisje. Hèt meisje van Frits natuurlijk. Die zou immers met de Kerst komen kennismaken.

De koster heeft daarnet, toen het zo druk liep, uit voorzorg wat stoelen voor de ouderlingen- en diakenbanken neergezet. Hij wenkt de familie Zonderland er naar toe. Mevrouw, groot en fors, schrijdt plechtig naar voren. Het werkelijk elegante meisje en de lange, magere zoons volgen gehoorzaam. De jongste zichtbaar met tegenzin.

Han kan het niet helpen dat ze het Kerstfeest voor één enkel ogenblik helemaal vergeet en er een stil binnenpretje om heeft. Die knaap bemint de vooraanzittingen niet. „Goed zo, jongen,” prijst ze hem in gedachten. „Maar zeg nu maar niks, jò. Je moeder geniet. Gun haar dat nu maar. Het is toch ook maar niet even een tref dat je, net uitgerekend nu je aanstaande schoondochter er voor het eerst is, door de omstandigheden gedwongen, je haar den volke vanaf zo'n uitgelezen plaats kunt vertonen? Een medisch studentje. Een nichtje van een bekend kamerlid. En zelf ook van heel goede familie.”

Ja, familie. Dat zegt me die Han daar ijskoud in stilte. Maar ze bestraft zich zelf hierover ogenblikkelijk. Foei, Han Born, bromt ze, nu

ga je toch echt te ver. Je bent ondeugend. Want mevrouw Zonderland zei heel gewoon familie. Eerlijk is eerlijk. En dan schaamt ze zich plotseling diep. Want Den Hartigh begint het voorspel te spelen voor het eerste lied dat voor vanmorgen op het bord staat aangegeven. En dat, ook al volgens dat bord, de kinderen alleen zullen zingen. Ze beseft opeens weer waarom ze hier allemaal, ook mevrouw Zonderland en haar kinderen, in de kerk zijn. Dat zij zulke dingen kan denken, hier en nu, op het Kerstfeest. Wat klein. Ze buigt deemoedig haar hoofd. „Heer, vergeef,” zegt haar hart. „En geef me meer liefde. Voor allen. Ja, voor allen. Ook voor de mensen die mij niet liggen, maar die U liefhebt zoals ze zijn, omdat ze in Christus Uw kinderen zijn.” Och, daar beginnen de kinderen al te zingen:

— Nu zijt welkome, Jesu, lieve Heer!
Gij komt van alzo hoge, van alzo veer. —

Het gaat een beetje ongeregeld. Ze luisteren niet al te best naar het orgel. En het klinkt ook wat ijl. Maar het ontroert Han tot in het diepst van haar ziel. Zal hun kind ook eenmaal zo met de anderen meedoen? O, wat hoopt ze vurig dat Luuc en zij dat dan samen zullen mogen beleven.

Alle drie de coupletten zingen de jongens en de meisjes. Na hun laatste Kyriëleis fantaseert de oude organist een korte, melodieuze verbinding naar het tweede aangegeven lied. En dan klinken de stemmen van heel de gemeente machtig en vol door de kerk:

— Juicht nu, gij hemelen, juicht nu, gij engelenkoren!
Juicht nu ter ere van Hem, Die op aard werd geboren!
Bethlehems stal is door den Heer van 't heelal voor Zijn verschijning
verkoren. —

Het is het lied dat gemaakt is naar een paar teksten uit Jesaja 44. Ik vaag uwe overtredingen weg als een nevel, uwe zonden als een wolk; keer weder tot Mij, want Ik heb u verlost. Jubelt, gij hemelen, want de Heer heeft het gedaan. Juicht, gij diepten der aarde! Breekt uit in gejubel, gij bergen, gij wouden met al uw geboomte! Want de Heer heeft Jakob verlost en Zich in Israël verheerlijkt.

Han zingt uit volle borst mee. Wat een goede keus voor vandaag is dit, denkt ze. En wat een mooi idee om de kinderen vanmorgen eerst alleen te laten zingen. Alleen jammer dat Luuc dit niet echt meemaakt, dat hij het enkel maar vanuit de kerkeraadskamer hoort. Maar „de vorst” leidt hem op. Dat weet ze zeker, want al de andere kerkeraadsliden zitten al op hun plaatsen. En daar is ze blij om.

Helders, in een hoekje van een der diakenbanken tegenover haar, kijkt net haar kant uit. Ze moet 'm even toeknikken, „Wiegen”.

Ze zingen intussen het hele lied. Maar als de laatste klanken van het naspel verklonken zijn, wordt het heel stil in de kerk. De gemeente bidt. Han ook. Ze bidt voor Luuc. Voor allen die vandaag het Kerstevangelie mogen verkondigen en mogen horen, waar ook ter wereld. Voor de mensen hier in de kerk. Voor zich zelf. De ervoor bestemde tijd is haar bijna te kort. Er is zoveel te vragen.

En dan komt „de vorst” uit de kerkeraadskamer. En achter hem Luuc. Luuc, die in z'n toga nog langer lijkt dan anders. Onder aan de trap van de preekstoel drukt „de vorst” hem stevig de hand. Een ogenblik kijken ze elkaar recht in de ogen. Twee mannen. Twee vrienden. Twee broeders in Christus.

Een ogenblik later is Luuc op de preekstoel. De gemeente gaat staan. En Luuc zegt: „Onze hulp is in de naam des Heren, Die hemel en aarde gemaakt heeft. Amen. Geliefde gemeente van onze Here Jezus Christus: Genade zij u en vrede van God, de Vader, door onze Here Jezus Christus in de gemeenschap van de Heilige Geest. Amen.”

De zegengroet.

Samen met heel de gemeente gaat Han zitten. De eerste regenbui die deze Kerstdag brengt, striemt de kerkraden meedogenloos. Maar ze hoort het niet eens. Wat zijn wij rijk, denkt ze enkel. Wat zijn wij onnoemelijk rijk. Want dit is immers het eeuwige en het enig ware leven, dat wij U kennen, o, God. En Jezus Christus, Die Gij gezonden hebt. Jaren geleden al. In Bethlehems stal. Ook voor ons allen hier. Ook voor Luuc en mij en . . . ons kindje.